

FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

Lek, medier og fritid i referansebudsjettet

Markus Lynum, Ingrid Haugrud, Dag Slette-meås, Marthe H. Austgulen og Ann-Kristin Ansteensen

STORBYUNIVERSITETET
FORBRUKSFORSKNINGSINSTITUTTET SIFO

SIFO-RAPPORT 4-2024

© Forbruksforskningsinstituttet SIFO

OsloMet – storbyuniversitetet

Postboks 4 St. Olavs plass

0130 Oslo

sifo@oslomet.no

www.oslomet.no/om/sifo

Forsidefoto: Fotolia

SIFO utgir:

Rapporter som er kvalitetssikret og godkjent av SIFO ved instituttdirektør/forskningsleder

Notater som er godkjent av prosjektleder

Tittel: Lek, medier og fritid i referansebudsjettet

Title: Play, media and leisure in the reference budget

Forfatter(e): Markus Lynum, Ingrid Haugrud, Dag Slette-meås,
Marthe H. Austgulen og Ann-Kristin Ansteensen

Antall sider: 223

Dato: April 2024

SIFO-rapport: 04-2024

ISBN: 978-82-7063-570-2

Prosjektnummer: 203147

Finansiert av: Barne- og familiedepartementet (BFD)

Sammendrag:

Denne rapporten presenterer arbeidet med å gjennomgå og oppdatere to forbruksområder i det norske referansebudsjettet: "lek og mediebruk" og "mediebruk og fritid". Målet med oppdateringen er å vurdere om grunnlaget for budsjettpostene fortsatt er relevant og om det er behov for endringer eller justeringer når det gjelder inkluderte produkters mengde og antatt brukstid.

Flere informasjonskilder benyttes i gjennomgangen. Anbefalinger fra offentlige myndigheter, eksperter og fagpersoner innenfor de ulike forbruksområdene gir tydelige retningslinjer for innholdet i budsjettpostene. Videre støtter rapporten seg på informasjon samlet gjennom fokusgruppeintervjuer, SIFOs deprivasjonsundersøkelse og empiriske forbrukstrender der det er tilgjengelig.

Gjennomgangen har resultert i flere tilføyelser av produkter, fjerning av enkelte varer og endringer når det gjelder mengder, varetyper og/eller antatt brukstid for flere produkter i budsjettpostene. Noen produkter forblir uendret. Det er også samlet inn nye priser for samtlige produkter i 2024.

Nøkkelord:

Referansebudsjett, lek, medier, fritid, forbruksutgifter, akseptabelt forbruk

Summary:

This report details the review and update of two categories within the Norwegian reference budget: "recreation and leisure activities" and "media use and leisure activities." The primary objective of the review is to evaluate the continued relevance of the basket content and determine whether adjustments are necessary regarding the inclusion of goods and services, their quantities, and assumed durability.

Multiple sources of information contribute to this review process. Recommendations from public authorities, experts, and professionals in relevant consumption areas provide clear guidance for defining the baskets' contents. Additionally, insights gathered through focus group interviews and a 2023 survey on material deprivation form integral components of the review. Empirical consumption patterns are considered wherever available.

The review has yielded noteworthy changes, including the addition of new products, the removal of certain goods, and modifications to quantities, product types, and assumed durability for several items within the basket. Some products remain unchanged. A comprehensive update of prices has been undertaken for all items included in the basket.

Keywords:

Reference budget, play, media, leisure, consumption expenditures, acceptable consumption

Forord

Denne prosjektrapporten er en rapportering av arbeidet med på å oppdatere forbruksområdene «lek og mediebruk» og «mediebruk og fritid» i SIFOs referansebudsjett. Prosjektet er finansiert av Barne- og familiedepartementet (BFD).

Alle forfatterne har bidratt til alle deler av rapporten, men vi har hatt hovedansvaret for ulike deler av den. Marthe H. Austgulen har prosjektledet arbeidet og har hatt hovedansvaret for kapittel 1, 2 og 3. Markus Lylum har hatt hovedansvaret for kapittel 4, 7 og 8. Ingrid Haugsrud har hatt hovedansvaret for kapittel 5, og Dag Slette-meås har hatt hovedansvaret for kapittel 6. Ann-Kristin Ansteensen har hatt hovedansvaret for administrasjon av fokusgrupper og for sammenstilling av arbeidet.

Vi takker alle informanter som har deltatt i fokusgruppene i forbindelse med dette oppdateringsarbeidet. Takk også til øvrige SIFO-forskere som har bidratt med sin ekspertkunnskap.

Forskningsleder Silje Skuland har kvalitetssikret rapporten.

Oslo, april 2024

Forbruksforskningsinstituttet SIFO

OsloMet – storbyuniversitetet

Innhold

Forord	2
Liste over figurer.....	7
Liste over tabeller	8
1 Innledning	15
1.1 Forbruksområdene som dekker lek, medier og fritid	15
1.2 Metodisk tilnærming til oppdateringen	17
1.2.1 En eksperttilnærming	17
1.2.2 Oppdateringsprosessen	18
1.3 Dataene brukt i oppdateringen	19
1.3.1 Anbefalinger fra myndigheter, ekspertkunnskap og andre kilder.....	19
1.3.2 Fokusgruppeintervjuer.....	20
1.3.3 Spørreundersøkelser og relevant statistikk.....	22
1.4 Kostnadsberegning i referansebudsjettet	23
1.5 Forbehold.....	24
2 Hva er et akseptabelt forbruksnivå knyttet til lek, medier og fritid?.....	26
2.1 Målgruppe og levestandard	26
2.2 Teorier om menneskelige behov og kapabiliteter	27
2.2.1 Innspill fra fokusgruppene om sosiale roller.....	29
2.3 Hva legger fokusgruppedeltakerne selv i begrepet «akseptabelt forbruk»?	32
3 Innkjøp og anskaffelser	34
3.1 Hvordan anskaffes produktene?.....	34
3.1.1 Brukthandel	34
3.1.2 Arv og gaver.....	37
3.1.3 Låne og leie.....	39
3.1.4 Kjøpe nytt.....	41
3.2 Forutsetninger i referansebudsjettet knyttet til anskaffelse	42
3.2.1 Planlegging av anskaffelser.....	43
3.2.2 Varer handles inn nytt	43
3.2.3 Varer handles inn til full pris	45
3.2.4 Varene handles inn i butikker som er tilgjengelig i hele landet.....	46
3.3 Oppsummering og anbefalinger for prismåling	47
4 Aktiviteter	48
4.1 Medlemskap og treningsavgift i idrettslag (fotball)	49

4.2	Kinobesøk	51
4.3	Svømmehall	53
4.4	Teater/konsert	56
4.5	Tur gjennom organisert aktivitet	57
4.6	Bursdagsfeiring	59
4.7	Treningscenter (medlemskap)	60
4.8	Lekeland	61
4.9	Ferie	62
5	Leker	65
5.1	Babygym	66
5.2	Bamse	67
5.3	Lydleke	69
5.4	Rangle	69
5.5	Krabbespeil	70
5.6	Klosser	71
5.7	Treklosser	72
5.8	Duplo og Duplo-supplering	73
5.9	Lego: figursett, grunneske og supplering	74
5.10	Badeleke	76
5.11	Ball	77
5.12	Lekebil, liten	78
5.13	Lekebil, stor	79
5.14	Tøydukke	80
5.15	Dukke	81
5.16	Dukkeklær	81
5.17	Dukkevogn	82
5.18	Hammerbenk	83
5.19	Lekebøtte	84
5.20	Lekespade	85
5.21	Lekekoffert	86
5.22	Togsett og supplering til togsett	87
5.23	Lekekomfyr	88
5.24	Kjøkkenleker	89
5.25	Tråtraktor	90
5.26	Aktivitetsbok	91
5.27	Malebok	91

5.28	Fargestifter	92
5.29	Fargeblyanter	93
5.30	Tegneblokk	94
5.31	Tusjer	95
5.32	Vannfarger	96
5.33	Malepensler.....	97
5.34	Plastperler og perleplater	97
5.35	Puslespill	99
5.36	Kortspill	100
5.37	Fotball	101
5.38	Brettspill	102
5.39	Pekebok	103
5.40	Bøker	104
5.41	Eventyrbok	105
5.42	Sangbok.....	106
5.43	Bursdagsgaver til venner.....	107
5.44	Trendleker	109
5.45	Lydbok	110
5.46	Tegneserier.....	111
5.47	Ungdomsmagasin	112
6	Medier, kommunikasjon og underholdning	114
6.1	Mobiltelefon, mobilabonnement og mobiltilbehør.....	116
6.2	Datamaskin, bredbåndsabonnement og tilbehør	122
6.3	TV-apparat, kanalpakke-/strømmeabonnement og tilbehør.....	130
6.4	Lydanlegg/radio, musikkabonnement og tilbehør	138
6.5	Spillmaskin, dataspill og tilbehør	143
6.6	Skriftlige medier og abonnement.....	149
7	Fritidsutstyr.....	155
7.1	Skipakke	156
7.2	Skistaver	159
7.3	Vedlikeholdssett til felleski.....	160
7.4	Sovepose	161
7.5	Ryggsekk til dagstur	163
7.6	Ryggsekk mellomstor	164
7.7	Turkniv	165

7.8	Liggeunderlag	166
7.9	Termos.....	167
7.10	Matboks	169
7.11	Akebrett.....	170
7.12	Fotballdrakt (t-skjorte, shorts og strømper).....	171
7.13	Leggskinn.....	173
7.14	Fotballsko.....	174
7.15	Sportsbag.....	175
7.16	Sykkel	176
7.17	Sykkeldekk.....	177
7.18	Sykkellås.....	178
7.19	Sykkelslange	179
7.20	Sykkelpumpe.....	180
7.21	Lappesett til sykkel.....	181
7.22	Sykkelbarnesete.....	183
7.23	Sparkesykkel.....	184
7.24	Telt.....	186
7.25	Gassbrenner	188
7.26	Turgass.....	189
7.27	Kjelesett til gassbrenner	190
7.28	Kart	191
7.29	Kartmappe	192
7.30	Kompass	194
7.31	Hodelykt.....	195
7.32	Førstehjelpspakke til tur	196
8	Sikkerhetsprodukter	198
8.1	Småbarnsstol til bil	198
8.2	Beltestol til bil	199
8.3	Sittepute til bil.....	200
8.4	Redningsvest	201
8.5	Sykkelhjelm	202
8.6	Hjelm til aking/alpint/skøyting	204
8.7	Innbeforsikring.....	205
8.8	Barneforsikring.....	207
8.9	Diverse varer.....	209
9	Oppsummering og avslutning.....	210

Referanser	213
Vedlegg 1: Rekrutteringskriterier for fokusgrupper.....	224
Vedlegg 2: Fokusgruppeprotokoll eksplorerende (Barn 0-17 år).....	227
Vedlegg 3: Fokusgruppeprotokoll validerende (Barn 0-5 år, små husholdninger)	235
Vedlegg 4: Spørreskjema SIFOs deprivasjonsundersøkelse 2023	240

Liste over figurer

Figur 1-1: Informasjonshierarkiet i SIFOs referansebudsjett.	17
Figur 1-2: Illustrasjon av prosessen for oppdatering av varekurvene i referansebudsjettet ...	19
Figur 1-3: Regresjonsresultater hvor avhengig variabel er om respondenten har besvart undersøkelsen (fullstendige svar) og bakgrunnsvariablene.	23
Figur 2-1: Doyal og Goughs liste over grunnleggende og mellomliggende menneskelige behov.	27
Figur 2-2: Nussbaums liste over grunnleggende kapabiliteter.....	28
Figur 2-3: Innspill fra deltakerne i fokusgruppene om hva som trengs for å kunne oppfylle de sosiale rollene	32
Figur 2-4: Fokusgruppedeltakernes assosiasjoner til begrepet "akseptabelt forbruk".....	33
Figur 3-1: Ordsky basert på fokusgruppediskusjonene om anskaffelser	34
Figur 3-2: Bildet til venstre viser treff på finn.no for et søk på "Langrenn" mens bildet til høyre viser samme søk begrenset til de som tilbyr «Fiks ferdig». Søket ble utført 02.12.2023.	44
Figur 6-1: SSB-figur som viser andel av befolkningen som har tilgang til ulike medier over tid (1994-2022). Kilde: Norsk mediebarometer 2022.	115
Figur 6-2: SSB-figur som viser andel av befolkningen som har brukt ulike medier en gjennomsnittsdag (1991-2022). Kilde: Norsk mediebarometer 2022.....	115

Liste over tabeller

Tabell 1-1: Alderskategorier for beregning av det individspesifikke forbruket knyttet til lek, medier og fritid i referansebudsjettet.....	16
Tabell 1-2: Husholdningsstørrelser for beregning av det husholdningsspesifikke forbruket knyttet til lek, medier og fritid i referansebudsjettet	16
Tabell 1-3: Informasjon om deltakerne i fokusgruppene	21
Tabell 2-1: Oversikt over innspill fra deltakerne i fokusgruppene om hvilke sosiale roller personer bør kunne innta for å være sosialt inkludert i Norge i 2023.	29
Tabell 4-1: Speider – årskontingent i referansebudsjettet for 2023	49
Tabell 4-2: Medlemskap og aktivitetsavgift i idrettslag (håndball) i referansebudsjettet for 2023	49
Tabell 4-3: Medlemskap og treningsavgift i idrettslag (fotball) i referansebudsjettet for 2024	51
Tabell 4-4: Kinobesøk i referansebudsjettet i referansebudsjettet for 2023.....	51
Tabell 4-5: Kinobesøk i referansebudsjettet for 2024.....	53
Tabell 4-6: Kinobesøk, voksen i følge med barn i referansebudsjettet for 2024	53
Tabell 4-7: Besøk i svømmehall i referansebudsjettet for 2023.....	53
Tabell 4-8: Besøk i svømmehall i referansebudsjettet for 2024.....	56
Tabell 4-9: Teater/konsert i referansebudsjettet for 2023.....	56
Tabell 4-10: Teater/konsert i referansebudsjettet for 2024.....	57
Tabell 4-11: Speidertur i referansebudsjettet for 2023	58
Tabell 4-12: Tur gjennom organisert aktivitet i referansebudsjettet for 2024	59
Tabell 5-1: Babygym i referansebudsjettet for 2023.....	67
Tabell 5-2: Babygym i referansebudsjettet for 2024.....	67
Tabell 5-3: Bamse i referansebudsjettet for 2023	67
Tabell 5-4: Bamse i referansebudsjettet for 2024	68
Tabell 5-5: Lydleke i referansebudsjettet for 2023	69
Tabell 5-6: lydleke i referansebudsjettet for 2024	69
Tabell 5-7: Rangle i referansebudsjettet for 2023	70
Tabell 5-8: Rangle i referansebudsjettet for 2024	70
Tabell 5-9: Krabbespeil i referansebudsjettet for 2023.....	70
Tabell 5-10: Krabbespeil i referansebudsjettet for 2024.....	71
Tabell 5-11: Stableklosser i referansebudsjettet for 2023	71
Tabell 5-12: Stableklosser i referansebudsjettet for 2024	72
Tabell 5-13: Treklosser i referansebudsjettet for 2023	72

Tabell 5-14: Treklosser i referansebudsjettet for 2024	73
Tabell 5-15: Duplo i referansebudsjettet for 2023	73
Tabell 5-16: Duplo-supplering i referansebudsjettet for 2023.....	73
Tabell 5-17: Duplo i referansebudsjettet for 2024	74
Tabell 5-18: Duplo-supplering i referansebudsjettet for 2024.....	74
Tabell 5-19: Lego-figur i referansebudsjettet for 2023	74
Tabell 5-20: Lego grunneske i referansebudsjettet for 2023	75
Tabell 5-21: Lego-supplering i referansebudsjettet for 2023	75
Tabell 5-22: Lego figursett i referansebudsjettet for 2024.....	76
Tabell 5-23: Lego grunneske i referansebudsjettet for 2024	76
Tabell 5-24: Lego-supplering i referansebudsjettet for 2024	76
Tabell 5-25: Badeleke i referansebudsjettet for 2023.....	77
Tabell 5-26: Badeleke i referansebudsjettet for 2024.....	77
Tabell 5-27: Ball i referansebudsjettet for 2023.....	77
Tabell 5-28: Ball i referansebudsjettet for 2024.....	78
Tabell 5-29: Liten lekebil i referansebudsjettet for 2023.....	78
Tabell 5-30: Liten lekebil i referansebudsjettet for 2024.....	79
Tabell 5-31: Stor lekebil i referansebudsjettet for 2023	79
Tabell 5-32: Stor lekebil i referansebudsjettet for 2024.....	80
Tabell 5-33: Tøydukke i referansebudsjettet for 2023	80
Tabell 5-34: Tøydukke i referansebudsjettet for 2024.....	80
Tabell 5-35: Dukke i referansebudsjettet for 2023	81
Tabell 5-36: Dukke i referansebudsjettet for 2024	81
Tabell 5-37: Dukkeklær i referansebudsjettet for 2023.....	82
Tabell 5-38: Dukkeklær i referansebudsjettet for 2024.....	82
Tabell 5-39: Dukkevogn i referansebudsjettet for 2023.....	82
Tabell 5-40: Dukkevogn i referansebudsjettet for 2024.....	83
Tabell 5-41: Hammerbenk i referansebudsjettet for 2023	83
Tabell 5-42: Hammerbenk i referansebudsjettet for 2024	84
Tabell 5-43: Lekebøtte i referansebudsjettet for 2023.....	84
Tabell 5-44: Lekebøtte i referansebudsjettet for 2024.....	85
Tabell 5-45: Lekespade i referansebudsjettet for 2023	85
Tabell 5-46: Lekespade i referansebudsjettet for 2024	86
Tabell 5-47: Lekekoffert i referansebudsjettet for 2023.....	86

Tabell 5-48: Lekekoffert i referansebudsjettet for 2024	86
Tabell 5-49: Togsett i referansebudsjettet for 2023.....	87
Tabell 5-50: Togsett supplering i referansebudsjettet for 2023	87
Tabell 5-51: Togsett i referansebudsjettet for 2024.....	88
Tabell 5-52: Togsett supplering i referansebudsjettet for 2024	88
Tabell 5-53: Lekekomfyr i referansebudsjettet for 2023	88
Tabell 5-54: Lekekomfyr i referansebudsjettet for 2024	89
Tabell 5-55: Kjøkkenleker i referansebudsjettet for 2023	89
Tabell 5-56: Kjøkkenleker i referansebudsjettet for 2024	89
Tabell 5-57: Tråtraktor i referansebudsjettet for 2023	90
Tabell 5-58: Tråtraktor i referansebudsjettet for 2024	90
Tabell 5-59: Aktivitetsbok i referansebudsjettet for 2023.....	91
Tabell 5-60: Aktivitetsbok i referansebudsjettet for 2024.....	91
Tabell 5-61: Malebok i referansebudsjettet for 2023	92
Tabell 5-62: Malebok i referansebudsjettet for 2024	92
Tabell 5-63: Fargestifter i referansebudsjettet for 2023.....	92
Tabell 5-64: Fargestifter i referansebudsjettet for 2024.....	93
Tabell 5-65: Fargeblyanter i referansebudsjettet for 2023.....	93
Tabell 5-66: Fargeblyanter i referansebudsjettet for 2024.....	94
Tabell 5-67: Tegneblokk i referansebudsjettet for 2023	94
Tabell 5-68: Tegneblokk i referansebudsjettet for 2024	95
Tabell 5-69: Tusjer i referansebudsjettet for 2023.....	95
Tabell 5-70: Tusjer i referansebudsjettet for 2024.....	96
Tabell 5-71: Vannfarger i referansebudsjettet for 2023.....	96
Tabell 5-72: Vannfarger i referansebudsjettet for 2024	97
Tabell 5-73: Malepensler i referansebudsjettet for 2024	97
Tabell 5-74: Plastperler i referansebudsjettet for 2023.....	97
Tabell 5-75: Plastperler i referansebudsjettet for 2024.....	98
Tabell 5-76: Perleplater (sett med 5 stk.) i referansebudsjettet for 2024	99
Tabell 5-77: Puslespill i referansebudsjettet for 2023	99
Tabell 5-78: Puslespill i referansebudsjettet for 2024	100
Tabell 5-79: Kortspill i referansebudsjettet for 2023.....	100
Tabell 5-80: Kortspill i referansebudsjettet for 2024.....	100
Tabell 5-81: Fotball i referansebudsjettet for 2023.....	101

Tabell 5-82: Fotball i referansebudsjettet for 2024.....	101
Tabell 5-83: Brettspill for barn i referansebudsjettet for 2023.....	102
Tabell 5-84: Brettspill for barn i referansebudsjettet for 2024.....	103
Tabell 5-85: Brettspill for husholdningen i referansebudsjettet for 2024.....	103
Tabell 5-86: Pekebok i referansebudsjettet for 2023.....	103
Tabell 5-87: Pekebok i referansebudsjettet for 2024.....	104
Tabell 5-88: Bok for barn/ungdom i referansebudsjettet for 2023	104
Tabell 5-89: Bok for barn/ungdom i referansebudsjettet for 2024	105
Tabell 5-90: Eventyrbok i referansebudsjettet for 2023, fordelt på alder	106
Tabell 5-91: Eventyrbok i referansebudsjettet for 2024, fordelt på alder	106
Tabell 5-92: Sangbok i referansebudsjettet for 2023	107
Tabell 5-93: Sangbok i referansebudsjettet for 2024	107
Tabell 5-94: Bursdagsgaver til venner i referansebudsjettet for 2024	109
Tabell 5-95: Trendleker i referansebudsjettet for 2024.....	110
Tabell 5-96: Lydbok i referansebudsjettet for 2023	110
Tabell 5-97: Tegneserier i referansebudsjettet for 2023.....	111
Tabell 5-98: Ungdomsmagasin i referansebudsjettet for 2023	112
Tabell 6-1: Mobiltelefon i referansebudsjettet for 2023	116
Tabell 6-2: Mobilabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2023.....	116
Tabell 6-3: Mobiltelefon i referansebudsjettet for 2024	121
Tabell 6-4: Mobilabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024.....	122
Tabell 6-5: Deksel til mobiltelefon i referansebudsjettet for 2024	122
Tabell 6-6: Mobilklokke til barn i referansebudsjettet for 2024	122
Tabell 6-7: Datamaskin i referansebudsjettet for 2023.....	123
Tabell 6-8: Bredbåndsabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2023	123
Tabell 6-9: Trådløs ruter til bredbånd i referansebudsjettet for 2023.....	123
Tabell 6-10: Office-pakke til PC i referansebudsjettet for 2023	123
Tabell 6-11: Skriver i referansebudsjettet for 2023	124
Tabell 6-12: Papir til skriver i referansebudsjettet for 2023	124
Tabell 6-13: Minnekort til kamera/mobil i referansebudsjettet for 2023	124
Tabell 6-14: Datamaskin i referansebudsjettet for 2024.....	130
Tabell 6-15: Bredbåndsabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024	130
Tabell 6-16: Skylagringsabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024	130
Tabell 6-17: TV-apparat i referansebudsjettet for 2023.....	130

Tabell 6-18: TV-kanalabonnement i referansebudsjettet for 2023.....	131
Tabell 6-19: TV-apparat i referansebudsjettet for 2024.....	137
Tabell 6-20: Nettbrett i referansebudsjettet for 2024.....	137
Tabell 6-21: TV-kanalabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024.....	138
Tabell 6-22: Videostrømmeabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024	138
Tabell 6-23: DAB-radio i referansebudsjettet for 2023.....	138
Tabell 6-24: Trådløs høyttaler i referansebudsjettet for 2023.....	139
Tabell 6-25: DAB-radio/smarthøyttaler i referansebudsjettet for 2024.....	143
Tabell 6-26: Trådløs høyttaler i referansebudsjettet for 2024.....	143
Tabell 6-27: Musikkstrømmeabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024	143
Tabell 6-28: Trådløse hodetelefoner til mobiltelefon i referansebudsjettet for 2024.....	143
Tabell 6-29: Spillkonsoll med håndholdt kontroller i referansebudsjettet for 2023.....	143
Tabell 6-30: Spill til spillkonsoll (barn 7+) i referansebudsjettet for 2023.....	144
Tabell 6-31: Spill til spillkonsoll (ungdom 12+) i referansebudsjettet for 2023.....	144
Tabell 6-32: Spillkonsoll med håndholdt kontroller i referansebudsjettet for 2024.....	149
Tabell 6-33: Spill til spillkonsoll i referansebudsjettet for 2024.....	149
Tabell 6-34: Bok for voksne i referansebudsjettet for 2023.....	149
Tabell 6-35: Løssalgavis (papir) i referansebudsjettet for 2023.....	149
Tabell 6-36: Avisabonnement (digitalt) i referansebudsjettet for 2023.....	150
Tabell 6-37: Tidsskriftabonnement (digitalt) i referansebudsjettet for 2023.....	150
Tabell 6-38: Bok for voksne (innbundet utgave) i referansebudsjettet for 2024.....	153
Tabell 6-39: Bok for voksne (pocketutgave) i referansebudsjettet for 2024.....	153
Tabell 6-40: Avisabonnement (digitalt), månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024...	153
Tabell 6-41: Tidsskriftabonnement (digitalt), månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024	154
Tabell 7-1: Skipakke (ski, skisko og bindinger) i referansebudsjettet for 2023.....	156
Tabell 7-2: Langrennsski med bindinger i referansebudsjettet for 2024.....	158
Tabell 7-3: Langrennssko i referansebudsjettet for 2024.....	159
Tabell 7-4: Skistaver i referansebudsjettet for 2023.....	159
Tabell 7-5: Skistaver i referansebudsjettet for 2024.....	160
Tabell 7-6: Vedlikeholdssett til felleski i referansebudsjettet for 2023.....	160
Tabell 7-7: Vedlikeholdssett til felleski i referansebudsjettet for 2024.....	161
Tabell 7-8: Sovepose i referansebudsjettet for 2023.....	162
Tabell 7-9: Sovepose i referansebudsjettet for 2024.....	163

Tabell 7-10: Ryggsekk til dagstur i referansebudsjettet for 2023.....	163
Tabell 7-11: Ryggsekk til dagstur i referansebudsjettet for 2024.....	164
Tabell 7-12: Ryggsekk mellomstor i referansebudsjettet for 2023.....	165
Tabell 7-13: Ryggsekk mellomstor i referansebudsjettet for 2024.....	165
Tabell 7-14: Turkniv i referansebudsjettet for 2023.....	166
Tabell 7-15: Turkniv i referansebudsjettet for 2024.....	166
Tabell 7-16: Liggeunderlag i referansebudsjettet for 2024.....	167
Tabell 7-17: Termos i referansebudsjettet for 2023.....	168
Tabell 7-18: Termos i referansebudsjettet for 2024.....	169
Tabell 7-19: Matboks i referansebudsjettet for 2023.....	169
Tabell 7-20: Matboks i referansebudsjettet for 2024.....	170
Tabell 7-21: Akebrett i referansebudsjettet for 2023.....	170
Tabell 7-22: Akebrett i referansebudsjettet for 2024.....	171
Tabell 7-23: Speiderdrakt i referansebudsjettet for 2023.....	172
Tabell 7-24: Fotballdrakt (t-skjorte, shorts og strømper) i referansebudsjettet for 2024.....	173
Tabell 7-25: Leggskinn i referansebudsjettet for 2024.....	173
Tabell 7-26: Fotballsko (par) i referansebudsjettet for 2024.....	175
Tabell 7-27: Sportsbag i referansebudsjettet for 2023.....	175
Tabell 7-28: Sportsbag i referansebudsjettet for 2024.....	176
Tabell 7-29: Sykkel i referansebudsjettet for 2023.....	176
Tabell 7-30: Sykkel i referansebudsjettet for 2024.....	177
Tabell 7-31: Sykkeldekk i referansebudsjettet for 2023.....	178
Tabell 7-32: Sykkeldekk i referansebudsjettet for 2024.....	178
Tabell 7-33: Sykkellås i referansebudsjettet for 2023.....	179
Tabell 7-34: Sykkellås i referansebudsjettet for 2024.....	179
Tabell 7-35: Sykkelslange i referansebudsjettet for 2023.....	180
Tabell 7-36: Sykkelslange i referansebudsjettet for 2024.....	180
Tabell 7-37: Sykkelpumpe i referansebudsjettet for 2023.....	181
Tabell 7-38: Sykkelpumpe i referansebudsjettet for 2024.....	181
Tabell 7-39: Lappesett til sykkel i referansebudsjettet for 2023.....	182
Tabell 7-40: Lappesett til sykkel i referansebudsjettet for 2024.....	182
Tabell 7-41: Sykkelbarnesete i referansebudsjettet for 2023.....	183
Tabell 7-42: Sykkelbarnesete i referansebudsjettet for 2024.....	184
Tabell 7-43: Sparkesykkel i referansebudsjettet for 2024.....	186

Tabell 7-44: Telt i referansebudsjettet for 2023.....	186
Tabell 7-45: Telt for inntil 3 personer i referansebudsjettet for 2024	187
Tabell 7-46: Telt for inntil 4 personer i referansebudsjettet for 2024	188
Tabell 7-47: Gassbrenner i referansebudsjettet for 2023.....	188
Tabell 7-48: Gassbrenner i referansebudsjettet for 2024	189
Tabell 7-49: Turgass i referansebudsjettet for 2023.....	189
Tabell 7-50: Turgass i referansebudsjettet for 2024.....	190
Tabell 7-51: Kjelesett til gassbrenner i referansebudsjettet for 2024.....	191
Tabell 7-52: Kart i referansebudsjettet for 2024	192
Tabell 7-53: Kartmappe i referansebudsjettet for 2023	193
Tabell 7-54: Kartmappe i referansebudsjettet for 2024	194
Tabell 7-55: Kompass i referansebudsjettet for 2023.....	194
Tabell 7-56: Kompass i referansebudsjettet for 2024.....	195
Tabell 7-57: Hodelykt i referansebudsjettet for 2023.....	195
Tabell 7-58: Hodelykt i referansebudsjettet for 2024.....	196
Tabell 7-59: Førstehjelpspakke til tur i referansebudsjettet for 2023	196
Tabell 7-60: Førstehjelpspakke til tur i referansebudsjettet for 2024	197
Tabell 8-1: Småbarnsstol til bil i referansebudsjettet for 2023.....	198
Tabell 8-2: Småbarnsstol til bil i referansebudsjettet for 2024.....	199
Tabell 8-3: Beltestol til bil i referansebudsjettet for 2023.....	199
Tabell 8-4: Beltestol til bil i referansebudsjettet for 2023.....	200
Tabell 8-5: Sittepute til bil i referansebudsjettet for 2024	201
Tabell 8-6: Redningsvest i referansebudsjettet for 2023	201
Tabell 8-7: Redningsvest i referansebudsjettet for 2024	202
Tabell 8-8: Sykkelhjelm i referansebudsjettet for 2023.....	203
Tabell 8-9: Sykkelhjelm i referansebudsjettet for 2024.....	204
Tabell 8-10: Hjelm til alpint/skøyting/aking i referansebudsjettet for 2024	205
Tabell 8-11: Innboforsikring i referansebudsjettet for 2023	206
Tabell 8-12: Innboforsikring i referansebudsjettet for 2024	207
Tabell 8-13: Diverse varer i referansebudsjettet for 2023	209
Tabell 9-1 Oppsummeringstabell lek og mediebruk (individnivå) i referansebudsjettet for 2024	210
Tabell 9-2 Oppsummeringstabell mediebruk og fritid (husholdningsnivå) i referansebudsjettet for 2024	212

1 Innledning

SIFOs referansebudsjett skal vise hva det koster å leve i Norge, og er basert på vurderinger av hva innbyggerne trenger for å kunne ha et akseptabelt forbruksnivå. Med det menes at en skal ha mulighet til å få dekket sine behov på en måte som gjør at en kan delta på en tilfredsstillende måte i samfunnet. Kostnadsestimatene som presenteres i referansebudsjettet er basert på oversikter over varer og tjenester som er nødvendige for å få dekket behov knyttet til et akseptabelt forbruksnivå og hva det koster å anskaffe disse varene og tjenestene. Referansebudsjettet publiseres årlig, og for å sikre at oversiktene over varer og tjenester som kostnadsestimatene er basert på er gyldige, må de oppdateres og vedlikeholdes over tid. Referansebudsjettet består av en rekke ulike varekurver, og det er et mål at grunnlaget for beregningene for hver varekurv oppdateres omtrent hvert femte år.

I 2023 har vi arbeidet med å oppdatere to av referansebudsjettets varekurver som inneholder varer og tjenester knyttet til lek, medier og fritid. Hensikten med dette arbeidet er å vurdere rimeligheten av de varer og tjenester som inngår i disse varekurvene, og hvorvidt forbruksutviklingen de siste årene tilsier at noen av varene og tjenestene bør skiftes ut eller justeres. Problemstillingen som er utgangspunkt for dette arbeidet er: *Hva er et akseptabelt forbruk knyttet til lek, medier og fritid i Norge i 2023?* Formålet med denne rapporten er å presentere hvordan vi har gått frem for å undersøke denne problemstillingen og hvilke justeringer som er gjort i varekurvene som vil ligge til grunn for beregningene av referansebudsjettet i 2024.

Videre i dette innledningskapitlet presenteres varekurvene i referansebudsjettet som inkluderer varer og tjenester knyttet til lek, medier og fritid, den metodiske tilnærmingen til oppdateringen og dataene som benyttes i oppdateringsarbeidet. I kapittel 2 diskuterer vi nivået i referansebudsjettet med utgangspunkt i begrepet «akseptabelt forbruk». I kapittel 3 presenterer vi resultatene fra fokusgruppediskusjonene knyttet til hvordan varer og tjenester som benyttes til lek, medier og fritid anskaffes. Deretter følger fem tematiske kapitler som tar for seg ulike deler av varekurvene som oppdateres: I kapittel 4 diskuteres innholdet av aktiviteter, i kapittel 5 diskuteres leker, i kapittel 6 diskuteres medier, kommunikasjon og underholdning, i kapittel 7 diskuteres fritidsutstyr, og i kapittel 8 diskuteres varer og tjenester knyttet til sikkerhet. Rapporten avsluttes med en kort oppsummering av hvilke endringer som foreslås for varekurvene knyttet til lek, medier og fritid i referansebudsjettet.

1.1 Forbruksområdene som dekker lek, medier og fritid

Varer og tjenester knyttet til lek, medier og fritid er fordelt på to varekurver i referansebudsjettet. Den første, «lek og mediebruk», inneholder varer og tjenester som er knyttet til det enkelte medlem av husholdet, mens den andre, «mediebruk og fritid», inneholder varer og tjenester som er knyttet til det felles husholdet og deles av alle medlemmene i husstanden. Det individspesifikke forbruket beregnes for syv aldersgrupper, mens det husholdsspesifikke forbruket beregnes for syv husholdningsstørrelser.

Tabell 1-1: Alderskategorier for beregning av det individspesifikke forbruket knyttet til lek, medier og fritid i referansebudsjettet

< 1 år	1 – 2 år	3 – 5 år	6 – 9 år	10 – 13 år	14 – 17 år	18 år+
--------	----------	----------	----------	------------	------------	--------

Tabell 1-2: Husholdningsstørrelser for beregning av det husholdningsspesifikke forbruket knyttet til lek, medier og fritid i referansebudsjettet

Antall personer i husholdningen						
1	2	3	4	5	6	7

Varekurvene knyttet til lek, medier og fritid ble sist oppdatert i 2019/2020. Denne oppdateringen satte søkelys på behovene til voksne og barn fra og med seks år. Det individspesifikke forbruket for den yngste alderskategorien (> 1 år) ble sist oppdatert i forbindelse med oppdateringen av varekurven «spedbarnsutstyr» i 2021 (Skuland, 2021). Før dette ble medieforbruket oppdatert i 2016, mens begge varekurvene sist ble oppdatert i sin helhet i 2009. I oppdateringen som presenteres i denne rapporten gjøres en helhetlig gjennomgang av budsjettpostene «lek og mediebruk» og «mediebruk og fritid», for alle aldersgrupper og for alle husholdningsstørrelser. Vurderingene for hvert enkelt produkt presenteres for seg selv, men i vurderingene er det også tatt hensyn til hvilke andre produkter som er inkludert i de to varekurvene. I noen tilfeller er det også nødvendig å hensynta hvilke produkter som ligger inne i andre deler av referansebudsjettet. For eksempel tar vi høyde for at gymsko til barn ligger inne i varekurven «klær og sko» i vurderingen av behov for fotballsko i kapittel 7, og vi tar høyde for at innholdet i førstehjelpspakken til tur, vurdert i kapittel 7.32, suppleres gjennom innkjøp av denne typen varer som er del av varekurven «andre dagligvarer».

Før oppdateringsarbeidet startet inneholdt de to budsjettpostene til sammen 141 produkter. I arbeidet med denne oppdateringen har vi delt innholdet i varekurvene i fem tematiske deler:

- Fritidsaktiviteter
- Fritidsutstyr
- Leker
- Medier, kommunikasjon og underholdning
- Sikkerhetsutstyr

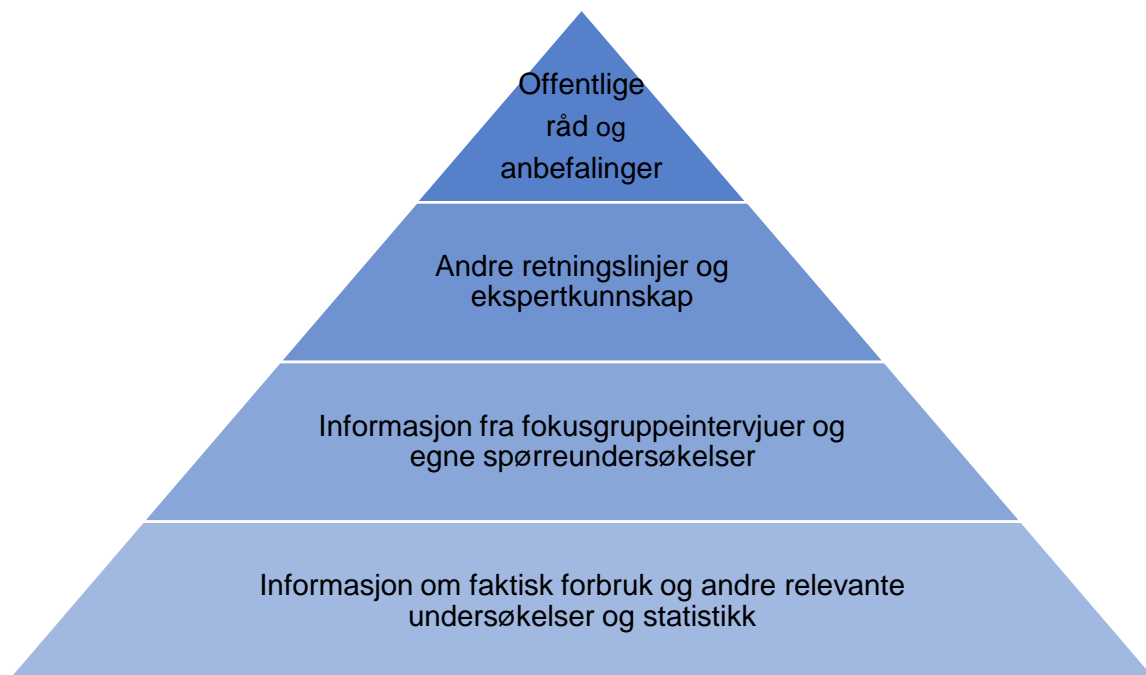
Disse kategoriene er valgt på bakgrunn av hvilke funksjoner og behov de ulike produktene skal fylle og tilfredsstillere. Inndelingen er først og fremst gjort for å strukturere oppdateringsarbeidet, og det er ikke tette skott mellom kategoriene. Noen produkter, som for eksempel digitale spill og strømmetjenester, kan passe inn i flere av kategoriene.

1.2 Metodisk tilnærming til oppdateringen

1.2.1 En eksperttilnærming

I et internasjonalt perspektiv er referansebudsjett en utbredt tilnærming til studier av levekostnader, og det eksisterer et mangfold av teoretiske og metodiske tilnærminger. Én måte å skille ulike referansebudsjetttilnærminger fra hverandre på kan knyttes til hvilke datagrunnlag og informasjonskilder de *primært* er basert på og bygget opp rundt. Det er vanlig å skille mellom tre tilnærminger: 1) de som bruker ekspertkunnskap og ekspertvurderinger som primærkilde; 2) de som bruker fokusgrupper som primærkilde; og 3) de som bruker survey- eller kvantitative forbruksdata som primærkilde (Austgulen, 2022; Deeming, 2011, 2020).

Det norske referansebudsjettet er bygget opp i tråd med en eksperttilnærming. Dette innebærer at våre vurderinger av hvilke produkter som skal inkluderes gjøres i tråd med et etablert informasjonshierarki, som vist nedenfor i Figur 1-1. Offentlige anbefalinger og ekspertkunnskap er øverst i dette informasjonshierarkiet, etterfulgt av informasjon om hva folk flest mener bør være en del av et akseptabelt forbruksnivå, og informasjon om faktisk forbruk.

Figur 1-1: Informasjonshierarkiet i SIFOs referansebudsjett.

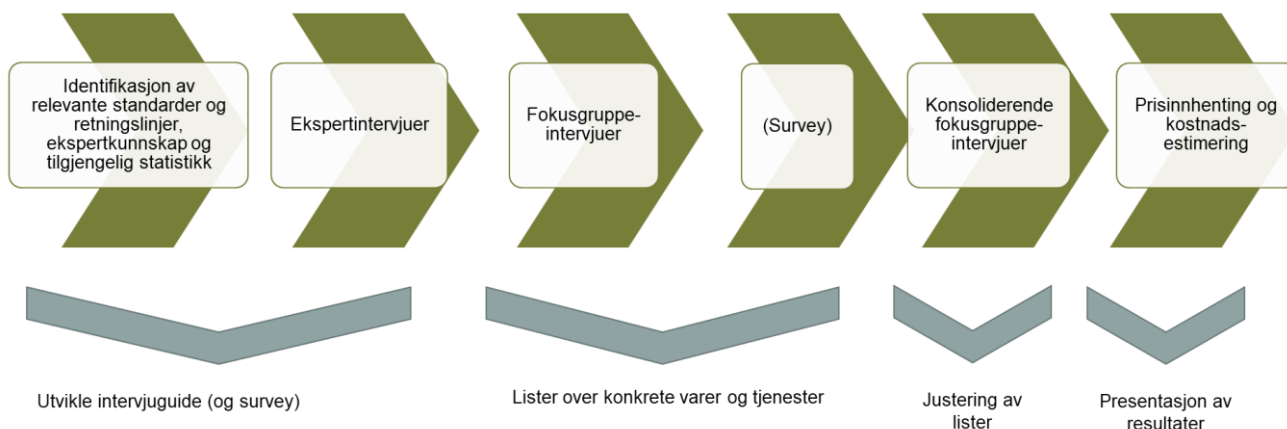
Dette informasjonshierarkiet strukturerer arbeidet med oppdateringene ved at vi jobber systematisk med å identifisere eventuelle offentlige råd og anbefalinger, andre retningslinjer og ekspertkunnskap for forbruksområdet og de aktuelle produktene som vurderes. Disse informasjonskildene er relevante for å si noe om hvilke produkter som skal inkluderes, men også når det gjelder vurderinger av produktenes kvalitet, brukstid og produktmengder. Fokusgrupper, samt eventuelle egenutviklede spørreundersøkelser, benyttes for å undersøke befolkningens oppfatninger av menneskelige behov, og hvordan disse behovene

bør kunne dekket innenfor rammene til det forbruksområdet som oppdateres. Fokusgruppene bidrar også med helt konkrete meninger om produktmengder, produktenes brukstid og hvor og hvordan det er rimelig å anta at disse produktene anskaffes.

Dersom de ulike kildene som er tilgjengelig gir motstridende informasjon innebærer prioriteringen av kildene i et informasjonshierarki at det er kildene som er høyest rangert som skal være førende for vurderingene av de ulike produktene. Informasjonsgrunnlaget som benyttes varierer imidlertid både mellom de ulike forbruksområdene og mellom de ulike produktene innenfor et forbruksområde. Dette kommer av at offentlige anbefalinger og ekspertkunnskap ikke er like tilgjengelig for alle forbruksområder og produkter. I tilfelle hvor det ikke finnes offentlige anbefalinger vil informasjon samlet inn gjennom fokusgrupper og informasjon om faktisk forbruk være av større betydning for vurderingene som gjøres.

1.2.2 Oppdateringsprosessen

Oppdateringer av varekurver i referansebudsjettet følger en etablert struktur, som skissert i Figur 1-2. Arbeidet starter med en kartlegging av tilgjengelig informasjon. Det undersøkes om det eksisterer offentlige standarder eller retningslinjer på området, og det gjøres et grovt litteratursøk for å få en oversikt over litteraturen på området. Videre undersøkes det hvorvidt det finnes eksisterende data som kan bidra til å belyse forskningsspørsmålet. I arbeidet med å identifisere relevante data og retningslinjer involveres som regel forskere med spesialkompetanse innenfor det aktuelle forbruksområdet, enten direkte ved at de gjennomfører oppdateringen, og/eller indirekte gjennom ekspertintervjuer. Fokusgruppeprotokoller, og eventuelt en spørreundersøkelse, utvikles basert på informasjonen innhentet gjennom kartleggingsarbeidet og det eksisterende innholdet i varekurvene. Fokusgruppene gjennomføres så i to omganger. Den første runden har en åpen og eksplorerende tilnærming, og har som mål å identifisere sosiale behov og roller, å diskutere forbruksnivå og levestandard, og å undersøke hva informantene selv trekker frem som relevante produkter innenfor det aktuelle forbruksområdet. Basert på informasjonen som innhentes gjennom de eksplorerende fokusgruppeintervjuene, i tillegg til det som finnes av andre informasjonskilder, revideres så produktlisten for den aktuelle varekurven. Disse listene presenteres så for informanter i en andre runde med fokusgrupper. I denne runden er målet å diskutere de konkrete varene og tjenestene mer i detalj, også med tanke på antall, brukstid samt hvor og hvordan produktene blir anskaffet. Listene revideres nok en gang basert på resultatene av fokusgruppene. Produktene i de endelige listene prismåles så i butikk, og dette utgjør grunnlaget for de oppdaterte kostnadsestimatene for den aktuelle varekurven. Oppdateringen er gjort av en gruppe forskere som til sammen har spisskompetanse på ulike deler av de to varekurvene og på referansebudsjettmetoden. Vi har ikke gjennomført en egen spørreundersøkelse forbindelse med oppdateringsarbeidet, men har benyttet relevante spørreskjemadata samlet inn tidligere i 2023.

Figur 1-2: Illustrasjon av prosessen for oppdatering av varekurvene i referansebudsjettet

1.3 Dataene brukt i oppdateringen

I det følgende vil vi redegjøre for hvilke kilder som er benyttet i denne oppdateringen av lek medier og fritid i referansebudsjettet, og hvordan disse dataene er samlet inn.

1.3.1 Anbefalinger fra myndigheter, ekspertkunnskap og andre kilder

Det foreligger flere offentlige råd og anbefalinger som er relevante for varer og tjenester knyttet til lek, medier og fritid. Et eksempel er anbefalinger knyttet til kjemikalieinnhold i leker, som er regulert gjennom Leketøysforskriften (Miljødirektoratet, 2023). Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) anbefaler også at leker skal være solide, slik at ikke små deler kan løsne og utgjøre kvelningsfare, at de ikke skal inneholde gift, at de ikke er brannfarlige, eller kan skade barns hørsel (Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, 2022b). Et annet eksempel er lover og anbefalinger knyttet til sikring av barn i bil (Forskrift om bruk av bilbelte mv, 2023; Trygg trafikk, 2023c). For oppdateringen av varer og tjenester knyttet til medier, kommunikasjon og underholdning står politiske prioriteringer sentralt. Eksempler på viktige føringer er fokus på *digitalt førstevalg* (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2016) og vektlegging av digitale ferdigheter som en av fem grunnleggende ferdigheter for barn og unge (NOU 2013:2, 2013).

Ekspertkunnskap har vært førende for prioriteringer som gjøres knyttet til typer av varer og tjenester som inkluderes i referansebudsjettet, og det benyttes for de produktgruppene hvor det er tilgjengelig. For eksempel er ekspertkunnskap om barns utvikling og tilhørighet sentralt for vurderinger som gjøres av leker (f.eks. Glaser m.fl., 2014; Moser & Storli, 2014; Zimmerman & Calovini, 1971). For vurderinger knyttet til fritidsutstyr er ekspertkunnskap om friluftslivets plass i norsk kultur relevant (Westersjø, 2007). For vurderinger av varer og tjenester knyttet til medier, kommunikasjon og underholdning har vi benyttet oss av kunnskap om hvordan disse markedene har utviklet seg og hvilke varer og tjenester som står sentralt (f.eks. Elektronikkbransjen, 2023; Medietilsynet, 2022, 2023; Nkom, 2023; SSB, 2023c).

1.3.2 Fokusgruppeintervjuer

Informasjon fra befolkningen er samlet inn gjennom fokusgruppeintervjuer. Formålet med fokusgruppeintervjuene er tredelt:

For det første er det et mål at deltakerne, gjennom fokusgruppene, bidrar til å kontekstualisere det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for vurderingene i referansebudsjettet. Dette gjøres ved at fokusgruppedeltakerne diskuterer hvilke behov de mener bør oppfylles for at personer skal kunne få dekket menneskelige behov som å delta på en tilstrekkelig god måte i samfunnet. Det andre formålet med fokusgruppene er at deltakerne diskuterer hvordan disse behovene kan realiseres ved hjelp av konkrete varer og tjenester innenfor forbruksområdene som oppdateres. Gjennom diskusjonene i gruppene bidrar deltakerne også med konkret informasjon om hvilke mengder det er behov for av de ulike produktene for ulike grupper, samt produktenes antatte brukstid. Det tredje formålet med fokusgruppene er å samle informasjon om innkjøpspraksiser, og hvor og hvordan det er rimelig å forvente at produktene vi har diskutert skal kunne anskaffes.

I sum gir dermed dataene fra fokusgruppene innsikt i hvordan ulike personer forstår et «akseptabelt forbruksnivå», og hva dette innebærer for konkrete varer og tjenester innenfor de to varekurvene som omhandler lek, medier og fritid.

I forbindelse med oppdateringen av lek, medier og fritid i referansebudsjettet ble det gjennomført to runder med totalt ni fokusgruppeintervjuer i perioden mellom 05.09.2023 og 02.11.2023. Alle fokusgruppeintervjuer ble gjennomført i SIFOs lokaler i Oslo, og deltakerne ble rekruttert av markedsundersøkelsesfirmaet Ipsos. Ipsos benyttet en kombinasjon av annonsering i sosiale medier og webpanel til å rekruttere informanter i tråd med kriterier utviklet av SIFO. I hovedsak ønsket vi deltakere i alderen fra 25 til 60 år, og en jevn fordeling av kvinner og menn, utdannelsesnivå og husstandsinnkomst i hver gruppe. Alle informantene skulle være i jobb og ingen i husstanden skulle ha betydelige helseutfordringer. Utover dette ønsket vi også at ulike husholdningssammensetninger skulle være representert. Rekrutteringskriteriene er beskrevet i detalj i vedlegg 1. Alle informanter mottok et gavekort som takk for deres deltakelse.

Totalt deltok 62 informanter fordelt på ni fokusgrupper med seks til åtte informanter i hver gruppe. Detaljer om deltakerne er oppsummert i Tabell 1-3. Oversikten viser at det var en lik andel kvinner og menn som deltok i fokusgruppene, og at informantene var i alderen 26 til 54 år. Majoriteten av deltakerne har utdanning utover videregående skole, og har en husholdningsinntekt før skatt på mellom kr. 600.000 og 1.399.000. 50 av informantene har barn, og flertallet bor i en husholdning med partner og barn. Foreldre med eneomsorg og delt omsorg for barn er også representert i utvalget. Kun én av informantene har mer enn tre barn.

Tabell 1-3: Informasjon om deltakerne i fokusgruppene

Karakteristikk	Antall
Kjønn	
Mann	31
Kvinne	31
Alder	
Laveste alder	26
Høyeste alder	54
Gjennomsnittsalder	42
Utdannelse	
Grunnskole (inntil 10 års skolegang)	3
Videregående skole (inkludert fagskole)	1
Universitet / Høyskole lavere grad (Bachelor o.l.)	28
Universitet / Høyskole høyere grad (Master, PhD o.l.)	18
Husstandsinntekt	
200.000-399.000	3
400.000-599.000	9
600.000-799.000	11
800.000-999.000	10
1.000.000-1.399.000	23
1.400.000-1.999.000	4
2.000.000+	2
Livssituasjon	
Samboer / Partner med hjemmeboende barn	38
Samboer / Partner med delt omsorg for barn	2
Samboer / Partner uten barn	3
Singel med hjemmeboende barn	5
Singel med delt omsorg for barn	5
Singel uten barn	9
Antall barn	
Ingen barn	12
Ett barn	16
To barn	23
Tre barn	10
Fire barn	0
Fem barn	1

Den første runden med fokusgrupper, som inkluderer de tre første gruppene, hadde en eksplorerende tilnærming. I disse gruppene ble fokuset i hovedsak lagt på menneskelige

behov og hvilke varer og tjenester informantene selv tenkte var relevant å inkludere i de to varekurvene. Den andre runden, som inkluderer de seks siste gruppene, hadde en validerende tilnærming. I disse gruppene ble reviderte versjoner av varekurvene presentert for deltakerne, og de fikk komme med sine innspill når det gjaldt valg av varer og tjenester, mengder og brukstid. Innkjøp og anskaffelser ble diskutert i alle fokusgruppene. Guidene for fokusgruppene, samt PowerPoint-presentasjonen som ble benyttet som hjelpemiddel i diskusjonene, ble tilpasset hver enkelt fokusgruppe. Eksempler på fokusgruppeguider finnes i vedlegg 2 og 3.

Lydfilene fra fokusgruppene er transkribert og anonymisert. I denne rapporten er informantene gitt pseudonym. Dataene er analysert ved hjelp av NVivo.

1.3.3 Spørreundersøkelser og relevant statistikk

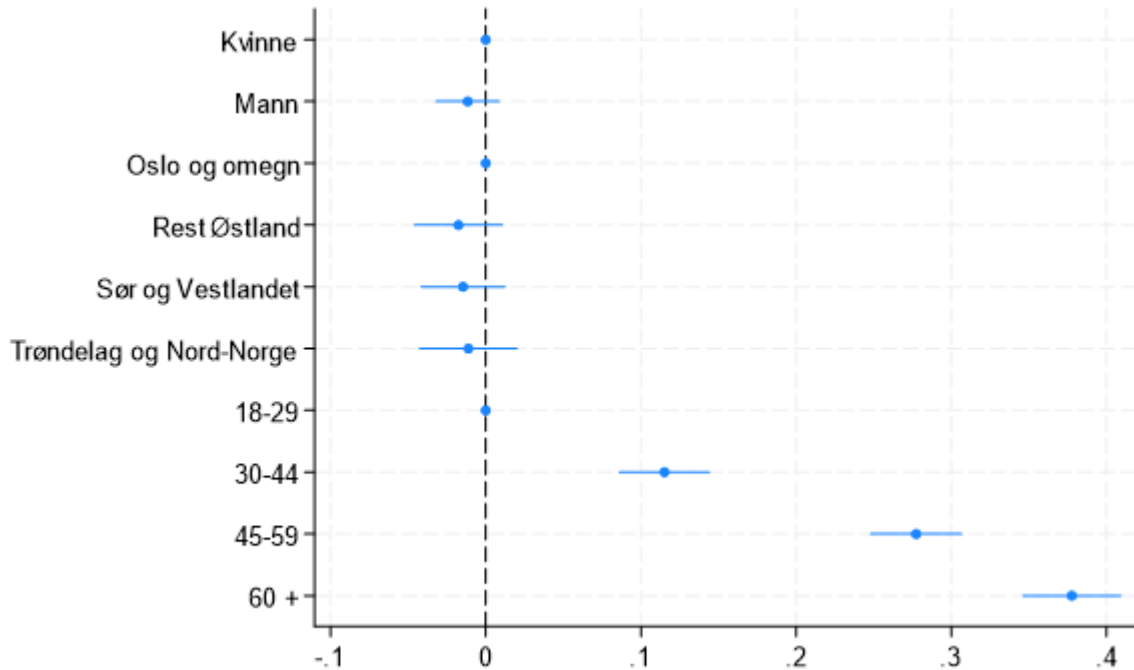
1.3.3.1 Deprivasjonsundersøkelsen

I oppdateringsarbeidet benytter vi resultater fra SIFOs deprivasjonsundersøkelse fra 2023 for å vurdere en rekke varer og tjenester. Denne spørreundersøkelsen gir opplysninger om hva et akseptabelt forbruksnivå innebærer ved at det spørres om hvilke varer, tjenester og aktiviteter «folk flest» bør ha tilgang til, og om respondentene selv har tilgang til dette. Undersøkelsen gir dessuten informasjon om respondentenes, og deres husholdnings, økonomiske situasjon.

Dataene i deprivasjonsundersøkelsen fra 2023 ble samlet inn av Kantar Gallup, gjennom deres aksesspanel for spørreundersøkelser, GallupPanelet, som består av ca. 40 000 personer. For at panelet skal være så representativt som mulig for befolkningen er deltakerne invitert inn i panelet, og det er ikke mulig å melde seg inn uten invitasjon (Kantar Public, 2023).

Dataene i deprivasjonsundersøkelsen ble samlet inn i perioden 16.01.2023 til 06.02.2023, og invitasjon til å delta i undersøkelsen ble sendt respondentene via e-post med en lenke til spørreundersøkelsen. Invitasjonen ble sendt til 8 022 personer, hvorav 3 008 personer fullførte undersøkelsen. Dette gir en svarprosent på 37,5 %. Av de som ikke svarte på undersøkelsen var det 92 personer (1,1 %) som åpnet og begynte å svare på undersøkelsen, men som ikke fullførte. 4 922 personer (61,4 %) fikk e-post, men åpnet ikke selve undersøkelsen.

Figur 1-3 viser at utvalget er representativt for befolkningen med tanke på respondentenes kjønn og bosted, men at eldre personer er overrepresentert i utvalget. 22 % av respondentene i utvalget er alderspensjonister, 51 % er i inntektsgivende arbeid heltid og 7,5 % er i inntektsgivende arbeid deltid. De resterende respondentene er enten mottakere av trygd, studenter eller selvstendig næringsdrivende. 41% av respondentene oppgir at en eller flere av medlemmene i deres husholdning har vært rammet av langvarig sykdom i løpet av de siste 12 månedene.

Figur 1-3: Regresjonsresultater hvor avhengig variabel er om respondenten har besvart undersøkelsen (fullstendige svar) og bakgrunnsvariablene.

I undersøkelsen ble utvalget delt i to. Halvparten svarte på spørsmålene med utgangspunkt i «folk flest», mens den andre halvparten svarte med utgangspunkt i «sosialhjelpsmottakere». I oppdateringsarbeidet benytter vi resultatene for de 1 539 respondentene som har svart for «folk flest». Spørreskjema finnes i vedlegg 4.

1.4 Kostnadsberegning i referansebudsjettet

Denne rapporten inneholder mange tabeller som viser varene og tjenestene som vurderes i denne oppdateringen. For individspesifikke produkter presenteres produktmengder og beregnet brukstid for ulike aldersgrupper, og for husholdsspesifikke produkter presenteres produktmengder og beregnet brukstid for ulike husholdningsstørrelser. I tabellene oppgis brukstiden i år, som betyr at dersom et produkt ligger inne med to stykker og en brukstid på ett år legges det opp til at man kjøper dette produktet to ganger i året.

Sammen med produktets pris er det produktmengdene og den estimerte brukstiden som utgjør grunnlaget for kostnadsberegningene i referansebudsjettet. I referansebudsjettet presenteres månedlige kostnader. Disse beregnes ved å summere kostnadene for alle produkter som ligger inne for de ulike gruppene. Årskostnadene for det enkelte produktet beregnes ved å gange produktprisen med antallet som trengs og å dele dette på produktets brukstid. Månedskostnaden beregnes ved å fordele årskostnaden på årets tolv måneder.

$$\text{Årskostnad} = \frac{\text{pris} * \text{antall}}{\text{brukstid}}$$

$$\text{Månedskostnad} = \frac{\text{årskostnad}}{12}$$

Denne beregningsmetoden innebærer at kostnadene for et produkt fordeles som månedlige kostnader over hele brukstiden. For eksempel vil den månedlige kostnaden for et produkt som koster 1000 kroner og som har en beregnet brukstid på seks år være 13,88 kroner:

$$166,66 = \frac{1000 * 1}{6}$$

$$13,88 = \frac{166,66}{12}$$

Denne beregningsmetoden forutsetter at det er samsvar mellom brukstiden som beregnes i referansebudsjettet og alderskategoriene produktet ligger inne for. Dersom brukstiden strekker seg utover alderskategoriene det ligger inne for vil ikke de totale månedlige kostnadene som er beregnet for produktet være lik prisen for produktet. Dette kan være en utfordring for arbeidet med referansebudsjettet siden individspesifikke kostnader beregnes for ulike aldersintervaller som vist i Tabell 1-1.

For noen produkter vil ikke aldersinndelingene samsvare med vurderinger av hvilke aldersgrupper som har behov for produktet. For eksempel kan det være slik at treklosser til barn primært vurderes som et behov for barn som er ett og to år, men at dette også er et produkt som kan brukes av treåringer. Det beregnes imidlertid ikke som et behov for fire- og femåringer. En løsning kunne være å utvide brukstiden til tre år, men dette ville gjøre at det totalt sett ikke ville ligge inne nok penger til å kunne kjøpe inn produktet siden kostnadene ikke ligger inne i beregningen for treåringene. En annen løsning kunne være å legge inn produktet for aldersgruppen tre til og med fem år, og øke brukstiden til fem år, men dette vil medføre at treklosser også blir inkludert i kostnadsberegningene for fire- og femåringene.

Denne utfordringen har blitt løst på ulikt vis i de ulike varekurvene i referansebudsjettet, og i de tidligere oppdateringene. I forbindelse med denne oppdateringen justerer vi brukstiden for produktene slik at det er samsvar mellom estimert brukstid og aldersintervallene produktet ligger inne for.

Det er også verdt å merke seg at denne måten å beregne månedlige kostnader på legger til grunn en form for sparing til produkter som kjøpes inn sjeldnere enn månedlig.

1.5 Forbehold

Vi jobber kontinuerlig med oppdateringer av de ulike varekurvene i referansebudsjettet. Dermed tar vi forbehold om at vurderingene som presenteres i denne rapporten, med tanke på hvilke varer og tjenester som er inkludert, samt mengder, brukstid og lignende, kan oppdateres i referansebudsjettet uten at denne rapporten blir oppdatert. Innholdet i de aktuelle varekurvene kan derfor i fremtiden avvike fra det som er presentert her.

Kostnadsberegningene i referansebudsjettet er basert på lister over konkrete varer og tjenester. Disse varene og tjenestene fungerer som representantvarer for beregningen. Med dette menes at det er varer og tjenester som *kan* benyttes for å tilfredsstille individers eller husholdningers behov. Listene med produkter og tjenester som vi har lagt til grunn representerer én av mange ulike måter å tilfredsstille disse behovene på. Valgfrihet er et viktig prinsipp i referansebudsjettet, og vi mener ikke at man *skal* eller *bør* bruke nøyaktig de varene og tjenestene som vi har lagt til grunn for kostnadsberegningene. Det foreligger en rekke forutsetninger for beregningene i referansebudsjettet som det viktig å ta hensyn til når budsjettet skal brukes. Konkretiseringen av varer og tjenester er en metode for å kunne definere og beregne et akseptabelt forbruksnivå, og formålet er å komme frem til en totalsum som ulike mennesker kan forvalte ulikt, men som vi likevel kan anta at muliggjør et akseptabelt forbruksnivå.

2 Hva er et akseptabelt forbruksnivå knyttet til lek, medier og fritid?

Et sentralt begrep i problemstillingen som ligger til grunn for denne oppdateringen er «akseptabelt forbruk». Dette er forbruksnivået som referansebudsjettet søker å operasjonalisere, men hva betyr dette og hva innebærer det for varer og tjenester knyttet til lek, medier og fritid? Dette kapitlet gir en kort innføring i målgruppen for referansebudsjettet og det teoretiske utgangspunktet knyttet til forståelsen av menneskelige behov. Videre presenterer vi resultater fra diskusjonene i fokusgruppene om hvilke sosiale roller det er rimelig å anta at folk i Norge skal kunne fylle, og til sist hva fokusgruppedeltakerne legger i begrepet akseptabelt forbruk.

2.1 Målgruppe og levestandard

Siden referansebudsjettet ble publisert for første gang i 1987, har idéen som ligger til grunn vært at forbruket kan sees på som en ressurs som er nødvendig for å opprettholde en vanlig levestandard i Norge. I tillegg til at forbruket skal tilfredsstille fysiologiske behov, skal det være sammensatt slik at man kan delta i vanlige aktiviteter på en fullverdig måte (Borgeraas, 1987).

Denne definisjonen knytter forbruksnivået til menneskelige behov, både fysiske og sosiale. Hva som skal til for å realisere disse behovene henger imidlertid sterkt sammen med personlige karakteristikk og sosiale omgivelser (Sen, 1983). For å kunne utvikle referansebudsjett må det derfor gjøres en rekke antakelser om personene og husholdningene det utvikles for. Noen sentrale antakelser som ligger til grunn for beregningene i det norske referansebudsjettet er at:

- husholdningsmedlemmene er friske / ikke har store helseutfordringer
- de voksne er i jobb
- innkjøp planlegges

Disse antakelsene kan også bidra til å legge føringer for hvordan det er vanlig for denne gruppen å få realisert sine behov, og hvilke forventninger som knyttes til deres forbruk og levestandard.

Gjennom årene har ulike ord som «nøkternt», «rimelig», «alminnelig» og «akseptabelt» blitt brukt for å definere forbruksnivået som operasjonaliseres i referansebudsjettet. I de senere årene har vi benyttet begrepet «akseptabelt forbruk» til å definere og nivået i referansebudsjettet, og det er i denne sammenhengen definert som:

... akseptabelt i den forstand at de fleste nordmenn – uansett egen inntekt – kan leve på dette nivået uten å skille seg for mye ut. Dette er et forbruk som en med rimelighet kan forvente at personer som er i arbeid har tilgang til (Austgulen, 2022).

Denne definisjonen inkluderer ikke alle forutsetningene som er nevnt over, men er ment å understreke at det er et forbruksnivå som muliggjør en akseptabel levestandard over tid, og

at forbruksnivået som defineres ikke er beregnet basert på inntekt. Den tydeliggjør også at budsjettet verken er ment å angi et minimums- eller et luksusnivå.

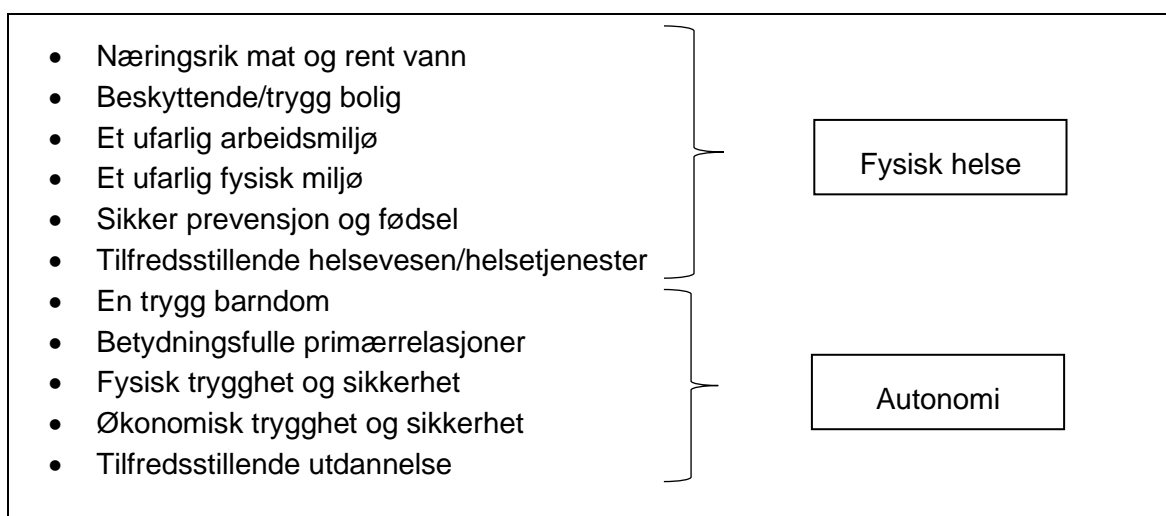
Til tross for at det legges en del antakelser til grunn for forståelsen av levestandard og forbruksnivå, er det å sikre at budsjettet reflekterer den valgte levestandarden en av hovedutfordringene i arbeidet med referansebudsjett (Saunders, 2020). Utfordringene ligger blant annet i hvordan en kan unngå subjektive og vilkårlige vurderinger, i å sikre at både den enkelte budsjettposten og budsjettet i sin helhet reflekterer den samme levestandarden, og i at operasjonaliseringen hensyntar ulike livssituasjoner i den grad livssituasjonen påvirker ens behov (Austgulen, 2022).

For å bidra til å redusere disse utfordringene, og fordi SIFOs referansebudsjett er bygget i tråd med ekspertmodellen (se kap. 1), er forståelsen av behov og sosiale roller fundert i teorier og menneskelige behov og kapabiliteter.

2.2 Teorier om menneskelige behov og kapabiliteter

For å identifisere menneskelige behov trekker arbeidet med referansebudsjettet på sentrale teorier om menneskelige behov og kapabiliteter, formulert av henholdsvis Len Doyal og Ian Gough (1991), Amartya Sen (1979, 1983, 1999, 2009; 1987) og Martha Nussbaum (2000, 2006).

Ifølge Len Doyal og Ian Goughs (1991) teori om menneskelige behov er det mulig å identifisere noen grunnleggende behov som er universelle. Ifølge denne teorien er det to grunnleggende behov som må dekkes for at en skal kunne delta på en tilfredsstillende måte i samfunnet: fysisk helse og autonomi. Videre definerer Doyal og Gough et sett med mellomliggende behov, vist i Figur 2-1: Doyal og Goughs liste over grunnleggende og mellomliggende menneskelige behov. som bidrar til å tilfredsstille de grunnleggende behovene. De grunnleggende behovene er universelle, og siden de mellomliggende behovene definerer egenskapene til varene, tjenestene og aktivitetene som støtter opp om og styrker fysisk helse og autonomi, hevder Doyal og Gough at også disse gjør seg gjeldende i alle kulturelle kontekster. Hvilke varer og tjenester, og i hvilket omfang, som er nødvendig for å tilfredsstille disse behovene er imidlertid kulturelt betinget.

Figur 2-1: Doyal og Goughs liste over grunnleggende og mellomliggende menneskelige behov.

Kapabilitetstilnærmingen knytter på sin side levestandard og livskvalitet til frihet, og mulighetene en person har til å realisere verdifulle aktiviteter eller tilstander for seg selv (Sen, 2009). En persons kapabilitet, eller mulighetsrom, bestemmes av flere faktorer. Det avhenger av varene og tjenestene som er tilgjengelig for personen, miljøet han eller hun lever i og hans personlige karakteristikk. Hvor avgjørende disse faktorene er varierer både med hvilke funksjoner og situasjoner personen kan befinne seg i. Noen kapabiliteter, som å være velernært, kan stille lignende krav til produkter uavhengig av hvor en bor, mens andre kapabiliteter, som det å være sosialt inkludert, kan kreve tilgang til et dyrere sett med varer og tjenester i et samfunn preget av økonomisk velstand sammenlignet med et samfunn preget av fattigdom (Sen m.fl., 1987).

I kapabilitetstilnærmingen regnes frihet som det grunnleggende behovet, og dette er uavhengig av tid og sted, men ifølge Sen vil måten denne friheten realiseres på – kapabilitetene – ofte variere etter tid og sted. Sen er følgelig tilbakeholden med å definere et sett av allmenne, eller grunnleggende kapabiliteter. Nussbaum (2000:78-80) går imidlertid lenger og definerer en slik liste over ti grunnleggende kapabiliteter, vist i Figur 2-2.

1. Liv
2. Kroppslig helse
3. Kroppslig integritet
4. Mulighet til å kunne utvikle sanser, forestillingsevne og tenkning
5. Følelser og tilknytning
6. Praktisk fornuft
7. Tilhørighet
 - Å leve sammen med andre
 - Bli respektert av andre og ha selvrespekt
8. Mulighet til å leve med andre biologiske arter
9. Lek
10. Mulighet til å ha innflytelse over ens omgivelser
 - Politisk
 - Materielt

Figur 2-2: Nussbaums liste over grunnleggende kapabiliteter

Disse identifiserte behovene og sosiale rollene legger føringer for oppdateringsarbeidet i referansebudsjettet. For oppdateringen av varer og tjenester knyttet til lek, medier og fritid er tilfredsstillende helsevesen/helsetjenester, en trygg barndom, fysisk trygghet og sikkerhet, kroppslig helse og tilfredsstillende utdannelse fra den første listen, og alle kapabiliteter fra den andre listen, spesielt relevante.

2.2.1 Innspill fra fokusgruppene om sosiale roller

Hva innebærer disse behovene i praksis når det gjelder varer og tjenester, og hva må til for å være sosialt inkludert? For å kunne svare på disse spørsmålene spurte vi deltakerne i de tre eksplorerende fokusgruppene om hvilke sosiale roller ulike personer burde kunne innta for å være sosialt inkludert i Norge i 2023. To av fokusgruppene satte søkelys på barnas sosiale roller, mens én av fokusgruppene satte søkelys på de voksnes sosiale roller. En oversikt over informantenes innspill vises i Tabell 2-1.

Tabell 2-1: Oversikt over innspill fra deltakerne i fokusgruppene om hvilke sosiale roller personer bør kunne innta for å være sosialt inkludert i Norge i 2023.

Barn	Voksne
Sønn / datter / søsken	Sønn / datter / søsken
Venn / kjæreste	Mor / far
Elev / barnehagebarn	Ektefelle, samboer, kjæreste
Medlem av idrettslag, speider etc.	Venn
Klassekamerat	Ansatt
Lagkamerat	Kollega
Interessefellesskap (spill, sosiale medier, o.l.)	Familieroller: tante, onkel, o.l.
Familieroller: niese, nevø, kusine, fetter	Statsborger
Nabo / nabolag	Nabo/nabolag
Verv / organisasjoner / frivillighet	Verv/organisasjoner/frivillighet/tro- eller livssynssamfunn
Ansatt	Medlem av idrettslag, klubb, o.l.
Kjønnsrolle	Kjønnsrolle
Aldersmessig rolle	Aldersmessig rolle

Det kom tydelig frem i diskusjonene i fokusgruppene at flere av disse rollene er roller som ikke alle har, eller nødvendigvis trenger, tilgang til. Har en for eksempel ikke søsken eller sterke familierelasjoner, så vil ikke det bety at en ikke er sosialt inkludert. Det er heller ikke slik at barn må være arbeidstakere eller at mennesker må delta i organisasjoner, frivillighet etc., men det ble trukket frem at de skal ha muligheten til det dersom de selv har behov for det. Med andre ord så må ikke alle inneha alle de sosiale rollene som er nevnt for å være sosialt inkludert, men desto færre roller en innehar desto mindre sosialt deltakende kan det tenkes at en er. Det kan også være tilfellet at noen roller kompenserer for andre:

Edvard: Ja, tillitsvalgt, medlem av idrettslag. Alle de familierelasjonene som på en måte man ikke gitt at alle har. Det er ikke gitt at man må ha en familie heller, så man må få klare å få oppfylt. Tror det er mye som kan veie opp for det andre. Hvis du oppfyller noe, så klarer du å føle nok sosialt så du ikke trenger alt liksom.

(Fokusgruppe 3)

Både alder og bosted ble trukket frem som betydningsfulle faktorer for hvordan de ulike rollene utøves, og hvilke forventninger som er knyttet til dem. Når det gjelder for eksempel organisert og uorganisert fritidsaktivitet for barn (medlem av idrettslag, lagkamerat, venn og interessefellesskap) kan det være knyttet forskjeller til det offentlige tilbudet avhengig av bosted, men også til forskjeller basert på sosioøkonomisk bakgrunn:

Anita: Og så tenker jeg også at da blir det kanskje flere ting som blir normalt også, når det er flere, sånn som det jeg sa med skolen, at på den skolen som sønnen min har gått på, så har det vært en del familier som har dårlig økonomi og barna har ikke gått på noen fritidsaktiviteter, så jeg tror ikke at det er veldig unormalt å ikke gjøre det der, så da tenker jeg at da er ikke det et viktig premiss for å være sosialt inkludert og gå på en fritidsaktivitet der da, jeg tror ikke barna tenker på det at ...

Amalie: Det er opp til ... når du snakker om Oslo, opp til forskjellige bydeler, så vidt jeg vet, Gamle Oslo har brukt enormt masse penger til forskjellige typer fritidsaktiviteter, så om jeg hadde bodd der, så kanskje mine barn hadde litt større valg.

Andreas: Men samtidig, det der kan være ekstremt lokalt. Jeg ser jo bare ... jeg bor jo i Nittedal, for så vidt preget av det, men der er det ... bare det de byggefeltene som bor ved lysløypa, for eksempel, og som er helt nyttilflyttet med dyre hus, holdt på å si, så er det ... alle går på ski, rett og slett, fordi foreldre har flyttet dit nesten for å gå på ski. Det er snø og ski som er en av driverne for at du går dit, og selvsagt så dytter du det over på ungen din. Og når jeg hører det her, så er det helt tydelig at fritidsaktivitetsnivået der kan være mye større enn en plass der det er ... der kapitalen er mindre, rett og slett fordi at det er dyrt.

(Fokusgruppe 1)

Flere av informantene argumenterte for at både behovene og kostnadene knyttet til utøvelsen av de sosiale rollene øker i takt med barnas alder:

Intervjuer 2: Tenker dere at noen av disse sosiale rollene vi har snakket om vil variere med tanke på barnas alder?

Bente: Arbeidstaker. Du må jo være i en viss alder for å ha lov til å jobbe i Norge.

Bård: Jeg tenker i forhold til dataspill. Jeg jobber på ungdomsskole, og etter korona er det fortsatt en jobb med noen elever som synes det var så greit å være hjemme. De er litt mye hjemme fortsatt.

Birgitte: Ja, og roller i sosiale medier, de fleste av de er jo 13års grense, så det er jo ikke så aktuelt for de som yngre. Selv om Snapchat og sånne ting, der er det jo folk fra de er yngre.

Basma: Ja.

(Fokusgruppe 2)

...

Aurora: Jeg prøver å si søstrene mine «Ikke kjøp dyre gaver til de små ungene, spar de der pengene til de blir større, til de vil ha noe ordentlig». De trenger jo ikke ting, når de er små babyer. Altså, det er for mye kjøp av dritt synes jeg da. Spar ... gjøre noe gøy istedenfor og så spar til når de vil ha telefon og dyre gadgets.

...

Andreas: Jeg opplever i hvert fall ... bare den sosialiseringen særlig, det er ... mens du før bare dro på besøk til hverandre hjemme eller sånn, så plutselig skal du på Strømmen storsenter, og så sier du «Ja, hva skal du der?» «Jeg skal bare kikke, jeg skal bare henge». Jeg er lite begeistret for akkurat det, men det er noe med den sosialiseringen når syv andre i klassen skal det, så blir du med, eller du skal ned til Oslo og det går... Jeg synes den kurven med penger går relativt lineært oppover i forhold til alder.

Arne: Og det har ikke blitt noe bedre når det kommer Vipps-krav. Sånn «Kan ikke jeg få 50 kroner for mat?» «Kan ikke jeg få sånn og sånn og sånn».

(Fokusgruppe 1)

Basert på diskusjonene i fokusgruppene er det tydelig at behovene knyttet til sosial deltakelse og inklusjon vil variere, men at flere av rollene nevnt i Tabell 2-1 Tabell vil måtte kunne bli tilfredsstillt innenfor det som regnes som et akseptabelt forbruksnivå. Videre i fokusgruppene spurte vi om hva personer, både voksne og barn, trenger for å kunne oppfylle disse sosiale rollene. Figur 2-3 viser hovedelementene deltakerne nevnte i denne diskusjonen. Tekst i grønt er materielle goder som kan dekkes av husholdninger, tekst i blått er immaterielle goder, tekst i lyseblått er offentlige tjenester og tekst i rosa er inntekt. Hva som trengs for å tilfredsstille ulike personers behov vil diskuteres videre i kapitlene som tar for seg de konkrete varene og tjenestene i referansebudsjettet.

Figur 2-3: Innspill fra deltakerne i fokusgruppene om hva som trengs for å kunne oppfylle de sosiale rollene

2.3 Hva legger fokusgruppedeltakerne selv i begrepet «akseptabelt forbruk»?

Hvordan vi forstår forbruksnivået som referansebudsjettet forsøker å operasjonalisere har avgjørende betydning for vurderingene som gjøres, både i fokusgruppene og av forskerne som vurderer de ulike produktene basert på ulike informasjonskilder. Ulike mennesker har ulike oppfatninger av hva forskjellige begreper innebærer, og det er derfor viktig å bruke nok tid i fokusgruppene på å avklare hvilket nivå vi er ute etter å definere. I fokusgruppene presenteres informantene for referansebudsjettet og definisjonen av akseptabelt forbruk, som er presentert over, og de blir bedt om å ta utgangspunkt i denne definisjonen i den videre diskusjonen. Før vi presenterer og diskuterer vår definisjon av et akseptabelt forbruk spør vi imidlertid informantene om hva de tenker om dette og lignende begreper.

Informantenes assosiasjoner til begrepet «akseptabelt forbruk» kan grovt sett deles i tre hovedgrupper:

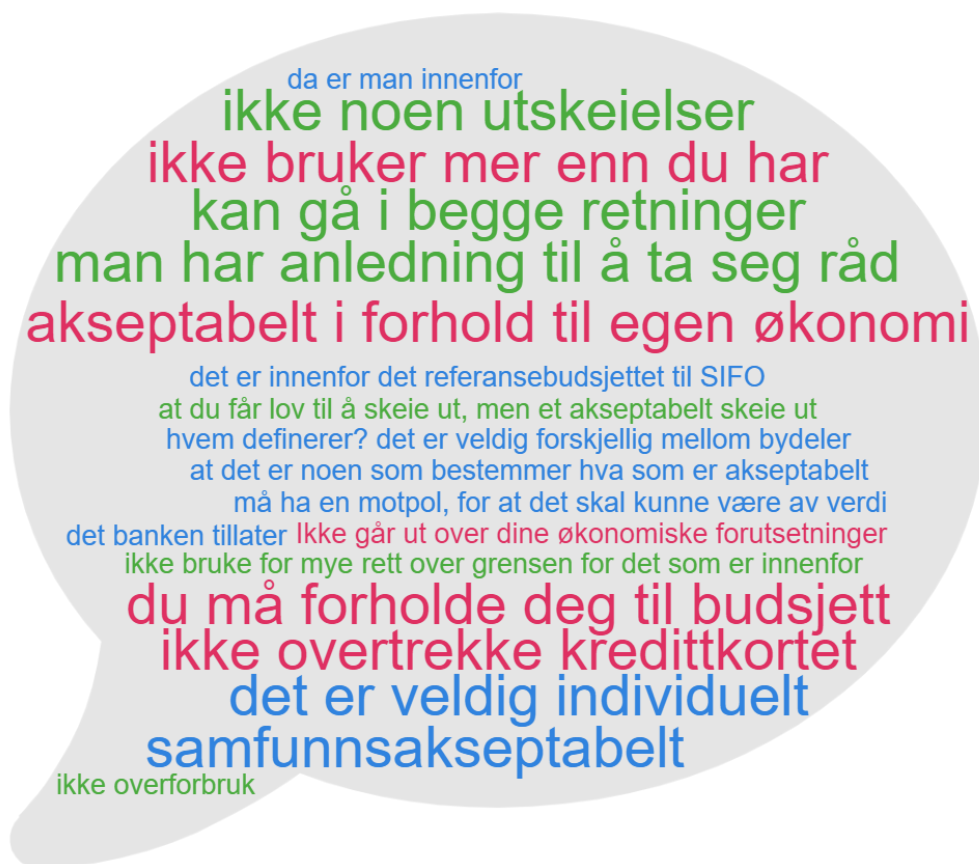
Den første gruppen forstod begrepet i lys av eksterne faktorer. Det kunne være hva banken tillater, om forbruket er miljømessig bærekraftig eller basert på kulturelle forventninger. Noen trakk også fram at hva som er akseptabelt kan være veldig individuelt og variere basert på hvor en kommer fra, både kulturelt og geografisk.

Den andre gruppen relaterte begrepet til holdninger og handlinger knyttet til enkeltindividet, og kan defineres som interne faktorer. Disse trakk frem hva som var ansvarlig innenfor den enkeltes økonomi som grunnlag for å forstå hva et akseptabelt forbruk innebærer. En skal ikke bruke mer enn en har, men dersom en person tjener mye penger vil det også være

akseptabelt for den personen å bruke mye mer. En liten gruppe knyttet sin forståelse av begrepet til hvilke behov en person har. Ett eksempel som ble nevnt i denne sammenhengen var forbruk av våtservietter, hvor et høyt forbruk var innenfor et akseptabelt forbruk for barnefamilier, men ikke nødvendigvis for andre.

Den tredje gruppen er de som knyttet begrepet tydeligere til en levestandard, og hvilke implikasjoner et akseptabelt forbruk har for folks levestandard. Her var det litt sprikende meninger blant informantene. Noen trakk frem at et akseptabelt forbruk ikke muliggjør noen utskielser og at det er rett over grensen for det som er innenfor. Noen mente at dette er et nivå som åpner opp for at man har anledning til å ta seg råd til noe når det trengs, som for eksempel til å handle julegaver som står på ønskelista, og til å åpne lommeboken litt i forbindelse med for eksempel feiringer. Likevel mente disse at et akseptabelt nivå gjerne ligger under det som er gjennomsnittsforkruket i Norge. Til sist var det noen som mente at et akseptabelt forbruk er et relativt høyt forbruksnivå, selv om det likevel ikke er å regne som et overforbruk.

Figur 2-4 illustrerer noen av informantenes assosiasjoner til begrepet «akseptabelt forbruksnivå» på tvers av de ni fokusgruppene som ble gjennomført i forbindelse med denne oppdateringen. Tekst i blått er eksempler på assosiasjoner knyttet til eksterne faktorer, tekst i rosa er eksempler på assosiasjoner knyttet til interne faktorer, og tekst i grønt er eksempler på assosiasjoner til levestandard.

Figur 2-4: Fokusgruppedeltakernes assosiasjoner til begrepet "akseptabelt forbruk".

3 Innkjøp og anskaffelser

I dette kapitlet presenterer vi først diskusjonene som foregikk i fokusgruppene om hvordan produktene som faller innenfor forbruksområdene lek, medier og fritid anskaffes, og hva det er rimelig å anta på vegne av referansefamiliene i referansebudsjettet. I den andre delen diskuterer vi konsekvensene av disse funnene for forutsetningene i referansebudsjettet knyttet til anskaffelser. Til slutt oppsummerer vi og kommer med en anbefaling til hvordan prismålingen skal gjennomføres i forbindelse med oppdateringen av varekurvene knyttet til lek, medier og fritid.

3.1 Hvordan anskaffes produktene?

Varer og tjenestene som vurderes i denne oppdateringsrapporten er delt inn i fem tematiske deler. I fokusgruppene kom det tydelig frem at det er variasjoner i hvor og hvordan produkter innenfor de ulike delene blir anskaffet. I denne delen presenteres hovedfunnene fra fokusgruppene med tanke på hvordan anskaffelsesform påvirkes av hvilken type forbruk det er snakk om, hvor i landet en bor og om en har tilgang til bil. Figur 3-1 illustrerer innholdet i fokusgruppediskusjonene om anskaffelser. Størrelsen på ordene i ordskyen indikerer hvor hyppig de ble nevnt.

Figur 3-1: Ordsky basert på fokusgruppediskusjonene om anskaffelser

3.1.1 Brukthandel

Det var gjennomgående ganske stor oppslutning om bruktkjøp i fokusgruppene som ble gjennomført i forbindelse med denne oppdateringen. Det ble argumentert for at bruktkjøp er i vinden for tiden, og at det er bra for både miljøet og lommeboken. Bruktkjøp ble spesielt fremhevet som aktuelt for produkter innenfor kategorien «fritidsutstyr», men det var også

aktuelt innenfor kategorien «leker» og «kommunikasjon og underholdning». Flere deltakere trakk frem at bruktkjøp er nødvendig for å kunne ha tilgang til hele «pakken» i referansebudsjettet:

Gaute: Nei, det er som du sier, det er ikke noe av dette her som du kan ende opp med å kjøpe alt nytt og ha et, hva skal man si, ha et alminnelig forbruk, eller du kan være rimelig eller nøktern eller fornuftig og kjøpe det på Finn eller loppis.

(Fokusgruppe 4)

...

Helene: Ja, hvis man skal ha råd til alt mulig, så må man jo nesten bruke FINN. Det er hvert fall sånn vi opplever det.

Henrik: Ja, for klart telt og sånne ting, det er ikke gratis altså.

(Fokusgruppe 5)

Videre var det spesielt utstyr til barn som var mest aktuelt å kjøpe brukt. Noen trakk frem at bruktkjøp var mest aktuelt for små barn, både fordi de ikke har så mange meninger om utstyret de bruker, og fordi de vokser fort og dermed har behov for å bytte utstyr ofte. Andre argumenterte imidlertid for at det var like aktuelt for eldre barn fordi det nå er mer trendy å kjøpe brukt:

Mads: For ungene mine, så har det liksom vært lettere å akseptere brukte ting i den kategorien, enn for eksempel klær. Det er mer identitet i et klesplagg enn i en skisko eller sykkel.

Intervjuer 1: Ja, ikke sant.

Maja: Men det er jo liksom litt hva man lærer barna opp til. Min datter har vært med på byttemarked og valgt klærne sine selv, for eksempel. Så jeg har begynt å lære henne opp til at brukt er bra.

Maren: Vi har fokusert veldig på det, fordi hvis det har vært spørsmål om å kjøpe en hettegenser til 1000 kr, så har de fått se ... «Ja, eller du kan få to gensere og to bukser i en annen butikk». At de lærer seg å se forskjellen, eller om man da kjøper brukt. Vi har også brukt mye loppemarked og byttesentral og sånne ting.

(Fokusgruppe 8)

...

Birgitte: Også de barna, de bytter jo størrelser hvert år omtrent, opp til i hvert fall tolv år kanskje. Så da må man kjøpe nytt hvert år omtrent. Så vi kjøper brukt, enten på Finn eller i den nabogruppen, stort sett. Så hender

det at man må gå og kjøpe nye vintersko, at det er greit at ikke alltid de er brukt. Og sånn er det veldig mange blant de vi kjenner som gjør.

(Fokusgruppe 2)

Når det gjelder utstyr til voksne ble det i mindre grad argumentert for bruktkjøp. For voksne ble det antatt å være mer aktuelt å låne utstyr i tilfeller hvor dette ikke trengtes spesielt ofte (se underkapittel 3.1.3), og når noe først skulle anskaffes kunne en forvente at det skulle vare i mange år (se underkapittel 3.1.4).

Finn.no var kanalen som ble oftest nevnt med tanke på bruktkjøp, men også Facebook Marketplace, Tise og lokale (Facebook-)grupper ble nevnt som aktuelle kanaler for bruktkjøp. Når det gjelder betydningen av bosted var det bred enighet om at tilbudet av brukte varer er større i byene enn i mindre tettbygde strøk, men det var litt ulike meninger om i hvilken grad dette påvirket mulighetene for bruktkjøp. På den ene siden ble det vist til den store utviklingen innenfor frakttjenester som har skjedd i løpet av de siste få årene. Tjenester som «Fiks ferdig» ble fremhevet som en mulighet for å kunne gjøre bruktkjøp over hele landet. På den andre siden ble det argumentert for at fraktkostnadene kunne være store, spesielt for større ting, og at ikke alle selgere ville bruke disse frakttjenestene. For relativt rimelige produkter vil det ikke nødvendigvis lønne seg for verken kjøper eller selger å sende produkter.

I all hovedsak var det stor oppslutning i fokusgruppene om at det var rimelig å anta at en del av produktene innenfor disse varekurvene ble kjøpt brukt innenfor rammene av et akseptabelt forbruksnivå. Fokusgruppedeltakerne viste imidlertid til noen utfordringer knyttet til denne antakelsen. Én diskusjon dreide seg om tiden og innsatsen bruktkjøp kan kreve av de involverte. Noen hevdet at dette kunne være tidkrevende:

Natalie: [Nå] kjøper man jo brukt mer og mer, Tise, Finn, Marketplace, men jeg tror kanskje ikke alle har tid og ro ... altså, sånn, det tar mye lengre tid å kjøpe brukt enn å kjøpe nytt ...

(Fokusgruppe 9)

Mens andre mente at dette ikke nødvendigvis ville være tilfellet for alle produkter:

Eva: Ikke hvis du vet hva du ser etter.

Edvard: Ja, det spørs også på produktet. Hvis det er one-size-fit, hvis det er en TV, kan det vel ta like lang tid, kanskje kortere til og med, med brukt av og til.

Emil: Ja. Finn.no er jo åpent hele tiden. Du slipper å vente til det er åpent i butikken.

(Fokusgruppe 3)

En annen diskusjon informantene var innom, var utfordringer med å beregne brukstid for brukte produkter. Det ble også trukket frem at det å kjøpe noe brukt kunne påvirke den opplevde verdien til produktet:

Intervjuer 2: Jeg lurer på hvis man kjøper det brukt da, kan vi forutsette den brukstiden som vi har snakket om nå, eller påvirker det brukstiden.

Nils: Ja, godt spørsmål.

Natan: Interessant.

Nikolai: Det gjør jo det. Det kommer an på hvor lenge det er brukt da. Alt har jo en levestandard ... en levetid, men det er jo ... hva skal jeg si, det er vanskelig å forutse, hvor lenge det holder, kontra noe som er helt nytt.

Nils: Verdsetter kanskje ikke tingen like høyt.

(Fokusgruppe 9)

3.1.2 Arv og gaver

Flere av informantene trakk frem arv av utstyr, spesielt for barn, som en vanlig måte å anskaffe produkter på:

Grethe: Vi har alle tingene som står på lista der, men det har vært veldig lite av det som er vært kjøpt nytt, [det er kjøpt] på loppemarked eller Finn eller nedarvet.

Gabriel: Det er det samme med oss, vi har alt, men vi har ikke kjøpt noe av dette ... matboks har vi kanskje klinket til en gang, utover det så er det bare arv.

(Fokusgruppe 4)

Selv om de fleste mente at det var vanlig å arve, kom det også tydelig frem i fokusgruppene at det ikke gjelder alle typer produkter. Hvilke produkter som nedarves henger sammen med produktenes kvalitet, hvor hyppig de brukes og til en viss grad også hygiene:

Maren: Jeg føler at det henger litt sammen med at folk nå har fått litt mer øynene opp for bruksalg. De vil heller selge enn å gi bort, og det har kanskje noe med tiden vi er i, at ting er dyrere og at man tenker litt mer økonomi da. Eller blir mer egoistiske, jeg vet ikke.

Mads: Det må være noen ting som ikke brukes opp, sånn som skisko, kan ligge i to sesonger og så kan nestemann ta det i bruk. Staver og ...

(Fokusgruppe 8)

Hedvig: Det er vel ofte at de første soveposene ikke er av de dyreste. Man kjøper liksom barnesovepose. Og så får de mer sånne dunsoveposer etter hvert. Og hvis du kommer over ti år, kanskje fra ti og oppover så bytter du ikke så ofte. Jeg synes ikke det er så lett å arve sovepose, for de er ofte litt sånn ødelagt og brukt.

Henrik: Lukter mugg og litt sånn annet småtteri av dem.

Hedvig: Kakao.

...

Hedvig: Men utgifter i sko synes jeg er realistisk litt høyt dessverre. Det er dyrt med sko, og de brukes opp, og de er ikke så lett å arve hvis de er utslitt.

Henrik: Skal vel ikke gjøre det heller egentlig.

(Fokusgruppe 5)

Noen hevdet at arv er i ferd med å bli mindre vanlig, fordi det etter hvert blir erstattet av salg på bruktmarkedet:

Natalie: Jeg tenker sånn ... mye bytting og kanskje noe sånn arveting, men mye av de større tingene, som man kan kanskje tenke seg å arve, er kanskje verdt en del, så da kanskje man heller selger det brukt. Selger det til en venn for 500 kroner eller en 1000-lapp, istedenfor veldig mye mer. Ikke legge det ut på Finn, men bare sånn ...

(Fokusgruppe 9)

Mathilde: Jeg tror det er litt relatert til trend også, at bilde er liksom at nå har det kommet så mange influencere og personer som fronter dette veldig, dette med å sy om plagg. De jobber på og ser nye muligheter, og da blir folk litt fanget av å ... «åja, ligger det noen kroner der. Kan man få noe annet?». Men selvfølgelig, det er jo mange som vil gi også, tenker jeg da, både innad i familien og innad i borettslagene, innad i idrettslagene så er det fortsatt en god ting, som mange gjør.

(Fokusgruppe 8)

Det var også flere informanter som påpekte at muligheten til å arve krever at en har et nettverk:

Intervjuer 2: Men hva med det her med arv da, det er jo noe som har blitt nevnt en del i dag, og at man får ting av nettverket sitt og sånt da, men er det noe vi kan forutsette at referansepersonene og familiene vi skal lage eksempel på, har tilgang til?

Gustav: Nei, for det er så forskjellig, ikke sant, noen har ikke nettverk. Så da blir det veldig urettferdig.

Gabriel: I utgangspunktet ja, for noen er heldige.

Georg: At det forventes at du har 15 stykker i et nettverk som gir deg ting. Nei, det er vanskelig.

Gustav: Selvfølgelig, noen har steinrike besteforeldre som bare kjøper alt til deg, og så kan du sitte der alene, så det må jo ta utgangspunkt i gjennomsnittet da. Basismannen i gata da.

Intervjuer 2: Men hva med sånn internt i familien da? Med sånn for eksempel barn som først får kanskje en unge, og så får de to til etter hvert og på en måte med utstyret der da. Er det noe vi bør på en måte tenke på at sånne ting kan gå i arv?

Gustav: Ja. Spørs på kjønn da, ikke sant, altså...

Grethe: Kommer litt an på hvilket syn man har på det også da, i forhold til forbruk, om man tenker at man må kjøpe den vogna, og så kan vi ta den i boden til neste. Så er det de som vil ha den nyeste vogna.

Gaute: Men hvis det skal være ... jeg tenker mer sånn ... noen ting er de tingene man investerer som går i arv.

Grethe: Ja, vi tok vare på liksom alt fra første til andre, og så er det som er hullete og slitt det må jo ... men utgangspunktet vårt var å gjenbruke.

(Fokusgruppe 4)

På spørsmål om vi kan forutsette for eksempelpersonene og -husholdningene i referansebudsjettet har tilgang nedarvede produkter var det det flere av informantene som mente at dette ikke var noe som alle vil ha tilgang til:

Lotte: Til en viss grad, men noen har jo ikke nødvendigvis nettverk som man kan arve fra. Er du først i vennegjengen til å få barn, og det er første barnet, så har du ikke nødvendigvis et nettverk til noen du kan låne. Du kjenner ingen i barnehagen når du kommer der med en ettåring, og du har ingen av de andre. Sånn at ikke ...

(Fokusgruppe 7)

3.1.3 Låne og leie

Muligheten til å låne eller leie fritidsutstyr og bøker ble trukket frem som en vanlig anskaffelsesmåte i alle fokusgruppene. Bibliotek, utstyrssentraler som BUA, ulike foreninger og venner/familie ble trukket frem blant de mest aktuelle å låne fra, men også lokale (Facebook-)grupper og byttemarkeder ble nevnt. Finn.no og ulike typer apper ble nevnt som eksempler på plattformer som tilrettelegger for leie av produkter:

Bjørn: Alt det kan lånes. Det er alltid en eller annen lommelykt, sovepose eller ... Og BUA i kommunen har mye utstyr, altså. Og Finn, eller sånne apper du kan leie gjennom.

Bård: Hun mellomste min går tredje året på idrettslinjen, og de var på en ukes tur nå. Sekk og fjellsko og sånn, det lånte vi på BUA på Kolbotn.

...

Birgitte: Jeg tenker man har tilgang til det meste, brukt, enten på Finn, eller sånne byttegrupper på Facebook eller fra venner, når det er snakk om én gang eller to. Så hvis tilgang betyr at man ikke må kjøpe noe nytt som man eier, tror jeg det er mulig å ha tilgang til det for alle.

(Fokusgruppe 2)

Lån og leie av fritidsutstyr fremstår mest aktuelt for produkter som ikke brukes veldig ofte, som telt, tursekk og redningsvest, og/eller utstyr som barn gjerne vokser fort ut av, slik som ski og skisko. Videre er det, ifølge fokusgruppedeltakerne, vanlig å låne bøker på biblioteket. I tillegg til å låne ut bøker ble biblioteket omtalt som en sosial arena som kunne være verdt å oppsøke i deg selv.

Til tross for at låne- og leieordninger ble trukket frem som en god mulighet for tilgang på utstyr, var det også flere fokusgruppedeltakere som trakk frem at utstyret ikke alltid vil være tilgjengelig når en trenger det, at det krever en del planlegging og at utlånsordninger som BUA og bibliotek ikke er like tilgjengelig over hele landet:

Amalie: Men igjen, da snakker jeg om Oslo, hvor det er massevis av BUA-er og sånt, men hvis du går litt ut på landet, jeg vet ikke hvordan det fungerer.

Astrid: Nei, man må jo kjenne noen som kan låne bort, og hvis man ikke kjenner noen som kan låne bort.

Amalie: Men da har man flere i slekten ...

Astrid: Men hvis man ikke kjenner noen som kan låne bort, så er det kanskje ikke ...

(Fokusgruppe 1)

Natalie: Men er det ikke en del som bor ... ikke veldig ... i Oslo har vi jo mye bibliotek, men ellers i landet og, kanskje ikke er på biblioteket hver uke.

Nils: Har man ikke sånn bussbibliotek, som kjører rundt, og så kan man ... nei?

Nelly: Det var det før, men det er ikke det lenger.

(Fokusgruppe 9)

3.1.4 Kjøpe nytt

Til tross for at det var mye diskusjon om ulike anskaffelsesmåter i fokusgruppene var det bred oppslutning om at det også er nødvendig å kunne kjøpe produkter knyttet til lek, medier og fritid nytt. Flere argumenterte for at det er vanlig å undersøke priser på nett, gjerne ved hjelp av prissammenligningssider, før avgjørelsen tas om hvor produktene kjøpes inn. Noen brukte også fysiske butikker for å undersøke produktene før de gjorde selve kjøpet på nett.

Når det gjelder hvilke typer produkter som ofte kjøpes nytt er det spesielt produkter til voksne og digitalt utstyr:

Intervjuer 1: Men til voksne kjøper man nytt, eller?

Einar: Altså, hvis man ... ja, det vil jeg tro i mange tilfeller.

Intervjuer 1: Ferdig utvokste voksne.

Einar: Ja, ikke sant, for da har man det så lenge.

Eva: I mange år, liksom.

Edvard: Jeg tror det er veldig akseptabelt hvis det er ting du kommer til å bruke og ha over lenger tid, da kan det være veldig greit å kjøpe nytt av og til. Sånn skiene mine, de kjøpte jeg nye på slutten av sesongen på salg, fordi jeg vet at jeg kommer til å bruke det hvert år og jeg kommer til å ha det lenge. Så da orket jeg ikke bryet med å kjøpe alt brukt, prøve å finne sko som passer meg, ski som passer vekten min, høyden min og ... ja.

(Fokusgruppe 3)

Men også andre produkter kunne være viktige for informantene å kjøpe nye. Til tross for at bøker var ett av de produktene som ble trukket frem i fokusgruppene som enklest å låne, var det også noen som argumenterte for at det burde være mulig å kjøpe bøker innenfor rammene av et «akseptabelt forbruk». Dette kunne være fordi de kan ha en verdi som barndomsminner, men også fordi en gjerne vil ha tilgang til noe av det som er nytt for å kunne være med på trender:

Andreas: Sånn i et kostnadsperspektiv, tenker jeg, der finnes biblioteket. Om det er noe som du på en måte kan låne gratis, så er det bøker.

Aurora: Men jeg synes det er greit å ha noen barndomsminner med bøker, som er dine gjennom livet, det synes jeg er fint.

(Fokusgruppe 1)

...

Intervjuer 1: Er det ikke noe som heter Book-Tok, som er en egen?

Hedvig: Men er det ikke mer at man låner bøker på biblioteket da, enn at man kjøper det selv?

Hanne: Jo. De er veldig oppdatert.

Helene: Det er nok begge deler. For de kule bøkene på Tik-Tok, det er ikke alltid de er tilgjengelige på biblioteket. Så det går jo penger til bøker også, fysiske bøker da. Men kanskje på salg eller noe sånt.

(Fokusgruppe 5)

Av leker er det spesielt det som betegnes som forbruksmateriell, som perler, blyanter, plastelina o.l. som ofte må kjøpes nytt. Ellers ble sko, sovepose, og utstyr til mobil og nettbrett som skjermbeskytter og deksel, også trukket frem som varer som flere helst ønsket å kjøpe nytt. Tjenestene som ble diskutert kjøpes også i all hovedsak nytt, da det gjerne ikke er mulig å kjøpe dem brukt.

Flere av informantene oppga at de bruker fysiske butikker for å undersøke varene, men at de drar hjem for å forsøke å finne produktet til en rimeligere pris, enten brukt eller i en annen butikk. Noen argumenterte for at det kunne være en generasjonsforskjell når det gjelder hvordan en går frem i kjøpsprosessen, men det var ikke noen som mente at det var problematisk å legge til grunn av produktene kunne kjøpes på nett. Informantene nevnte videre en rekke butikker som de mente var de mest vanlige og som var tilgjengelige i hele landet.

3.2 Forutsetninger i referansebudsjettet knyttet til anskaffelse

Som nevnt i kapittel 2 bygger beregningene i referansebudsjettet på en rekke antakelser. Når det gjelder anskaffelse er det spesielt fire antakelser som har vært førende:

1. At innkjøp planlegges
2. At varer handles inn nytt
3. At varer handles inn til full pris
4. At varene handles inn i butikker som er tilgjengelig i hele landet

Disse antakelsene gjøres primært fordi det er avgjørende for kostnadsestimatenes validitet og reliabilitet. Antakelsen om at innkjøp planlegges gjør at vi kan ta høyde for at det er behovene som er identifisert i oppdateringen som primært dekkes. Antakelsen om at varer handles inn nytt bidrar til transparens knyttet til forholdet mellom antatt brukstid, kvalitet og pris. Antakelsen om at varer handles inn til full pris styrker etterprøvnbarheten ved at ikke prismålingene påvirkes av mer eller mindre tilfeldige tilbud. Den siste antakelsen om at prismålingene skal gjøres i butikker som er tilgjengelige i hele landet har vært viktig for kostnadsberegningenes ytre validitet. Det har med andre ord ikke vært et krav til disse forutsetningene at de skal reflektere de reelle praksisene i befolkningen. Det er likevel klart at store avvik mellom antakelsene og det som oppleves som vanlig praksis kan være utfordrende for kostnadsestimatenes validitet, og stiller følgelig store krav til at antakelsene blir tydelig kommunisert til brukerne av referansebudsjettet.

Siden antakelsene er såpass viktige for kostnadsestimatene i referansebudsjettet, diskuteres de i fokusgruppene og evalueres i forbindelse med oppdateringene av varekurvene.

3.2.1 Planlegging av anskaffelser

Det var en utbredt oppfatning i fokusgruppene at det er rimelig å anta at referansepersonene og -husholdningene planlegger innkjøp og at de handler relativt økonomisk, men det ble også ble anerkjent at dette ikke er like enkelt for alle:

Intervjuer 2: Er det realistisk å anta at de referansefamiliene vi snakker om planlegger innkjøp av varer og tjenester, sånn som vi har snakket om i dag? Da er det litt tilbake til vår antagelse om at de er økonomiske.

Bjørn: Ja.

Birgitte: Ja, jeg tror man må det i dag, når prisene er sånn som de er.

(Fokusgruppe 2)

...

Gabriel: Jeg har litt lyst til å si ja.

Gustav: Jeg tror mange gjør det. Og så er det nok mange som ikke gjør det. Jeg tror det er vanskelig å ...

Gabriel: Jeg tror mange er blitt flinkere på det nå.

Grethe: Så er det de tingene som er planlagt er det jo lettere å planlegge enn det som er sånn: «Oi, nå måtte vi ha nye votter til akedagen i morgen.

(Fokusgruppe 4)

...

Henrik: Jeg tror du må det.

Heidi: Du må det nå, ja.

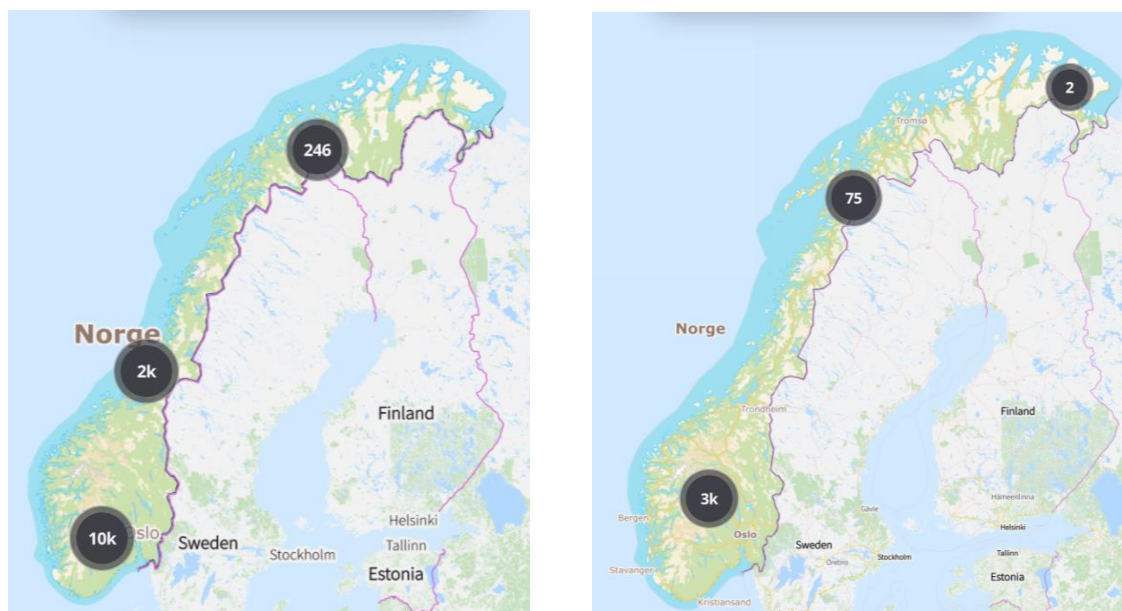
(Fokusgruppe 5)

Som nevnt i delkapittel 3.1.4 argumenterte også flere i fokusgruppene for at det var vanlig å undersøke markedet før anskaffelser ble gjort innenfor forbruksområdene lek, medier og fritid. Forutsetningen om at anskaffelser planlegges støttes dermed av resultatene fra fokusgruppene.

3.2.2 Varer handles inn nytt

Som demonstrert i delkapitlene 3.1.1 til 3.1.3 utfordres forutsetningen om at varer handles inn nytt av resultatene fra fokusgruppene. Det var generelt stor oppslutning om bruktkjøp, arv og låne/leie av flere produkter innenfor forbruksområdene lek, medier og fritid. Denne typen anskaffelser ble imidlertid også problematisert, blant annet med utgangspunkt i at bruktkjøp

ikke nødvendigvis er like tilgjengelig over hele landet, og at det kan være vanskelig å forutsette arv siden ikke alle har noen å arve fra. Et søk etter langrennski på Finn.no i desember 2023 ga 12 434 treff. Av disse var det 3 245 som tilbød frakttjenesten «Fiks ferdig». Majoriteten av produktene som lå ute var lokalisert i Sør-Norge. Dette viser at det er mange brukte produkter tilgjengelig, men også at tilgjengeligheten synes å være betydelig bedre i Sør-Norge sammenlignet med Nord-Norge.

Figur 3-2: Bildet til venstre viser treff på finn.no for et søk på "Langrenn" mens bildet til høyre viser samme søk begrenset til de som tilbyr «Fiks ferdig». Søket ble utført 02.12.2023.

Hovedutfordringen knyttet til å legge brukte produkter til grunn for beregningene i referansebudsjettet er imidlertid knyttet til vurderingen av kvalitet, brukstid og til hvilken pris det er rimelig å anta at produktet vil være tilgjengelig for et stort antall forbrukere. Dersom produkter annonsert på f.eks. finn.no skulle legges til grunn for prisinnhenting ville det være nødvendig å også gjøre en vurdering av produktenes kvalitet for å kunne tilpasse produktets resterende brukstid, og det ville også være nødvendig å identifisere representantprodukter som gjenspeilet tilbudet som er tilgjengelig i hele landet. Dersom dette i det hele tatt er mulig vil det kreve at det gjennomføres en større utredning av disse spørsmålene enn det vi har mulighet til å gjøre i forbindelse med denne oppdateringen. En annen måte kjøp og salg av brukte produkter kunne blitt innlemmet i referansebudsjettet på er ved å legge til grunn den antatte totale brukstiden, og ikke den reelle brukstiden for det aktuelle individet, for produkter som det er rimelig å anta at kan selges videre. Dette kan f.eks. gjelde ski for barn som det er rimelig å anta har en lengre total brukstid enn de vil ha for det enkelte barnet. Siden den beregnede månedskostnaden vil være den samme gjennom hele brukstiden vil imidlertid dette sannsynligvis underestimere kostnadene for ski for barn i referansebudsjettet.

En annen anskaffelsesmåte som mottok bred støtte innenfor enkelte produktkategorier var å låne eller leie, gjerne gjennom lokale utstyrssentraler som BUA. Dette ble imidlertid også problematisert ved at flere stilte spørsmål om hvor tilgjengelig dette tilbudet er i andre deler av landet (enn i hovedstadsområdet), og at det kan være vanskelig å få lånt det man ønsker å låne i pressperioder, som for eksempel i vinterferien. Rambølls kartlegging av

utstyrssentraler i Norge på vegne av Budfdir fra 2019 viser at utstyrssentraler da var aktive eller i oppstartsfase i 383 av landets totalt 422 kommuner. Tilbudet varierer imidlertid en del mellom kommunene, både når det gjelder åpningstider og hvilke produkter som er tilgjengelig (Rambøll, 2019). I en nyere undersøkelse av bruk og merverdi av utstyrssentraler fra 2023 kommer det frem at «alle» er mulige lånere ved utstyrssentralene, og at de i stor grad blir bruk til å dekke utstyrsbehov som oppstår sjelden og ikke ofte (Erdvik m.fl., 2023). Det argumenteres for at utstyrssentraler er betydningsfulle både for sosial inkludering og for fysisk aktivitet, men at de ikke tilrettelegger for deltakelse i regelmessig organisert aktivitet. Erdvik m.fl. (2023) viser videre at brukerne av utstyrssentralene i all hovedsak er fornøyde med tilbudet, men at noen av utfordringene til ordningen er begrensede åpningstider, fysisk beliggenhet, digital tilgjengelighet og lånevarighet.

Den økte tilgjengeligheten av utstyrssentraler, og det at bruk av sentralene ikke fremstår som spesielt stigmatiserende, taler for at noe av utstyrsbehovet i varekurvene knyttet til lek, medier og fritid kunne blitt dekket gjennom denne kanalen. Vi har ikke klart å identifisere noen oversikt over hvor mange i Norge som reelt bruker utstyrssentraler, så det er vanskelig å si hvor utbredt denne anskaffelsespraksisen er. Siden dette også vil gjelde relativt få av varekurvenes produkter, og siden det vil bryte med en ellers gjennomgående forutsetning i referansebudsjettet, anbefaler vi imidlertid ikke å legge bruk av utstyrssentraler til grunn for å dekke behovene som er identifisert i forbindelse med denne oppdateringen. Det er imidlertid noe som bør følges opp videre i senere oppdateringen av disse varekurvene, og i referansebudsjettet for øvrig.

3.2.3 Varer handles inn til full pris

På samme måte som antakelsen om at varer handles inn nytt utfordres også antakelsen om at varer handles inn til full pris av resultatene fra fokusgruppene. Det argumenteres i hovedsak med at det er mye lettere å sammenligne priser, og å identifisere tilbud nå, sammenlignet med tidligere:

Intervjuer 2: Ja. Bør vi anta at referansefamiliene søker aktivt etter rimelige produkter, for eksempel å lete i mange butikker?

Gabriel: Jeg tenker at det er jo bare et søk på nettet nå. Man trenger jo ikke gå i butikker å se etter det lenger.

Gustav: For eksempel hvis du skal ha en genser da, så går du på google og ser, så kommer det opp plutselig 40 % i den nettbutikken der ja, så bestiller du der.

Georg: Det kom noen prissjekkingsapper og det er så mye mer av det virker det som. Så ja.

Gustav: Jeg tror de fleste er bevisst på det. I hvert fall de som har lån og renter.

(Fokusgruppe 4)

...

Heidi: Ja.

Helene: Ja.

Heidi: Og apper. Prisjakt og tilbudsavisa.

Intervjuer 2: Det har kanskje blitt lettere.

Heidi: Ja.

(Fokusgruppe 5)

Leon: Det er greit å lete litt mer da. Jeg mener at du kan ha det som forutsetning. I hvert fall hvis du holder deg til norske nettsider.

Leela: Så tar det ikke lang tid, det tar to minutter å sjekke prisen.

(Fokusgruppe 7)

I deprivasjonsundersøkelsen svarte 87 % av respondentene ja på spørsmålet «Synes du det er viktig at folk flest har anledning til å handle varer og tjenester til ordinær pris?». Dette sier imidlertid ikke noe om hvor ofte de mener at varer og tjenester skal kunne handles inn til full pris. På spørsmål om de stort sett handlet varer og tjenester til full pris selv svarte 68 % bekræftende. Disse resultatene indikerer at det er en relativt utbredt praksis å sammenligne priser og å lete etter de beste prisene. Sett i sammenheng med at fokusgruppeinformantene mener det er uproblematisk å legge til grunn at produktene kjøpes på nett er det også rimelig å anta at det å undersøke priser ikke vil være veldig tidkrevende. Hovedgrunnen til at varer til full pris som hovedregel blir lagt til grunn for kostnadsberegningene i referansebudsjettet er at det skaper forutsigbarhet, bidrar til å sikre etterprøvnbarhet og at det gjør budsjettet mindre sensitivt for markeds kampanjer og tilfeldige tilbud o.l. Av sistnevnte hensyn etterstrebes det også å alltid gjøre prismålinger i februar siden dette er en måned som i mindre grad er preget av store salgskampanjer. Antakelsen om at varer handles inn til full pris må videre ses i sammenheng med valg av innkjøpssted (se neste underkapittel).

Siden vi vet lite om hvilken effekt det vil ha å innlemme tilbudspriser i referansebudsjettet anbefaler vi at det gjøres en prissensitivitetsanalyse for å undersøke konsekvensene av å endre prisinnhentingstrategi i referansebudsjettet før vi eventuelt bryter med antakelsen som har ligget til grunn for beregningene i referansebudsjettet frem til nå.

3.2.4 Varene handles inn i butikker som er tilgjengelig i hele landet

At produktene skulle være tilgjengelig i hele landet var noe som ble hyppig nevnt av informantene i fokusgruppene, og dette var også, som vist over, ett av ankepunktene mot flere av anskaffelsesformene. Fokusgruppeinformantene bidro med innspill til valg av butikker for prisinnhenting, og foreslo blant annet butikker som XXL, OBS, Ringo, Clas Ohlson, Elkjøp, Power o.l. Som nevnt over anser fokusgruppeinformantene det som uproblematisk å forutsette at en stor del av produktene ble kjøpt på nett, noe som også bidrar til å øke produktenes tilgjengelighet og letter prissammenlikningen.

3.3 Oppsummering og anbefalinger for prismåling

Funnene fra de ni fokusgruppene som ble gjennomført i forbindelse med denne oppdateringen av lek, medier og fritid i referansebudsjettet skiller seg tydelig fra resultatene av tidligere oppdateringer av varekurver i referansebudsjettet (f.eks. Lynum m.fl., 2023; Lynum & Skuland, 2022) når det gjelder holdninger til bruktkjøp, arv og det å låne/leie produkter. I alle de ni fokusgruppene var det gjennomgående ganske stor oppslutning om disse typene anskaffelser. Det var ikke alle produkter som fremstod like aktuelle å handle brukt, arve eller å dele, men fritidsutstyr til barn ble trukket frem som spesielt aktuelle produkter for denne typen anskaffelser. Informantene selv trakk frem at slike anskaffelsespraksiser er mer sosialt akseptert nå enn tidligere, og at det er i tråd med et mer miljøvennlig, men også økonomisk, forbruk. En annen mulig forklaring på denne forskjellen fra tidligere oppdateringer kan være at innholdet i disse varekurvene er spesielt godt egnet for denne typen innkjøpspraksiser. Det ble også nevnt i fokusgruppene at det er «lettere å akseptere brukte ting i den kategorien» (Mads, fokusgruppe 8). Det er også viktig å ta med i betraktningen at alle fokusgruppedeltakerne er bosatt i Oslo-området hvor tilgangen til brukt- og lånemarkeder er bedre enn en del andre steder i landet. Denne tilgang til brukt- og lånemarkeder kan bidra til at mange har en positiv holdning til disse anskaffelsesformene. I 2022 og 2021 ble fokusgruppene avholdt digitalt på grunn av pandemien, og dermed deltok deltakere fra hele landet.

Til tross for oppslutningen om bruktkjøp anbefaler vi å fortsette å prismåle nye produkter, til full pris, inntil konsekvensene av eventuelle endringer er bedre utredet.

4 Aktiviteter

Aktiviteter i referansebudsjettet er en kategori som inneholder både organiserte og uorganiserte aktiviteter som barn, ungdom og voksne bør ha tilgang til å delta i. Aktivitetene som blir presentert i dette delkapittelet er ment som representantaktiviteter for mengde og type organiserte og uorganiserte aktiviteter man bør ha tilgang på når man bor i Norge. I og med at de er representantaktiviteter så vil man innenfor referansebudsjettets ramme stå fritt til å velge noe annet man selv føler passer en bedre. Det er summen av aktiviteter vi presenterer her som står i fokus, og hva disse aktivitetene tilrettelegger for av autonomi til å delta på de sosiale arenaene og fellesskapene de ønsker å være en del av. Aktivitetene som inngår i det norske referansebudsjettet skal bidra til at man får dekket behovene man har for fysisk aktivitet, sosial inklusjon og autonomi i hverdagen.

Organiserte aktiviteter viser her til aktiviteter som skjer innenfor faste rammer, som vil si at de skjer jevnlig, ofte i regi av en organisasjon, og ofte ledet av en «aktivitetsleder». Denne type aktiviteter kjennetegnes ved at de er «komplekse» i den forstand at de gjerne innebærer at man må lære seg regler og ferdigheter for å delta, og at man ved å lære disse vil oppleve mestring etter hvert som ferdighetene og kompetansen blir opparbeidet (Mahoney & Stattin, 2000). Tilgang på organiserte fritidsaktiviteter ble allerede i 1997 trukket frem av Frønes som noe som i stadig større grad preger måten barndom organiseres på i Norge (Frønes, 1997). Med andre ord er barns hverdag gradvis blitt mer organisert nå enn tidligere, og det påvirker også stedene barna møter hverandre på. Der fri lek i nabolaget, grenda og nærmiljøet var vanligere tidligere, er dette i større grad erstattet av organiserte fritidsaktiviteter. Dette peker på at behovet for tilgang til de sosiale arenaene hvor slike aktiviteter forekommer har økt, ettersom de har blitt primærarenaer for interaksjon og sosialisering for barn utenfor skoletid.

For barn kan disse aktivitetene være ganske viktige, spesielt med tanke på at deltakelse i sosiale nettverk og aktiviteter settes i sammenheng med økt opplevelse av sosial støtte, selvsikkerhet og kompetanse (Ben-Hador & Eckhaus, 2018; Collins, 2004). Dette oppleves gjennom at aktivitetene er komplekse og krever samarbeid med andre jevnaldrende, støtte fra familievenner og veiledning fra voksne utenfor familien (Mahoney & Stattin, 2000).

Selv om barnas fritid har blitt mer preget av struktur og organisering, så er fortsatt de uorganiserte fritidsaktivitetene viktig. Disse forekommer gjerne sporadisk, og er ikke formelt organisert på samme måte som deltakelse i idrettslag er. Eksempler på dette er å dra på kino, museum, i svømmehallen eller gå tur naturen. Dette er aktiviteter hvor manglende mulighet til å delta kan være en kilde til sosial eksklusjon, spesielt hvis man er en av få som ikke har mulighet til å delta på grunn av økonomiske årsaker. Denne kategorien omfatter altså en rekke formelle og uformelle aktiviteter man i Norge bør kunne delta i på egen fritid. Disse er videre presentert som «representantvarer», i den forstand at de skal sannsynliggjøre et «akseptabelt» forbruk av disse aktivitetene, og sannsynliggjøre at man ikke opplever sosial eksklusjon som følge av å ikke ha tilgang til fritidsaktiviteter av forskjellig art.

4.1 Medlemskap og treningsavgift i idrettslag (fotball)

I referansebudsjettet for 2023 ligger medlemskap og aktivitetsavgift i idrettslag inne med ett medlemskap og aktivitetsavgift i et idrettslag (håndball) for ungdommer i alderen 14 til 17 år. Fritidsaktiviteter for yngre barn er dekket under budsjettposten «speider – årskontingent». Tilsvarende aktiviteter for voksne har tidligere ikke ligget inne i referansebudsjettet, men blir i denne rapporten diskutert under «medlemskap – treningscenter».

Tabell 4-1: Speider – årskontingent i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	-	-
Brukstid (år)	-	-	-	1	1	-	-

Tabell 4-2: Medlemskap og aktivitetsavgift i idrettslag (håndball) i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	-	1	-
Brukstid (år)	-	-	-	-	-	1	-

At barn skal ha minst én organisert fritidsaktivitet ble satt som et politisk mål av regjeringen høsten 2022. Bakgrunnen for dette er en bekymring om økende ulikhet i tilgang på strukturerte fritidsarenaer for barn og unge. Dette er arenaer som har inntatt en større rolle i måten barndom i dag er organisert i Norge (Frønes, 1997), og manglende tilgang til de samme møteplassene som andre jevnaldrende er på, vil fort kunne bli oversatt til sosialt utenforskap.

Videre anbefales det av Helsedirektoratet at barn mellom seks og 17 år bør være i fysisk aktivitet med moderat til høy intensitet ca. én time pr dag (Helsedirektoratet, 2022). Gjennom læreplanens fag- og timefordeling fremgår det at barn i denne aldersgruppen får dekket ca. 90 minutter av de anbefalte syv timene i uken gjennom kroppsøving (Utdanningsdirektoratet, 2023). Det gjenstår da drøye 5 timer og 30 minutter av det anbefalte aktivitetsnivået, noe som ut ifra Ungdata-undersøkelsen for 2022 ser ut til å bli dekket av deltakelse i idrettslag for ca. 60 prosent av norske gutter og jenter som går på ungdomsskolen (Bakken, 2022).

Fotball er den mest populære breddeaktiviteten innenfor norsk idrett med 346 000 aktive deltakere, med golf og håndball på delt andreplass med omkring 125 000 aktive deltakere hver (Idrettsforbundet, 2021). At fotball er den mest populære lagidretten blant barn i Norge kommer også frem i SSBs analyser av friluftsliv og idrett i befolkningen, hvor fotball nevnes som en aktivitet barna ofte engasjerer seg i (Sandvik, 2015).

Fokusgrupper

Deltakelse i idrettslag ble tatt opp i de eksplorerende fokusgruppene som noe barn og ungdom i Norge bør ha tilgang på. Fokusgruppedeltakerne uttrykte enighet om at barn og ungdom bør ha minst én organisert fritidsaktivitet de deltar på. Dette ble videre diskutert i de validerende fokusgruppene, hvor det var konsensus om at man bør ha tilgang på aktiviteter, men det ble stilt spørsmål ved at alderskategorien 3-5 år ikke hadde organiserte fritidsaktiviteter.

Vurdering

At barn i Norge skal ha tilgang på minst én organisert fritidsaktivitet i uken er et politisk mål og en offentlig anbefaling. Deltakelse på slike aktiviteter og sosiale arenaer blir videre ofte trukket frem i forskningslitteraturen som noe som har en positiv påvirkning på barns utvikling, samtidig som dette har inntatt en større rolle i måten vi organiserer barndom på i dagens Norge.

Barn får ikke dekket opp tilstrekkelig av den anbefalte tiden man på ukesbasis bør være i fysisk aktivitet for aldersgruppen seks til 17 år gjennom gym på skolen. På bakgrunn av dette fremstår det å utvide aldersgruppen som omfattes av medlemskap i idrettslag i referansebudsjettet som hensiktsmessig. Det vil da, i tillegg til 90 minutter med gym i uken, bli lagt til både trening og kamper. Dette bør utgjøre tilstrekkelig med fysisk aktivitet til å dekke anbefalingene fra Helsedirektoratet (2023a), selv om antall treninger og kamper vil variere imellom de forskjellige aldersklassene.

Å utvide dette produktet til å inkludere aldergruppene seks til ni år og ti til tretten år virker rimelig hvis de offentlige anbefalingene om fysisk aktivitet skal følges. Dette innebærer at «speider – årskontingent» fjernes for aldergruppene seks til ni år og ti til tretten år, slik at referansebudsjettet legger opp til ett fritidstilbud, som sammen med skolegym vil kunne oppfylle anbefalingene om aktivitet for aldersgruppen seks til 17 år.

Basert på medlemstall fra barneidretten velger vi deltakelse i fotballag som representantvare siden dette er den mest populære idretten blant barn i Norge. Ved å innlemme fotball i referansebudsjettet og å oppdatere utvalget av fritidsutstyr til å samsvare med dette håper vi å bedre treffe kostnadsnivået forbundet med deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Dette vil ha konsekvenser for det tilhørende fritidsutstyret som presenteres i kapittel 7.

Kostnadene for medlems- og treningsavgift når man skal delta på fotball er vanskelig å fastsette da det forekommer stor variasjon på tvers av idrettslag i Norge. I prismålingen har vi benyttet kunnskap om kostnader knyttet til idrettsdeltakelse i Norge utarbeidet av Norges fotballforbund (Lunde, 2017) og Oslo Economics (2020) som grunnlag for å velge representantvarer knyttet til medlemskontingent og treningsavgift i fotballag.

Tabell 4-3: Medlemskap og treningsavgift i idrettslag (fotball) i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	1	-
Brukstid (år)	-	-	-	1	1	1	-

4.2 Kinobesøk

Kinobesøk ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med et forbruksnivå som legger opp til seks kinobesøk i året for aldergruppene fra seks til og med 17 år og tre kinobesøk for personer som er 18 år og eldre. Uorganiserte fritidsaktiviteter for barn under seks år har ikke ligget inne i referansebudsjettet for 2023, men som følge av innspill i de eksplorative fokusgruppene vil vi diskutere dette her.

Tabell 4-4: Kinobesøk i referansebudsjettet i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	6	6	6	3
Brukstid (år)	-	-	-	1	1	1	1

Det foreligger ingen offentlige føringer eller anbefalinger som vedrører det å gå på kino, men vi vet fra forskning om barn og sosial ulikhet at muligheten til å delta på lik linje med barna rundt seg er viktig (Sletten, 2010). Kino representerer i denne forbindelse tilgang på uorganiserte fritidsaktiviteter sammen med jevnaldrende og familie, noe som ofte betyr tilgang på sosiale arenaer hvor relasjoner fostres og opplevelser deles (Sletten, 2010). Det kommer frem i Slettens studie at barn fra økonomisk marginaliserte familier har liten eller ingen tilgang til uorganiserte fritidsaktiviteter som koster penger, at de opplever seg selv som upopulære, og at de mangler venner (Sletten, 2010). Dette peker på at muligheten til å kunne delta på slike aktiviteter kan være positivt for selvbildet og gi mulighet til å skaffe seg venner, og at manglende tilgang fort kan bli oversatt til å oppleve seg som sosialt marginalisert.

Å gjøre ting sammen på fritiden er en viktig del av familielivet, barns sosialisering og utvikling, samt familiesamhold (Schwab & Dustin, 2018). Videre trekkes dette også frem som en viktig del av hvordan gode og tette relasjonelle bånd mellom barn og foreldre fostres frem (Craig & Mullan, 2012), og som noe som tilrettelegger for bedre familiesamhold og -fungering (Zabriskie & Freeman, 2004). I lys av dette er det viktig at små barn og deres foreldre har mulighet til å gjøre ting sammen på fritiden. Samtidig viser forskning på barns sosiale arenaer at nærmiljøet og nabolaget har blitt mindre fremtredende, som følge av at barns fritid har blitt mer institusjonalisert, organisert og digitalisert (Frønes, 1997; Vogt, 2019). En

konsekvens av dette kan være at uorganiserte fritidsaktiviteter utenfor hjemmet og nærmiljøet har fått økt betydning.

Fokusgrupper

Da uorganiserte fritidsaktiviteter ble diskutert i de eksplorerende fokusgruppene, ble kino trukket frem i samtlige grupper som en aktivitet man bør ha anledning til å gjøre. Det ble nevntnevnt sammen med andre aktiviteter som å gå på museum, dra på kafé eller i butikk med venner og andre kulturelle aktiviteter som teater og konsert.

I de validerende fokusgruppene ble deltakerne presentert for hele varekurven, inkludert kinobesøk. Det var konsensus om at en bør kunne dra på kino, men det ble diskusjon rundt hvor ofte:

Helene: På kinobesøk så synes jeg det hørtes litt mye ut med seks da, men det er jo veldig forskjellig fra familie til familie og prioriteringer.

(Fokusgruppe 5)

Samtidig som det ble reagert på antall kinobesøk i seg selv, var det enighet blant fokusgruppedeltakerne om at man bør kunne dra på kino og gjøre tilsvarende aktiviteter i samsvar med forbruksnivået som ligger til grunn i referansebudsjettet. I de validerende fokusgruppene hvor vi diskuterte kinobesøk for voksne var det enighet om at tre kinobesøk i året er et godt estimat for å dekke voksnes behov for å gå på kino. Det var også enighet om at mindre barn bør kunne gjøre lignende aktiviteter, og lekeland ble foreslått som en representantvare for denne aldersgruppen. Lekeland blir diskutert mer inngående i underkapittel 4.7 «Lekeland».

Vurdering

Det er viktig for både barn, ungdom og voksne å ha mulighet til å delta på uorganiserte fritidsaktiviteter sammen med venner og familie. Barne- og ungdomsforskning peker på at det å ikke kunne delta på denne typen aktiviteter kan føre til manglende tilgang på sosiale arenaer hvor man møter jevnaldrende. Dette kan føre til både faktisk og opplevd utenforskap, noe som gjenspeiles i at barn fra økonomisk marginaliserte familier ofte rapporterer at de opplever å være lite populære og at de har færre venner enn andre (Sletten, 2010). Viktigheten av tilgang på slike aktiviteter gjenspeiles og i forskning på hvordan gode relasjoner innad i familier fostres frem (Craig & Mullan, 2012; Zabriskie & Freeman, 2004), og er et behov som kan ha økt som følge av at barns fritid har blitt mer organisert og strukturert (Frønes, 1997; Vogt, 2019).

Det å kunne dra på kino, museum og gjøre lignende aktiviteter ble trukket frem i de eksplorerende fokusgruppene som noe en burde kunne gjøre i dagens Norge hvis man skal være sosialt inkludert. I de validerende fokusgruppene var det delte meninger om hvor ofte en spesifikt bør kunne dra på kino, men enighet om at antallet som allerede ligger til grunn dekker behovet for denne typen uorganiserte fritidsaktiviteter – både for barn, ungdom og voksne. Deltakerne var og tydelige på at mindre barn og bør ha muligheten til å gjøre slike aktiviteter en gang iblant.

Med utgangspunkt i den gjennomgåtte forskningslitteraturen og fokusgruppedeltakernes meninger velger vi derfor å fortsette å inkludere kino i referansebudsjettet for 2024. Vi bevarer forbruksnivået slik det ligger til grunn fra før for de mellom seks og sytten år, og legger til tre kinobesøk for barna mellom tre og fem år. Vi legger et lavere forbruksnivå til grunn for denne aldersgruppen siden dette er noe vi legger opp til at gjøres sammen med familiemedlemmer og ikke med jevnaldrende. I og med at de mellom tre og fem år må ha følge med voksen når de drar på kino justerer vi antallet for kinobesøk for de over atten til seks stykker. Dette gjør vi slik at de fortsatt har rom for å dra på kino for å se filmer de selv ønsker å se, samtidig som de har tre kinobesøk som går til å følge de mellom tre og fem år.

Tabell 4-5: Kinobesøk i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	3	6	6	6	3
Brukstid (år)	-	-	1	1	1	1	1

Tabell 4-6: Kinobesøk, voksen i følge med barn i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	3	6	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	1	1	-	-	-

4.3 Svømmehall

Besøk i svømmehall ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med følgende forbruksnivå: 24 årlige besøk i svømmehallen for alle fra og med seks år og oppover.

Tabell 4-7: Besøk i svømmehall i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	24	24	24	24
Brukstid (år)	-	-	-	1	1	1	1

Det er formalisert i den norske læreplanen for grunnskolen at elever skal kunne «*falle ut i dypt vann og svømme 100 meter på magen og underveis plukke opp en gjenstand med hendene, stoppe og hvile ved å flyte på magen, før de ruller over og flyter på ryggen i tre minutter for å så svømme 100 meter på rygg og ta seg opp på land*» (Svømmedyktig, 2023). At elever skal lære å svømme på skolen i Norge er bekreftet i kompetansemålene for grunnskolen og formalisert gjennom opplæringslovens paragraf §13-10 *Ansvarsomfang*, som

tydeliggjør fylkeskommuner, kommuner og skoleeiers ansvar for at kompetansemålene blir fulgt (Opplæringslova, 2023).

Samtidig som rett til å lære å svømme er nedfelt i læreplanen, viser Apeland (2021) at det er en betydelig andel av barna i Norge som opplever å ikke tilfredsstillende kravene som er definert i kompetansemålene. Undersøkelsen, som er gjennomført på vegne av Norsk Svømmeforbund og Redningsselskapet, har sett på nordmenns svømmeferdigheter og risikovurderinger når det gjelder vannaktiviteter. Undersøkelsen viser at 95 prosent av nordmenn mener det er svært viktig å kunne svømme, og majoriteten av nordmenn mener at dette er ferdigheter som barn i Norge bør lære på skolen. Likevel oppgir de at barna primært lærer seg å svømme av personer i nære relasjoner. Dette peker på et mulig gap mellom kompetansemålene for svømming som er nedfelt i læreplanen, og tiden som faktisk bevilges til å lære barna dette på skolen. Dette kan tyde på at den tildelte svømmeundervisningen i grunnskolen ikke er tilstrekkelig til å sikre at barna tilegner seg god nok svømme- og vannkompetanse.

At svømmekompetanse er noe man primært lærer utenfor skolens rammer ser ut til å stemme overens med gjennomsnittsalderen for når norske barn lærer å svømme. Når man kun ser på barn, er snittalderen for å lære seg å svømme seks og et halvt år, sammenlignet med ca. sju og et halvt år (7,4 år) i befolkningen generelt (Apeland, 2021).

Det er ikke nedfelt et angitt antall timer som skal vies til svømmeopplæring i læreplanen, og mengden svømmeundervisning barna får i grunnskolen varierer som følge av dette. Eksempelvis så er det et minimumskrav om 20 timer svømmeundervisning i osloskolen (Kommunerevisjonen i Oslo, 2018). I en gjennomgang av svømmeopplæringen i Osloskolen gjennomført på vegne av kommunerevisjonen i Oslo kom det frem at mange elever ikke mottok opplæring i tråd med dette minimumskravet (Kommunerevisjonen i Oslo, 2018). Det kom også frem at mange elever ikke oppnådde kompetansemålene de skulle mestre på både 4. og 7. trinn, og at 90 prosent av lærerne sa at elevene hadde behov for svømming utenfor skoletiden for å skulle nå kompetansemålene i læreplanen (Kommunerevisjonen i Oslo, 2018).

Fokusgrupper

At svømming er en viktig ferdighet å lære seg ble tatt opp allerede i de eksplorerende fokusgruppene, og det forelå bred enighet om at dette er viktig kompetanse en bør lære seg tidlig:

Bjørn: Å lære de å svømme er viktig. Når de er små, må du lære de med foreldrene og sånt, men etter hvert kan de gå alene.

Bente: Men jeg tenker at det lærer man på skolen, så det må man ikke.

BASMA: Ja, de har blitt veldig flinke på skolen.

Bjørn: Absolutt, men det tok mange år før du skulle lære det på skolen.

Bård: Det kan jeg skrive veldig under på, for jeg har vært svømmelærer nå i snart 29 år, og i løpet av tre år på ungdomsskolen så har de 16 timer i vannet, og det varierer veldig fra sted til sted i Norge. Så det er foreldres

fordømte plikt til å prøve å få tatt turen på badet, ikke stol på at skolen lærer barna å svømme.

Bjørn: Det er jo for sent å vente til ... for innen de er 10, 12, 14 år, har de vært mange ganger på standen alene og med venner og sånt, og så kan de ikke ordentlig svømme, det er skummelt altså.

(Fokusgruppe 1)

I de validerende fokusgruppene ble antall besøk i svømmehall diskutert, og deltakerne reagerte gjennomgående på antall besøk i året. De opplevde 24 turer i svømmehallen per år som urealistisk og for mye:

Helene: Men den svømmehall 24, er det da for noen som går på svømming?

Intervjuer: Nei, det er å dra med foreldre i svømmehallen.

Håkon: Det var mye.

Henrik: Ja, det var voldsomt.

Heidi: Mange av disse badene er også blitt ganske dyre, så jeg tror ikke det er så stort antall.

Helene: Det blir jo kanskje en del ganger om sommeren, men sånn ellers så har man jo kanskje svømming på skolen og sånn også i den alderen da, og da er det kanskje ikke like mye behov for å gå så mye ellers også.

Intervjuer: Hva tenker dere det bør være da?

Henrik: Jeg har vært mye i svømmehall med datteren min, men sjelden mer enn ti ganger tror jeg i året.

Håkon: Jeg er der kanskje fire ganger i året.

(Fokusgruppe 5)

Vurdering

Å lære å svømme er noe barn i Norge skal lære på skolen, og er nedfelt i kompetansemålene i læreplanen for grunnskolen. Samtidig ser vi at barn i Norge primært lærer å svømme av nære relasjoner, og at gjennomsnittet har lært seg å svømme innen de har fylt seks og et halvt år. Dette tyder på at svømmeopplæring i Norge er noe som først og fremst skjer innad i familien, og at timene de får gjennom skolevesenet ikke nødvendigvis er nok til å sikre svømmedyktighet. Dette kommer tydelig frem i Kommunerevisjonen i Oslos undersøkelse av svømmeopplæringen i grunnskolen, hvor 90 prosent av lærerne sa seg enig i at elevene hadde behov for svømming utenfor skolen (Kommunerevisjonen i Oslo, 2018).

At svømmeundervisning på skolen i seg selv ikke strekker til var en tanke som ble tatt opp av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene, hvor det ble understreket at det å lære barn å svømme er viktig i Norge. Samtidig reagerte fokusgruppedeltakerne i de validerende fokusgruppene gjennomgående på at det ble lagt opp til 24 besøk i svømmehallen i løpet av året for alle over seks år.

Med utgangspunkt i relevant statistikk og fokusgruppedeltakernes meninger, vil vi i denne oppdateringen utvide aldersgruppen som har tilgang til svømmehallen til å også omfatte barn mellom tre og fem år. Dette gjøres for å sikre at familier som lever på et akseptabelt forbruksnivå i Norge har mulighet til å begynne svømmeopplæring av egne barn før de begynner på skolen, og gjennom det tilrettelegge for at de lærer å svømme. Basert på innspill fra fokusgruppene vil vi halvere antall besøk i svømmehallen. Dette innebærer at alle har anledning til å dra på ett månedlig besøk i svømmehallen. Det vil fortsatt være rom for å besøke svømmehallen oftere enn 12 ganger i året innenfor referansebudsjettets rammer, men da på bekostning av mengden man benytter seg av andre aktiviteter.

Tabell 4-8: Besøk i svømmehall i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	12	12	12	12	12
Brukstid (år)	-	-	1	1	1	1	1

4.4 Teater/konsert

Referansebudsjettet for 2023 inkluderer to turer på teater eller konsert i året for alle fra 14 år og oppover.

Tabell 4-9: Teater/konsert i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	-	2	2
Brukstid (år)	-	-	-	-	-	1	1

Teater og/eller konsert representerer muligheten til å delta på kulturelle aktiviteter i hverdagen, noe som sammen med idrett og deltakelse i frivilligheten blir satt i sammenheng med bedre helse, opplevd tilfredshet med livet og økt selvtillit blant ungdom (Hansen m.fl., 2015). Dette føyer seg inn i rekken blant funn gjort blant voksne og eldre, hvor deltakelse på denne type aktiviteter trekkes frem som noe som har stor sosial verdi for de som deltar på dem, og som har en positiv effekt på deres tilfredshet med livet (Elsden & Roe, 2021; Lee m.fl., 2021).

Deltakelse på kulturelle aktiviteter ser ut til å kunne spille en viktig rolle i hverdagslivet til folk som lever i Norge. Hansen, Sund og Knudtsen (2015) viser at dette begynner å ha en positiv effekt fra og med tenårene. Det ser synes også å være oppslutning om betydningen av denne typen aktiviteter i befolkningen. I SIFOs deprivasjonsundersøkelse kommer frem at dette er aktiviteter respondentene mener at dette er noe folk bør ha tilgang til. I denne undersøkelsen svarte 80 prosent at det er viktig at «folk flest» har anledning til «å gå på teater, konsert, danseforestilling, opera e.l. minst én gang per år». 91 % av de som ikke hadde deltatt på slike aktiviteter samme år oppga at det var fordi de ikke hadde råd til det.

Fokusgrupper

Deltakelse på kulturarrangementer som teater og konsert ble av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene tatt opp som noe man en bør kunne gjøre når man lever på et akseptabelt forbruksnivå i dagens Norge. Temaet ble senere presentert for deltakerne i de validerende fokusgruppene, som i stor grad var enige i at dette er noe man bør ha tilgang til, og de anså to besøk i året som et passende forbruksnivå. Det ble i den forbindelse tatt opp at noen nok vil oppleve å ha et behov for deltakelse på slike arenaer som strekker seg ut over to besøk i året. Det ble imidlertid enighet om at man fortsatt vil ha muligheten til å benytte seg oftere av teater/konsert innenfor referansebudsjettets rammer ved å la det gå på bekostning av kinobesøk og andre aktiviteter.

Vurdering

Deltakelse på kulturelle aktiviteter og arrangementer som teater og konsert kan ha en positiv påvirkning på opplevd tilfredshet med livet, selvtillit og helse på samme måte som deltakelse i idrett og frivilligheten. Dette er videre aktiviteter som det ser ut til å foreligge enighet om at en bør kunne benytte seg av i Norge. Vi velger derfor, med utgangspunkt i den presenterte ekspertkunnskapen, statistikken og diskusjonen i fokusgruppene å fortsette å inkludere «teater/konsert» i referansebudsjettet for 2024 med samme nivå som tidligere.

Tabell 4-10: Teater/konsert i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	-	2	2
Brukstid (år)	-	-	-	-	-	1	1

4.5 Tur gjennom organisert aktivitet

Turer og reiser i forbindelse med organiserte fritidsaktiviteter har tidligere ligget inne i referansebudsjettet i forbindelse med at «speider» var lagt inn som representantvare. «Speidertur» har ligget inne med én tur i året for barn mellom seks og tretten år.

Tabell 4-11: Speidertur i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	-	-
Brukstid (år)	-	-	-	1	1	-	-

Barns fritid har i økende grad blitt preget av at mer og mer av deres aktiviteter utenfor skolen og hjemmet finner sted innenfor organiserte rammer (Frønes, 1997; Nordbakke, 2019). Samtidig har breddeidretten i Norge blitt preget av en økt grad av profesjonalisering, som vil si at fagkunnskap har inntatt en større rolle i måten tilbud er utformet og driftet på. Dette har ført til økte kostnader forbundet med å drifte tilbudet (Strandbu m.fl., 2017). Profesjonaliseringen trekke frem av Strandbu m.fl. (2017) som en utvikling som har bidratt til å øke kostnadene for deltakelse i breddeidretten, krav om mer foreldreinvolvering og økte krav til de som deltar.

Som vi diskuterte i underkapittel 4.1 er det et politisk mål at alle barn i Norge skal ha mulighet til å delta på minst én fast fritidsaktivitet, og at manglende tilgang fort kan bli oversatt til sosialt utenforskap. Med dette som utgangspunkt vil det være viktig for barn og unge som deltar på fritidsaktiviteter å kunne delta på lik linje med sine jevnaldrende i tilgrensende aktiviteter. For mange vil dette innebære turer til eksempelvis fotballcuper, korps- og korsamlinger, svømmestevner og andre former for aktivitetsbaserte reiser.

Fokusgrupper

Turer i regi av barnas organiserte idrettsaktiviteter ble av deltakerne tatt opp i de eksplorerende fokusgruppene som noe barn og unge i Norge bør ha tilgang til når de deltar på en fast aktivitet. Når vi presenterte dette for de validerende fokusgruppene var det bred enighet om at dette er noe en bør ha mulighet til å gjøre for å være sosialt inkludert.

Vurdering

Det er viktig for barn og unge å ha muligheten til å delta fullt ut på sitt aktivitetstilbud, noe som i mange sammenhenger innebærer en forventning om å delta på turer og arrangementer i regi av fritidsaktiviteten man deltar på. På grunnlag av dette og fokusgruppedeltakernes vurderinger vil vi derfor fortsette å inkludere «tur gjennom organisert aktivitet» i referansebudsjettet. Vi legger også til tur gjennom organisert aktivitet for barn 14 til 17 år basert på en antakelse om at også barn i denne aldersgruppen har behov for å delta fullt ut i fritidstilbudet sitt. Prismåling knyttes til deltakelse på cup e.l. i forbindelse med fotball siden dette er lagt inn som representantvare for barns organiserte fritidsaktiviteter. I prismålingen har vi benyttet kunnskap om kostnader knyttet til idrettsdeltakelse i Norge utarbeidet av Norges fotballforbund (Lunde, 2017) og Oslo Economics (2020) til å velge representantvarer knyttet til tur gjennom organisert aktivitet. Vi legger til grunn at barn i alderen 6 til 13 år deltar på én cup i Norge i året, mens barn i alderen 14 til 17 år deltar på henholdsvis én cup i Norge og én cup i Norden annethvert år. Reisekostnader og kostnader for eventuelt følge er ikke beregnet.

Tabell 4-12: Tur gjennom organisert aktivitet i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	2	-
Bruktid (år)	-	-	-	1	1	2	-

4.6 Bursdagsfeiring

Bursdagsfeiring for barn har hittil ikke vært en del av referansebudsjettet. Bursdagsfeiring ble av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene nevnt som noe man burde kunne gjøre for å være sosialt inkludert i det norske samfunn. Dette ble bekreftet av deltakerne i de validerende fokusgruppene. På bakgrunn av fokusgruppedeltakernes innspill vil vi derfor i det følgende diskutere om bursdagsfeiring skal inngå i referansebudsjettet for 2024.

Bursdag er en markering av å fylle år som man finner i en rekke kulturer i verden, og som ofte blir viet større oppmerksomhet når det er barna som fyller år enn når det er de voksne tur (Redlich, 2020). Dette er dager som kan markere alt fra å ha blitt ett år eldre, til å nå større milepæler som overgang til tenårene, nå myndighetsalder og som i en skandinavisk kontekst ofte er sentrert rundt barnet, dets venner og nær familie (Redlich, 2020).

Selv om det ikke foreligger offentlige føringer eller anbefalinger for feiring av barnebursdager, er det å ikke kunne feire bursdag har blitt brukt i forskning på barnefattigdom som en del av måten man måler subjektiv deprivasjon på (Wickham m.fl., 2016).

Det er rimelig å anta at det gjennom barnehage- og barneskolealder vil foreligge normer om hvem man skal invitere i barnas bursdag som går på å fremme sosial inklusjon blant barna. Disse normene oppsummeres i et notat fra UNICEF-Norge hvor det legges vekt på at bursdager skal være en arena for sosial inklusjon og ikke eksklusjon (Oudmayer, 2013). Dette gjøres ved at man har tydelige rammer for hvem som inviteres: Man inviterer alle eller man inviterer alle barna av samme kjønn i gruppen som bursdagsbarnet (Oudmayer, 2013).

Fokusgrupper

Det var konsensus blant deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene om at bursdagsfeiring er en viktig sosial aktivitet for barn i Norge. Det samme var tilfellet når vi presenterte bursdag som en del av aktivitetene som bør inngå for barn og unge i referansebudsjettet for deltakerne i de validerende fokusgruppene.

Vurdering

Det foreligger ikke offentlige råd og anbefalinger vi kjenner til om barns bursdagsfeiring, men det kommer frem av ekspertkunnskapen vi har gjennomgått som en etablert og viktig tradisjon på tvers av mange kulturer. Det fremstår som en «tatt for gitt»-del av vår felles forståelse av hvilke markeringer vi feirer i løpet av et år, samtidig som manglende mulighet til

å feire bursdag ofte brukes som ett av flere kriterier for å kartlegge barns materielle deprivasjon. Det er videre også sterke normer om at barnebursdager ikke skal være en kilde til sosial eksklusjon i barnefelleskapene, og det er sterke forventninger om at man er inkluderende ovenfor barna når man inviterer. Dette innebærer at man enten inviterer hele klassen, eller alle guttene eller jentene.

Med utgangspunkt i hvor forente fokusgruppedeltakerne var om at dette er noe som bør inngå i referansebudsjettet, ser det ut til å være noe man bør kunne gjøre hvis man skal være inkludert i det norske samfunnet på lik linje med andre – spesielt i barndommen.

På bakgrunn av dette anbefaler vi å inkludere en årlig bursdagsfeiring for barn fra tre til og med 17 år. Dette reflekterer tiden de er en del av et barnefelleskap med jevnaldrende som de forholder seg til daglig som en del av barnehage- og skoleløpet. Vi legger til grunn at selve bursdagsfeiringen vil kunne foregå hjemme. Produktene som behøves for å gjennomføre bursdagsfeiring hører dermed hjemme i varekurvene «mat og drikke» og «andre dagligvarer», og vi anbefaler at det tas hensyn til behovet for bursdagsfeiring for barn neste gang disse varekurvene oppdateres.

4.7 Treningssenter (medlemskap)

Medlemskap på treningssenter, eller lignende tilbud for fysisk aktivitet for voksne, har ikke tidligere inngått i det norske referansebudsjettet. Ettersom dette ble tatt opp i både eksplorerende og validerende fokusgrupper vil vi i det følgende gjøre en vurdering av om medlemskap på treningssenter skal inkluderes i det norske referansebudsjettet for 2024.

Ifølge de offentlige rådene for fysisk aktivitet blant voksne anbefales det aktivitet i 2,5 timer i løpet av en uke, eller 20 til 40 minutter om dag med fysisk aktivitet på et «moderat intensitetsnivå» (Helsenorge, 2022). Ved høyere intensitet kan tiden reduseres til ca. 20 minutter hver dag for å innfri de samme målene (Helsenorge, 2022). Det fremheves som ekstra viktig for personer som sitter mye stille (8 til 10 timer) i løpet av arbeidsdagen. Det å bruke 20-40 minutter på å gå til og fra jobb i løpet av dagen trekkes blant annet frem som en aktivitet som vil innfri det anbefalte aktivitetsnivået (Helsenorge, 2022).

Konsekvensene av å ikke holde seg tilstrekkelig fysisk aktiv kommer i form av økt risiko for å utvikle helseproblemer over tid, og er assosiert med livsstilssykdommer som hjerte- og karsykdommer, fedme, diabetes og høyt blodtrykk, samt flere kreftformer og mildere former av angst og depresjon (Søgaard m.fl., 2000).

Selv om man har et behov for å holde seg fysisk aktiv, blir spørsmålet hvorvidt man trenger å ha tilgang til et treningssenter for å sikre dette. Det foreligger ingen ekspertkunnskap vi kjenner til som viser sammenhenger mellom tilgang på treningssenter og økt helsegevinst – denne sammenhengen er mellom trening generelt og egen helse. Samtidig er det kun fem prosent av den norske befolkningen som aldri mosjonerer, mens fire av fem trente minst én gang i uken da SSB gjennomførte «levekårsundersøkelsen» i 2016. I 2021 var det i samme undersøkelse 57,6 prosent som svarte at de trente flere ganger i uken, mens 30,8 prosent oppga å trene på treningsstudio eller helsesenter (SSB, 2021).

Vurdering

Med utgangspunkt i dette ser det ikke ut til at tilgang til et treningssenter er en viktig forutsetning for å kunne trene og holde seg i god fysisk form, hverken med utgangspunkt i offentlige råd og anbefalinger, ekspertkunnskap eller tilgjengelig statistikk om nordmenns treningsvaner fra SSB. Derfor velger vi å ikke inkludere medlemskap på treningssenter i referansebudsjettet for 2024.

4.8 Lekeland

Lekeland ligger ikke inne i tidligere versjoner av referansebudsjettet, men blir vurdert for referansebudsjettet for 2024 i dette underkapitlet.

Det ligger ikke inne noen organiserte fritidsaktiviteter for barn under fem år inne i referansebudsjettet fra tidligere, og det legges heller ikke opp til tilgang til uorganiserte fritidsaktiviteter utover svømming for barna mellom 3 og 5 år. Det er derfor relevant å vurdere om det skal legges inn uorganiserte fritidsaktiviteter for små barn også.

Å gjøre ting sammen på fritiden er en viktig del av familielivet, barns sosialisering og utvikling, samt familiesamhold (Schwab & Dustin, 2018). Videre trekkes dette også frem som en viktig del av hvordan gode og tette relasjonelle bånd mellom barn og foreldre fostres frem (Craig & Mullan, 2012), og som noe som tilrettelegger for bedre familiesamhold og -fungering (Zabriskie & Freeman, 2004). I lys av dette er det viktig at små barn og deres foreldre har mulighet til å gjøre ting sammen på fritiden. Samtidig viser forskning på barns sosiale arenaer at nærmiljøet og nabolaget har blitt mindre fremtredende, som følge av at barns fritid har blitt mer institusjonalisert, organisert og digitalisert (Frønes, 1997; Vogt, 2019). En konsekvens av dette kan være at uorganiserte fritidsaktiviteter utenfor hjemmet og nærmiljøet har fått økt betydning.

Fokusgrupper

Lekeland ble av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene tatt opp som noe små barn bør ha tilgang til innenfor kategorien uorganiserte fritidsaktiviteter:

Anita: Jeg tenkte også litt på sånne aktiviteter som du går på, som ikke er organisert også, svømmehallen, lekeland eller sånne (...)

(Fokusgruppe1)

Videre kom det frem i diskusjonen som fulgte at denne type aktiviteter muligens er viktigere når man ikke har organiserte fritidsaktiviteter som en del av hverdagen, noe som i referansebudsjettet er tilfellet for barna under seks år.

Aksel: Men hvis man driver også med færre fritidsaktiviteter, så blir det jo mer spontane aktiviteter, antageligvis da. Da er det lettere at hvis det ikke er fotballcup i helgen, så kanskje man drar på Leos lekeland eller Rush eller Tusenfryd.

(Fokusgruppe 1)

Lekeland ble videre diskutert i de validerende fokusgruppene, hvor det var enighet om at denne typen ustrukturerte uorganiserte aktiviteter er noe man tar med de små barna på, men det var uenighet om hvorvidt man personlig benyttet seg av lekeland eller ikke:

Layan: Samme med lekeland, hvis man avtaler med andre foreldre i barnehagen at på søndag er det meldt regn, skal dere dit, skal ta med ungen dit, skal vi møtes der.

Leon: Sånn av ren nysgjerrighet, er det mange som bruker lekeland?

Lars: Jeg tror ikke vi har vært der en gang.

(Fokusgruppe 7)

...

Gabriel: Nei, for den tenkte jeg litt på, er det så mange som drar på det, altså?

Gry: Jeg drar veldig mye på lekeland.

Gustav: Jeg tror det. De synes det er dødsgrøy, har med seg venner og sånn, så er det ganske rimelig, for voksne er det nesten gratis. For barna er det 100 ... nei, 50 kroner, ikke sant.

(Fokusgruppe 4)

Vurdering

Det er viktig for familier å kunne tilbringe tid sammen på fritiden og gjøre aktiviteter sammen, og ustrukturerte fritidsarenaer utenfor hjemmet og nabolaget ser ut til å ha økt i betydning som sosiale arenaer for barn. Dette sett i sammenheng med fokusgruppedeltakernes uttalelser taler for at det bør ligge inne en mulighet for familier til å dra på lekeland, museum eller tilsvarende aktiviteter med sine små barn. Dette fremstår som noe som bør inngå i et «akseptabelt» forbruk i dagens Norge, slik at familier med små barn også har muligheten til å foreta mer spontane utflukter på fritiden sammen.

Selv om lekeland ble nevnt av mange deltakere i fokusgruppen som noe de anså som en god representantvare så er ikke dette et aktivitetstilbud som har vid dekning i Norge. Vi har i denne oppdateringen valgt å ta høyde for denne type aktiviteter for aldersgruppen tre til fem år ved å også inkludere kino for dem (se underkapittel 4.2 «Kinobesøk»). På bakgrunn av dette vil ikke inkludere lekeland i referansebudsjettet for 2024.

4.9 Ferie

Ferie ble tatt opp som noe som bør inngå i et akseptabelt forbruksnivå av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene. Ferie ligger ikke inne som en del av vare- og tjenestegrunnlaget i referansebudsjettet og vil bli diskutert i dette underkapitlet.

Det foreligger ikke offentlige føringer og anbefalinger for feriering som vi kjenner til, og vi kjenner ikke ekspertkunnskap om hvordan manglende tilgang på ferie eventuelt blir oversatt

til sosial eksklusjon/marginalisering. Vi kjenner til statistikk fra NHO Reiseliv som viser at 65 prosent av nordmenn dro på ferie i 2023, og at majoriteten av dem ferierte kun i Norge (NHO Reiseliv, 2023). Vi kjenner til statistikk fra NHO Reiseliv som viser at 65 prosent av nordmenn dro på ferie i 2023, og at majoriteten av dem ferierte kun i Norge (NHO Reiseliv, 2023). At mange i Norge har mulighet til å feriere er tilrettelagt gjennom fellesordninger som «fellesferien», rett på ferie og feriepengene som ofte utbetales tett på sommerferien. Det er slik sett ganske utbredt å feriere borte fra hjemmet, men hva det innebærer vil variere i henhold til husholdningers preferanser og økonomiske handlingsrom. Dette gjenspeiles i SIFOs deprivasjonssurvey hvor 82 prosent av respondentene anså det som viktig at «folk flest» har anledning til minst én ukes ferie borte fra hjemmet, og 81% av dem oppga at selv ferierte i minst én uke.

Fokusgrupper

Ferie ble tatt opp av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene og diskutert dem imellom. Ferie ble ikke inkludert som en del av varekurven vi presenterte for deltakerne i de validerende fokusgruppene, men ble tidvis også diskutert i noen av dem.

I de eksplorerende fokusgruppene ble ferie tatt opp som noe man bør ha muligheten til å gjøre hvis man skal leve på et akseptabelt forbruksnivå og ikke oppleve å bli sosialt ekskludert/marginalisert.

Basma: Ha råd til ferie. Det synes jeg ... altså, når vi var barn, vi tenkte ikke så mye på det, men nå er det jo veldig viktig å ha vært på en eller annen ferie. Om det er høstferie, så skal man finne på noe liksom. Og om det er sommerferie, så det er liksom ... ja.

(...)

Bård: Jeg tenker jo at som foreldre er det viktig å se muligheter når det er tøffere tider også. Jeg snakket med en kamerat nå som hadde vært i California noen uker med barna i sommer, men så hadde de vært på kanotur. Så spurte jeg «hva var høydepunktet i sommer?», og det var kanoturen liksom. Det er liksom «oi». Og vi også, vi valgte å ikke dra på ferie i år. Vi kunne ha gjort det, men vi tenkte at å drive å slite med 70 – 100 000 utover i året, så vi fant på ting hjemme i år. Det er første gang vi har gjort på lenge, og det er ikke noe synd på oss liksom. Men jeg tenker at samtidig burde alle ha muligheter til noe, da. Sant? Men det er ikke en menneskeplikt å måtte dra til Syden, liksom.

(...)

Birgitte: Sånn som det er nå med så lang sommerferie, og hvis ikke foreldrene kan ha hjemmekontor, så må jo barna være et sted i løpet av de 6-7 ukene, og alle sånne sommerskoler koster jo stort sett penger. Jeg vet at i Oslo har det vært noen ... jeg vet ikke om det har vært i noen bydeler eller overalt, at det har vært noen gratis sommerskoler, men de har jo fylt seg opp med en gang, for det er ikke mange. Så det er også en utfordring,

syns jeg da. Lang sommer er fint, men barna skal aktiveres, for det er ingen foreldre som har så lang ferie som de har.

(Fokusgruppe 2)

Ferie ble trukket frem som noe som var særs viktig for barnas del, og at kostnadsnivået ikke nødvendigvis sammenfaller med hvor mye glede det gir. Dette stemmer godt overens med diskusjonen som var blant deltakerne i de andre fokusgruppene når dette ble diskutert. Det som ble fremhevet som viktig var at barna hadde gjort noe de kunne vise til i ferieperioden. Videre vil det være stor variasjon i oppfatninger om hva som ansees som en akseptabel ferie og hvordan feriebehov dekkes. Dette gjør det vanskelig å velge ut en god representantvare for ferie.

Vurdering

Vi vil ikke inkludere ferie som en egen del av vare- og tjenestegrunnlaget som inngår i referansebudsjettet for 2024. Denne beslutningen er basert på at vi ikke har nok informasjon om hva en ferie trenger å innebære innenfor rammen av et akseptabelt forbruksnivå. Selv om en av forutsetningene til referansebudsjettet er at alle er i jobb og da får utbetalt feriepengene så vil en forståelse av hva som i Norge er et akseptabelt forbruksnivå av ferieutgifter kreve en større utredning enn det som er mulig innenfor rammene av dette oppdateringsarbeidet. Det er stor variasjon når det gjelder hvor mye penger nordmenn bruker på ferie, og det er viktig å presisere at brukere av referansebudsjettet selv må legge til kostnader til feriereiser utover det som er mulig å få til med tur- og friluftsutstyret som er inkludert i referansebudsjettet. Dette utstyret blir gjennomgått i kapittel 7 «Fritidsutstyr». Summen av disse varene muliggjør lengre turer i skog og mark som en mulighet for ferieturer og kortere reiser bort fra hjemmet.

5 Leker

I dette kapitlet gjennomgår vi forbrukspostene knyttet til leker i referansebudsjettet. Lekene er, med unntak av brettspill, på individnivå. Varekurven leker ble sist oppdatert i sin helhet i 2009 og deler av kurven ble oppdatert sammen med spedbarnsutstyr i 2021 (Skuland, 2021). Representantvarene er fordelt på alder, og er de samme for jenter og gutter.

Informasjonskilder som er benyttet i denne oppdateringen er offentlige anbefalinger, ekspertkunnskap og fokusgrupper. Disse vil beskrives kort i det følgende.

Offentlige anbefalinger om leker gjelder blant annet bruk av kjemikalier. Det er knyttet større risiko ved eksponering for kjemiske stoffer for barn enn for voksne, og det er derfor strenge regler for bruk av kjemikalier i leker (Leketøysforskriften, 2013). Leketøysforskriften fra 2013 er det samme som EUs leketøysdirektiv, og er styrende for sikkerhetskrav til leker for barn under fjorten år (Miljødirektoratet, 2023). I siste oppdatering av referansebudsjettets varekurv for spedbarnsutstyr (Skuland, 2021) vektlegges Miljødirektoratets oppfordring om Svane- eller EU blomst-merket leketøy, noe vi også vil legge til grunn i denne oppdateringen.

Alle leker som selges i Norge skal være CE-merket, dette er produsentens garanti for at produktet overholder EU-krav om sikkerhet, helse og miljø (Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, 2022a). DSB anbefaler også at leker skal være solide, slik at ikke små deler kan løsne og utgjøre kvelningsfare, at de ikke skal inneholde gift, at de ikke er brannfarlige, eller kan skade barns hørsel (Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, 2022b). Mange leker produseres i plast, og det medfører en rekke utfordringer, som økt forekomst av mikroplast i inne- og utemiljøer, som spesielt påvirker små barn (Soltani m.fl., 2021; Wright m.fl., 2020). Reglene for kjemikalier og merking har også endret seg, og derfor anbefales det å ikke bruke eldre plastleker da det er funnet høye verdier av skadelige kjemikalier i disse (Carney Almroth & Slunge, 2022). Det er også etiske sider ved leketøysproduksjon som bør vurderes, for eksempel om produksjonen er forbundet med dårlige arbeidsvilkår (China Labor Watch, 2020).

Ekspertkunnskapen vi har benyttet oss av er knyttet til barns utvikling og tilhørighet. Lek er viktig for barns læring og utvikling, og leker kan bidra til dette på ulike måter (Zimmerman & Calovini, 1971). Barn har behov for å utvikle kognitive, kreative, emosjonelle, språklige og motoriske egenskaper, og lek er også nyttig for å tilegne seg sosiale ferdigheter som samarbeid og for å utvikle vennskap (Glaser m.fl., 2014). Å leke er altså nødvendig for barns utvikling, og lek gir mening og glede for barn (Moser & Storli, 2014).

For barn under ett år er ikke mengden leker det viktigste, men kontakten med de voksne omkring leken. Lekene kan bidra til kontakt mellom barnet og de voksne ved at man ser på den samme tingen eller bytter på å holde noe (Carling, 2023a). I toårsalderen liker barn å leke ved siden av andre barn, men etter hvert vil de begynne å leke sammen med andre jevnaldrende (Montgomery m.fl., 2018).

Motoriske ferdigheter spiller en viktig rolle for barns evne til å kunne leke med andre barn, utføre praktiske oppgaver i hverdagen som å kle på seg eller spise selv, og mulighet for kreativitet gjennom for eksempel å tegne, perle og klippe. Vi kan skille mellom finmotoriske og grovmotoriske ferdigheter, og det er mange måter å utvikle disse på i hjemmet, på

barnehagen og på skolen. Motoriske ferdigheter er viktig for tilhørighet, og det er derfor veldig viktig å bidra til utviklingen av disse ferdighetene. Å utvikle motorikken krever øvelse og repetisjon, og leker kan være nyttige verktøy i å styrke og utvikle disse egenskapene hos barn i ulike aldre (Moser & Storli, 2014). Ved siden av å være morsomme, bør leker være litt utfordrende å bruke for barna. Dette bidrar til utviklingen, og at de kan gå videre til neste nivå (Zimmerman & Calovini, 1971), fra for eksempel fargestift til fargeblyant.

Materielle objekter er viktige for barns tilhørighet, de benyttes både til å knytte seg til andre barn og for å gjøre seg selv synlige. Dette forbruket dreier seg ikke om å hevde seg overfor andre – men om å være like og å passe inn (Pugh, 2011). I denne oppdateringen har vi ikke intervjuet barn om hvilke produkter de trenger for å være sosialt inkludert, men vi støtter oss på ekspertkunnskap og kunnskapen fra foreldrene som deltok i fokusgruppene. Barn bruker mye av tiden sin med jevnaldrende, både i barnehagen og på skolen – og hva som er viktig for å være inkludert kan variere fra sted til sted.

Barns lek utvikler seg i takt med samfunnet ellers, og samfunnet speiles i leken. Det er mange kommersielle interesser, og selv om markedsføring direkte mot barn er ulovlig i Norge, foregår det likevel i stor grad, spesielt digitalt (Slette-meås & Laamanen, 2023). Det er mange romantiske ideer knyttet til barns lek, og vår tids lek i den digitale verden er ikke inkludert i disse forestillingene, selv om de i høy grad eksisterer (Delblanc & Wernholm, 2023). Den digitale lekeplassen er en viktig del av barns liv fra barnehagealderen.

Leker ble diskutert i både de eksplorerende og validerende fokusgruppene. Det var flere som mente at barn i Norge hadde flere leker enn de trenger. Utsagn som dette: «*Jeg tenker i hvert fall at gjennomsnittsbarn i Norge trenger ekstremt mye mindre leker enn de har*» (Aurora, fokusgruppe 1), var ikke uvanlige. Da listene med leker ble presentert i de validerende fokusgruppene virket mengden overdreven, men når de fikk tatt en nærmere titt var det flere som uttrykte at det ikke var noen store overraskelser på listene:

Gabriel: Det er interessant da, når vi sitter her, så blir vi ikke overrasket over noen av tingene egentlig, så vi har det ganske bra her.

Grethe: Tenkte det var veldig mye der, så begynte jeg å lese, men bare «Det har vi, det har vi».

(Fokusgruppe 4)

Lekene var altså gjenkjennelige for fokusgruppedeltakerne, og det ble også nevnt at mange hadde flere leker enn de vi presenterte. Listeforslagene som ble presentert i de validerende fokusgruppene virket å være på et akseptabelt nivå i deltakernes øyne.

I det følgende presenterer vi lekene som lå inne i referansebudsjettet for 2023 med begrunnelser og vurderinger, samt lekene som tas ut og lekene som legges til i referansebudsjettet for 2024.

5.1 Babygym

Babygym ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn under ett år. Siden denne er tilpasset spedbarn er brukstiden også satt til ett år.

Tabell 5-1: Babygym i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	1	-	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	1	-	-	-	-	-	-

En babygym er et lekestativ for spedbarn som består av ei matte med bøylor over. Barnet ligger på matta og kan strekke seg mot lekene med ben og armer, samt gripe lekene som er festet i bøylene. Slik trener babyen musklene sine, samt kognitive og finmotoriske evner. Lekene som er festet kan være speil, rangler, biteleker og lydleker – de har ulike teksturer og multisensoriske egenskaper som kan være spennende for barnet å leke med. Små barn liker leker med kontraster og ting som er i bevegelse, og de liker også nye ting å se på (Carling, 2023a). På babygymer kan man bytte ut lekene som er festet på for å skape variasjon for barnet.

Babygym ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene. Dette kan tyde på at forbruksnivået lå på et akseptabelt nivå.

Vurdering

Med denne bakgrunnen velger vi å videreføre babygym for barn mellom 0-1 år med samme forbruksnivå som tidligere i referansebudsjettet for 2024.

Tabell 5-2: Babygym i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	1	-	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	1	-	-	-	-	-	-

5.2 Bamse

I referansebudsjettet for 2023 ligger bamse inne for barn under ett år, med en brukstid på ett år.

Tabell 5-3: Bamse i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	1	-	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	1	-	-	-	-	-	-

Bamse, eller teddybjørn, er et mykt tøydyr uten løse deler, som slik sett passer til små barn. Teddybjørnen ble oppfunnet på tidlig 1900-tall (Dybdahl, 2022), og er et objekt mange opplever sterk tilknytning til. Det finnes museer, festivaler og egne verksteder for bamser verden over (Valtonen, 2016), noe som forteller noe om bamsens posisjon i populærkulturen og for den enkelte. Når spedbarnet er omkring fire måneder kan hun ta tak i ting og holde på dem, og da er kosekluter og bamser fine å ha for blant annet trøst (Montgomery m.fl., 2018). Disse lekene kan representere trygghet og tilknytning for små og store barn (Carling, 2023b; Lupton, 2013).

Deltakerne i fokusgruppene var enige i at bamsen var viktig for barn:

Lars: Det blir ofte en favoritt da. Har den ene fremdeles som hun fikk da hun ble født.

Lisbeth: For å være sikker så kjøper du to i tilfelle den ene blir borte.

Lars: Ja, vi hadde tre, nå har vi to.

Layan: Det er veldig viktig. Jeg har AirTag på den ene.

(Fokusgruppe 7)

Det var vanlig at barna hadde flere bamser enn den ene referansebudsjettet legger opp til, men mange av deltakerne fortalte at barna også hadde en spesiell favorittbamse. Som vi ser i sitatet over var det noen som hadde festet AirTag på bamsen, slik at den kunne spores om den forsvant. Andre fortalte at de hadde kjøpt inn flere av den samme bamsen, i tilfelle den originale ble borte.

Vurdering

Kosedyr som bamser kan være en viktig del av barns liv, og vi vil derfor videreføre bamse for barn under ett år i referansebudsjettet for 2024. I fokusgruppediskusjoner og i litteratur på temaet er det tydelig at en bamse kan ha lenger brukstid enn ett år, derfor velger vi å forlenge brukstiden til seks år, og legger den dermed inn for barn til og med fem år. Siden kosedyr kan være en viktig leke for barn, vil vi også øke antallet til to bamser.

Tabell 5-4: Bamse i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	2	2	2	-	-	-	-
Brukstid (år)	6	6	6	-	-	-	-

5.3 Lydleke

Lydleke ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn under ett år, med en brukstid på ett år.

Tabell 5-5: Lydleke i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	1	-	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	1	-	-	-	-	-	-

Lydleker som spilledåser kan være nyttige for barn i denne alderen som trøst, og de kan bidra til at barna faller til ro. Lekene kan henge ved senga eller vogna, og har ofte en snor barnet selv kan trekke i. Det finnes krav til lydnivået på leker, slik at de ikke skal skade barnets hørsel (Miljødirektoratet, 2016). Lydleker som kan henges på vogna eller senga kan fungere som en overgangsmarkør for legging, sånn at lyden forbindes med det å hvile (Lode-Holz, 2023).

Lydleker ble ikke dekket i fokusgruppene utover at de var på listene som ble presentert for informantene i de validerende fokusgruppene. Det var ingen som stilte spørsmål ved om lydleker skulle inkluderes da de ble presentert for listene.

Vurdering

Maskiner som spiller hvit støy for å hjelpe barnet å sove er omdiskuterte (Hong m.fl., 2021), men vi har ikke funnet ekspertkunnskap som fraråder leker som spiller av melodier innenfor sikre lydnivåer for mindre barn. Lekene for barn under ett år ble sist oppdatert i 2021, og lekene som da lå inne reflekterte deltakernes oppfatninger om et akseptabelt forbruk. Vi velger derfor å videreføre lydleke for barn under ett år i referansebudsjettet for 2024, med en brukstid på ett år.

Tabell 5-6: lydleke i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	1	-	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	1	-	-	-	-	-	-

5.4 Rangle

Rangle ligger inne i for barn under ett år i referansebudsjettet for 2023, med et forbruksnivå på to stykker i året.

Tabell 5-7: Rangle i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	2	-	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	1	-	-	-	-	-	-

Spedbarn oppdager hendene sine når de er omkring tre måneder. Etter hvert finner de ut hvordan hendene kan brukes, og objekter de kan holde i, bevege på og som lager lyd kan fungere som motivasjon til å bruke hendene mer (Carling, 2023b). Rangler er fine til dette formålet. Rangelene bør være beregnet på at barn putter dem i munnen, da dette er en vanlig måte å utforske verden på for mindre barn (Montgomery m.fl., 2018). I fokusgruppene ble leker som kunne bites på nevnt som viktige for barn, og rangler kan være utformet slik at de passer til dette behovet.

Rangler ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, men ingen reagerte heller negativt på forbruksnivået eller at de hadde en plass i referansebudsjettet.

Vurdering

På bakgrunn av ekspertkunnskap og argumentet over, vil vi videreføre rangler for barn under ett år i referansebudsjettet for 2024, med et forbruksnivå på to rangler med en brukstid på ett år.

Tabell 5-8: Rangle i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	2	-	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	1	-	-	-	-	-	-

5.5 Krabbespeil

I referansebudsjettet for 2023 ligger krabbespeil inne for barn under ett år med en brukstid på ett år.

Tabell 5-9: Krabbespeil i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	1	-	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	1	-	-	-	-	-	-

Et krabbespeil er et rullende speil, som barnet kan bruke mens det er i krabbefasen. Det utvikler motorikken ved at det kan være morsomt å følge etter mens det ruller, og det er også underholdende for barnet å se på seg selv i speilet. Barn under ett år trener opp synet og øver på å tolke og forstå det de ser. Det å titte på seg selv og bli bevisst seg selv i speilet fra ulike vinkler kan være en del av dette.

Krabbespeil ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, og det vakte heller ikke oppmerksomhet at produktet var på listene.

Vurdering

På bakgrunn av kunnskap om barns utvikling velger vi å videreføre krabbespeil for barn under ett år i referansebudsjettet for 2024, med en brukstid på ett år.

Tabell 5-10: Krabbespeil i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	1	-	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	1	-	-	-	-	-	-

5.6 Klosser

I referansebudsjettet for 2023 ligger ett sett med stableklosser inne for barn under ett år.

Tabell 5-11: Stableklosser i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	1	-	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	1	-	-	-	-	-	-

Leker som stableklosser er viktige for barns finmotoriske utvikling. For å utvikle finmotoriske egenskaper kan objektene gjerne være store i begynnelsen, og bli mindre etter hvert som barna mestrer det. Leken med klosser for barn i denne alderen kan være veldig utforskende – fra å slå klossene sammen, putte dem i munnen eller bevege dem rundt på gulvet. Barn kan også begynne å organisere klossene etter farge, størrelse eller form (Loizou, 2021). Slik lek kan legge grunnlaget for videre konstruksjonslek når barna blir større.

Stableklosser ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene.

Vurdering

På bakgrunn av ovennevnte ekspertkunnskap vil vi videreføre ett sett med stableklosser for barn i referansebudsjettet for 2024, men øker brukstiden til tre år. Klossene passer også for barn mellom ett og to år, og vi velger derfor å legge til stableklosser for barn i denne alderen med samme brukstid og antall.

Tabell 5-12: Stableklosser i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	1	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	3	3	-	-	-	-	-

5.7 Treklosser

Treklosser ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom ett og to år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-13: Treklosser i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	3	-	-	-	-	-

Treklosser kommer gjerne i sett, og kan være ulikt formede – som trekant, buer, kvadrater eller avlange former. Disse kan settes sammen på ulikt vis avhengig av barnets alder og ferdigheter. Stableklossene som beskrives i forrige kapittel passer til barn fra ettårsalderen, mens barn i toårsalderen kan sette klossene etter hverandre i ulike horisontale konstruksjoner. I treårsalderen blir konstruksjonsleken mer avansert ved at de kan plasseres vertikalt. Denne leken er ofte veldig fri, og det er ikke én riktig måte å leke med klosser på (Loizou, 2021). Konstruksjonslek er viktig for barns motoriske og kognitive utvikling.

Treklosser ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, noe som kan tyde på at forbruksnivået som ble presentert lå på et akseptabelt nivå.

Vurdering

På bakgrunn av ekspertkunnskap om barns utvikling vil vi videreføre treklosser for barn mellom ett og to år i referansebudsjettet for 2024. Barn mellom tre og fem år kan også ha glede av konstruksjonslek, så vi velger derfor å legge til treklosser for barn i denne. Brukstid endres til fem år.

Tabell 5-14: Trekklosser i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	5	5	-	-	-	-

5.8 Duplo og Duplo-supplering

Duplo ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom ett og to år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-15: Duplo i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	3	-	-	-	-	-

Videre ligger supplering til Duplo inne for barn mellom ett og to år, med en brukstid på ett år.

Tabell 5-16: Duplo-supplering i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	-	-	-	-	-

Duplo er større varianter av Lego-klosser egnet for mindre barn, og kom på markedet i 1969 (Antonsen, 2021). For å utvikle motoriske ferdigheter er det lurt å begynne å leke med større objekter, og når man mestrer disse kan barnet gå videre til mindre objekter som krever mer finmotorikk. Duploklosser er et godt eksempel på dette. Ved å leke med Duplo og finne ut av hvordan det fungerer legger man grunnlaget for videre lek med Lego (Moser & Storli, 2014).

Leken med Duplo er en videreføring av leken med trekklosser, og skiller seg fra trekklosser ved at Duploklossene kan festes sammen.

Duplo ble ikke diskutert i stor grad i fokusgruppene, men Lego ble nevnt både i de eksplorerende og validerende fokusgruppene som leker som burde inngå i et akseptabelt forbruk.

Vurdering

Duplo legger grunnlaget for videre lek med Lego, og vi velger derfor å videreføre Duplo og Duplo-supplering i referansebudsjettet for 2024 for barn mellom ett og to år. Vi legger til Duplo for barn mellom tre og fem år, da denne aldersgruppen også kan ha interesse av å leke med Duplo. Brukstiden blir derfor fem år for begge aldersgruppene.

Tabell 5-17: Duplo i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	5	5	-	-	-	-

Tabell 5-18: Duplo-supplering i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	2	2	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	5	5	-	-	-	-

5.9 Lego: figursett, grunneske og supplering

Lego ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom tre og fem år. Lego figursett og Lego grunneske har en brukstid på tre år, mens suppleringen har en brukstid på ett år.

Tabell 5-19: Lego-figur i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	2	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

Tabell 5-20: Lego grunneske i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

Tabell 5-21: Lego-supplering i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	1	-	-	-	-

Lego er et av verdens mest solgte leketøy, og ble oppfunnet i Danmark i 1949. Klossene med sammenkoblingssystemet vi kjenner i dag kom på markedet i 1958 (Antonsen, 2021). Byggekløsser som Lego bidrar til kreativ utvikling, samtidig som det bygger på matematisk forståelse av form, størrelse og konstruksjoner (Sluss, 2021). Lego tilrettelegger for fri fantasilek og fantasibygging, men kan også brukes til å lage konkrete objekter gjennom å følge en manual. For litt større barn kan dette være verdifull læring og et verktøy for problemløsning.

Man kan leke med Lego på ulike måter, avhengig av alder og interesse. Legoproduktene speiler og er en del av populærkultur, også digitalt. Når barn leker med Lego kan dette være kreative uttrykk, det kan være en del av fortellinger man deler med de man leker sammen med, og en måte å skape mening på (Johannesen, 2006).

I både de eksplorerende og validerende fokusgruppene ble Lego nevnt som en leke som burde inngå i et akseptabelt forbruk. Slik beskrev Basma i fokusgruppe 2 det:

Og da tenker jeg ... [...] i hvert fall i den alderen hvor de har behov for det. At de får leker – Lego eller alt mulig, som kan hjelpe med å utvikle hjernen. Puslespill, Lego og alt det der.

(Basma, fokusgruppe 2)

Her understreker hun at å leke med Lego utvikler kognitive ferdigheter for barn, og at det er et eksempel på en viktig leke.

Vurdering

Vi viderefører Lego figursett og Lego grunneske for barn mellom tre og fem år og legger til disse for barn mellom seks og ni år i referansebudsjettet for 2024. Vi endrer brukstiden til sju år, dette innebærer at vi forutsetter at Lego grunneske kjøpes inn én gang. Vi viderefører

Lego figursett med et antall på to i året, med en brukstid på tre år for barn mellom tre og fem år, og en brukstid på fire år for barn mellom seks og ni år. Vi viderefører Lego-supplering for barn mellom tre og fem år med en brukstid på tre år, men legger til supplering også for barn mellom seks og ni år, med en brukstid på fire år. Mange barn i denne aldersgruppen leker fortsatt med Lego, og mange av Lego-produktene er beregnet for denne aldersgruppen og eldre.

Tabell 5-22: Lego figursett i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	2	2	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	4	-	-	-

Tabell 5-23: Lego grunneske i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	7	7	-	-	-

Tabell 5-24: Lego-supplering i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	4	-	-	-

5.10 Badeleke

Badeleker ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom ett og to år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-25: Badeleke i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	3	-	-	-	-	-

Badeleker er leker man kan ha i badekaret eller i vann utendørs. Mange barn liker å være i vann, og å leke med vann. Å leke i vann bidrar til forståelse for balanse, vekt og hvilke objekter som flyter og synker (Boland, 2021). I de validerende fokusgruppene var det enighet om at badeleker burde være inne i referansebudsjettet for 2024, og at det var gøy for barna å leke med badeleker som både flyter og synker. Badeleken som ligger inne i referansebudsjettet består av et sett med flere leker, noe som ble etterspurt i fokusgruppene.

Vurdering

På bakgrunn av ekspertkunnskap og fokusgruppediskusjonen velger vi å videreføre ett sett med badeleker for barn mellom ett og to år i referansebudsjettet for 2024, men endrer brukstiden til to år slik at den sammenfaller med alderskategorien.

Tabell 5-26: Badeleke i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	2	-	-	-	-	-

5.11 Ball

Ball ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom ett og to år med en brukstid på ett år. For eldre barn ligger fotball inne i referansebudsjettet, se vurdering i kapittel 5.37.

Tabell 5-27: Ball i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	-	-	-	-	-

Lek med ball utvikler de motoriske ferdighetene for barn i denne alderen. Barn på omkring to år kan mestre å kaste og sparke ball (Moser & Storli, 2014). Det å ha en ball som barna greier å holde i hjelper på denne utviklingen. Videre kan man trene motorikken ved å følge etter en rullende ball, og baller kan trilles og lekes med sammen med andre barn og voksne.

I fokusgruppene var det enighet om at ball burde ligge inne i referansebudsjettet for barn mellom ett og to år.

Vurdering

På bakgrunn av kunnskap om barns motoriske utvikling og innspill fra fokusgruppene velger vi å videreføre ball for barn mellom ett og to år i referansebudsjettet for 2024, med en brukstid på ett år.

Tabell 5-28: Ball i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	-	-	-	-	-

5.12 Lekebil, liten

Liten lekebil ligger inne i referansebudsjettet for barn mellom ett og to år, og tre til fem år, med et antall på to i året og en brukstid på ett år.

Tabell 5-29: Liten lekebil i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	2	2	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	1	-	-	-	-

Lekebiler som beveger seg er fine å føre langs gulvet, lage kjørebane og generelt utforske hvor man kan kjøre eller ei. Slik får barnet utviklet motoriske, kreative og kognitive ferdigheter alene og sammen med andre barn eller voksne. Barnet erfarer fart, høyde, avstand, vekt og hvordan hun kan bruke egen styrke for å sette i gang bevegelse. Barnet øver dessuten opp forståelsen over hva som får plass – som ved å lage en tunnel eller en smal passasje mellom objekter. Denne typen leker er spennende for barnet i det hun har full kontroll over det, med mulighet til å utforske risiko uten fare for seg selv, for eksempel ved å se hva som skjer om man kjører over en kant eller krasjer. Disse lekene kan brukes både inne og ute, og slik kan leken varieres (Boland, 2021).

I fokusgruppene var det enighet rundt at lekebiler burde inngå i et akseptabelt forbruk for barn.

Vurdering

Vi velger å videreføre liten bil for barn mellom ett og fem år, med et antall på to i året og en brukstid på ett år i referansebudsjettet for 2024.

Tabell 5-30: Liten lekebil i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	2	2	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	1	-	-	-	-

5.13 Lekebil, stor

Stor lekebil ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom tre og fem år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-31: Stor lekebil i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

Biler med lyd og lys, og som kan trille av seg selv, er spennende for barn i denne alderen. Slike biler kan lekes med på samme måte som de små bilene diskutert i forrige kapittel, men er ofte mer forseggjorte og realistiske. Mange slike biler har funksjonelt utstyr som skuffer eller blålys. Leken med biler kan være svært kreativ, fra å bygge baner eller lage scenarier hvor bilene er involvert, og bilene kan spille ulike roller i leken avhengig av egenskapene deres. En ambulanse kan for eksempel være med i en type lek, mens traktoren muliggjør en annen type lek og fortelling (Boland, 2021).

Store lekebiler ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, men det var enighet om at lekebiler generelt burde inngå i et akseptabelt forbruk for barn i denne alderen.

Vurdering

På bakgrunn av ekspertkunnskap og innspill fra fokusgruppene velger vi å videreføre stor lekebil for barn mellom tre og fem år i referansebudsjettet for 2024, med et antall på én i året og en brukstid på tre år.

Tabell 5-32: Stor lekebil i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

5.14 Tøydukke

Tøydukke ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom ett og to år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-33: Tøydukke i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	3	-	-	-	-	-

En tøydukke er en myk dukke uten løse deler som egner seg for barn i denne aldersgruppen. De er lette å gripe og holde i, og i denne aldersgruppen kan tøydukker være en begynnende del av rollelek gjennom å late som at dukken er et levende vesen som trenger omsorg (Sutterby, 2021). Dette vil vi komme tilbake til i neste kapittel om dukker.

Dukker ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, men det var heller ikke motstand mot forbruksnivået som ble presentert i de validerende fokusgruppene.

Vurdering

På bakgrunn av kunnskap om barns utvikling og lek velger vi å videreføre tøydukke for barn mellom ett og to år i referansebudsjettet for 2024. Vi endrer imidlertid brukstiden til to år, slik at den sammenfaller med alderskategorien.

Tabell 5-34: Tøydukke i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	2	-	-	-	-	-

5.15 Dukke

Dukke ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom tre og fem år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-35: Dukke i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

Dukker har en svært lang historie, og har eksistert som leketøy siden middelalderen (Opstad, 2020). Det finnes mange forskjellige typer dukker med ulikt formål, som for eksempel pynt eller å vise frem ulike drakter. I denne sammenhengen tenker vi på dukker som ligner babyer. Disse dukkene kan bades, skiftes på og mates. Barn i denne alderen liker å imitere voksnes oppgaver og vise omsorg (Montgomery m.fl., 2018). Gjennom dukkelek øver barn på sosiale ferdigheter, empati og å snakke om andres opplevelser – både når de leker alene eller sammen med andre barn (Hashmi m.fl., 2022). Dukkelek kan også utvikle kreative ferdigheter, ved at barn lager historier og scenarioer som styrer leken.

Dukker ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, men det var enighet om at det skulle ligge inne i referansebudsjettet i et akseptabelt forbruk.

Vurdering

På bakgrunn ekspertkunnskap vil vi videreføre dukke for barn mellom tre og fem år i referansebudsjettet for 2024, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-36: Dukke i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

5.16 Dukkeklær

Dukkeklær ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom tre og fem år, med en brukstid på ett år.

Tabell 5-37: Dukkeklær i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	1	-	-	-	-

Å kle på dukken klær, pakke inn og skifte på den er en stor del av leken med dukker. Barn i Norge er vant til å kle på seg for ulikt klima, og det å skifte klær er en vanlig del av deres hverdag. Dette gjenspeiles i dukkeleken, der det å skifte klær og kle på flere lag vil være en naturlig del av leken. Om barnet har yngre søsken eller andre små barn i sin nærhet, kan dette også være en fin måte å imitere de voksnes aktiviteter på. Dukkens klær kan være viktige i rolleleken, både gjennom praksisen å kle på dukken, og ved å indikere anledning eller hva man skal i leken.

Dukkeklær ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, noe som kan tyde på at det var enighet i forbruksnivået som ble foreslått.

Vurdering

På bakgrunn av ekspertkunnskap og fokusgruppene vil vi videreføre dukkeklær i referansebudsjettet for 2024, med et sett i året for barn mellom tre og fem år. Brukstiden endres til tre år i samsvar med dukkens brukstid.

Tabell 5-38: Dukkeklær i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

5.17 Dukkevogn

Dukkevogn ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn som er ett og to år og fra tre til fem år, med en brukstid på seks år.

Tabell 5-39: Dukkevogn i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	6	6	-	-	-	-

Dukkevogn er viktig i dukkeleken, og det imiterer hvordan barna selv har brukt vogn og ser andre yngre barn sitte i vogn. De minste barna liker å flytte ting ved hjelp av vogn, putte ting oppi og tømme vognen igjen (Carling, 2023d). For barn mellom ett og to år er det nok å bare kunne trille vognen, med eller uten dukker eller noe annet oppi. Den kan fungere både som noe å støtte seg mot for å hjelpe gangen, og som en lek i seg selv. For de litt større barna kan dukkevogna være sentral i dukke- og rolleleken. Å håndtere og styre en dukkevogn krever koordinasjon, styrke og romforståelse (Ubbes, 2021).

Dukkevogn ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, noe som kan tyde på at det var enighet om at den skulle ligge inne i referansebudsjettet for 2024.

Vurdering

På bakgrunn av ekspertkunnskap velger vi å videreføre dukkevogn for barn mellom ett og fem år i referansebudsjettet for 2024, men vi endrer brukstiden til fem år for å gjenspeile tiden den lekes med.

Tabell 5-40: Dukkevogn i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	5	5	-	-	-	-

5.18 Hammerbenk

Hammerbenk ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom ett og to år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-41: Hammerbenk i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	3	-	-	-	-	-

En hammerbenk består av en plate med flere små rundstokker som skal slås gjennom fra den ene til den andre siden ved hjelp av en liten hammer. Gjennom å bruke denne øver barn på hånd-øye-koordinasjon, finmotorikk og utvikler nysgjerrigheten ved årsak-virkningssammenhengen når de banker i den ene enden, og ser at pinnen kommer ut på den andre siden.

Hammerbenk ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, noe som kan tyde på at forbruksnivået vi presenterte i de validerende fokusgruppene var på et akseptabelt nivå.

Vurdering

På bakgrunn av ekspertkunnskap om barns utvikling vil vi videreføre hammerbenk for barn mellom ett og to år i referansebudsjettet for 2024. Vi endrer imidlertid brukstid til to år, slik at den sammenfaller med alderskategorien.

Tabell 5-42: Hammerbenk i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	2	-	-	-	-	-

5.19 Lekebøtte

Lekebøtte ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom ett og to år, med en brukstid på ett år.

Tabell 5-43: Lekebøtte i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	-	-	-	-	-

En lekebøtte er en liten bøtte som barn kan bruke til å leke innendørs og utendørs, og den kan fylles med vann, sand eller andre leker. Barn liker å bære med seg ting, og det er også gøy for barn i denne alderen å legge ting oppi noe for å deretter tømme det ut igjen (Carling, 2023d). Å fylle, tømme og bære slike bøtter bidrar til å øve finmotorikken og hånd-øye-koordinasjon. Det å bære bøtter med litt vekt utvikler grovmotorikken og hånd-fot-koordinasjon.

Lekebøtte ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, noe som kan tyde på at forbruksnivået som ble presentert i de validerende fokusgruppene var på et akseptabelt nivå

Vurdering

På bakgrunn av ekspertkunnskap vil vi videreføre bøtte i referansebudsjettet for 2024 for ett- og toåringer. I tillegg vil vi legge inn lekebøtte for barn mellom tre og fem år, da også større barn kan ha glede av å ha bøtter til innendørs og utendørs lek ettersom de motoriske

ferdighetene utvikles videre i denne alderen. Brukstiden endres til to år for barn mellom ett og to år, og settes til tre år for barn mellom tre og fem år.

Tabell 5-44: Lekebøtte i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	2	3	-	-	-	-

5.20 Lekespade

Lekespade ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom ett og to år, med en brukstid på ett år.

Tabell 5-45: Lekespade i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	-	-	-	-	-

Lekespaden er et selvsagt tilbehør til lekebøtta til utendørs lek i sandkasse, sølepytter eller på stranda. Det er nyttig for barn å øve på hånd-øye-koordinasjon og motorikk ved å få for eksempel sand opp på spaden og ned i bøtta. Eller se årsak-virkning-sammenhengen av å grave et hull og lage en haug.

Lekespader ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, noe som kan tyde på at forbruksnivået vi presenterte i de validerende fokusgruppene var på et akseptabelt nivå.

Vurdering

På bakgrunn av ekspertkunnskap velger vi å videreføre lekespade for barn mellom ett og to år i referansebudsjettet for 2024. Vi velger imidlertid å legge inn lekespade for barn mellom tre og fem år også, på samme grunnlag som for lekebøtta. Brukstiden på ett år opprettholdes.

Tabell 5-46: Lekespade i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	1	-	-	-	-

5.21 Lekekoffert

Lekekoffert ligger inne i referansebudsjettet for barn mellom ett og to år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-47: Lekekoffert i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	3	-	-	-	-	-

En lekekoffert er en koffert i papp eller annet lett materiale, som barn kan fylle opp og bære omkring. Denne typen lek er bra for motoriske ferdigheter. Lekekofferten kan også være fin i rollelek, hvor barnet kan leke at hun pakker sakene sine og skal reise på besøk til noen eller lignende.

Lekekoffert ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, men det var heller ingen som reagerte på forbruksnivået som lå inne.

Vurdering

På bakgrunn av ekspertkunnskap velger vi å videreføre lekekoffert for barn mellom ett og to år i referansebudsjettet for 2024. Vi endrer imidlertid brukstiden til to år, slik at den sammenfaller med alderskategorien.

Tabell 5-48: Lekekoffert i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	2	-	-	-	-	-

5.22 Togsett og supplering til togsett

Togsett ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom ett og to år, og tre og fem år. Togsettet har en brukstid på seks år.

Tabell 5-49: Togsett i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	6	6	-	-	-	-

Suppleringsprodukter til togsettet ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom tre og fem år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-50: Togsett supplering i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

Togsett består av et eller flere tog som kan kobles sammen, og skinner i tre som kan kombineres på ulike måter. Å sette sammen disse krever finmotoriske og kognitive ferdigheter. På samme måte som lekebilene beskrevet i kapittel 5.12 og 5.13, kan togsettet være del av ulike leker, og utvide forståelsen av konsekvens, romforståelse og fart.

Suppleringsproduktene kan benyttes til å utvide togsettet. Det kan dreie seg om overganger, ekstra skinner, togstasjoner, lysregulerte kryss og annet. For barn i denne aldersgruppen kan leken med togsett være en konstruksjonslek i tillegg til en kreativ rollelek, og suppleringen til togsettet kan gjøre leken mer avansert.

Det var enighet i fokusgruppene om at togsett burde inngå i et akseptabelt forbruk.

Vurdering

Vi viderefører togsett for barn mellom ett og fem år, men endrer brukstiden til fem år i referansebudsjettet for 2024 på bakgrunn av alderskategoriene. Vi viderefører også supplering til togsett for barn mellom tre og fem år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-51: Togsett i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	5	5	-	-	-	-

Tabell 5-52: Togsett supplering i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

5.23 Lekekomfyr

Lekekomfyr ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom tre og fem år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-53: Lekekomfyr i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

En lekekomfyr er tilpasset barns høyde og kan brukes i rollelek på ulike måter. Barn liker å etterligne det de voksne gjør og å hjelpe til (Montgomery m.fl., 2018), og rollelek tar ofte utgangspunkt i barnas eget liv. Å lage og spise mat er en sentral del av dette. Det kan tenkes at det ikke alltid passer at tre- til femåringer hjelper til på kjøkkenet, og da kan lekekomfyren med tilbehør være et godt alternativ. Rollelek er også viktig for denne aldersgruppen, og miljøer og rekvisitter kan være gode hjelpemidler for å utvikle denne leken.

Vurdering

Vi velger å videreføre lekekomfyr for barn mellom tre og fem år, med en brukstid på tre år i referansebudsjettet for 2024.

Tabell 5-54: Lekekomfyr i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

5.24 Kjøkkenleker

Kaffeservise/grytesett ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom tre og fem år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-55: Kjøkkenleker i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

Kjøkkenutstyr som passer i størrelse med lekekomfyren er en selvsagt del av rollelek som involverer kjøkken, matlaging eller hverdagsliv generelt. Denne typen lek tar ofte utgangspunkt i det barn kjenner og vet fra sin egen hverdag, og innebærer bruk av fantasi og formidling. I kjøkkenleken kan det være å beskrive hva man lager på komfyren, hva som er oppi koppen eller hvordan noe skal tilberedes. Rollelek er viktig for språkutvikling (Haugstad, 2018), og gjennom objekter som lekekjøkken med utstyr kan man tilrettelegge for denne leken.

Kaffeservise/grytesett ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, men det var enighet om at lekekomfyr burde inngå i et akseptabelt forbruk.

Vurdering

Vi viderefører leker som passer sammen med lekekomfyren for barn mellom tre og fem år, med en brukstid på tre år, i referansebudsjettet for 2024. Vi endrer imidlertid navnet fra kaffeservise/grytesett til kjøkkenleker.

Tabell 5-56: Kjøkkenleker i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

5.25 Tråtraktor

Tråtraktor ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom ett og to år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-57: Tråtraktor i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	3	-	-	-	-	-

En tråtraktor er en leke barnet kan sitte oppå og kjøre ved hjelp av å trække på pedaler. Slik får barnet øvet opp motoriske ferdigheter, som styrke, utholdenhet, balanse og styring. Barnet øver også hånd-øye koordinasjon og øye-fot koordinasjon (Ubbes, 2021). I tillegg får hun erfaring med fart og sammenheng med egen styrke og tempo, da tråleken vil bevege seg raskere jo hyppigere barnet trækker. Slik kan tråtraktoren være en god forberedelse til å begynne å sykle. Gjennom å bruke leker som vogner og tråtraktorer øver barn opp romforståelsen sin, for eksempel gjennom å forstå hvordan man runder et hjørne eller å vurdere om det er plass til å kjøre gjennom døråpninger eller andre hindringer (Ubbes, 2021). Tråtraktoren ligger inne for barn som er ett og to år, men vil egne seg best for barn fra to års alder.

I fokusgruppene ble tråtraktor omtalt som en morsom leke for barna, som i tillegg var god for motorisk utvikling:

Det er liksom tråtraktor, det er liksom tråbil. Man har som regel det, vi har [det] inne, og [vår] minste elsker å gå ut med den tråbilen sin. Jeg tenker [...] det er bra for motorikken...

(Gustav, fokusgruppe 7)

Vurdering

Vi vil videreføre tråtraktor i referansebudsjettet for 2024, men vi vil også legge den til for barn mellom tre og fem år, da denne også egner seg godt for litt eldre barn. På bakgrunn av dette utvider vi også brukstiden til fem år.

Tabell 5-58: Tråtraktor i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	5	5	-	-	-	-

5.26 Aktivitetsbok

I referansebudsjettet for 2023 ligger aktivitetsbok inne med forbruksnivået én bok i året for barn mellom tre og fem år.

Tabell 5-59: Aktivitetsbok i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	1	-	-	-	-

Det finnes ulike varianter av aktivitetsbøker for barn i denne aldersgruppen. Disse bøkene inneholder for eksempel klistremerker som kan plasseres rundt i boka, og slik kan barnet lage og forandre på historiene som fortelles og utvikle kreativitet. Klistremerker og tegneoppgaver kan bidra til å trene opp finmotorikk og øye-hånd-koordinasjon. Bøkene kan også inneholde språkoppgaver, regneoppgaver og tegneoppgaver som å tegne mellom linjer. Ifølge Moser og Storlis (2014) sentrale trekk for motorisk utvikling skal barn i denne alderen lære seg blyantgrep, og femåringen skal kunne klippe og tegne mellom linjer, noe bruk av disse bøkene kan bidra til. Aktivitetsbøker kan være fysiske alternativer til digitale læringsspill om man vil unngå skjerm.

Aktivitetsbøker ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, men det var heller ingen motstand mot forbruksnivået som ble presentert i de validerende fokusgruppene.

Vurdering

På bakgrunn av ekspertkunnskap velger vi å videreføre aktivitetsbok for barn mellom tre og fem år i referansebudsjettet for 2024, med en brukstid på ett år

Tabell 5-60: Aktivitetsbok i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	1	-	-	-	-

5.27 Malebok

Malebok ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn som er ett og to år, med et forbruksnivå på én bok i året.

Tabell 5-61: Malebok i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	-	-	-	-	-

Malebøker er bøker med omriss av figurer som barna kan fylle med farger selv. I likhet med aktivitetsbok, beskrevet i kapittel 5.26, kan bruken av dette være med å veilede barnet i tegneutviklingen og være god finmotorisk øving for de yngste barna.

Vurdering:

Vi velger å videreføre malebok for barn mellom ett og to år i referansebudsjettet for 2024, samt legge til en malebok for aldersgruppen tre til fem år, da spesielt de yngre barna i denne aldersgruppen kan ha glede og nytte av å tegne i slike bøker.

Tabell 5-62: Malebok i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	1	-	-	-	-

5.28 Fargestifter

Fargestifter ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom ett og fem år, med ett sett i året.

Tabell 5-63: Fargestifter i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	1	-	-	-	-

Fargestifter er tykkere og har en annen tekstur enn blyanter og tusjer, og er dermed lettere å bruke for barn i denne alderen, som ofte ikke har et ferdig utviklet blyantgrep (Moser & Storli,

2014). Gjennom å tegne med fargestifter øver barna på motorikk, samtidig som de får utfolde seg kreativt. Å tegne er en aktivitet barn kan gjøre alene, i fellesskap og sammen med voksne. Tegning kan være en viktig måte for barn å uttrykke seg på, og kan stimulere fantasi og kreative evner.

Fargestifter var ikke tema i fokusgruppene, men tegnesaker for øvrig ble diskutert. Her var deltakerne enige i at det var fornuftig å handle slike varer omkring én gang i året, og at tegning var en aktivitet som det burde tilrettelegges for i barnas liv.

Vurdering

Med denne bakgrunnen velger vi å videreføre ett sett i året med fargestifter for barn mellom ett og fem år i referansebudsjettet for 2024.

Tabell 5-64: Fargestifter i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	1	-	-	-	-

5.29 Fargeblyanter

Fargeblyanter ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom seks og tretten år, med ett sett i året.

Tabell 5-65: Fargeblyanter i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	-	-
Brukstid (år)	-	-	-	1	1	-	-

Barn i alderen seks til tretten år har som regel mestret blyantgrepet, og tegneferdighetene har blitt mer avanserte. Ved bruk av gode fargeblyanter kan man tegne finere linjer og ha et mer detaljert uttrykk enn med fargestifter og enkle tusjer. Det er også viktig for større barn å kunne uttrykke seg og presentere sin virkelighet kreativt og visuelt gjennom tegning (Matthews, 2003).

Det var enighet i fokusgruppene om at fargestifter og andre tegnesaker skulle ligge inne i referansebudsjettet, men litt ulike meninger om mengde:

Intervjuer: Er det innenfor, det er et sånt sett da med farger, med ett i året?

Heidi: Tror kanskje det går mer enn ett i året. Dem knekkes jo kanskje og blir borte og så kjøper de nytt.

Henrik: Samtidig, jeg kjøpte et sånt svært sett, og det har jeg hatt i alle evigheter. Det er ikke komplett, jeg sier ikke det, men brukende.

(Fokusgruppe 5)

Som vi ser i sitatet over er det litt avhengig av type sett hvor lenge det holder, og det var flere som nevnte at denne type produkter var en slags forbruksvare.

Vurdering:

Vi viderefører tegneblyanter for barn mellom seks og tretten år, med ett sett i året. Til tross for enkelte innvendinger vurderer vi det til at ett sett i året burde holde for barn i denne aldersgruppen, ettersom de i større grad lærer seg å behandle tingene sine forsiktig enn hva yngre barn gjør. Vi vil også legge til fargeblyanter for barn mellom tre og fem år i referansebudsjettet med en brukstid på halvannet år. Selv om barn i denne alderen ikke nødvendigvis mestrer blyantgrepet, er det fint å begynne å øve seg i fire-fem-årsalderen (Moser & Storli, 2014)

Tabell 5-66: Fargeblyanter i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	1	-	-
Brukstid (år)	-	-	1,5	1	1	-	-

5.30 Tegneblokk

Tegneblokk ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med to i året for barn mellom ett og ni år.

Tabell 5-67: Tegneblokk i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	2	2	2	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	1	1	-	-	-

En tegneblokk består av blanke ark som kan brukes til tegning og maling, litt avhengig av papirtykkelsen. Å kunne uttrykke seg kreativt via tegning og maling er viktig for barn. Ved å lage representasjoner som står for noe annet kan barnet uttrykke følelser og ideer

(Matthews, 2003). Estetiske aktiviteter betyr mye for hvordan barnet opplever verden og seg selv, og tegningene henger sammen med fortellinger barnet skaper (Hofstad, 2008). Tegning bidrar også til finmotorisk utvikling, og er en aktivitet som man kan gjøre på tvers av ulike nivåer. Små og store barn og voksne kan ha like stor glede av å sitte og tegne sammen.

I fokusgruppene var det enighet om at tegneblokker burde ligge inne for barn i disse aldersgruppene, at tegneblokker var noe det gikk mye av i de ulike husholdningene, og at forbruksnivået som ble presentert var akseptabelt.

Vurdering:

Vi vil videreføre tegneblokk i referansebudsjettet for 2024 for barn fra ett til ni år, og legge til to tegneblokker i året for barn fra ti til tretten år. Fargeblyanter ligger allerede inne for denne aldersgruppen, og det er naturlig at tegneblokk følger med også for disse barna.

Tabell 5-68: Tegneblokk i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	2	2	2	2	-	-
Brukstid (år)	-	1	1	1	1	-	-

5.31 Tusjer

Tusjer ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn fra tre til og med fem år, med en brukstid på ett år.

Tabell 5-69: Tusjer i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	1	-	-	-	-

Tusj egner seg som tegneredskap for barn som begynner å mestre blyantgrepet, og det kan være gøy å tegne med noe hvor man får mer konsentrerte streker enn ved å tegne med fargestifter. Barn i aldersgruppen tre til fem år kan tegne enkle figurative motiver som «hodefotinger», og som beskrevet i kapitlet om tegneblokker (5.30) er det viktig for barn å kunne uttrykke seg visuelt og kreativt gjennom tegning. Å tegne bidrar til barns forståelse av symboler, representasjoner og tegn, noe som er avgjørende for tenkning (Matthews, 2003).

Det var enighet i fokusgruppene om at tegnesaker som tusj, blyanter og papir burde inngå i et akseptabelt forbruk.

Vurdering

Vi viderefører sett med tusjer i referansebudsjettet for barn fra tre til og med fem år i referansebudsjettet for 2024, og legger til tusjer også for barn mellom seks og tretten år, med ett sett i året.

Tabell 5-70: Tusjer i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	1	-	-
Brukstid (år)	-	-	1	1	1	-	-

5.32 Vannfarger

Vannfarger ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom tre og fem år, med en brukstid på to år.

Tabell 5-71: Vannfarger i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	2	-	-	-	-

Vannfarger er pigmenter som blandes med vann og påføres med pensel. Når barnet bruker vannfarger kan han utforske farger og kreativt uttrykk ved å blande inn mye eller lite vann, og også gjennom å blande ulike farger. Å male krever andre praktiske og motoriske ferdigheter enn å tegne, men motivasjonen bak og verdien av disse aktivitetene er de samme – å lage representasjoner av verden og uttrykke følelser (Matthews, 2003).

Malesaker ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, men det var enighet om at verktøy for å uttrykke seg kreativt burde inngå i et akseptabelt forbruk.

Vurdering

Vi viderefører vannfarger for barn mellom tre og fem år i referansebudsjettet for 2024, og justerer brukstiden til ett og et halvt år. Vi velger også å legge til vannfarger for barn mellom seks og ni år, med brukstid på to år. Barn i denne alderen kan også ha glede av å utfolde seg kreativt gjennom å male med vannfarger

Tabell 5-72: Vannfarger i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	1,5	2	-	-	-

5.33 Malepensler

Malepensler ligger ikke inne i referansebudsjettet for 2023, men er nødvendig for å bruke vannfargene som beskrevet i kapittel 5.32. Vi velger derfor å legge inn et sett med malepensler for barn fra tre til og med fem år og seks til ni år i referansebudsjettet for 2024.

For barn i treårsalderen kan det være vanskelig å holde penslene, og de kan bli utsatt for litt hard bruk. Det er sannsynlig at settet kan trenge å skiftes ut, og vi setter derfor brukstiden til ett år. Vi legger også til malepensler for barn mellom seks og ni år, med en brukstid på to år.

Tabell 5-73: Malepensler i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	1	2	-	-	-

5.34 Plastperler og perleplater

Plastperler ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom tre og fem år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-74: Plastperler i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

Plastperler kan benyttes på ulike måter, barnet kan lage egne motiver på eksempelvis kvadratiske perleplater, eller fylle ut med valgfrie farger og mønstre på perleplater som er formet som figurer. Plastperler kan også benyttes til å lage smykker som armbånd til seg selv, eller som kan gis bort til venner og familie. Å perle, enten det er på perleplater eller å tre dem på snorer, krever finmotorikk. Videre kan det stimulere kreative og estetiske evner, ved

å velge farger og lage mønstre. Det kan også gi glede å lage noe som andre kan bli glade for, ved å gi bort et armbånd eller et perlemotiv som dekor.

Å perle er en aktivitet de litt større barna kan gjøre alene, og som kan være hyggelig å gjøre sammen med andre barn eller voksne.

I fokusgruppene var deltakerne enige om at perler var relevante for denne aldersgruppen, men det ble diskusjoner omkring mengde:

Lotte: Altså de holder ... det kommer an på settet, for jeg vet ikke hvor mange det sto? Ett. Og så er det tenkt at det settet skal vare i tre år?

Leon: Det er det tvil om.

Lotte: Det skjer ikke, for den er jo brukt opp og laget armbånd.

Layan: Halve blir borte, halve ...

Lars: Støvsugeren.

Leon: Halve går i støvsugeren.

(Fokusgruppe 7)

Det var altså flere som reagerte på brukstiden og mengden på perlene, og det ble også påpekt at det var fint å ha et større antall, slik at hele familien kunne sitte og perle sammen.

Vurdering

Vi viderefører plastperler i referansebudsjettet for 2024 for barn mellom tre og fem år. Som påpekt i fokusgruppene er dette produkter som fort kan forsvinne eller minke. Dersom man lager motiver som bevares ved å strykes eller ved å lage smykker, er det mange av perlene som ikke kan brukes på nytt igjen. Vi velger derfor å endre brukstiden til ett år. Plastperler kommer i forskjellige varianter og i ulike forpakkingsstørrelser. Vi tar her utgangspunkt i en mindre bølge med røperler i assorterte farger.

Tabell 5-75: Plastperler i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	1	-	-	-	-

Perleplater ligger ikke inne i referansebudsjettet for 2023. Ettersom mye av leken med perler gjøres ved hjelp av disse, vil vi legge til et sett med slike i referansebudsjettet for 2024 med en brukstid på tre år.

Tabell 5-76: Perleplater (sett med 5 stk.) i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

5.35 Puslespill

Puslespill ligger inne i referansebudsjettet for barn mellom ett og fem år. Barn mellom ett og to år har to puslespill, med en brukstid på tre år, mens barn mellom tre og fem år har ett spill med en brukstid på ett år.

Tabell 5-77: Puslespill i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	2	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	3	1	-	-	-	-

Puslespillene som passer for barn i aldersgruppen ett til to år, har gjerne biter med knotter, slik at de er lettere å gripe og plassere der de passer inn. Brettet de skal legges på kan enten være kvadratisk, eller formet etter bitene slik at de er enkle å plassere riktig. Å gjenkjenne og sortere former er et verktøy vi bruker for å sortere omgivelsene våre – disse ferdighetene utvikles fra spedbarnsalderen. I denne ett til to årsalderen kan mange av barna legge puslespill med tre til fire brikker (Reikerås, 2014), og gjennom denne aktiviteten utvikles både finmotoriske og kognitive egenskaper. Selv om barnet ikke mestrer å legge hele puslespillet i denne alderen kan det likevel være en spennende lek for dem.

Puslespill for aldersgruppen tre til fem år har flere biter, og har en kvadratisk innramming som krever at barnet selv finner ut av hvor brikkene skal plasseres. Gjennom å legge puslespill øver barnet hånd-øye-koordinasjon, romforståelse, problemløsningsstrategier og utvikler matematiske ferdigheter (Fleer, 1990).

Puslespill ble nevnt i fokusgruppene av flere som en positiv leke for barns utvikling, og forbruksnivået som lå til grunn ble også ansett som passende.

Vurdering

Vi velger å videreføre to puslespill for barn fra ett og to år, og ett puslespill i året for barn fra tre til fem år i referansebudsjettet for 2024. Vi endrer imidlertid brukstiden på puslespillene de

minste barna til to år, slik at det passer med alderskategorien. Alderstilpassede produkter prismåles for de to aldersgruppene.

Tabell 5-78: Puslespill i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	2	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	2	1	-	-	-	-

5.36 Kortspill

Kortspill ligger inne i referansebudsjettet for 2023 barn mellom tre og fem år, med en brukstid på ett år.

Tabell 5-79: Kortspill i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	1	-	-	-	-

Kortspillet som ligger inne er ikke en vanlig kortstokk, men spill som for eksempel Svarteper. Barn i denne alderen jobber med å trene på å klassifisere og sortere, og å skille mellom likt og ulikt (Reikerås, 2014) – i spill som Svarteper gjelder det å finne to like. Å spille med andre gjør også at man legger grunnlag for taktikk, samarbeid og konkurranse, og å vente på tur. Kortspill kan man også spille sammen på tvers av nivå og alder.

Kortspill ble ikke diskutert inngående i fokusgruppene, men det var enighet om at spill for barn burde inngå i et akseptabelt forbruk.

Vurdering

Vi viderefører kortspill for barn fra tre til og med fem år i referansebudsjettet for 2024, med en brukstid på ett år. For eldre barn ligger det inne brettspill som kan imøtekomme samme behov, se mer i kapittel 5.38.

Tabell 5-80: Kortspill i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	1	-	-	-	-

5.37 Fotball

Fotball ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom tre og sytten år, med en brukstid på ett år for barn mellom tre og fem, og en brukstid på fire år for barn mellom seks og sytten.

Tabell 5-81: Fotball i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	1	1	-
Brukstid (år)	-	-	1	4	4	4	-

Fotball er idretten med flest utøvere i Norge i dag, og spilles på ulike nivå (Holm & Aune, 2023). Fotballer kommer i ulike størrelser som er tilpasset ulike aldre eller måter å spille på, som f.eks. triksing. For de litt mindre barna er ball-lek viktig for å utvikle motorikk (Moser & Storli, 2014), og for eldre barn er ball-lek en fin måte å være fysisk aktiv på, trene koordinasjon og holde på med lagsport sammen med andre barn.

I fokusgruppene var det flere som reagerte på at brukstiden på disse fotballene var litt for lang, og de mente at ballene kunne bli ødelagt, forsvinne eller bli brukt på en måte som påvirket levetiden negativt. Vi legger til grunn i referansebudsjettet at referansefamilien tar vare på tingene sine. Imidlertid er det grunn til å tenke at barns eiendeler er ekstra utsatt for å bli ødelagt eller bli borte med tanke på at de for eksempel brukes på ulike steder.

Vurdering:

Vi vil videreføre fotball for barn mellom tre og sytten år i referansebudsjettet for 2024. På bakgrunn av innsikt fra fokusgruppene vil vi endre brukstiden fra fire til to år for aldersgruppene fra seks til og med 17 år. Brukstiden endres til 1,5 år for aldersgruppen 3-5 år.

Det prismåles alderstilpassede produkter for de forskjellige aldersgruppene, med ulike ballstørrelser for barn i de ulike aldersgruppene.

Tabell 5-82: Fotball i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	1	1	-
Brukstid (år)	-	-	1,5	2	2	2	-

5.38 Brettspill

Brettspillet Ludo ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom tre og fem år, med en brukstid på tre år.

Tabell 5-83: Brettspill for barn i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

Det finnes en stor variasjon i brettspill på markedet som appellerer til ulike interesser, som for eksempel språk, taktikk eller populærkultur. For barn mellom tre og fem år kan brettspill være en god inngangsport til å forstå spill ved å lære seg regler, å vente på tur og leke sammen med andre etter et fast mønster. Brettspill bidrar til bedre matteforståelse, gjennom telling, tall og rekkefølge (Balladares m.fl., 2023).

Det ligger ikke inne brettspill for eldre barn eller for voksne på husholdningsnivå, til tross for at dette er en aktivitet som kan passe for ulike aldersgrupper og som kan være hyggelig å gjøre på tvers av aldersgrupper.

I fokusgruppene var det enighet i at brettspill også på husholdningsnivå burde inngå i et akseptabelt forbruk:

Intervjuer: Hva tenker dere rundt brettspill?

Mikkel: Jeg synes det kan være greit å ha.

Mads: Ikke utdatert hos oss.

Maren: Men hos oss er det gjerne sånn man får i julegaver. Vi bruker det, men vi har ikke kjøpt dem selv, vi har fått dem.

Mads: Men ett nytt i året ... ja.

Morten: Jeg er enig i at det er husholdningsting, at det er hele familien.

(Fokusgruppe 8)

Vurdering

Vi viderefører brettspill for barn mellom tre og fem år i referansebudsjettet for 2024. Spillene som egner seg for denne aldersgruppen er individspesifikke, altså vil hvert barn i husstanden ha egne, alderstilpassede spill.

Vi legger også til brettspill på husholdningsnivå, med en brukstid på tre år, for alle husholdningsstørrelser i referansebudsjettet for 2024. Dette kan være brettspill som passer for både barn mellom seks og tretten år og voksne, eller mer avanserte taktikkspill som passer for ungdom og voksne. Disse spillene vil da være felles for husstanden.

Tabell 5-84: Brettspill for barn i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	3	-	-	-	-

Tabell 5-85: Brettspill for husholdningen i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen		1	2	3	4	5	6	7
Antall		1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)		3	3	3	3	3	3	3

5.39 Pekebok

Pekebok ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn under ett år, med et antall på to i året.

Tabell 5-86: Pekebok i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	2	-	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	1	-	-	-	-	-	-

For å stimulere språkutvikling hos barn under ett år er det viktig å snakke mye med barnet, og bruke ord for å beskrive hva dere gjør og ser (Melby-Lervåg & Lervåg, 2014). I denne alderen er pekebøker gode hjelpemidler – her kan man sitte sammen med barnet og se på bilder og snakke om dem. Pekebøkene viser ofte kjente ting fra hverdagslivet, og dyr. Dyrelyder er blant det første barnet kan si (Carling, 2023c). Disse bøkene er ofte solide, og tåler at barnet utforsker dem på forskjellige måter, iblant hardhendt. På dette stadiet er det viktig at barn blir fortrolige med boka som fysisk gjenstand, for etter hvert å lære seg hvordan

bøkene behandles mer forsiktig, som er en viktig del av sosialiseringen for å bli lesere (Krogstad, 2014).

Deltakerne i fokusgruppene var enige i at pekebøker var viktige for barn i denne alderen, men mente at to i året var for få, og at fire var et bedre antall.

Vurdering

Vi viderefører pekebok for barn under ett år i referansebudsjettet for 2024, med et forbruksnivå på fire i året, da variasjon og nysgjerrighet er viktig for å vekke barns interesse, og slik kan bøkene dekke flere temaer som er spennende for barn.

Tabell 5-87: Pekebok i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	4	-	-	-	-	-	-
Brukstid (år)	1	-	-	-	-	-	-

5.40 Bøker

Bøker ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn i alle aldersgrupper, se pekebok i kapittel 5.39 for bøker for barn under ett år. Barn mellom ett og to år har tre bøker i året, de mellom tre og tretten år har fire bøker i året, mens 14- til 17-åringene har fem bøker i året.

Tabell 5-88: Bok for barn/ungdom i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	3	4	4	5	5	-
Brukstid (år)	-	1	1	1	1	1	-

Bøker er viktig for barns språklige og kognitive utvikling. Gjennom å lese får man også utviklet sine emosjonelle og sosiale ferdigheter. Ved å lese sammen med barna fra en tidlig alder legger man grunnlaget for lesing videre i livet (Collins & Svensson, 2008), som er viktig for livsmestring generelt. Å lese bøker kan stimulere kreativitet, og være underholdende for barn og ungdom.

Det er viktig å snakke med barna og bruke mange ord fra de er små for at de skal utvikle språkferdigheter. Når de er omkring tolv måneder er det å lese i bok og se på bilder sammen veldig viktig for denne utviklingen (Montgomery m.fl., 2018). Barn mellom ett og to år kan lytte til enkle historier, mens barn mellom tre og fire år kan svare på enkle spørsmål om det de hører. I denne alderen er dialogisk lesing viktig – altså at den som leser høyt og den som

blir lest for snakker om hva som beskrives i boka. Gjennom å aktivt engasjere barnet i å beskrive og kommentere det som skjer, utvikles språket (Melby-Lervåg & Lervåg, 2014).

Når barnet er omkring fire-fem år kan hun følge oppmerksomt med og stille spørsmål ved det hun hører. Dialogisk lesing er viktig også for denne aldersgruppen, men her kan man også konsentrere seg om enkeltord barnet kanskje ikke ville lært av seg selv andre steder. Dette kan ha en smitteeffekt, og barnet kan øke vokabularet sitt gjennom lesing. Ved å konsentrere seg om lyder, lydsammensetninger og bokstaver kan man legge grunnlag for at barnet senere kan lese og skrive selv (Melby-Lervåg & Lervåg, 2014).

Barn mellom seks og ni år har som regel lært seg å lese, og for denne aldersgruppen er det viktig å øve leseferdighetene. Spennende bøker som er tilpasset aldersgruppen kan være gode verktøy for dette. Norske tiåringers leseferdigheter har gått ned siden 2016, og det er grunn til å tro at pandemien og digitale løsninger i skolen har bidratt til denne utviklingen (Kunnskapsdepartementet, 2023).

I fokusgruppene var det stor enighet om at barn trenger bøker, og for de større barna ble det nevnt at det også var en trend å lese bøker, blant annet inspirert av fenomener som «Book-Tok», bokanbefalinger og bokinnhold på det sosiale mediet TikTok (Krogh, 2021). Det var enighet i fokusgruppene om at barn mellom ett og to år trenger flere bøker enn de tre som var foreslått. Barn i denne alderen kan behandle bøkene sine litt hardhendt, så om man bruker bibliotekbøker bør de voksne være aktivt til stede. Hvis det er barnets egne bøker kan han titte i dem alene, samtidig som han lærer seg hvordan de skal behandles pent.

Vurdering

Vi viderefører bøker for barn mellom ett og sytten år i referansebudsjettet for 2024, med en brukstid på ett år. På bakgrunn av innspill fra fokusgruppene og den generelle viktigheten av bøker for språkutvikling vil vi legge inn fire bøker i året også for barn mellom ett og to, mens vi viderefører forbruksnivået med fire bøker i året for barn mellom fem og ni år, og fem bøker i året for barn mellom ti og sytten år. Det prismåles alderstilpassede produkter for de ulike aldersgruppene.

Tabell 5-89: Bok for barn/ungdom i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	4	4	4	5	5	-
Brukstid (år)	-	1	1	1	1	1	-

5.41 Eventyrbok

Eventyrbok ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom tre og ni år, med en brukstid på sju år.

Tabell 5-90: Eventyrbok i referansebudsjettet for 2023, fordelt på alder

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	7	7	-	-	-

Eventyr er fortellinger som ofte inneholder overnaturlige elementer og som foregår i et magisk univers. Eventyr har en lang folketradisjon og forekommer over hele verden. Eventyrene har ofte en logikk som innebærer at de gode lykkes og de onde straffes (Esborg & Alver, 2023).

En eventyrbok er en samling av eventyr. Det kan være samlinger av de mest kjente eventyrene fra ulike kulturer, som for eksempel Asbjørnsen og Moes folkeeventyr og fortellinger fra Tusen og én natt, eller være en samling av alle H.C Andersens kunsteventyr, for eksempel. Disse bøkene er populære dåpsgaver (se f.eks. Espensen, 2022). Samlingene av ulike fortellinger gjør at de passer til flere aldersgrupper, og eventyrene får også flere nivåer for barnet ettersom leseferdigheter og leseforståelsen øker.

Det var enighet i fokusgruppene om at eventyrbøker burde inngå i et akseptabelt forbruk, og den lange levetiden ble forstått som at de ofte ble passet på av og lest sammen med voksne mens barna selv ennå ikke var i stand til å ta vare på bøkene. Flere fortalte at de hadde eventyrbøker fra de selv var små, og argumenterte for at brukstiden slik kunne være lenger enn de sju foreslåtte årene.

Vurdering

Vi vil videreføre eventyrbok for barn mellom tre og ni år i referansebudsjettet for 2024, med en brukstid på sju år.

Tabell 5-91: Eventyrbok i referansebudsjettet for 2024, fordelt på alder

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	7	7	-	-	-

5.42 Sangbok

Det ligger to ulike sangbøker inne i referansebudsjettet for 2023: én for barn mellom ett og to år med en brukstid på tre år, og en annen for barn mellom tre og ni år, med en brukstid på sju år.

Tabell 5-92: Sangbok i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	1	-	-	-
Brukstid (år)	-	3	7	7	-	-	-

Sangbøker for barn er illustrerte samlinger av kjente barnesanger, folkeviser og julesanger, med tekst og noter. I likhet med eventyrboka beskrevet i kapittel 5.41, er dette bøker som kan følge barnet gjennom oppveksten, og som passer til ulike nivåer i barnets utvikling.

Musikk og sang er viktig for mennesker, og hørselen utvikles allerede i mors mage. Å synge for nyfødte barn er viktig både for trøst og tilknytning (Nylander, 2022) og språk, og når barnet blir større kan rim og melodi bidra til språkutviklingen (Montgomery m.fl., 2018). Musikk er en viktig del av vår kultur (Bjørkvold, 1994), og i barnehage og skole synges det mye. Å støtte seg på sangbøker kan være nyttig når man skal synge hjemme sammen med barnet, for eksempel ved legging eller ved lek generelt.

Vurdering

Vi viderefører sangbok for barn mellom ett og ni år i referansebudsjettet for 2024. Vi endrer imidlertid brukstiden til to år for de yngste, slik at det sammenfaller med alderskategorien. Ulike produkter prismåles for henholdsvis ett- til toåringer og tre- til niåringer.

Tabell 5-93: Sangbok i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	1	-	-	-
Brukstid (år)	-	2	7	7	-	-	-

5.43 Bursdagsgaver til venner

Bursdagsgaver ligger ikke inne i referansebudsjettet for 2023.

Bursdagsgaver og bursdagsfeiring er noe barn og foreldre forholder seg til i stor grad, og som skaper debatt. Imidlertid er det å gi og motta gaver viktig i vårt samfunn. Å gi gaver og motta gaver skaper en sosial forpliktelse – den som mottar gaven må gi noe tilbake. Slik skaper gaver varige bånd mellom giver og mottaker, og de sosiale forpliktelsene er en del av hvordan samfunnet vedlikeholdes (Mauss, 1970). Vår tids bærekraftutfordringer og den økonomiske situasjonen gjør at hvordan og hvilke gaver som gis er omdiskutert. Nye løsninger, som at alle barna i et selskap gir en felles gave til bursdagsbarnet (som bursdagsbarnets foreldre anskaffer) er et populært alternativ som nylig ble diskutert i

Aftenpostens Foreldre-liv-spalte (Humberset, 2023). I spalten uttaler psykolog Hedvig Montgomery at det er viktig for barn å lære seg å ikke bare motta, men også å gi gaver.

Som diskutert i kapittel 4.6 om bursdagsfeiring er det å feire bursdag viktig for barns tilhørighet, og det samme gjelder for å delta i andres feiring. Det er sterke normer for å ha med seg gave til bursdagsbarnet. Temaet bursdag og bursdagsgaver var noe det fantes mange meninger om i fokusgruppene:

Morten: Jeg legger merke til at det bare er ens egen bursdag som er oppført, ikke gaver til alle andre sine.

Intervjuer: Ja, og det er jo et sånn tilleggsspørsmål vi har, det med bursdagsfeiring er jo greit det, en gang i året. [...], men bør det legges opp til at man har penger til å delta i andres bursdager, for eksempel?

Maren: Ja, det tenker jeg absolutt.

Maja: Det er i hvert fall 6-8 bursdager per barn i løpet av år, det kommer an på hvor mange..

Maren: Ja. Det er minst. Veldig ofte ...

Mathilde: Ett i måneden, synes jeg nesten.

Miriam: Ja, det er ...

Maren: Vi telt et år, for vi har jo tre år mellom barna, så når alle tre gikk på barneskolen, så var vi oppe i 45 bursdager på det verste året, fordi det var veldig mange ... hvis man leker med både gutter og jenter, og så har man ikke lov å utelukke noen eller ... så da må man be både guttene og jentene, hvis man også vil ha med guttevennen, sånn at det var veldig mange bursdager på hvert trinn. Det var helt ekstremt.

Maren: Så det er en stor kostnad for mange, selv om man kanskje prøver å få foreldre med på gave på maks 50 kr, maks 100 kr, så ganger man det med det faktiske antallet, så er det en stor kostnad for mange.

(Fokusgruppe 8)

Som denne diskusjonen viser, er det forventet at bursdagsgjester har med gaver, og at disse gavene kan være en større utgift for husholdningene enn bursdagsfeiringene de arrangerer selv.

Vurdering

Vi velger å legge inn bursdagsgaver for barn mellom tre og sytten år i referansebudsjettet for 2024. Seks bursdagsgaver i året for barn mellom tre og fem, fjorten i året for barn mellom seks og tretten, og seks for barna mellom fjorten og sytten år. Antallet gaver baseres på antallet jevnaldrende i barnehager, og antall elever i klassen. Det er ikke faste rammer for størrelser på barnehageavdelinger, men barnehagenormen sier noe om voksentetthet og

krav til pedagogiske ledere basert på antall (Utdanningsdirektoratet, 2024). Det er ofte mellom 18 og 24 barn på storbarnsavdelinger. En klasse på barnetrinnet skal maksimalt bestå av 28 elever (Reiling, 2023). Det kan antas at barnehagebarn går i bursdagene til barna på samme årskull og avdeling, mens barneskolebarn deltar i bursdagsfeiringen til enten guttene eller jentene, altså halve klassen. Ved å ta utgangspunkt i det maksimale antallet barn som kan være på hver avdeling eller klasse kan det også romme naboer eller andre venner som ikke går i samme barnehageavdeling eller klasse. Det prismåles alderstilpassede produkter for de ulike aldersgruppene.

Tabell 5-94: Bursdagsgaver til venner i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	6	14	14	6	-
Brukstid (år)	-	-	1	1	1	1	-

5.44 Trendleker

Trendleker, som for eksempel Pokémon-kort eller andre småsaker som er populære i mer avgrensede perioder ligger ikke inne i referansebudsjettet for 2023.

Barn bruker mesteparten av tiden sin sammen med jevnaldrende, og en viktig måte å finne tilhørighet og fellesskap er gjennom å kjenne til populærkultur (Pugh, 2011). Dette kan inkludere å ha tilgang til konkrete leker som er populære på gitte tidspunkter, både for å kunne delta i lek som involverer disse produktene eller ved å kunne snakke om dem.

Det vi har kalt trendleker er leker som ikke nødvendigvis har lang varighet eller en objektiv verdi, kanskje spesielt ikke for voksne, men som kan være veldig verdifulle for barna selv. Disse lekene har ofte ikke en spesielt høy pris, og det kan være tilfeldig hva som er populært på ulike steder og til ulike tider.

I fokusgruppene var det enighet om at produkter som trendleker var viktige for barnas tilhørighet:

Maren: Hvis du ikke samlet på Pokémon-figurer, hvem skulle du leke med i friminuttet da? For alle hadde jo med seg figurene sine.

Maren: For vår del, han eldste, han kunne gjerne si at han ville heller ha Pokémon-kort enn lørdagsgodteri, for eksempel.

(Fokusgruppe 8)

Fokusgruppedeltakeren Maren beskriver hvordan leken blant jevnaldrende er avhengig av at alle har tilgang på de samme produktene, og at dette kunne være viktigere enn andre goder, som for eksempel lørdagsgodteri. Hun bruker Pokémon-kort som eksempel, men hva en

trendleke er kan variere. Denne diskusjonen fra fokusgruppe 5 tydeliggjør viktigheten av disse lekene for tilhørighet:

Intervjuer: Så man bør ha penger til en trendleke innimellom?

Heidi: Ja, det har noe å si i forhold til å føle seg inkludert også på skolen også, at man har disse lekene.

Henrik: Blir fort veldig alene hvis du plutselig er den som ikke har det.

(Fokusgruppe 5)

Det var også flere av deltakerne som husket lignende trendleker fra egen oppvekst, og de var enige om at det som var en liten utgift for husholdningen kunne være avgjørende for tilhørighet i barns hverdagsliv.

Vurdering

På bakgrunn av kunnskap om barns tilhørighet og innspill fra fokusgruppene vil vi legge til trendleker for barn mellom seks og tretten år i referansebudsjettet for 2024. Det er for barn i barneskolealder at denne typen leker er mest aktuelle, og hvor det er viktigst å ha det samme som andre barn har (Pugh, 2011). Det ligger i disse produktenes natur at antall og type produkt vil variere, men vi har lagt oss på et moderat nivå og anbefaler tre produkter i året, med en brukstid på ett år. Eksempler på trendleker kan være sett med samlekort, små kosedyr og figurer eller slim.

Tabell 5-95: Trendleker i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	3	3	-	-
Brukstid (år)	-	-	-	1	1	-	-

5.45 Lydbok

Lydbok ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom ett og fem år, med et antall på to i året.

Tabell 5-96: Lydbok i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	2	2	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	1	1	-	-	-	-

Lydbøkene som lå inne i referansebudsjettet i 2023 er CD-plater med innleste bøker som egner seg for barn. Disse kan være fin underholdning om man vil unngå skjerm, og kan også passe å lytte til på reiser hvor tiden kanskje går sakte for de minste. I en tidligere oppdatering av lek, medier og fritid ble CD-spilleren fjernet, og dette fører også til at disse produktene blir overflødige.

Da temaet lydbok ble diskutert i fokusgruppene var det enighet om at det fantes andre alternativer, som vi ser i sitatet under:

Grethe: Lydbok, er det ment som sånne bøker ... lydbok, lydbok?

Intervjuer: Mhm.

Grethe: Det får man jo gratis gjennom Spotify og NRK radio.

(Fokusgruppe 4)

Gratis alternativer, som NRK radio, er tilgjengelig for alle via telefon, og kan spilles av via nyere radioer, smarthøytalere og TV-er. Her ligger mange alternativer for barn i ulike aldersgrupper (NRK, 2023). Digitale lydbøker kan også lånes på biblioteket. Abonnementsløsninger for strømming av musikk, eller egne abonnementsløsninger for lydbøker, tilbyr også lydbøker for barn. I denne oppdateringen har vi lagt inn strømmetjenester for lyd på husholdningsnivå, se kapittel 6.3 for nærmere beskrivelser av dette.

Med denne bakgrunnen velger vi å ikke videreføre lydbok for barn på individnivå i referansebudsjettet for 2024.

5.46 Tegneserier

Tegneserier ligger inne for barn mellom tre og tretten år i referansebudsjettet for 2023. For barn mellom tre og fem år er det lagt inn 26 utgaver i året, mens for barn mellom seks og tretten år er det lagt inn 13 utgaver i året.

Tabell 5-97: Tegneserier i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	26	13	13	-	-
Brukstid (år)	-	-	1	1	1	-	-

Tegneserieblader har tidligere vært populære i Norge, men SSBs mediebarometer for 2022 viser at kun 17 prosent av barn mellom ni og femten år leser tegneserieblader daglig (SSB, 2023a). I fokusgruppene var det mange som mente at dette ikke lenger var et relevant produkt, spesielt ikke for de minste barna. Der ble det foreslått å heller legge til flere bøker.

Ellers var det enighet i fokusgruppene hvor tegneserier var tema at dette ikke lenger var så relevant:

Hedvig: Ja, for fra 6-9 da, som jeg kanskje kan best, så er tegneserier byttet ut med digital underholdning da.

Henrik: Ja, for er det egentlig noen som abonnerer på tegneserier? Jeg husker at jeg gjorde jo det, men det var jo ingen interesse for de gamle Donald-bladene eller noe av det andre.

Heidi: Nei.

Håkon: Men det tegneserieabonnementet, er det da fysisk?

Intervjuer: Ja, det er det som er tenkt på en måte, sånn Donald i postkassa en gang i uken.

Henrik: Ja, det er nok ut.

Helene: Det tror jeg ut altså. Har ikke hørt om noen venner eller noen ting som har noe.

(Fokusgruppe 5)

Deltakerne i fokusgruppe 5, foreslo heller digital underholdning som et alternativ. I denne oppdateringen har vi lagt til strømmetjenester, se mer i kapittel 6.3, og det ligger flere bøker inne i året for barn i samme aldersgruppe, se mer i kapittel 5.40. Å låne tegneserier på biblioteket for spesielt interesserte ble også foreslått i fokusgruppene.

På bakgrunn av dette velger vi å ikke videreføre tegneserier for barn mellom tre og tretten år i referansebudsjettet for 2024.

5.47 Ungdomsmagasin

Abonnement på ungdomsmagasin ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for barn mellom 14-17 år, med en brukstid på ett år.

Tabell 5-98: Ungdomsmagasin i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	-	1	-
Brukstid (år)	-	-	-	-	-	1	-

Ungdomsmagasiner er utgivelser spesielt beregnet på ungdom, som tar for seg ulike temaer, som for eksempel mote eller kjendiser. Fokusgruppedeltakerne mente at bruk av denne typen blader ikke var så relevant lenger:

Intervjuer: Men for ungdommene da. Det kan jo også fort være en alder hvor man får litt sære interesser og kanskje setter seg inn i ting og sånn, er det på en måte noe annet enn ungdomsmagasinet dere tenker de burde ha tilgang til da?

Henrik: De finner det selv på nettet. Jeg tror ikke det er noen som abonnerer på noe sånn ... husker ikke hva det het ...

Heidi: Starlet og My Little Pony.

Henrik: Ja, My Little Pony er nok for litt yngre, men. Nei jeg har ikke inntrykk av at det går noen ting av det. Ingen i vennegjengen min har noen ting sånn.

(Fokusgruppe 5)

Det er lite informasjon å finne om utbredelsen av denne typer blader i Norge i dag, og bladet som lå inne i referansebudsjettet fra forrige oppdatering ser ikke ut til å eksistere lenger. På bakgrunn av dette velger vi å ikke videreføre ungdomsmagasinet for 14-17-åringer i referansebudsjettet for 2024.

6 Medier, kommunikasjon og underholdning

I dette kapitlet gjennomgår vi forbrukspostene knyttet til medier, kommunikasjon og underholdning i referansebudsjettet, både på individ- og husholdningsnivå. Rekken av produkter som presenteres i kapitlet er forsøkt strukturert tematisk, for å gi bedre oversikt og lesbarhet. Produktene som presenteres er ment å være representantvarer for en rekke produkter/tjenester vi antar at enkeltindivider og husholdninger bør ha tilgang på når de bor i Norge. I og med at dette er representantvarer kan den enkelte selv velge alternative varer og tjenester som er bedre tilpasset egne behov.

Digitaliseringen av samfunnet går svært raskt, og dette er en utvikling som er politisk villet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2016, 2021). I 2023 ble det utnevnt en egen digitaliseringsminister¹, noe som gjenspeiler den politiske prioriteringen digitalisering tillegges. I dag veves digital infrastruktur og tjenester gradvis tettere sammen med forbruk og hverdagsliv (Slette-meås & Storm-Mathisen, 2021), slik at digitale tjenester og utstyr i stor grad kan anses som uunnværlige for norske forbrukere. Dette vil påvirke opplevd og faktisk behov hos norske husholdninger, spesielt knyttet til forbruk av medie-, kommunikasjons- og underholdningsprodukter, som vi her gjennomgår.

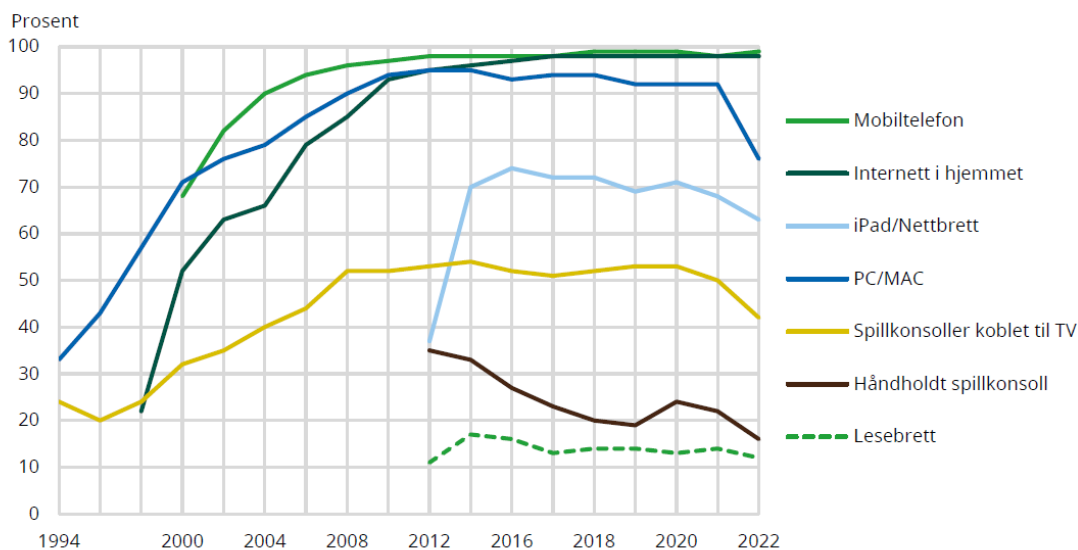
I Stortingsmeldingen *Vår felles digitale grunnmur* (Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2021) fremheves spesielt mobil- og bredbåndnett som en sentral del av samfunnets digitale grunnmur, og noe som bidrar til å legge grunnlaget for videre digitalisering av det norske samfunnet. Myndighetene har derfor over tid støttet kommersiell utbygging av både mobilnettet og bredbåndnettet i hele landet med statlige tilskudd, slik at nesten alle husstander i dag har et grunnleggende tilbud. I Stortingsmeldingen henvises det til EUs indeks for digitalisering (DES11) for 2020, der Norge og Danmark skårer høyest på indeksen for mobil- og bredbåndstilgang (*connectivity*) i Europa.

I den nyeste rapporten til Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom, 2023) vises det dessuten til historisk høye investeringer i mobilnettet fra tilbydere i det norske markedet, mye grunnet den omfattende 5G-utbyggingen som nå pågår i Norge. Vi antar at utviklingen av 5G-nettet vil gi svært høye hastigheter og økt kapasitet i nettet, og samtidig bidra til at tjenestetilbudet innen mobil og bredbånd gradvis smelter sammen. Dette vil over tid kunne påvirke postene i referansebudsjettet, som i dag skiller mobil- og bredbåndstjenester.

Det vi i hovedsak ser som utviklingstrekk i denne oppdateringen er en overgang fra 1) kjøp til abonnementsbasert forbruk, 2) fra fysiske medier til strømme- og skybaserte tjenester og 3) en endring fra lineært til tidsforskjøvet mediekonsum. Det generelle bildet for mediebruk er dessuten klare aldersforskjeller knyttet til de fleste underposter vi gjennomgår i denne delen av referansebudsjettet. Det vil si at de unges mediebruk skiller seg ganske tydelig fra de eldres mediebruk, noe som utfordrer representativiteten til varekurvene, ettersom «voksen» alder kun har én inndeling (18+ år).

¹ <https://www.regjeringen.no/no/dep/kdd/org/digitaliserings-og-forvaltningsminister-karianne-oldernes-tung-/id3000277/>

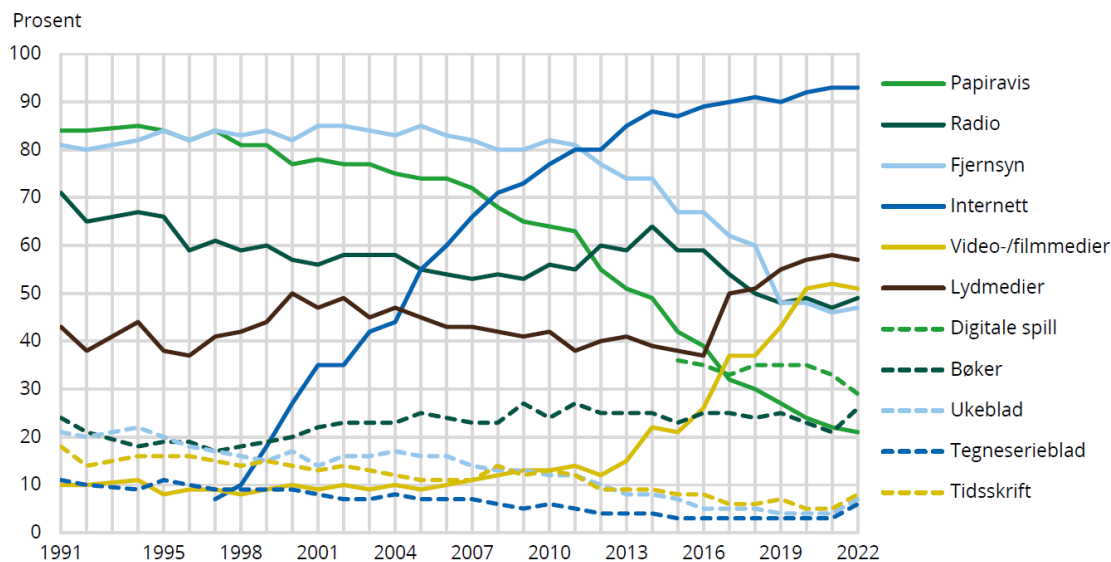
Nedenfor presenteres to figurer fra SSBs mediebarometer for 2022, som viser tilgang til og bruk av ulike typer medier i den norske befolkningen over tid.

¹ Tall for 2022 inneholder en eldre aldersgruppe enn tidligere og har blitt hentet inn med et revidert spørreskjema så tallene er ikke direkte sammenlignbare med tidligere år.

Figur 6-1: SSB-figur som viser andel av befolkningen som har tilgang til ulike medier over tid (1994-2022). Kilde: Norsk mediebarometer 2022.

Figur 1.1 Andel som har brukt ulike medier i befolkningen en gjennomsnittsdag. Prosent

Figur 6-2: SSB-figur som viser andel av befolkningen som har brukt ulike medier en gjennomsnittsdag (1991-2022). Kilde: Norsk mediebarometer 2022.

6.1 Mobiltelefon, mobilabonnement og mobiltilbehør

I referansebudsjettet for 2023 ligger mobiltelefon² inne med forbruksnivået én telefon for barn i alderen ti til tretten år, én telefon for ungdom i alderen 14 til 17 år, og én telefon for voksne over 18 år. Brukstiden er satt til fire år, og det er lagt inn ett mobilabonnement for alle aldersintervallene. Forutsetningene som ligger til grunn er at alle i de ovennevnte gruppene, uavhengig av alder, skal kunne kjøpe seg en smarttelefon i en moderat priskategori. Selv om unge kan ha behov for andre spesifikasjoner enn eldre, er tilbudet av mobiltelefoner så stort (med en rekke ulike spesifikasjoner og i ulike priskategorier) at forbrukere skal kunne ha en reell valgmulighet innen hver priskategori. Forbrukere har dessuten mulighet til å kjøpe subsidierte telefoner med abonnement som gjør det enklere å fordele kostnader over tid. I 2023-budsjettet er også abonnementene og tilhørende datapakker like på tvers av aldersgruppene.

Tabell 6-1: Mobiltelefon i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	4	4	4

Tabell 6-2: Mobilabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	12	12	12
Brukstid (år)	-	-	-	-	1	1	1

Ettersom norske myndigheter over tid har hatt fokus på *digitalt førstevalg*³ – det at digital kommunikasjon skal være den primære kanalen for dialogen mellom innbyggere og offentlige virksomheter (samt å sette *brukerne i sentrum*) – har det blitt helt avgjørende at den enkelte innbygger har tilgang til internett og digitale enheter. Dette gjelder spesielt mobiltelefon, der ulike type identifikasjonstjenester (som MinID og BankID) gir tilgang til en rekke offentlige og kommersielle tjenester, og ikke minst banktjenester. I 2018 hadde 88 prosent av nordmenn mellom 16 og 79 år brukt minst én offentlig netjtjeneste i løpet av de

² Bransjetall fra Elektronikkbransjen viser at fra og med 2018 er stort sett alle mobiltelefoner som selges i markedet smarttelefoner. Her vil vi bruke mobiltelefon og smarttelefon om hverandre.

³ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-27-20152016/id2483795/sec2>

siste tolv månedene, ifølge SSB⁴. Andelen er likevel lavere for den eldste aldersgruppen. Uansett viser dette hvor sentral mobiltelefonen er i dag for å kunne utføre en lang rekke hverdagstjenester som kommunikasjon, billettkjøp, banktjenester, netthandel, sosiale medier og offentlige tjenester. Flere av disse tjenestene er krevende å få tilgang til uten mobiltelefonen for hånden.

I dag har 99 prosent av befolkningen egen mobiltelefon, og 96 prosent bruker denne en gjennomsnittsdag, ifølge *Norsk mediebarometer* (SSB, 2023c). Det er hele 99 prosent av voksne i alderen 16 til 24 år som bruker mobilen en gjennomsnittsdag, mens andelen er 84 prosent for de over 80 år. Samtidig får stadig yngre barn mobiltelefon, viser *Barn og medierundersøkelsen* (Medietilsynet, 2022). Norske barn får mobiltelefon stadig tidligere, og hele 93 prosent av alle barn mellom ni og elleve år har i dag egen mobil. Etter fylte 12 år har så å si alle tilgang til egen mobiltelefon. I undersøkelsen svarte 17 prosent av barna at de hadde fått sin første mobil før fylte syv år, 32 prosent før fylte åtte år, 52 prosent før fylte ni år, mens 68 prosent fikk dette før de fylte ti år. Hele 59 prosent av barn og unge mener dessuten at man bør få sin første mobil før man fyller ti år. Barns ønske om mobil i ung alder forsterkes av foreldres frykt for utenforskap, som gjør at mange foreldre gir barna mobiltelefon og tilgang til sosiale medier tidligere enn de egentlig ønsker (Medietilsynet, 2023).

I Deprivasjonsundersøkelsen, gjennomført av SIFO i 2023, svarer de aller fleste at de synes det er viktig å ha tilgang til *mobiltelefon* i dagens samfunn (94 %), mens en noe lavere andel (75 %) mener at det å ha en *smarttelefon* er viktig. Ettersom de fleste i dag har nettopp smarttelefon og dette stort sett er det eneste markedet tilbyr, ser det likevel ut til at mange oppfatter smarttelefon som unødvendig. Blant de (få) som oppgir å ikke ha mobiltelefon, er det 25 prosent som svarer at dårlig råd er hovedgrunnen.

Ifølge Nasjonal kommunikasjonsmyndighet (Nkom, 2023) er det nå over seks millioner mobilabonnement i Norge, der 72 prosent er privatabonnement (altså over 4,3 millioner abonnement). En stadig større andel av abonnement inkluderer dessuten en utvidet datakvote. Eksempelvis hadde 35 prosent av abonnementene i 2022 10Gb eller mer inkludert.

I vurderingen av brukstid, har forbrukere i henhold til Forbrukerkjøpsloven to års klagefrist (reklamasjonstid) når et produkt kjøpes av en profesjonell selger⁵. For varer som ved vanlig bruk er ment å vare vesentlig lenger enn dette kan man klage i fem år, og mobiltelefoner er en produktgruppe som nå har en reklamasjonsfrist på fem år. Dette gjelder ikke for selvforskyldte feil utover «normal bruk», slik at ikke alle typer skader nødvendigvis dekkes av reklamasjonsretten. Når brukstid skal vurderes er det i tillegg til reklamasjonsfristen fornuftig å vurdere omløpshastigheten for mobiltelefoner i markedet, altså hvor ofte forbrukere bytter telefon. Ifølge Elektronikkbransjens forbrukerundersøkelse (Elektronikkbransjen, 2023)⁶ beholder norske forbrukere i 2022 mobiltelefonen i litt over tre år (37,9 måneder) før den skiftes ut. Tendensen er en gradvis økning i brukstid (31,1 måneder i 2017, 32,6 måneder i

⁴ <https://www.ssb.no/teknologi-og-innovasjon/artikler-og-publikasjoner/norge-i-europatoppen-i-bruk-av-offentlige-nettjenester>

⁵ <https://www.forbrukerradet.no/forside/feil-ved-vare/>

⁶ Utført av YouGov med 1049 respondenter over 18 år, januar 2023. Tallene sammenstilles med tall fra tilsvarende tidligere undersøkelser for å se utviklingen over tid.

2019, og 35 måneder i 2021). Brukstiden er lavere for de under 30 år (30,8 måneder) og høyere for de over 50 år (43,5 måneder). Det er også stadig flere som skaffer seg brukte mobiltelefoner. I 2022 anskaffet 9 prosent av husholdningene brukte mobiltelefoner.

En produktgruppe som i stadig større grad knyttes til diskusjoner rundt mobiltelefonbruk er klokke-telefoner (også omtalt som mobilklokker, smartklokker eller mer generelt *wearables*). I Norsk mediebarometer for 2022 (SSB, 2023c) kommer det frem at smartklokker er relativt utbredt i befolkningen; 30 prosent har tilgang til dette i 2022. Blant barn i alderen ni til femten år har 16 prosent slike klokker. I alderen 16 til 24 år har 32 prosent smartklokker, mens i aldersgruppen 25 til 54 år har hele 40 prosent smartklokker. Deretter faller andelen med alder (kun 2 prosent over 80 år har smartklokke).

Elektronikkbransjens forbrukerundersøkelse (Elektronikkbransjen, 2023) viser også til forbrukerkjøp av ulike aktivitetsbånd (smartbånd og smartklokker). I 2022 var det 14 prosent som kjøpte aktivitetsbånd, og dette har vært stabilt siden 2018 (med en topp 17 prosent i 2021). Andelen er høyere blant yngre (18 til 29 år) forbrukere (27 %). Det var dessuten 15 prosent som kjøpte smartklokke i 2022, der andelen også har vært stabil siden 2018 (med en topp på 18 prosent i 2021). Yngre er også her mer aktive kjøpere (24 prosent).

Fokusgrupper

I de *eksplorerende fokusgruppene* vektlegges det hvor viktig tilgang til mobiltelefon og sosiale medier er i dagens samfunn. Sosiale medier anses som en viktig arena for sosialisering, og for pleie av vennskap og interessefellesskap. Her skiller det mellom by og land, der det vises til at det kan være mer krevende å finne personer med liknende interesser i spredtbygde områder. Da vil sosiale medier og andre plattformer være sentrale for å dekke dette behovet. Når det kommer mer konkret til hvilke varer og tjenester man trenger for å leve fullverdige liv og være sosialt inkludert, svarer en deltaker:

Andreas: Når man kommer på en viss alder, så er det triste svaret at du trenger mobiltelefon og et abonnement. Det smerter meg å si det.

(Fokusgruppe 1)

Mens annen elektronikk og utstyr ikke anses som strengt nødvendig, vurderes mobileierskap mer som en «naturlov», og noe som faller inn under alminnelig forbruk. Diskusjonene i de eksplorerende gruppene handler i stor grad om barns relasjon til mobiltelefon. Mobiltelefonen anses for denne gruppen å være del av en «sosial arena som er større enn noen gang» (Aksel, fokusgruppe 1), og en mener at uten mobiltelefon vil et barn være «sosialt død». Andre fremhever at «telefon er et must» (Basma, fokusgruppe 2), og hvis du ikke har det er du «helt ute» (Bente, fokusgruppe 2). Mobiltelefon og abonnement faller derfor inn under det de eksplorerende gruppene anser som alminnelig og nødvendig forbruk, både for unge og voksne. Mobilen er nødvendig av både praktiske og sosiale hensyn, men også av sikkerhetshensyn, slik at foreldre kan nå barna. Flere er opptatt av GPS i telefon eller klokke, at det er «greit å vite hvor barnet befinner seg», mens andre er skeptiske til å overvåke barnet hele tiden: «Jeg har aldri hatt klokke på dem, jeg har aldri sporet dem på telefonen» (Andreas, fokusgruppe 1).

Det trekkes frem at alt avtales på mobilen i dag, og enkelte mener det begynner ved skolestart. Likevel mener flere at 4. klasse, eller tiårsdagen, er et naturlig startpunkt for mobiltelefon. Samtidig anses mobiltelefon blant de yngste som en «leke» som gir tilgang til mye underholdning og spill, og ikke kun som et kommunikasjonsmiddel. For de under ti år nevnes «klokketelefoner» som et alternativ, og at disse kan bidra til trygghet for foreldre som er engstelige. Xplora-klokken anses som en gunstig starttelefon, som erstattes av vanlig telefon i 2. eller 3. klasse. Andre peker på at presset på mobil er der fra første klasse, men at klokke mobilene kan bidra til å utsette mobilstarten. Man blir dessuten mindre fristet til å laste ned sosiale medier (Snapchat, Instagram og TikTok), ettersom dette ikke er tilgjengelig på klokketelefonen.

Flere trekker frem at det «sosiale presset» (Beate, fokusgruppe 2) øker med alder og blir mer krevende, og at potensielt utenforskap må veies opp mot faktorer som digital avhengighet. Etter hvert blir mobilen en nødvendighet (sammen med datapakker/apper), ettersom de brukes til bussbilletter, Vipps, og post fra det offentlige der BankID trengs. I de eksplorerende gruppene mener enkelte at brukstiden til mobiltelefoner bør være tre år. Noen mener at mobil, spesielt til de yngste, kan kjøpes på mobilverksted og Finn.no, og at de må regne med litt slitasje. Samtidig vises det til at stadig yngre barn får helt nye mobilmodeller, og at «de vil jo ha nytt» (Basma, fokusgruppe 2). Andre mener ungdom synes at «brukt er kult» (Bjørn, fokusgruppe 2) og at det å reparere mobiler er helt greit.

I de *validerende fokusgruppene* fokuseres det mer konkret på aspekter som hvor tidlig barn bør få mobil, bruk av mobilklokker, brukstid på mobil, og behov for tilbehør til mobilen, som mobildeksel, skjermbeskytter, hodetelefoner og ladeledning. I en av fokusgruppene, der barns behov diskuteres, trekkes det frem at barn gjerne får mobil i alderen syv til ti år, men det er uenighet om hvilken alder som er mest passende. Samtidig viser de til at mobilklokker har blitt populære og at disse i stor grad har tatt over for mobiler blant de yngste. Noen mener at slike klokker ikke er noe «man må ha», men at det kan utsette mobildebuten (Hedvig, fokusgruppe 5). Dette er i tråd med funn fra de eksplorerende fokusgruppene. Uansett mener de at fra 4. klasse bør man forvente mobil, fordi det da er andre sosiale og praktiske behov som dukker opp (for eksempel sosiale medier og bussbillett), som klokkene ikke kan dekke. På spørsmål om mobilklokka kan være representantvare for mobiltelefon til de under ti år svarer enkelte ja, men at denne også koster noen tusenlapper og krever abonnement.

Angående brukstid på mobil skiller enkelte mellom voksne og barn. Flere mener at fire år er optimistisk brukstid for barnemobiler, og at to til tre år er mer realistisk. Helene (fokusgruppe 5) mener en familie med gjennomsnittlig økonomi bør strekke seg til tre år, mens Helge (fokusgruppe 5) istemmer og tilføyer at batteribytte kan forlenge brukstiden for mange. En annen fokusgruppe mener det samme, nemlig at brukstiden for barns mobiler bør være kortere enn fire år, fordi de har disse med seg overalt og skjermer kan knuses og telefoner mistes i do (Maren, fokusgruppe 8). Samtidig har enkelte erfaringer med at egne barns mobiler holder lenge, fordi de har vært med å betale for dem selv. Det snakkes også om arv, der de yngste barna arver de eldstes mobil, slik at «mobillivet» blir forlenget. Andre mener at manglende oppdateringer til eldre telefoner begrenser den potensielle levetiden til mobiltelefoner. I fokusgruppen med vekt på voksnes forbruk, er det også uenighet om brukstid. Det trekkes frem at mange får dekket mobil av arbeidsgiver, og at dette derfor ikke er så relevant. Andre, som Kine (fokusgruppe 6), mener tre år er «helt innafor» og mener

samtidig at med nye løsninger der forbrukere kan bytte telefonene (Switch), vil to til tre år være naturlig brukstid. Kåre (fokusgruppe 6) tilføyer at mobiler i dag holder lenger enn før. Dette støttes av tall fra Elektronikkbransjens forbrukerundersøkelse (Elektronikkbransjen, 2023).

Når det kommer til behov for tilbehør til mobiltelefonen, som mobildeksel, hode-/øretelefoner, ladeledning og powerbank, mener flere at hodetelefoner og deksel/skjermbeskytter er nødvendig og populært, og dette er relativt kostbart. Skjermbeskyttere trengs det flere av i året mener en av gruppene, ettersom mobilen brukes over alt, og derfor knuses skjermbeskyttere ofte. En annen gruppe tilføyer at deksel og glass må byttes når telefonen byttes, ettersom begge deler er modelltilpasset, så det anses som en «løpende utgift». Samtidig bidrar det til at telefoner holder «desidert lenger», og at man dermed slipper å bytte telefon så ofte.

Mikkel: Guttungen har sånn ordentlig deksel, det koster 700 kr, men da tåler telefonen å dette i bakken, den tåler vann, den tåler egentlig det meste. I og med at han er i svømmehall, så er det greit at den tåler littegranne røff handling, så da sliter vi mer termoser enn telefoner.

(Fokusgruppe 8)

I tillegg til dette tilføyes det i de validerende fokusgruppene et behov for ladeledninger, ettersom disse ikke lenger følger med telefonene. De anses dessuten som forbruksvare som kun varer et halvt års tid før de blir ødelagt, eller blir «spist av katten», som Noor (fokusgruppe 9) uttrykker det. Det trekkes også frem at reparasjoner av mobil har blitt en dyr utgiftspost. Noen vurderer bruktkjøp på Finn.no som et alternativ til reparasjon, mens det i to av gruppene trekkes frem mobilforsikring som et sikkerhetstiltak, spesielt nå som mobiltelefoner har blitt så dyre. Powerbank vurderes ikke som like nødvendig som det andre tilbehøret, men en deltaker trekker frem at for ungdom kan dette være nyttig. Spesielt ettersom mobilen har blitt en nødvendighet i hverdagen, der penger, billetter og annet er tilgjengelig:

Mads: Når 18-åringen har begynt å gå på byen, så er det veldig kjekt å sende med en powerbank, for den telefonen er nesten tom for strøm, før nattoget hjem.

(Fokusgruppe 8)

Vurdering

I referansebudsjettet for 2024 legger vi til grunn at mobiltelefon er og blir et sentralt forbruksprodukt for barn og voksne, både med tanke på organiseringen av det praktiske og det sosiale i hverdagen. Fra rundt tiårsalderen har så å si «alle» egen telefon, og ideen om mobiltelefonens viktighet forsterkes ved at stadig flere tjenester krever at mobilen tas i bruk, spesielt identifiseringstjenester og innloggingsfunksjoner. Vi beholder derfor mobiltelefon i referansebudsjettet for 2024 fra og med tiårsalder.

I vurderingen av brukstid for mobiltelefon har forbrukere fem års reklamasjonsfrist. Vi ser i Elektronikkbransjens forbrukerundersøkelse en gradvis økning i brukstid for mobiltelefon,

antakeligvis fordi modellene er blitt dyrere og mer robuste. Samtidig fremkommer det i fokusgruppene at spesielt barns aktive bruk av mobil, og økt sannsynlighet for skader, kan bidra til å redusere dagens oppsatte brukstid fra fire til tre år. Samtidig pekes det på at barn kan arve mobiler, de kan repareres, og de kan kjøpes brukt på Finn.no. Disse faktorene bidrar til at antatt brukstid øker. Vi vurderer derfor at det er naturlig å beholde dagens brukstid på fire år for alle alderskategorier.

En utfordring for referansebudsjettet er at norske barn får mobiltelefon i stadig yngre alder – hele syv av ti får mobiltelefon før de fyller ti år. Samtidig er mobil-/smartklokker blitt mer vanlig også blant barn, der 16 prosent i alderen ni til tolv år har dette (SSB, 2022). Det fremkom i fokusgruppene at for de under ti år anses slike «klokketelefoner» som et klart alternativ til mobiltelefoner for de yngste; de kan gi trygghet til engstelige foreldre, man unngår sosiale medier, og de kan bidra til å utsette mobiloppstarten. Vi vurderer derfor at klokketelefoner bør legges inn som representantvare for aldersgruppen seks til ni år. Denne vil da dekke de som benytter slik klokketelefon, i tillegg til å representere tidlig, men enkel mobilbruk for de minste (syv av ti unge har fått mobiltelefon før de fyller ti år), der vi antar at prisen for «tidligmobiler» er noe lavere grunnet arv, mindre funksjonalitet eller bruktkjøp. Slik sett kan klokketelefon og «tidligmobil» antas å være relativt likt priset, og vi antar at brukstiden for klokketelefon og «tidligmobil» er relativt lik. Samtidig krever klokketelefoner også et abonnement. Dette legges til i tabellen for 2024, under mobilabonnement for aldersgruppen seks til ni år.

Det fremkom også klart av fokusgruppene at mobildeksel/skjermbeskyttere anses som både nødvendig og populært, ettersom mobilen i dag benyttes over alt og dermed utsettes for stor slitasje. Deksel og skjermbeskytter bidrar samtidig til å forlenge levetiden til mobiltelefoner, noe som er spesielt viktig for de yngste aldersgruppene. Argumentet for å opprettholde samme brukstid også for disse gruppene vil dermed støttes av at mobildeksel og skjermbeskyttere benyttes. Vi velger derfor å legge inn ett mobildeksel som representantvare for alle mobiltelefoner fra alderen ti år og oppover i referansebudsjettet for 2024.

I fokusgruppene ble det i tillegg diskutert ulike behov for tilbehør som naturlig følger med mobiltelefonen. Ladeledninger følger ikke lenger med telefonene og ødelegges raskt, mens mobilreparasjon ble trukket frem, sammen med egen mobilforsikring som et sikkerhetstiltak. Powerbank ble også diskutert som viktig fordi mobilen benyttes til alle mulige hverdagstjenester, noe som gjør batterilading til en kritisk faktor. Vi velger likevel foreløpig å ikke inkludere disse varene i referansebudsjettet for 2024. Flere av disse kan også dekkes under representantvaren «mobildeksel», som en type sikring av mobiltelefonen.

Tabell 6-3: Mobiltelefon i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	4	4	4

Tabell 6-4: Mobilabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	12	12	12	12
Brukstid (år)	-	-	-	1	1	1	1

Tabell 6-5: Deksel til mobiltelefon i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	4	4	4

Tabell 6-6: Mobilklokke til barn i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	-	4	-	-	-

6.2 Datamaskin, bredbåndsabonnement og tilbehør

I referansebudsjettet for 2023 ligger bærbar datamaskin inne med forbruksnivået én datamaskin i aldersgruppen 14 til 17 år og én datamaskin for voksne i alderen 18 år og oppover. For begge aldersgrupper er brukstiden satt til fem år og datamaskin er kategorisert som et individspesifikt produkt. I tillegg er det trukket inn flere husholdsspesifikke varekategorier. For 2023 er det tiltenkt ett bredbåndsabonnement til hver husstand uavhengig av antall personer i husholdningen. I tillegg er det lagt inn en trådløs ruter til hver husstand, tilknyttet bredbåndsabonnementet, med en brukstid på fem år. Det er også lagt inn en Office-pakke til datamaskin på husstands nivå. Her er det tenkt en abonnementsbasert familiepakke som kan deles på flere datamaskiner.

Videre er det lagt inn en skriver per husstand. Det er tatt utgangspunkt i en skriver som ikke har behov for å skifte ut blekkpatroner i løpet av skriverens levetid. Det er ulike forutsetninger for skriverens brukstid avhengig av husstands størrelse. For husstander med opptil tre personer er brukstiden vurdert til syv år grunnet lite bruk, mens for fire eller flere er brukstiden redusert til fem år grunnet mer intensiv bruk. Det er i tillegg lagt inne papir til skriver. Papiret er tenkt å vare i to år for husstander til og med tre personer, og i ett år for

større husstander. Til slutt er det lagt inn et minnekort (til kamera eller mobiltelefon) til lagring av digitale filer. Det er lagt inn ett minnekort for husstander til og med tre personer, og to minnekort for større husstander. Brukstiden til minnekort er satt til åtte år.

Tabell 6-7: Datamaskin i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	-	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	-	5	5

Tabell 6-8: Bredbåndsabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	12	12	12	12	12	12	12
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

Tabell 6-9: Trådløse ruter til bredbånd i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	5	5	5	5	5	5	5

Tabell 6-10: Office-pakke til PC i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

Tabell 6-11: Skriver i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	7	7	7	5	5	5	5

Tabell 6-12: Papir til skriver i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	2	2	2	1	1	1	1

Tabell 6-13: Minnekort til kamera/mobil i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	2	2	2	2
Brukstid (år)	8	8	8	8	8	8	8

Det å ha tilgang til datamaskin og internett er i dag en politisk prioritet, jamfør diskusjonen tidligere i kapitlet. Stadig flere tjenester blir digitaliserte, og det forutsettes at befolkningen har tilgang til internett med en viss hastighet for å kunne benytte offentlige, kommersielle og private tjenester/kommunikasjon. Samtidig er det i dag flere enheter forbrukere kan få tilgang til internett gjennom, som datamaskin (stasjonær eller bærbar), nettbrett og mobiltelefon. Selv om mange i dag benytter mobiltelefonen til en rekke digitale tjenester, er mer avanserte oppgaver og sikkerhetskrevende tjenester nødvendig eller fornuftig å utføre på datamaskin eller nettbrett.

SSBs mediebarometer for 2022 (SSB, 2023c) viser at 76 prosent av befolkningen har tilgang til datamaskin privat eller i hjemmet, mens 63 prosent har tilgang til nettbrett. Disse tallene inkluderer skole- og jobbenheter. Hvis vi ser kun på tall for tilgang til skole- og jobbenheter hjemme, er andelen henholdsvis 15 prosent for nettbrett og 43 prosent for datamaskin. Med andre ord er det blitt mer vanlig at norske husstander får skole- og jobbstøttet datamaskin/nettbrett, slik at direkte utgifter til dette ikke dekkes gjennom husholdsbudsjettet.

Siden Kunnskapsløftet i 2006 har det vært en viktig politisk prioritet å vektlegge digitale ferdigheter som en av fem grunnleggende ferdigheter for barn og unge, fra barnehage til og med videregående⁷. Vektleggingen av digitale ferdigheter og digital kompetanse har gradvis blitt mer fremtredende, og i Fagfornyelsen og Kunnskapsløftet 2020⁸ har dette blitt ytterligere oppdatert og mer fremtidsrettet. Samtidig har det å gi elever egne digitale enheter (datamaskin eller nettbrett) blitt prioritert for å jevne ut tilgangen, slik at økonomi i mindre grad blir en hindring for tilgang og bruk av digitale verktøy.

Digitaliseringen av skolen har pågått i over 20 år, men elevers tilgang til digitale enheter har vært varierende, og avhengig av den enkelte kommune/skole. Norske myndigheter har heller ikke forsøkt å lage oversikter og hvilke kommuner som tilbyr hvilke enheter til elevene. Ifølge FIKS⁹ (Forskning, innovasjon og kompetanseutvikling i skolen) finnes det for første gang en nasjonal oversikt/kunnskapsbase over norske elevers tilgang til digitale enheter¹⁰ i skolen. Her fremkommer det at i løpet av de siste fem årene har så å si alle elever i grunnskolen fått sin egen digitale enhet, ettersom én-til-én satsinger ble gjennomført i ungdomsskolen og delvis på barneskolen i perioden 2016-2019. Det vises til at fra og med 2021 skal hver kommune melde inn digitale enheter til Grunnskolens Informasjonssystem (GSI). Oversikten viser samtidig at nettbrett brukes mest i grunnskolen og datamaskin mer i ungdomsskolen.

Hvis vi ser på internett- og bredbåndtilgang i befolkningen, var det ifølge Nkom (2023) over 2,3 millioner abonnement for fast bredbånd i privatmarkedet i 2022, der fiber utgjorde 1,6 millioner abonnement (69 % i 2022 mot 66 % i 2021). Fiber er dermed den dominerende bredbåndsinfrastrukturen i privatmarkedet. Vi så i innledningen at utbyggingen av 5G går raskt, men dette utgjør foreløpig en liten andel av det totale bredbåndsmarkedet. Videre viser Norsk mediebarometer for 2022 (SSB, 2023c) at 93 prosent av befolkningen bruker internett en gjennomsnittsdag, og bruken har vært stabil de siste årene. I de yngre aldersgruppene bruker «alle» internett en gjennomsnittsdag, mens dette gjelder kun halvparten (48 %) av de over 80 år.

Gjennomsnittlig bruk i 2023 er på fire timer daglig (7,5 timer i aldersgruppen 16-19 år), en økning fra 2021. Dette befester ideen om at internett og bredbåndstilgang, er unnværlig for norske forbrukere i dag.

I SIFOs deprivasjonsundersøkelse svarer 85 prosent av norske forbrukere at de synes det er viktig å ha tilgang til datamaskin i dagens samfunn, mens 26 prosent svarer det samme for nettbrett. Det som kan virke overraskende er at kun 51 prosent mener at det å ha tilgang til høyhastighetsinternett (bredbånd) er et viktig gode i dagens samfunn, gitt nødvendigheten av tilgang til digitale tjenester i dagens samfunn. Når det spørres om hvorvidt man selv har tilgang til datamaskin, svarer 95 prosent positivt, mens 78 prosent sier de har tilgang til høyhastighets-internett. Blant dem som ikke har tilgang til datamaskin svarer 27 prosent at

⁷ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2013-2/id711002/?ch=8>

⁸ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-31-20192020/id2729805/?ch=5>

⁹ <https://www.uv.uio.no/forskning/satsinger/fiks/kunnskapsbase/digitalisering-i-skolen/Digitale%20enheter%20i%20grunnoppl%C3%A6ringen/>

¹⁰ iPad, PC eller Chromebook

grunnen til dette er at de ikke har råd. En like stor andel svarer det samme for bredbånd, blant dem som ikke har tilgang til bredbånd.

Fokusgrupper

I flere av de *eksplorerende fokusgruppene* fremheves det at barna i dag får PC/iPad på barne-, ungdoms-, og videregående skole, selv om enkelte hevder at egne barn ikke får lov å ta med iPad-en sin hjem fra skolen. Samtidig hevder andre at deres barn har tilgang til private PC-er hjemme, men at disse i mindre grad tas i bruk. I diskusjoner om datamaskin trekker flere frem at «gamere» trenger dyrere og mer avanserte PC-er/nettbrett enn det skolen kan stille med. Slike spillmaskiner kan dekkes under spillkonsoll, som er plassert på husholdsnivå og omtales i kapittel 6.5.

I diskusjoner om de voksnes behov, fremhever en av gruppene at man trenger PC til personlige ærender, til underholdning som film og spill, og til å vedlikeholde sosiale relasjoner, spesielt med eldre. Det svares både ja og nei på om man klarer seg uten PC som voksen. De som mener at man ikke trenger en personlig voksen-PC begrunner dette med at mobilen har tatt over mange av PC-ens funksjoner. Likevel anses det som mer krevende å håndtere bank, skatt, lån, etc. på mobil enn på datamaskin. Angående antall PC-er anses det å kun ha én familie-PC på deling (selv om datamaskin kategoriseres som et individ-produkt) som upraktisk selv om det «går hvis man må», som én uttrykker det. Likevel ser ikke deltakerne behov for at alle i husstanden skal ha én PC hver, dersom den kun blir brukt til «det nødvendige». Det antas dessuten at mange voksne får PC gjennom jobben, og at barna arver foreldrenes gamle PC.

I de *validerende fokusgruppene* er det enighet om at barn får dekket behovet for datamaskin gjennom skolen, enten bærbar PC eller et nettbrett, og at personlige enheter ikke er nødvendige for barn i denne aldersgruppen. Dette er i tråd med funn fra de eksplorerende gruppene. Likevel mener mange at det (i tillegg til nettbrett som er satt på husholdsnivå) trengs flere personlige nettbrett til barn, ettersom mediebruk er blitt svært individualisert. Her mener Kåre (fokusgruppe 6) at «det er uvanlig at barn ikke har et nettbrett», spesielt på reise der det er vanlig med nettbrettbasert underholdning. Han mener antall nettbrett bør graderes etter husstandsstørrelse; ikke at alle barn skal ha ett nettbrett hver, men at mer enn ett bør være «normalt og akseptabelt».

Diskusjonen dreier seg også her, som i de eksplorerende fokusgruppene, over mot behovet for gaming-PCer. Hedvig (fokusgruppe 5) mener dette er veldig aktuelt fra 11-12 årsalderen, spesielt for gutter. Enkelte mener dessuten det kan oppstå et klasseskille, ettersom barn som har foreldre med jobb-PC eller som har arvet PC, kan benytte disse til spilling. Noen trekker frem spillkonsoller (representantvare på husholdsnivå) som alternativ, men at gaming-PC-ene ofte er dyrere enn spillkonsoller.

Hvorvidt voksne bør ha tilgang til individuell datamaskin er det noe diskusjon rundt. Noen mener de fleste voksne har slik tilgang, mens andre mener at mobil og nettbrett dekker det samme behovet, slik vi fant i de eksplorerende gruppene. Enkelte gjør et skille og peker på at bærbar PC dekker individuelle behov, mens nettbrett dekker felles behov. Uansett er det enighet om at enten PC eller nettbrett er «standard», som Natalie (fokusgruppe 9) uttrykker det. I diskusjoner om det faktiske behovet for PC, mener noen at betalinger og billett kjøp er

enkler med PC enn med mobil og nettbrett. Det pekes dessuten på at grensesnittene er forskjellige, og at enkelte elementer kan falle ut ved bruk av nettbrett:

Noor: Jeg oppdaget det nå, det er en webside som har salg. På pad viser det ikke prisene, det viser ferdigpriset. Men når jeg gikk inn via PC, da kan man se til og med at det er 30 prosent, det er 40 prosent. Det er en side som var fra Pakistan, men ... veldig avhengig av PC.

(Fokusgruppe 9)

Likevel mener Natalie (fokusgruppe 9) at det blir stadig mer vanlig å fase ut den bærbare PC-en, og bytte den ut med nettbrett. Et par deltakere i fokusgruppe 6 gir støtte til dette:

Kjetil: Jeg har ikke kjøpt en PC på 15 år sikkert.

Kine: Jeg har ikke fått skrudd på min på tre år, jeg. Jeg bruker kun mobil til alt.

(Fokusgruppe 6)

Deltakerne diskuterer også hvorvidt det er «akseptabelt forbruk» å ha en personlig datamaskin, ettersom så mye kan gjøres på mobilen, og at dette kun dreier seg om det «sosiale», for å føle seg som andre, men også det praktiske, at samfunnet forventer at visse tjenester skal utføres digitalt. Med referanse til banktjenester, konkluderer både Noor og Nikolai at «du må ha PC».

Bredbåndsabonnement diskuteres ikke i fokusgruppene, men det stilles spørsmål ved om ruterer til bredbåndet kjøpes separat, eller om den i dag i hovedsak inngår i bredbåndsabonnementet. Det nevnes blant annet i fokusgruppene at man ikke kjøper, men «leaser» ruterer, og bytter den ut hvis man bytter abonnement. For de som bor i borettslag fremstår det som at denne pakken er mer eller mindre fast, og betales gjennom husleien.

Leon: Der hvor jeg bor så har jeg både trådløse ruter, fiberabonnement, TV-dekoder, kanalpakke i husleie. Alt levert av borettslaget.

(Fokusgruppe 7)

Samtidig hevder enkelte at husstander kan ha behov for flere trådløse rutere enn den som følger med pakken, avhengig av hvor stort huset er, om det er «wifi-vennlig», som Mads (fokusgruppe 8) uttrykker det.

Det stilles også spørsmål ved hvorvidt en Office-pakke, som i referansebudsjettet for 2023 er plassert på husstands nivå (tenkt som en «familie-pakke»), i dag er nødvendig. I diskusjonene trekkes det frem at mange har jobb-PC (slik vi så i de eksplorerende gruppene) der dette er inkludert, og at barn nå får PC og programvare gjennom skolen. For de voksne som likevel har et behov, trekkes gratis-versjonene til Open Office og Libre Office frem som et alternativ. Noen mener man også blir «lurt» til å kjøpe Office-pakke når man kjøper ny PC, selv om gratisalternativene er til stede.

Lars: Det er de som blir lurt ... kjøper ny PC og blir pålurt en Office-pakke. Skjedde med naboen min i går. De går tilbake til Elkjøp og får igjen pengene.

(Fokusgruppe 7)

I referansebudsjettet for 2023 ligger fremdeles skriver og skriverpapir inne. I diskusjonene rundt disse varekurvene, mener noen at skriver til datamaskin fremdeles er nødvendig, mens andre mener dette kan utgå.

En deltaker trekker likevel frem at for de med spesielle hobbyer kan dette vært veldig viktig, slik som fotoprintere. Her kontres det med at utskrift av bilder kan gjøres i en fotobutikk. Henrik (fokusgruppe 5) mener også at det snart ikke er noen som har skriver lenger, men at «hele nabolaget kommer og skal bruke min». Dermed erkjenner han et behov i befolkningen, men at det likevel ikke er vanlig å ha lenger. Maja (fokusgruppe 8) mener alle med hjemmekontor må ha skriver, men også med tanke på barn og det å skrive ut skoleoppgaver eller skanne innhold. Også her forklares behovet ved at andre etterspør skrivertjenester:

Maren: Det er ganske mange som ikke har det og, men vi har brukt vår veldig mye, men jeg har jo fått meldinger og mailer fra venner eller barn til venner, som bare «å, kunne du ha skrevet ut det her for meg, for jeg har ikke printer?». Sånn at de har behov, men det er ikke alltid de bruker det. Eller «Jeg skal ikke på jobb i morgen, kan du skrive ut?».

(Fokusgruppe 8)

Likevel mener de fleste at det å skrive ut er noe man kan gjøre på jobb eller biblioteket, at ingen «forventer» å ha skriver hjemme, og at «behovet for utskrift» er lite generelt sett. Både Lotte og Lisbeth (fokusgruppe 7) istemmer; «kan fint leve uten», og Georg (fokusgruppe 4) sier han «løper ikke på Elkjøp for å kjøpe printer», og han tilføyer at blekkpatroner tørker raskt ut.

Det er lite diskusjon rundt minnekort for å lagre filer på mobil eller PC. Samtidig trekkes skylagring inn som et alternativ, og som innebærer mer omfattende lagring og *backup* av filer på husstands nivå. I en fokusgruppe nevnes det at skylagring nok er naturlig å ha i dag og en annen gruppe istemmer at dette er noe husholdninger trenger. Rent konkret blir Google- og Samsung-lagring nevnt, men dette gjelder primært lagring fra mobilen. I en annen fokusgruppe foreslås enten lagring på harddisk eller skylagring som alternativer. Layan (fokusgruppe 7) mener harddisk er mer sikkert, og at man får lagret mye for 4-600 kroner, mens flere nevner iCloud og Google Foto, og at man kan lagre mye gratis her, selv om kvaliteten kan bli noe forringet. Uansett er det enighet om at man i dag trenger å betale for lagring, enten «fysisk eller nettbasert».

Utover de postene som allerede finnes i referansebudsjettet diskuteres tilbehør til datamaskin, som tastatur og mus. Flere anser mus som naturlig tilbehør, selv om man har bærbar PC med *touchpad*. Samtidig kan det tenkes at dette behovet er størst for de som benytter PC-en mye hjemme, altså i forbindelse med hjemmekontor. Disse vil få dekket tilbehør av arbeidsgiver.

Kjetil: Har du et hjemmekontor i dag, så har du jo skjerm og mus og tastatur og dockingstasjon.

(Fokusgruppe 6)

Vurdering

I referansebudsjettet for 2024 velger vi å opprettholde forbruksnivået én datamaskin for voksne fra og med 18 år og oppover, og vi opprettholder brukstiden på fem år. Videre så vi både av dokumentasjonen til FIKS, og i argumentasjonen i fokusgruppene, at datamaskiner (eventuelt nettbrett) i stor grad dekkes på alle nivåer i allmennutdanningen, også for ungdom på videregående skole (gjennom stipendordninger). Derfor velger vi å ta bort datamaskin for aldersgruppen 14 til 17 år i referansebudsjettet for 2024. Det ble samtidig synliggjort i fokusgruppene et behov for personlige nettbrett til barn, og samtidig et visst behov for gaming-PCer, ettersom mediebruken er blitt svært individualisert. Nettbrett dekkes under husstandsprodukter i kapittel 6.3, mens spillmaskiner dekkes i kapittel 6.5.

Vi velger samtidig å fjerne Office-pakken til datamaskin som lå inne i referansebudsjettet for 2023, på husstandsnivå. Spesielt i fokusgruppene ble det vektlagt at mange med datamaskin hjemme får dekket programvare av skole eller arbeidsgiver. Samtidig finnes det gode gratisalternativer, som Open Office og Libre Office.

Det er naturlig å fortsatt beholde ett bredbåndsabonnement på husstandsnivå, men samtidig fjerner vi egeninnkjøpt ruter til dette abonnementet. Både bredbåndstilbud, og argumentene i fokusgruppene, tilsier at dette produktet i dag i stor grad er inkludert i abonnementsstrukturen for bredbånd.

Når det gjelder tilbehør til datamaskin, slik som skriver og skriverpapir, har vi vurdert at dette utgår som egen post i referansebudsjettet for 2024. I fokusgruppene ble det argumentert både for å fjerne og beholde skriveren. Selv om enkelte vektla et visst behov, fordi ikke alle kan benytte skriver på jobb eller har bibliotek i nærheten, og selv om enkelte opplevde etterspørsel fra naboer om å bruke deres skriver, fremkom det at skriver i mindre grad brukes i hverdagen. Stadig flere dokumenter kan signeres og sendes digitalt, og utskrifter i fotokvalitet krever uansett en svært avansert skriver eller fremkalling i fotobutikk.

Til slutt har vi valgt å ikke inkludere minnekort (til kamera eller mobiltelefon) til lagring av digitale filer i referansebudsjettet for 2024. I dag har skylagring blitt svært vanlig, både i tilknytning til mobiltelefoner, og til lagring av filer på datamaskin. Skylagring innebærer dessuten mer omfattende lagring og *backup* av filer på husstandsnivå enn det et enkelt minnekort kan tilby. Et skylagringsabonnement tas derfor inn som egen post i referansebudsjettet for 2024, og vil her fungere som en representantvare for enten fysisk eller nettbasert lagring.

I fokusgruppene ble det i tillegg diskutert annet tilbehør til datamaskin, som tastatur og mus. Vi antar at behovet for dette øker med omfattende bruk, og at dette derfor primært vil gjelde «hjemmekontorister» som får dekket tilbehør av arbeidsgiver.

Tabell 6-14: Datamaskin i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	-	-	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	-	-	5

Tabell 6-15: Bredbåndsabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	12	12	12	12	12	12	12
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

Tabell 6-16: Skyttingsabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	12	12	12	12	12	12	12
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

6.3 TV-apparat, kanalpakke-/strømmeabonnement og tilbehør

I referansebudsjettet for 2023 ligger det inne ett TV-apparat på husholdningsnivå, uavhengig av husstandsstørrelse. Brukstiden for TV er satt til fem år. I tillegg er det lagt inn et abonnement på TV-kanalpakke. I tidligere vurderinger har det blitt diskutert hvorvidt strømmetjenester bør inngå, men dette ble likevel ikke inkludert i referansebudsjettet for 2023.

Tabell 6-17: TV-apparat i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	5	5	5	5	5	5	5

Tabell 6-18: TV-kanalabonnement i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

TV-markedet har endret seg på flere måter de siste årene, med en overgang fra kasse-TV-er til flatskjermer, fra ordinære TV-er til «smarte» apparater, fra en betalt TV-lisens til at NRK finansieres over skatteseddelen, og en omlegging fra analogt til digitalt bakkenett. Digitaliseringen av bakkenettet ble fullført i 2009, og eksisterende kunder kunne velge fritt om de ville abonnere på forskjellige TV-pakker fra Riks-TV eller gå over til andre leverandører. Dermed ble alle husstander tvunget til å bli «forbrukere» av TV-tjenester. All kringkastet TV-titting må i dag gå via en dekodeboks, enten kanalpakker tilbys gjennom fibernett, kabel-TV, satellitt/parabol eller via digitalt bakkenett. Samtidig erstattes den «lineære» TV-tittingen og kanalpakker i stadig større grad av internett-/strømmebaserte alternativer.

Norsk mediebarometer (SSB, 2023c) har kartlagt antall TV-apparater i den norske befolkningen siden 1994¹¹. Fra 1994 frem til 2010 var det kun to prosent av befolkningen som ikke hadde TV-apparat hjemme, mens dette økte til mellom fire og syv prosent i årene etter. I 2022 var det fem prosent som ikke hadde TV-apparat hjemme. Samme år hadde nesten halvparten av befolkningen (47 %) ett apparat, 31 prosent to apparater, mens 17 prosent hadde tre eller flere TV-apparater hjemme. Disse andelene har vært relativt stabile over tid. SSB viser i barometeret ingen oversikt over antall TV-er etter husholdstørrelse, men alder kan gi en indikasjon. Blant barn (som vi antar bor i hushold med tre eller flere medlemmer) er det størst andel med to TV-apparat (46-47 prosent blant 9-15 åringer), mens 28-29 prosent har tilgang til tre eller flere TV-er. Med andre ord har tre av fire barn to eller flere TV-skjermer i det vi kan kalle «barnefamilier».

I dag er det likevel slik at «TV-innhold» ikke kun konsumeres via TV-skjermer. Ifølge Elektronikkbransjens forbrukerundersøkelse (Elektronikkbransjen, 2023) ser de fleste nordmenn på TV-programmer ved bruk av TV-apparat (84 % i 2022), etterfulgt av PC-skjerm (29 %), mobiltelefon (29 %) og nettbrett (21 %). Tendensen er noe synkende for TV-apparat og nettbrett, men relativt stabil for PC-skjerm og mobiltelefon. Vi ser blant annet av omsetningstall at nettbrett har en synkende tendens; fra 950 000 solgte enheter 2012, til 500 000 i 2017, så en liten oppgang i 2019/2020, før et fall igjen til 450 000 solgte enheter i 2022.

Når det gjelder kanalpakker, viser rapporten til Nkom (2023) at antall TV-abonnement gikk ned fra 2020 til 2021, og nedgangen fortsatte i 2022. Det antas at nedgangen har sammenheng med overgangen til strømme-tjenester. Antallet abonnement var rundt 2,1 millioner ved utgangen av 2022. Altibox (26 %) og Telenor (25,4 %) er de største tilbyderne

¹¹ <https://medienorge.uib.no/statistikk/medium/tv/319>

av TV-abonnement i Norge per 2022, og fiber er den dominerende aksessteknologien (53 %). Norsk mediebarometer for 2022 (SSB, 2023c) har også kartlagt andel som har standard TV-kanalpakker fra ulike leverandører. I 2022 er andelen 68 prosent i befolkningen generelt, og den er høyest blant de i alderen 67-79 år (83 %), mens den er lavest blant 20-24-åringene (44 %). Blant de enda yngre er andelen høyere igjen (60 % blant 16-19-åringene).

Hvis vi ser mer detaljert på type mediekonsum, viser Norsk mediebarometer for 2022 (SSB, 2023c) en gradvis nedgang i fjernsynskonsumet fra rundt 2010. Da så 82 prosent på lineært fjernsyn en gjennomsnittsdag, mot 67 prosent i 2015, 48 prosent i 2020, og 47 prosent i 2022 (81 % blant de over 80 år, mot 19 % for 16-24-åringene). Hvis man inkluderer lineær nett-TV er andelen blant de yngre høyere, og den økes ytterligere hvis man inkluderer tidsforskjøvet TV (som strømmetjenester). Kategorien «videomedier» tar også for seg annet innhold, som strømmet og nedlastet innhold. 51 prosent ser på slikt innhold en gjennomsnittsdag (13 % blant de over 80 år mot 65 % i alderen 16-24 år).

Som nevnt har strømmetjenester tatt over mye av tidsbruken fra lineær-TV og kanalpakker. Elektronikkbransjens forbrukerundersøkelse (Elektronikkbransjen, 2023) viser at per 2022 abonnerer 80 prosent av norske husstander på én eller flere strømmetjenester, med et gjennomsnitt på 2,1 strømmetjenester (2,7 for de under 40 år). Flest abonnerer på Netflix (55 %) etterfulgt av HBO (32 %). En annen undersøkelse fra Kantar (Kantar, 2023)¹² viser på linje med Elektronikkbransjens undersøkelse at rundt åtte av ti nordmenn betaler for minst én strømmetjeneste, men den viser et noe høyere snitt for antall abonnement (2,6 strømmeabonnement i Q1-2023). Etter mange år med økt strømming, er det nå en liten nedgang og det forventes en metning og stagnasjon i abonnement, raskere bytte av tjenester, og økt deling av abonnement mellom husholdninger, delvis grunnet strammere økonomi. Samtidig har flere strømmetjenester forsøkt å redusere muligheten for abonnementsdeling utenfor husstanden. SSBs mediebarometer for 2022 (SSB, 2023c), viser en noe høyere andel som har tilgang til betalte strømmetjenester i 2022 (87 %) enn de to foregående undersøkelsene. Mediebarometeret viser også at 67 prosent ser på Netflix en gjennomsnittsdag (90 % i alderen 16-24 år, 10 % i alderen 80 år og eldre), etterfulgt av HBO (37 %) og Viaplay (36 %).

I SIFOs deprivasjonsundersøkelse (2023) stilles det spørsmål til befolkningen om de synes det er viktig å kunne se på filmer og serier, noe 76 prosent svarer positivt på. På spørsmål om de gjør dette selv svarer 86 prosent positivt, noe som betyr at en god andel av de som ser på film/serier mener dette ikke er viktig for dem. Blant dem som ikke ser på denne type medieinnhold er det 19 prosent som svarer at dårlig råd er grunnen. Når det gjelder strømming av film, serier eller musikk er det langt færre (54 %) som synes det viktig at man har anledning til dette, selv om 65 prosent sier de selv strømmer denne type innhold. Blant de som ikke strømmer, oppgir 15 prosent dårlig råd som grunn. På spørsmål om befolkningen synes det er viktig å ha tilgang til kabel-TV i dagens samfunn, svarer 54 prosent ja på dette, mens 68 prosent selv har tilgang til kabel-TV. Blant dem som ikke har tilgang til kabel-TV svarer 14 prosent at dårlig råd er grunnen.

¹² Kantar Media Strømmetoppen, Q1-2023:
<https://kantar.no/globalassets/medier/strommetoppen/strommetoppen-1q-2023-03-05-23.pdf>

Fokusgrupper

I de *eksplorerende fokusgruppene* diskuteres TV-apparat kun i korte trekk. En deltaker peker på at deres husholdning kun har en liten TV, og at de dermed kan oppleves som «fattige». Men deltakeren mener dette er et bevisst valg og at de dessuten bruker en PC-skjerm til TV-konsum. Det trekkes frem i fokusgruppene at TV-behovet kan være aldersbetinget, at eldre i større grad vil foretrekke å se innhold på TV-skjerm, og en deltaker nevner at foreldrene har seks TV-er hjemme.

I gruppene der barn er i fokus, fremstår lineært TV-konsum som mindre relevant enn strømming. Det trekkes frem at én til to strømmetjenester, som det kan veksles på, virker akseptabelt. I TV-kanalpakkenes poengsystemer kan man dessuten inkludere enkelte strømmetjenester. Men tilgang til strømmet videoinnhold anses ikke som like viktig som mobiltelefon, sosialt sett; «du blir ikke sosialt utstøtt fordi du ikke har det», som Arne (fokusgruppe 1) uttrykker det. Det nevnes også at de minste, under 10 år, uansett ikke har behov for strømmetjenester, og at NRK Super burde holde. Det fremheves at ungdom ser veldig lite lineær TV (som NRK og TV2), mens det går mye i Netflix, Disney+ og YouTube, ettersom barne-TV ikke lenger er like aktuelt. Strømmetjenester dominerer derfor TV-konsumet til ungdom, mens enkelte foreldre prøver å legge til rette for TV-kvelder sammen med hele familien. Flere deltakere mener at færrest mulig strømmetjenester er det ideelle (én til to), og at man heller kan svitsje mellom abonnement med jevne mellomrom. Selv om strømmetjenester er blitt svært vanlig, fremheves det at de som bor i borettslag ofte er bundet til avtaler om TV-kanalpakker; «vi prøver å kvitte oss med kanalpakken, men det er ikke mulig» (Einar, fokusgruppe 3).

I de *validerende fokusgruppene* diskuterer deltakerne mer i detalj TV-apparat, brukstid, kanalpakker og tilbehør til TV. Hvorvidt større husholdninger bør ha flere TV-apparat er det noe uenighet om. Det argumenteres både for at ett TV-apparat er normalt, men også for at flere TV-apparater er blitt mer vanlig. I noen av fokusgruppene fremkommer det at deltakerne har mange TV-er hjemme, selv de som bor i små leiligheter. Eksempelvis har både en husstand på tre og en på fire personer tre TV-er, en annen husstand på fem personer har seks TV-er, mens en tredje person bor alene, men har likevel to TV-skjermer. I fokusgruppe 7 mener flere at to TV-apparat er et minimum, men at det også her avhenger av tilgangen til andre skjermer:

Lisbeth: Det kommer an på hvor mange nettbrett du har.

Leon: Det kommer an på hvor mange telefoner du har.

Lisbeth: Det kommer an på hvor mange PC-er du har.

(Fokusgruppe 7)

Her er det tydelig at TV-apparatet ikke kun oppfattes som et apparat for kringkasting av innhold, men som en «fremvisningsskjerm» for mange typer innhold. Linn (fokusgruppe 7) nevner at «barna bruker jo sånn Nintendo Switch, så man må jo ha flere TV-er», og flere tilføyer at med eldre barn trengs gjerne en ekstra skjerm til gaming og film, mens andre

mener at nettbrett eller mobiltelefon kan dekke dette behovet. Nettbrett trekkes ofte frem som et alternativt medie Brett familier bør ha tilgang til. I fokusgruppe 8 mener flere samtidig at ett nettbrett er for lite for en stor familie, fordi det er vanskelig å dele på, og det foreslås ett nettbrett til en familie på opptil tre personer, og to nettbrett fra fire personer og oppover.

I fokusgruppe 8 og 9 begrunnes behovet for flere TV-er med at strømming av innhold har endret praksiser mot mer «personlig» innholdskonsum, som krever flere skjermer, og at Apple TV og Chromecast muliggjør strømming av ulike tjenester til TV-skjermen. Andre fremhever likevel at felles medietid er viktig:

Nils: Men det føles som ... mange som har snakket ... nå har jeg ikke pad, men mange som jeg har snakket med, deres barn ser bare på pad, det er nesten som ingen som ser på TV og alle sitter i hvert sitt rom. Ingen sitter sammen mer.

Noor: Nei, det er derfor det er viktig å ha TV, TV-stue, og samles der. Jeg synes det er normalt å ha i hvert fall to når du er familie, to TV-stuer, en liten hvor voksne kan sitte, og en med familie hvor kan man sitte og se på noen filmer eller noe sånt.

(Fokusgruppe 9)

Når brukstiden til TV-apparater diskuteres, vurderes denne av mange til å være ganske høy, og flere nevner 10 til 15 år, men at dette gjerne er «ønskelig» brukstid. Kavita (fokusgruppe 6) hevder at hun ikke har byttet TV på ti år, og mener dette er grei brukstid, mens Kåre (fokusgruppe 6) mener åtte år er mer innenfor. Layan (fokusgruppe 7) foreslår åtte til ti år med referanse til at brukstiden for TV-apparat «er veldig lenge». Andre, som Leon (fokusgruppe 7) mener derimot at fem år er forventet levetid. Her refererer han både til «nedskrivningstid» og «reklamasjonstid» for denne type produkt, selv om han mener produktet bør vare lenger:

Leon: Det bør jo selvfølgelig vare lenger. Har du kjøpt en TV til 20.000 kr, så forventer du jo egentlig at den varer i mer enn fem år. Men i den settingen her, og man tenker [...] nedskrivningstid på sånne apparater, så er fem år greit.

(Fokusgruppe 7)

Det trekkes frem at folk antakelig bytter TV oftere, spesielt fordi nye smart-TV-er må oppgraderes. Denne type diskusjon gjør at flere trekker levetiden til TV-apparater ned mot 10 år. Kåre mener oppgraderingskrav utfordrer denne brukstiden ytterligere; «fordi etter fem år virker ikke appene lenger» og «finelektronikk holder kortere enn gammeldagse billedrør» (Kåre, fokusgruppe 6). I fokusgruppe 9 oppfatter noen at fem år brukstid er «luksus», men peker på at dårligere bildekvalitet over tid og ønske om stadig større skjermer trekker brukstiden ned. I gruppen foreslås rundt seks til syv år som en akseptabel brukstid.

Alternativet til dagens smart-TV-er er Chromecast-dongler og Apple-TV-bokser, noe Kjetil (fokusgruppe 6) mener «de fleste» i dag har. Også i fokusgruppe 4 vises det til at Chromecast ikke er på listen gruppen fremvises, men at flere benytter dette som et rimelig

alternativ til smart-TV, ettersom strømmetjenester kan *castes* fra mobil eller nettbrett til TV-skjermen via en slik dongle.

I diskusjoner om kanalpakker trekkes videostrømmeabonnement frem som et alternativ. Det er flere som mener det fremdeles er vanlig å ha TV-kanalpakkeabonnement, men at dette etter hvert vil forsvinne; «om tre-fire år så tror jeg det er mer og mer ut» (Kjetil, fokusgruppe 6). Det pekes dessuten på at mange kanalpakker nå inkluderer enkelte strømmetjenester. Samtidig så vi tidligere at mange i borettslag er bundet til slike avtaler over tid, i tillegg til at eldre kan synes det er «trygt og fint» å ha. Enkelte har kun strømmetjenester hjemme, og ser lineær-TV gjennom NRK-appen og TV2.

Det er flere som viser til at de ikke har mange strømmeabonnement samtidig, men at disse byttes på, slik vi så i de eksplorerende fokusgruppene. Som Karl (fokusgruppe 6) sier; «For meg er det nøkternt, fordi jeg prøver bare én og én *streaming*-tjeneste av gangen, så jeg har ikke bruk for mer, føler jeg». Noen deltakere har to strømmetjenester av gangen som de ruller på og bytter ut jevnlig, og en deltaker mener at «to til tre burde være akseptabelt» (fokusgruppe 4). Håkon (fokusgruppe 5) er derimot sterkt uenig; «Nei, ett er for lite – fem». Samtidig er det i denne gruppen stor uenighet; noen mener ett, andre nevner tre-fire og noen tre-fire-fem. Det er uansett enighet om at alle bør ha mer enn ett strømmeabonnement. I fokusgruppe 8 mener noen at man kunne droppet kanalpakken, men at prisen på bredbåndsabonnementet da ville gått opp. Med andre ord forhindrer både «tjenestebundling» og borettslagsavtaler at flere sier opp sine eksisterende TV-kanalpakker.

I den siste fokusgruppen trekkes det sosiale aspektet ved strømming frem. Selv om noen stiller spørsmål ved om strømming er «livsviktig for å være som alle andre» (Nils, fokusgruppe 9), mener enkelte andre at det er viktig for det sosiale, for eksempel som tema i lunsjsamtaler. Her går diskusjonene frem og tilbake mellom ett til to abonnement som «akseptabelt», og at flere abonnement ut over dette anses som «luksus», mens andre igjen mener det bør skilles på husholdsstørrelse. Noor (fokusgruppe 9) trekker frem at de har flere strømmeabonnement på grunn av barna.

Til slutt ble det diskutert hvorvidt det å kjøpe egen dekoder til TV-abonnementet er nødvendig. Selv om noen er usikre, nevner de fleste på tvers av fokusgruppene at dekoderen gjerne inngår i abonnementet. En deltaker mener at dekoder ikke trengs hvis man har smart-TV, mens en annen påpeker at ikke alle har smart-TV. Flere istemmer at det her er en generasjonsforskjell. Håkon (fokusgruppe 5) mener at en dekoder naturlig inngår i kanalpakken, men at man må betale hvis man ønsker flere.

Vurdering

I referansebudsjettet for 2024 velger vi å øke antallet TV-apparat i husholdningen avhengig av husstandsstørrelse, slik at husstander med fire eller flere medlemmer får to TV-apparat. Vi så i Elektronikkbransjens forbrukerundersøkelse at TV-apparatet fremdeles er den foretrukne visningsskjermen for TV-innhold. Samtidig viste SSBs mediebarometer at mens halvparten av befolkningen har ett TV-apparat hjemme, er det en like stor andel som har tilgang til to eller flere apparater. Blant ni- til femten-åringer (som bor i større husholdninger) har hele tre av fire tilgang til to eller flere TV-skjermer hjemme. I fokusgruppene var det noe uenighet om hvorvidt større husholdninger burde ha flere TV-apparater, men et flertall mente dette var naturlig, og to apparat ses på som et minimum.

Behovet for antall TV-skjermer viste seg samtidig å avhenge av tilgangen til andre skjermer som nettbrett, mobil og PC-skjermer. Bakgrunnen for dette er at TV-apparat i dag ikke kun oppfattes som et apparat for kringkasting, men en skjerm der mange typer innhold kan fremvises (som spill og strømming). Med bakgrunn i dette – og et uttalt behov for flere typer «medieskjermer» i hjemmet, til ulike formål og tilpasset et stadig mer individualisert medieforbruk – velger vi også å legge inn ett nettbrett for husstander med mer enn to personer referansebudsjettet for 2024. Nettbrett representerer med andre ord behovet for et alternativt medieapparat for husstander, spesielt barnefamilier der innholdskonsumet ofte er svært differensiert. Selv om det i fokusgruppene argumenteres for flere enn ett nettbrett for store familier, mener vi at alternative TV-, PC- og mobilskjermer kan dekke dette behovet. Selv om Elektronikkbransjens forbrukerundersøkelse viste at to av ti nordmenn ser TV-programmer på nettbrett, og omsetningstallene viser en noe synkende tendens, er det mange andre typer medieinnhold som konsumeres via denne enheten. Dessuten viser SSBs mediebarometer at nettbrett fremdeles er vanlig, og at over seks av ti har tilgang til nettbrett hjemme.

Hvis vi går tilbake og vurderer brukstiden til TV-apparater, var denne i 2023 satt til reklamasjonstiden for denne type produkter – fem år. I fokusgruppene fremkom det en forventning om lenger brukstid for TV. De fleste argumentene lå rundt seks til ti års brukstid, mens enkelte nevnte både fem år og femten år. Spesielt for dyre TV-apparater fremkom det en forventning om lengre levetid enn reklamasjonstiden. Samtidig trakk momenter som mer sårbar elektronikk, oppgraderingskrav for nye smart-TV-er, og behovet for stadig større skjermer, ned denne forventingen. Selv om nye TV-apparat kan sies å være mer avanserte med sårbar elektronikk, mener likevel produsentene at dagens TV-er kan forventes å ha lenger levetid enn tidligere. Dette gjelder spesielt etter overgangen fra LCD-skjermer til LED-skjermer, som i dag dominerer butikkutvalget. LED-skjermer antas å ha langt over 10 års levetid dersom de brukes fornuftig, spesielt dersom TV-en settes i energisparingsmodus¹³. Vi velger – med bakgrunn i at både industrien og fokusgruppene vektlegger lenger brukstid på TV-apparater enn reklamasjonstiden på fem år – å øke brukstiden til åtte for TV-apparater i referansebudsjettet for 2024. For nettbrett, som er mer utsatt for skader, har batteri som forringes, og krever hyppige oppdateringer, velger vi fem år brukstid i referansebudsjettet for 2024. Over tid kan dette endres når EUs økodesigndirektiv blir gjeldende i Norge¹⁴.

Når det gjelder TV-kanalpakker velger vi i referansebudsjettet for 2024 å beholde ett TV-kanalpakkeabonnement per husstand. Selv om rapporten fra Nkom viste en nedgang i antall TV-abonnement (som antas ha sammenheng med økningen i videostrømmeabonnement) er det likevel fremdeles 2,1 millioner slike abonnement i Norge. SSBs mediebarometer viste også at syv av ti nordmenn har tilgang til standard TV-kanalpakker, selv om de eldre dominerer tilgangsbildet. Og selv med en dramatisk nedgang i lineært TV-konsum over tid, ser fremdeles halvparten av befolkningen på lineært fjernsyn en gjennomsnittsdag (mens omtrent like mange ser på strømmet og nedlastet innhold). I tillegg viste fokusgruppene at det fremdeles er vanlig å ha TV-kanalpakkeabonnement. Mange borettslag er bundet til slike

¹³ <https://insights.samsung.com/2022/05/23/the-truth-about-led-lifespan-and-the-longevity-of-your-display/>

¹⁴ <https://www.digi.no/artikler/snart-ma-nye-mobiltelefoner-og-nettbrett-tale-a-falle-i-bakken-flere-ganger/537192>

avtaler over tid, mens faste kanalpakker kan gi en følelse av enkelhet, trygghet og stabilitet for eldre forbrukere.

Selv om vi har beholdt TV-kanalabonnement i referansebudsjettet, velger vi for 2024 også å inkludere ett videostrømmeabonnement per husstand, uavhengig av husstandsstørrelse. Dette begrunnes med at strømmetjenester over tid har tatt over mye av tidsbruken fra lineær-TV og kanalpakker, spesielt blant unge. Både Elektronikkbransjen og Kantar viste til at åtte av ti norske husstander nå abonnerer på én eller flere strømmetjenester (ni av ti i SSBs mediebarometer), med et gjennomsnitt på godt over to strømmetjenester per husstand. I fokusgruppene fremkom det at enkelte kun hadde strømmetjenester hjemme, men at de også byttet på strømmetjenester og ikke abonnerte på alle samtidig. Selv om det var noe uenighet om et akseptabelt antall strømmeavtaler, var enigheten stor om at alle bør ha mer enn ett strømmeabonnement. Samtidig ble det vist til at de som har TV-kanalpakker gjerne får tilgang til en ekstra strømmetjeneste gjennom pakkenes poengsystem. Dermed antar vi at ett TV-kanalpakkeabonnement og ett videostrømmeabonnement, som representantvarer, til sammen vil dekke behovet til husstandene.

Til slutt ble det diskutert hvorvidt Chromecast-dongler og Apple-TV-bokser er noe som bør inn i referansebudsjettet. Vi mener at med en overgang til stadig flere smart-TV-er vil dette behovet over tid reduseres, og vi velger derfor å ikke legge dette til. Det samme gjelder diskusjonen rundt TV-dekoder som egen post. Her mener vi at de fleste TV-kanalpakker inkluderer dekoder i abonnementsstrukturen.

Tabell 6-19: TV-apparat i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	2	2	2	2
Brukstid (år)	8	8	8	8	8	8	8

Tabell 6-20: Nettbrett i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	-	-	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	5	5	5	5	5

Tabell 6-21: TV-kanalabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	12	12	12	12	12	12	12
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

Tabell 6-22: Videostrømmeabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	12	12	12	12	12	12	12
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

6.4 Lydanlegg/radio, musikkabonnement og tilbehør

I referansebudsjettet for 2023 ligger det inne to husholdningsartikler for avspilling og lytting til radio og musikk; DAB-radio og trådløs høyttaler. For DAB-radio er det tenkt én enhet for husstander med inntil tre personer, mens det inkluderes én ekstra enhet for husstander med over fire personer. Brukstiden for begge artikler er satt til ti år. De siste årene har digitaliseringen bidratt til store endringer også i «lydkonsumet», med overgang fra stereoanlegg og CD-er til strømmetjenester og bærbare lydenheter, samt overgang fra analog radiokringkasting (FM) til digital kringkasting (DAB). I referansebudsjettet mangler det samtidig digitalt «innhold» (utover DAB-radio-sendinger) til de digitale avspillingsenhetene. Musikkstrømmetjenester vil inkluderes i 2024 for å tette dette «innholdsgapet».

Tabell 6-23: DAB-radio i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	2	2	2	2
Brukstid (år)	10	10	10	10	10	10	10

Tabell 6-24: Trådløs høyttaler i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	10	10	10	10	10	10	10

Hvis vi ser på radiolytting og strømming av musikk i befolkningen, så har radiolytting vist en fallende tendens over flere år ifølge SSBs mediebarometer (SSB, 2023c). I 1995 lyttet 66 prosent av befolkningen til radio en gjennomsnittsdag, mens dette har falt til 49 prosent i 2022 (for DAB-radio spesifikt ligger andelen stabilt på 44 prosent de siste årene). Alder spiller igjen en stor rolle; kun 17 prosent i alderen 9-15 år lytter til radio en gjennomsnittsdag mot hele 73 prosent i aldersgruppen 67-79 år.

Selv om radiolytting har gått ned, har andelen som lytter til andre lydmedier økt noe, fra 38 prosent i 1995 til 57 prosent i 2022. Ser vi på musikkstrømming, lytter 66 prosent av befolkningen til strømmet musikk en gjennomsnittsdag (77 % blant 16-24-åringene), mens 30 prosent lytter til nedlastet musikk (60 % blant 9-15-åringene), 28 prosent til podkast (39 % blant 25-44-åringene) og 12 prosent til lydbok (17 % blant 67-79-åringene).

Elektronikkbransjens forbrukerundersøkelse (Elektronikkbransjen, 2023) viser at 28 prosent av norske forbrukere i 2022 kjøpte ett eller flere lydprodukter (44 % blant de under 30 år). Strømmehøyttalere ble kjøpt av 11 prosent, etterfulgt av radio (8 %), lydplanke (7 %), musikknettverk (5 %) og multiromsanlegg (4 %). Kjøpstendensen har vært stabil siden 2020. Forbrukerundersøkelsen viser videre at 40 prosent av norske forbrukere kjøpte hodetelefoner (75 % trådløse) eller øreplugg (85 % trådløse) i 2022. Denne andelen har vært stabil siden 2018. I tillegg viser SSBs mediebarometer (SSB, 2023c) at unge voksne bruker mye tid på lydmedier, og de i alderen 16 til 19 år lytter i over tre timer på slike medier en gjennomsnittsdag. Hele 82 prosent av de som lytter til lydmedier benytter mobiltelefonen, der hodetelefoner med stor sannsynlighet vil inkluderes i mye av denne tidsbruken.

Fokusgrupper

I flere av de *eksplorerende fokusgruppene* refereres det til et generasjonsskifte der stereoanlegg og høyttalere er blitt avleggs, mens Spotify/Tidal/YouTube, AirPods og bærbare/trådløse bluetooth-høyttalere har tatt over. Samtidig pekes det på at all lyd er «inne i øret» (Bente, fokusgruppe 2), at slikt tilbehør har blitt svært sentralt; «jeg tror det er mye viktigere med den man har i lommen da [AirPods]» (Emil, fokusgruppe 3), og at det brukes mer penger på dette enn på høyttalere. Hodetelefoner er mer mobile og passer til dagens musikk-konsum, som i stor grad foregår via mobiltelefonen, og mange har i tillegg et behov for å stenge verden ute. Dermed anses stasjonære høyttalere som irrelevante, mens bærbare høyttalere anses som langt mer nyttige i tillegg til hodetelefoner.

Angående strømmeabonnement, trekkes det frem at «en av hver» er naturlig, altså én for lyd (f.eks. Spotify) og én for film (f.eks. Netflix). For musikk spesifiseres Spotify Family som

fornuftig hvis man har barn. Det trekkes videre frem at man ikke «må» ha musikk, men enkelte mener at små barn kan ha nytte av «nattamusikk» (som alternativ til lesing på senga), og at det er nyttig for utvikling, identitet og relasjoner, ettersom musikk kan deles med venner (jf. underkapittel 5.45 som omhandler lydbøker for barn). Samtidig nevner en deltaker at Spotify ikke er så essensielt som mobiletelefon, og at man klarer seg med YouTube-musikk, men at det likevel er «nice to have».

I de *validerende fokusgruppene* diskuteres først DAB-radio. I fokusgruppe 8 anses det som normalt å ha DAB-radio hjemme, men flere mener at det holder med én radio per husstand, noe som støttes i fokusgruppe 5. Andre mener at man ikke trenger DAB-radio dersom man har mobiltelefon og en trådløs høyttaler. En av deltakerne trekker frem beredskapsaspektet som DAB har blitt markedsført som en viktig del av:

Maren: Radio er vel noe som myndighetene anbefaler at man skal ha i den overlevelsespakken sin, selv om ... hvis telefonsignalet blir borte, så er vel DAB-signalet borte og, kanskje? I hvert fall merker vi det der det er dårlig telefondekning, der er det dårlig DAB-dekning og.

(Fokusgruppe 8)

Selv når DAB-radio i beredskapshensyn trekkes frem, mener Håkon (fokusgruppe 5) at telefonen eller smarthøyttalere er gode alternativer. I flere av fokusgruppene er det dermed uenighet om viktigheten av DAB-radio i husstanden. «Jeg kjenner ikke mange som har DAB-radio», hevder Gustav (fokusgruppe 4). Flere bruker NRK-appen og mener man får DAB-radio på mobilen, mens enkelte fremhever at de primært lytter til radio i bilen eller på hytta. I diskusjoner om antall DAB-radioer en husstand bør ha, vurderes trådløse høyttalere eller «smarthøyttalere» som et substitutt for DAB-radio, og det antas at de ligger i samme prissjikt. Det nevnes i tillegg at radio kan strømmes gjennom TV-dekoderen, og at vekkerklokken på soverommet gjerne har DAB.

Kåre: En smart-høyttaler eller en Google Nest hub, som du kan streame radio på. Jeg jobbet på hovedkontoret til Elkjøp i min forrige jobb, og da vet jeg det at DAB-radio var en ganske dalende varekategori, så det er ikke vanlig å kjøpe det lenger, men man kjøper jo sånne smart-huber eller smarthøyttalere eller en Sonos eller sånne ting, som man kan høre radio på isteden.

(Fokusgruppe 6)

I diskusjonen om DAB-radio er noe alle husstander bør ha, trekkes det frem at behovet er aldersbetinget. Karls (fokusgruppe 6) egen husstand har ikke DAB-radio, men hans far har det, og Karl mener eldre liker å «bare skru på» radioen og la den stå på i bakgrunnen, mens yngre liker å kople spillelister, podkaster eller radiopakker til høyttalere eller hodetelefoner.

I sum ser vi i flere av fokusgruppene at smarthøyttalere vurderes som substitutt for DAB-radio (stasjonær), mens trådløse høyttalere kan tas med på tur og brukes i fritidssammenheng (mobil). Begge disse anses som husholdsprodukter, selv om trådløse høyttalere kunne passet på individnivå. For trådløse høyttalere mener blant annet

fokusgruppe 5 at én bør holde for en familie, mens antall enheter er uavklart for smarthøytalere.

I diskusjonen om musikk, er det stor enighet om at strømmeabonnement er normen i dag, og når deltakerne konfronteres med hvorvidt ett familieabonnement holder for en familie, påpeker Helene (fokusgruppe 5) at et slikt abonnement kan ha opptil seks brukere. Gustav (fokusgruppe 4) mener også at strømmeabonnement for musikk er naturlig, men «ikke noe menneskerett». Men det trekkes likevel frem at musikk er viktig for barna, slik vi så i de eksplorerende fokusgruppene. Når barna er små kan de gjerne benytte foreldrenes abonnement, men etter hvert vil et familieabonnement være mer naturlig, mener flere.

Hodetelefoner trekkes frem som viktig i alle fokusgruppene, og at dette burde inkluderes i referansebudsjettet ettersom «alle» har det.

Kine: Jeg tenker og kanskje at headset skulle vært der. Alle bruker jo AirPods, headset, ørepropper i en eller annen form. Jeg tenker at det burde vært det.

Kine: Det er blitt helt normalt.

Kåre: Jeg så da jeg tok t-banen ned i sta, så var det ingen som ikke gikk med noe i ørene.

Kjetil: Og har du headset, så koster de gjerne et par tusen.

(Fokusgruppe 6)

En av gruppene vektlegger at hodetelefoner er noe barn trenger tidlig, og det ses som en «ganske god utgiftspost», ifølge Mathilde (fokusgruppe 8). Det trekkes også frem at både øre- og hodetelefoner er ønskelig, ettersom de har ulike bruksområder: «Headset til gaming og små pods [...] når du går til skolen» (Mads, fokusgruppe 8). I fokusgruppen som tar for seg voksnes behov argumenteres det også for hodetelefoner. Både Noor og Natalie (fokusgruppe 9) mener hodetelefoner eller «noe å høre med» er viktig, mens Nils stiller spørsmål ved om det er like nødvendig for voksne som for alle andre. Det forsvarer delvis ved at det er praktisk, og at det ikke trenger å være «Apple AirPods til 3500,-» (Natalie, fokusgruppe 9).

Vurdering

I referansebudsjettet for 2024 velger vi å beholde DAB-radio, og vi velger å beholde én enhet for husstander på én til tre personer, og to enheter for husstander på fire eller flere personer. Til tross for at SSBs mediebarometer viser en nedgang i radiolytting, lytter fremdeles halvparten av befolkningen til radio en gjennomsnittsdag, og andelen er langt høyere for eldre forbrukere. Fokusgruppene viser samtidig til noe uenighet om relevansen av DAB-radio i dagens samfunn. Mens enkelte diskuterer antallet man bør ha i husstanden, mener flere at DAB-radio kan erstattes, og at «radio» kan konsumeres gjennom alternative enheter som mobiltelefon, smarthøytaler, TV-dekoder og vekkerklokke. Andre peker på at DAB er mest relevant på hytta og i bilen. DAB-radioens beredskapsrolle trekkes likevel frem som viktig, og at eldre kan føle trygghet og enkelhet med DAB-radio. Dette er samtidig i tråd med

anbefalingen fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), om at alle husstander bør ha en DAB-radio som går på batteri¹⁵.

I diskusjonene vurderes samtidig smarthøytalere som et substitutt for DAB-radio. Vi vurderer derfor at DAB-radio kan bestå som representantvare for «radiolytting», og at smarthøytalere eller liknende kan være substituerbare enheter. DAB-radio/smarthøytaler vurderes her som «stasjonære» enheter. Samtidig velger vi å beholde én trådløs høytaler per husstand i referansebudsjettet for 2024, som kan benyttes både i hjemmet (koplet til individuelle mobiltelefoner), men som også kan tas med utenfor hjemmet. For DAB-radio velger vi å redusere brukstiden til åtte år. Selv om DAB-radioene antas å utsettes for lite slitasje og har langt færre krevende komponenter enn eksempelvis moderne TV-er, vurderer vi smarthøytalere som mindre «robuste», med en antatt brukstid nærmere reklamasjonstiden. Dermed vurderes et «gjennomsnitt» av disse produktenes brukstid til å være åtte år. Vi velger samtidig å redusere brukstiden til fem år (reklamasjonstiden) for den trådløse høytaleren. Dette med tanke på dens varierte bruksområde, der mye av bruken antas å foregå ute i fritidssammenheng hvor produktet kan settes for slitasje og vann.

Videre velger vi i referansebudsjettet for 2024 å inkludere ett musikkstrømmeabonnement per husstand. Det finnes flere abonnementsmodeller, og vi prismåler et betalt abonnement for tre ulike husholdningsstørrelser: Et enkeltabonnement for husstander med én person, et duo-abonnement for husstander med to personer og et familieabonnement for husstander med tre eller flere personer. Selv om familieabonnement kun kan inkludere seks personer (jf. Spotify Family), antar vi at hushold med syv personer vil bestå av ett eller flere små barn som ikke trenger egen bruker. Vi så av SSBs mediebarometer at nesten syv av ti nordmenn lytter til strømmet musikk en gjennomsnittsdag, mens musikkstrømming i fokusgruppene ble sett på som naturlig, og der Spotify Family fremstod som fornuftig for familier med barn. Det er derfor naturlig å nå inkludere musikkstrømming i referansebudsjettet.

Til slutt vil vi inkludere trådløse hodetelefoner i referansebudsjettet for 2024. Vi så i Elektronikkbransjens forbrukerundersøkelse at hele fire av ti norske forbrukere kjøpte hodetelefoner eller øreplugger bare i 2022, og denne andelen har vært stabil siden 2018. Det har vært bekymringer knyttet til barns hørsel ved omfattende bruk av hodetelefoner og øreplugger, men i en omfattende studie finner FHI ingen sammenheng mellom bruk av hodetelefoner og hørselstap (kun ved høyt volum over lang tid rett inn i øret)¹⁶. Hodetelefoner ble trukket frem som et svært viktig forbruksprodukt i fokusgruppene, både øreplugger og hodetelefoner tilpasset et stadig mer mobilt og individualisert musikk-/lydkonsum. Dette ble også vurdert som en kostbar produktgruppe. Vi velger her trådløse hodetelefoner som representantvare (som også kan representere andre produkter som øreplugger til mobiltelefon eller *headset* til gaming). Brukstiden settes til fem år for denne produktgruppen. Vi velger samtidig å inkludere hodetelefoner fra samme alder som «mobiltelefonstart» – altså fra ti år og oppover.

¹⁵ <https://www.sikkerhverdag.no/din-beredskap/varsling-og-informasjon/slik-far-du-informasjon-ved-kriser/>

¹⁶ <https://www.fhi.no/nyheter/2021/hodetelefoner-og-oreplugger-med-moderat-lydvolum-er-ikke-skadelig/>

Tabell 6-25: DAB-radio/smarthøytaler i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	2	2	2	2
Brukstid (år)	8	8	8	8	8	8	8

Tabell 6-26: Trådløs høytaler i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	5	5	5	5	5	5	5

Tabell 6-27: Musikkstrømmeabonnement, månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	12	12	12	12	12	12	12
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

Tabell 6-28: Trådløse hodetelefoner til mobiltelefon i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	5	5	5

6.5 Spillmaskin, dataspill og tilbehør

I referansebudsjettet for 2023 ligger det inne én spillkonsoll som kan deles i husstanden. Her er brukstiden satt lik reklamasjonsfristen på fem år for denne type produkter. Utover dette er det tenkt ett spill til barn i alderen seks til ni år, to spill til barn i alderen ti til tretten år, og to spill til ungdom i alderen 14 til 17 år. Dette kan være «fysiske» spill (CD-rom), eller nedlastbare spill.

Tabell 6-29: Spillkonsoll med håndholdt kontroller i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Bruktid (år)	5	5	5	5	5	5	5

Tabell 6-30: Spill til spillkonsoll (barn 7+) i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	2	-	-
Bruktid (år)	-	-	-	1	1	-	-

Tabell 6-31: Spill til spillkonsoll (ungdom 12+) i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	-	2	-
Bruktid (år)	-	-	-	-	-	1	-

Digitale spill er blitt en stadig viktigere arena for barn og unge. Ifølge Steinnes¹⁷ er dataspill en av de største og dyreste hobbyene blant ungdom og en global milliardindustri. Bare i EU-området er det 800 millioner barn under 18 år, og 70 prosent av disse spiller spill (European Commission, 2022). Samtidig er ikke dette noe kun barn og unge engasjerer seg i, men også voksne. Regjeringen har en egen dataspillstrategi (Kulturdepartementet, 2019) som fremhever at det er politisk ønskelig å løfte dataspill som selvstendig kulturuttrykk, kunstform, næring og fritidsaktivitet – og erkjenne at dataspill er blitt en naturlig og vesentlig del av samtidskulturen. En aktiv dataspillpolitikk skal dessuten bidra til at hele befolkningen har tilgang til dataspill som kan gi felles referanser, læring og glede. Det vektlegges at kompetanse, forståelse og engasjement rundt spill må økes.

Ifølge SSBs mediebarometer for 2022 (SSB, 2023c) er det 42 prosent som har tilgang til spillkonsoller (koplest til TV) hjemme i 2022. Dette har holdt seg stabilt siden 2008, og har ligget rundt 50 prosent. Ser vi på alder og tilgang til spillkonsoll, har hele 81 prosent av barn i alderen ni til tolv år tilgang til dette hjemme, mens andelen gradvis faller med økende alder. Mens hele 59 prosent i alderen 35-44 år har tilgang til spillkonsoll, faller tilgangen til 18 prosent blant 55-66-åringene, og videre til kun 3 prosent blant 67-79-åringene. Dette kan være

¹⁷ <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsnyheter/slik-far-dataspill-oss-til-a-bruke-penger>

knyttet til at husstander med hjemmeboende barn i større grad har spillkonsoll for å dekke barnas spillbehov.

SSBs mediebarometer begynte registreringen av digital spillbruk i 2015. Da spilte 36 prosent av befolkningen digitale spill en gjennomsnittsdag. Dette har holdt seg stabilt (med en marginal nedgang) frem til 2022, da 29 prosent oppga at de spilte digitale spill. Det er en liten kjønnsforskjell der menn i noe større grad enn kvinner spiller digitale spill (32 % vs. 26 %). Forskjellen er større blant de yngre, men fra 45 år og oppover er andelen spillende kvinner høyere enn blant menn (dette kan inkludere alle former for digitale spill, som mobilspill).

Det er igjen alder som gir størst utslag. I 2022 spilte 71 prosent i alderen ni til femten år digitale spill daglig, mens spillbruken synker gradvis med alder (48 % for 16-24-åringer og 10 % for 80 år og eldre). I 2022 er de vanligste spillplattformene mobiltelefon (20 %), PC-spill (7 %), TV-spill (6 %), nettbrett (4 %) og håndholdte konsoller (1 %). Dette bildet endrer seg noe når vi ser på alder. I den yngste gruppen (9-15 år) er fremdeles mobiltelefon vanligst (47 %), mens TV-spill (22 %) og PC-spill (19 %) også brukes mye. For 16-24-åringer er bildet følgende; 29 prosent spiller mobilspill, 19 prosent PC-spill og 16 prosent konsollspill. I aldersgruppene over 24 år er spillbruken marginal og primært knyttet til mobiltelefon (18 % og synkende).

Forretningsmodellen i det digitale spillmarkedet er endret over tid, fra å kjøpe (og eie) spillet og få tilgang til alle funksjoner, til «freemium»-modeller der spillet lastes ned gratis, mens penger brukes i spillene til oppgradering, fremdrift, kjøp av virtuelle varer, forundringspakker, etc. (Reich m.fl., 2022). En ny studie fra SIFO viser hvordan økt bruk av manipulerende design i kommersielle spill utnytter og påvirker barn til økt forbruk av digitale varer i spill (Reich & Steinnes, 2023). Samtidig viser denne forskningen at spill ofte tilbyr sosiale møteplasser for barn hvor lokale vennskap styrkes, og at disse digitale varene brukes til å skape identitet og tilhørighet i barnas lokale kontekst. Samtidig må barn ofte forhandle med foreldrene sine om tilgang til enkelte produkter eller medier, og dette kan skape et visst press hjemme.

I tillegg brukes penger på spillrelaterte varer («*gaming merch*»), som t-skjorter, gensere, plakater, mobildeksler, kosedyr og plastfigurer av spillkarakterer, samt annet *gaming*-tilbehør som PC, skjerm, tastatur og stol. Spillrelaterte kjøp er dermed blitt et svært omfattende forbruksfelt (Mainsah & Steinnes, 2020)¹⁸. Forbruk i spill påvirkes av foreldrene, ved at de betaler eller godkjenner kjøpene. Å kjøpe produkter (utover musikkfiler og filmer) som kun eksisterer digitalt (virtuelle varer/valutaer) er et forholdsvis nytt fenomen som mange voksne ikke har erfaring med og kanskje heller ikke helt ser verdien av.

Tall fra *Barn og medier*-undersøkelsen (Medietilsynet, 2022) viser at over 63 prosent av 9-18-åringer som spiller videospill, har kjøpt noe i spillet med ekte penger. Det er en økning fra 2020 da andelen var 58 prosent. De mest populære spillene blant barn og unge gir muligheter for å kjøpe ytterligere innhold og spillgjenstander. Det er en kjønnsforskjell knyttet til kjøp, der gutter i langt større grad enn jenter kjøper ting i spill. Selv om enkelte deler av barns spillforbruk anses som problematisk, som kjøp av *lootboxes*/overraskelsespakker

¹⁸ <https://utdanningsforskning.no/artikler/2020/ny-studie-avdekker-de-unges-dataspillvaner/>

(Borch & Steinnes, 2023), er det likevel blitt en etablert praksis, og en viktig del av identitetsutviklingen og jevnalderkulturen til barn og unge.

Fokusgrupper

I de *eksplorerende fokusgruppene* ble det diskutert hva som er viktig for barn og unge i dag, og det kom frem at visse interessefelleskap, som gaming, er viktig selv om dette er en kostbar hobby/interesse. Det ble trukket frem at det finnes fritidsklubber og bibliotek der gamingutstyr er tilgjengelig, men at dette ikke er like utbredt overalt, spesielt i spredtbygde strøk. Derfor må familier i stor grad investere i gamingutstyr selv for at barna skal kunne delta på det som har blitt en viktig sosial arena. I fokusgruppene fremheves det at dataspill er blitt veldig «vanlig», men samtidig ikke en «livsnødvendig ting». Dyre gaming-PCer burde derfor ikke være forventet, mener enkelte, mens ulike spillkonsoller (som anses som noe rimeligere) vurderes som mer naturlig:

Bente: Jeg føler jo også at de fleste husholdninger i dag med barn, de må ha Xbox eller Playstation. Hvis du ikke har det, er du helt utafor.

(Fokusgruppe 2)

Videre trekkes det frem at spillkonsoll er relevant fra åtte-niårsalderen, selv om mange av spillene som spilles er anbefalt for eldre barn. I tillegg tilkommer det en rekke kostnader i forbindelse med spillbruken.

I de *validerende fokusgruppene* dreier diskusjonene seg mest om spillkonsoller, kjønnsforskjeller i gaming, og den økende tendensen til kjøp i spill. I fokusgruppe 5 nevnes det at mye av spillingen foregår på mobil, nettbrett og håndholdte konsoller (Nintendo), men at «flertallet» ikke har spillkonsoller hjemme. Enkelte mener det likevel kan bli et klasseskille mellom de som har tilgang – spesielt til gaming-PC – og de som ikke har det. Her trekkes spillkonsoll frem som alternativ, og at gaming-PCene ofte er dyrere:

Hedvig: Før måtte man jo ha PC i skolearbeid eller ... alle hjem måtte ha en PC. Nå trenger ikke alle hjem å ha en PC lenger, fordi man har laptop og andre ting, men hvis det PC-en brukes til, det er liksom gaming, og da blir det jo veldig dyrt å kjøpe en PC fordi den skal games med. Det er underholdning bare. Men da blir det veldig skille.

(Fokusgruppe 5)

Selv om det kan være prisforskjeller, mener flere i fokusgruppe 7 at husstanden bør ha tilgang til enten spillkonsoll eller gaming-PC. I vurderingen av om spill bør inkluderes også for voksne, mener flere i fokusgruppe 9 at brettspill er bedre, ettersom det er så mye nettbrett og digitalbruk i hjemmet ellers. Andre mener derimot at voksne spiller «TV-spill» (konsollspill), og at dette er naturlig å vurdere for voksegruppen.

I flere av fokusgruppene trekkes det frem at gaming i langt større grad gjelder for gutter, mens jenter ofte spiller på telefonen der spillene er langt rimeligere og spillosheten er selve mobiltelefonen. Gaming fremheves som viktig for gutter, mens sosiale medier er et «must» for jenter. I diskusjonen om antall spill barn og unge bør kunne kjøpe årlig, mener flere at to spill i året er lite, spesielt for gutter. Det trekkes frem at jenter også spiller, slik som Sims, og

at det her er det lagt opp til kjøp av klær, sminke og musikk i spillet. Det trekkes frem at denne forretningsmodellen – der spillene er gratis og kjøp foretas i spill – også er vanlig i spill hos gutter, eksempelvis kjøp av *skins* i Fortnite. Det tillegges at dette er viktig for sosial inkludering både hos gutter og jenter.

Maren: Det går litt på det sosiale inkluderingen, tenker jeg. Når man er kanskje seks til ni år, så utvikles det og går litt over i at det forventes å ha, de spiller Roblox eller Minecraft eller Sims, og at de da tar med seg det forbruket litt der.

Jeg er helt enig. Det går penger på det. Ikke så mye, men fordi de andre menneskene forventer at du har det kuleste skinnet når du spiller med lag og sånne ting. Så skal de helst være like og så har noen kjøpt et nytt skin, og så skal de andre ... ja.

(Fokusgruppe 8)

Angående kjøp i spill, så luftes det hvorvidt dette også kan gjelde for barn under fem år. Et par deltakere mener dette ikke er aktuelt, mens Linn (fokusgruppe 7) har kjøpt app-spill til fem-åringen. Leon (fokusgruppe 7) ønsker å kjøpe selve spillet og ikke få gratisversjoner med kjøp-i-spill, fordi man da får bedre kontroll med både kjøp og reklame.

I fokusgruppene var det viktig for mange av foreldrene å understreke at de ikke betalte for «skins» og lignende i spill. Dette kan ses i lys av Veblens teorier om stedfortredende forbruk (1899). For mange voksne vil et forbruk av mer «riktige leker», som eksempelvis treleker for små barn eller bøker for større barn være noe de heller ønsker å vektlegge (Pugh, 2011). Til tross for at foreldrene selv ikke godkjente dette forbruket ved å betale direkte for det, fortalte de at de forsto viktigheten av disse kjøpene for barns tilhørighet:

Håkon: Ja, alle kompisene til min [sønn] som spiller Fortnite, hvis de ikke har skins så blir det diskusjoner på skolen og mobbing og sånne ting

Intervjuer 1: Er det sånn at virtuelle klær nesten er viktigere enn fysiske klær?

Håkon: Mye viktigere enn fysiske klær i 6-9 års alderen ja. Da spiller ikke fysiske klær noen rolle.

(Fokusgruppe 5)

I samme fokusgruppe ble konsekvensene av å ikke ha dette gjort enda tydeligere av Hedvig:

Hedvig: Da blir man fort utenfor i hvert fall, hvis man ikke har det, så det er forventet at man kan gi det til barna sine, i moderat mengde da.

(Fokusgruppe 5)

Flere av deltakerne fortalte at barna fikk lov til å kjøpe slike varer i moderate mengder for sine egne lommepenger. Som nevnt erkjente foreldrene at de selv ikke helt skjønner

betydningen dette har for barna, men at de som voksne likevel må «sette standarden» og grenser for virtuelle kjøp, selv om barna utsettes for status- og kjøpepress.

Det ble også diskutert hvorvidt kjøp av virtuelle varer er et kjønns spesifikt fenomen som i større grad gjelder gutter enn jenter. Her trakk noen foreldre frem «Roblox-penger», eller andre virtuelle valutaer, og nevnte at disse er populære hos begge kjønn, også som bursdagsgaver:

Hedvig: Da blir man fort utenfor i hvert fall, hvis man ikke har det, så det er forventet at man kan gi det til barna sine, i moderat mengde da.

(Fokusgruppe 5)

Vurdering

I referansebudsjettet for 2024 velger vi å beholde én spillmaskin/spillkonsoll per husstand, men dette inkluderes kun for husstander bestående av flere enn to personer, det vi antar å være barnefamilier. Vi tar utgangspunkt i stasjonære spillkonsoller og ikke gaming-PCer eller håndholdte spillenheter. Spillkonsollen kan både ta fysiske spill (CD-rom) og har lagringskapasitet til nedlastbare spill. Vi velger å videreføre brukstiden på fem år for denne produktgruppen.

Vi så i innledningen at digitale spill er en svært stor, viktig og dyr fritidsarena, spesielt for barn og unge. Dessuten er dataspill prioritert politisk i en egen dataspillstrategi, der dataspill anerkjennes som en sentral del av samtidskulturen, og der målet er å bidra til å gi hele befolkningen tilgang til dataspill. Mediebarometeret til SSB viste dessuten at fire av ti har tilgang til spillkonsoll hjemme, og hele åtte av ti i alderen ni til tolv år. Samtidig spiller hele syv av ti ni til femtenåringer digitale spill daglig, selv om mobilspill her er dominerende. Vi så også at forretningsmodellen i det digitale spillmarkedet har endret seg over tid, der en større andel «freemium»-spill lastes ned gratis, mens penger brukes i spillene. Barn og medier undersøkelsen viste samtidig at rundt seks av ti ni til attenåringer har kjøpt virtuelle varer med ekte penger.

Fokusgruppene anså spill/gaming som viktige interessefelleskap for barn, selv om noen former for gaming kan fremstå som svært kostbare. Derfor, selv om dataspill er blitt svært vanlig, ble det fremhevet at dyre gaming-PCer ikke kan forventes, mens spillkonsoll anses som akseptabelt og noe mer moderat priset. Det ble også lagt vekt på at gaming-PCer i stor grad knyttes til gutter og mobilspill til jenter. Samtidig er det blitt mer vanlig med gratis spill der kostnader i større grad knyttes til kjøp i spill. Dette jevner ut det kjønnete kostnadsbildet. Det ble også diskutert behov for å dekke utgifter til kjøp av virtuelle varer/valutaer, og for enkelte deltakere fremstod dette som svært viktig for barnas sosiale inkludering. I referansebudsjettet for 2024 vurderer vi kjøp av spill, både fysiske og nedlastbare, og kjøp av virtuelle varer/valutaer (inkludert spill-apper for de yngste) som del av samme kostnadsbilde. Vi velger å beholde fysiske spill tilpasset spillkonsoll som representantvare, men erkjenner variasjonen i alternative spillbaserte kostnader på individnivå, og vil prismåle alderstilpassede spill for de ulike aldersgruppene. Dermed beholdes ett spill årlig til barn i alderen seks til ni år, to spill til barn i alderen til tretten år, og to spill (med høyere aldersgrense) til ungdom i alderen 14 til 17 år.

Tabell 6-32: Spillkonsoll med håndholdt kontroller i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	-	-	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	5	5	5	5	5

Tabell 6-33: Spill til spillkonsoll i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	2	2	-
Brukstid (år)	-	-	-	1	1	1	-

6.6 Skriftlige medier og abonnement

I referansebudsjettet for 2023 forventes det at voksne forbrukere skal kunne kjøpe seg fem bøker årlig. I tillegg er det på husholdningsnivå lagt inn løssalgsaviser, der det forventes at en husholdning på inntil tre personer skal kunne kjøpe 24 aviser årlig. Dette øker til 50 aviser for fem til sekspersonshusholdninger, og ytterligere til 75 aviser for seks- til syvpersonshusholdninger. Det er også lagt inn ett digitalt avisabonnement og ett digitalt tidsskriftabonnement årlig, uavhengig av størrelsen på husholdningen.

Tabell 6-34: Bok for voksne i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	-	-	5
Brukstid (år)	-	-	-	-	-	-	1

Tabell 6-35: Løssalgsavis (papir) i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	24	24	24	50	50	75	75
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

Tabell 6-36: Avisabonnement (digitalt) i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	12	12	12	12	12	12	12
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

Tabell 6-37: Tidsskriftabonnement (digitalt) i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	12	12	12	12	12	12	12
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

I vurderingen av hvilke og hvor mange skriftlige medier norske husholdninger bør ha mulighet til å kjøpe innenfor et akseptabelt forbruksnivå, har det de siste årene skjedd store endringer. Dette gjelder spesielt for aviskonsumet som er blitt sterkt preget av digitaliseringen, som også har bidratt til å endre hvorvidt avismedier betales for eller konsumeres gratis.

Norsk mediebarometer for 2022 (SSB, 2023c) viser at nedgangen i betalte papiravisabonnement har vært betydelig over tid. I 2021 hadde 29 prosent av befolkningen tilgang til betalte abonnement. Her er aldersforskjellen stor ettersom hele 79 prosent i alderen 80 år og eldre benyttet seg av betalt avisabonnement samme år. Samtidig hadde 41 prosent av befolkningen tilgang til betalte nettavisabonnement i 2022, mens 64 prosent av befolkningen leste nettaviser en gjennomsnittsdag.

Generelt sett viser mediebarometeret at andelen som leser papiraviser en gjennomsnittsdag har vært sterkt fallende fra 1990-tallet og utover 2000-tallet – fra 85 prosent i 1995 til 21 prosent i 2022. De fleste leser/ser nyheter i nettaviser og på sosiale medier, men aldersforskjellene er store. Blant de yngste er sosiale medier og nettaviser viktigst, mens papir/nettaviser og lineær-TV er viktigst for de eldste. Hvis vi ser på nettavis versus papiravis, er aldersforskjellen også betydelig; mens 70 prosent av de over 80 år leser papiraviser en gjennomsnittsdag i 2022, gjør kun 3 prosent i alderen 16 til 24 år det samme. For nettavis er det motsatt; mens 25 prosent av de over 80 år leser nettaviser en gjennomsnittsdag, gjør 55 prosent det samme i alderen 16-24 år.

Kantars *Forbruker & Media*-undersøkelse fra 2022/2023 tar for seg dekningen til papiraviser, og den viser en gradvis nedgang til 27 prosent i 2022/23, og en tilsvarende stigning i daglig dekning for nettaviser til 72 prosent i samme periode. Aftenposten er Norges desidert største papiravis, og også den klart største eavisen (antakelig abonnement). Undersøkelsen viser

også at 4 prosent leser minst én avis daglig. Samtidig er VG den desidert største avisen totalt i Norge, på nett og papir samlet.

Norsk mediebarometer for 2022 (SSB, 2023c) viser også en nedgang i konsumet av andre papirbaserte medier en gjennomsnittsdag; tidsskrifter (8 % i 2022), tegneserier (6 % i 2022) og ukeblad (7 % i 2022). For papirbaserte tidsskrifter har andelen lesere vært jevnt fallende siden 1990-tallet (18 % i 1991), mens leserandelen for 2022 øker til tolv prosent hvis nettidsskrift inkluderes. Menn i alderen 67 til 79 år er den dominerende lesergruppen. For ukeblad leser fire prosent av befolkningen nettbaserte versjoner, og totalt leser ti prosent av befolkningen ukeblad en gjennomsnittsdag, mens den største lesergruppen er de over 80 år. Hvis vi ser på lesing av tegneserier på papir (blader, striper, bøker) en gjennomsnittsdag, har eksempelvis fallet i daglig lesning blant de yngste (9-15 år) vært betydelig over tid, fra rundt 50 prosent aktive lesere en gjennomsnittsdag på begynnelsen av 1990-tallet til ni prosent i 2021¹⁹. Det er papirutgaver av Donald Duck og liknende serier som dominerer forbruket.

I følge Kantars *Magasinundersøkelse* fremkommer det at i 2022/2023 leste 18 prosent av befolkningen minst ett papirmagasin daglig, en liten nedgang fra 20 prosent i 2021/2022²⁰. Det er forbruket av medlemsblad fra ulike organisasjoner og diverse gratismagasin som klart dominerer. Kantars undersøkelse viser en gravis reduksjon i daglig dekning for magasiner, fra 42 prosent i 2012, til 18 prosent i 2022/23.

Til slutt, hvis vi ser på bøker, så viser Norsk mediebarometer for 2022 (SSB, 2023c) at 26 prosent av befolkningen leser papirbøker på fritiden en gjennomsnittsdag i 2022, og dette har holdt seg stabilt i mange år. Hvis ebok-lesere inkluderes, øker andelen til 29 prosent. Isolert sett er det fremdeles en liten andel ebok-lesere (4 %) sammenliknet med papirbok-lesere. Det er de eldste som i størst grad leser bøker daglig, hele 42 prosent blant de over 80 år. Barn (9-15 år) er også relativt ivrige lesere, og 31 prosent av gutter og 28 prosent av jenter leser papirbøker på fritiden en gjennomsnittsdag. Tar vi for oss lydbøker, er det 12 prosent av befolkningen som lytter til lydbok en gjennomsnittsdag.

I SIFOs deprivasjonsundersøkelse for 2023 stilles det spørsmål om man synes det er viktig å ha anledning til å lese aviser, magasiner og bøker. Her svarer 96 prosent positivt på dette, og det er også svært mange (91 %) som leser i hverdagen. Blant de som ikke leser i hverdagen svarer én av tre at dårlig råd er en hovedgrunn til at de ikke leser.

Fokusgrupper

I de *eksplorerende fokusgruppene* diskuteres ulike typer lesestoff, og i stor grad dreier diskusjonene i retning av digitale varianter, som «lydbøker» og «podkaster», i tillegg til at bøker kan leses på lesebrett eller mobilen. Det samme gjelder aviser der digitalabonnement vurderes som et naturlig valg. I tillegg knyttes antatt nedgang i aviskonsum til manglende tid, og at det er «i helgen man har tid til å lese avisen» (Einar, fokusgruppe 3).

I de *validerende fokusgruppene* diskuteres det hvorvidt hushold i dag trenger et eget betalt avisabonnement, ettersom det er mange alternative måter å få tak i (gratis) nyheter på.

¹⁹ I 2022 endret målingen seg til å inkludere striper, og dette resulterte i en økning til 17%.

²⁰ Bygger på Kantars Forbruker & Media-undersøkelse fra 2022/2023.

Hedvig (fokusgruppe 5) fremhever at hennes familie verken har digitalt tidsskriftabonnement eller digitalt avisabonnement, mens andre peker på at ett av disse kan være greit å ha, enten digitalt eller på papir. Det kommer frem i flere av fokusgruppene at lokale nyhets saker i dag stort sett ligger bak en digital betalingsmur. Både Kåre og Kjetil (fokusgruppe 6) fremhever at de som bor i distriktene må kjøpe abonnement om de skal få tilgang til lokalnyheter, ettersom «alt er pluss» (Kjetil, fokusgruppe 6).

Det er langt færre diskusjoner rundt behovet for tidsskrifter, men i fokusgruppe 6 mener flere at man bør ha tilgang til hobbybaserte tidsskrift som dekker nisjeinteresser. I fokusgruppe 9 diskuteres både avis- og tidsskriftabonnement, og noen mener at begge deler i dag er tilgjengelig gratis, selv om man ikke får dybdeartikler, men nok til at man kan delta i sosiale samtaler. En deltaker mener likevel at aviser er lettere tilgjengelig gratis enn tidsskrifter.

Natalie: Det er mye aviser som er gratis, eller man kan få informasjon, men på tidsskrift, så føler jeg kanskje at man kan ha et abonnement fordi er man interessert i noe spesielt.

(Fokusgruppe 9)

I diskusjoner rundt bøker, er flere inne på lydbok og podkast som alternativer til papirbøker, slik det fremkom i de eksplorerende fokusgruppene. Hedvig (fokusgruppe 5) mener at lydbok er blitt veldig vanlig, og Heidi (fokusgruppe 5) sier det samme om podkast. Gruppen mener at podkast passer på husholdsnivå og kan erstatte tidsskriftabonnement. En deltaker i fokusgruppe 4 konkretiserer egen lydbokbruk, og sier at når de er ferdig med Storytel går de videre til Fabel, så til Podimo, og det er lett å opprette og pause abonnement. En annen trekker frem podkast-abonnement, og at disse også koster litt, men at dette er noe hun benytter mye. Flere mener at lydbok/podcast er noe man burde kunne ha tilgang til i hverdagen. Samtidig anses fremdeles papirbøker som relativt vanlig, og Kjetil i fokusgruppe 6 trekker frem at prisene uansett er noenlunde like, slik at fysisk og digital utgave er substituerbare: «En digitalbok koster jo ikke så langt unna det en fysisk bok koster» (Kjetil, fokusgruppe 6). Bøker anses som relativt dyre, samtidig trekker flere i fokusgruppe 9 frem at de låner både fysiske bøker og e-bøker på biblioteket og dermed ikke har noen utgifter knyttet til dette.

Vurdering

I referansebudsjettet for 2024 velger vi å beholde innkjøp av fem bøker årlig for voksne på individnivå. Dette kan være fysiske bøker, e-bøker eller lydbokabonnement. Mediebarometeret til SSB viste at én av fire leser papirbøker på fritiden en gjennomsnittsdag, og dette har holdt seg stabilt over tid. Til sammenlikning utgjør e-boklesing foreløpig kun 4 prosent, og lydboklytting 12 prosent. Derfor velger vi å beholde den fysiske boken (papir) som representantvare, og for å favne prisspennet på bøker prismåler vi både bok i innbundet utgave til fullpris, og pocketbok, som typisk vil være noe rimeligere.

Samtidig velger vi å ta ut løssalgsviser, men beholder ett digitalt avisabonnement per husstand i referansebudsjettet for 2024. Bakgrunnen for dette er at digitaliseringen har endret avismarkedet mer enn bokmarkedet. SSBs mediebarometer viste at andelen som leser papiraviser har falt dramatisk over tid, og utgjør i dag én av fem forbrukere (selv om andelen er nærmere åtte av ti for den eldste gruppen), mens over tre av fem leser nettaviser.

Tilgangen til gratis nettaviser gjør derfor at disse anses som et rimeligere substitutt for løssalgaviser, som dermed tas ut. Selv om det har vært en nedgang i betalte avisabonnement, har fremdeles tre av ti tilgang til betalt papiravisabonnement og fire av ti tilgang til betalt nettavisabonnement. I fokusgruppene fremkom det at ett avisabonnement per husstand kan være greit, enten digitalt eller papir, og dette gjelder spesielt for lokalaviser som stort sett ligger bak betalingsmur. Dermed er det naturlig å opprettholde ett avisabonnement per husstand i referansebudsjettet for 2024.

SSB og Kantar viste begge til en fallende trend for papirbaserte tidsskrifter/magasin, mens andelen som leser nettbaserte versjoner er marginal. Samtidig domineres tidsskriftlesing av gratis medlemsblad. Likevel vurderer vi det som viktig at en husstand har tilgang til et betalt interesse-/hobbybasert tidsskrift utover aviser. Dette finner støtte i fokusgruppene. Selv om noen mener gratisalternativene er mange, påpekes det at man bør ha tilgang til hobbybaserte tidsskrift som dekker nisjeinteresser. Det trekkes frem at betalte podkaster også kan fungere som substitutt for tidsskrift på husholdningsnivå. Vi velger derfor å beholde ett digitalt tidsskriftabonnement som representantvare for nisje-/interessebasert bladkonsum.

Tabell 6-38: Bok for voksne (innbundet utgave) i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	-	-	1
Bruktid (år)	-	-	-	-	-	-	1

Tabell 6-39: Bok for voksne (pocketutgave) i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	-	-	4
Bruktid (år)	-	-	-	-	-	-	1

Tabell 6-40: Avisabonnement (digitalt), månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	12	12	12	12	12	12	12
Bruktid (år)	1	1	1	1	1	1	1

Tabell 6-41: Tidsskriftabonnement (digitalt), månedlig betaling i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	12	12	12	12	12	12	12
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

7 Fritidsutstyr

Fritid er en viktig del av menneskers liv, og noe som barn i Norge har rett på gjennom FNs barnekonvensjon. Fritid, slik det er operasjonalisert i det norske referansebudsjettet, består av to komponenter: aktivitetene man gjør og utstyret man trenger til det. I dette kapitlet vil vi gå gjennom representantvarene for fritidsutstyr for forskjellige aldersgrupper og husholdningsstørrelser, som man bør ha tilgang til hvis man skal leve på et akseptabelt forbruksnivå i Norge. Det vil selvsagt forekomme variasjon når det gjelder hvilket fritidsutstyr personer selv vil foretrekke å kjøpe inn, og vi minner om at innenfor referansebudsjettets rammer vil man stå fritt til å velge annerledes enn hva som blir representert i dette kapitlet.

I dette kapitlet tar vi utgangspunkt i den sentrale plassen friluftsliv og bruk av naturen har i det norske samfunnet. I den forbindelse har vi, ved å inkludere en bredde av turutstyr, lagt opp til at norske familier skal ha mulighet til å dra på turer i skog og mark. Videre tar vi for oss utstyret man trenger til organiserte fritidsaktiviteter, sykkel og mer dagligdags utstyr som matboks, sportsbag og drikkeflaske.

Friluftsliv har en sentral plass i norsk kultur, og trekkes frem som en del av nordmenns felles identitets- og kulturforståelse (Westersjø, 2007). Det å benytte seg av naturen ble trukket frem som en viktig del av norsk kultur under den nasjonalromantiske bevegelsen og nasjonsbyggingsprosjektet det norske borgerskapet satte i gang i etterkant av frigjøringen fra Danmark på starten av 1800-tallet (Faarlund m.fl., 2007). Ordet ble først skrevet av Henrik Ibsen og beskrev en bevegelse blant datidens kulturskikkelser (som Ibsen, Wergeland osv.), og var inspirert av den romantiske bevegelsen og den første formen for *turisme* som tok sted i kontinental-Europa i etterkant av opplysningstiden (Faarlund m.fl., 2007).

Friluftsliv som kulturell aktivitet for nordmenn kommer blant annet til uttrykk i stiftelsen av den norske turistforeningen (1868), og var i starten en aktivitet den norske middelklassen engasjerte seg i (Faarlund m.fl., 2007). Dette spredte seg sakte til arbeiderklassen gjennom starten av 1900-tallet, før det virkelig begynte å ta fart blant norske arbeidere på 1920-tallet – noe som står i motsetning til hva som var tilfellet i kontinental-Europa (Faarlund m.fl., 2007). Videre ble allemannsretten vedtatt i 1957, en lov som sikrer alle rett til å ta seg gjennom ukultivert land innenfor Norges grenser, og friluftslivet som en sentral del av norsk identitet og samfunn kommer videre til uttrykk gjennom en rekke lovtekster, stortingsmeldinger, rundskriv og offentlig forvaltning (Westersjø, 2007).

Når vi ser på tilgjengelig statistikk over nordmenns fritidsaktiviteter ser vi at lengre turer til fots eller på ski har tronet på toppen av statistikken fra man begynte å samle inn data i 1970 og frem til i dag. Dette er aktiviteter som ikke bare har lang historisk fartstid, men som også er godt forplantet i hva befolkningen bruker fritiden sin på. Siden 2000-tallet har måten vi engasjerer oss i friluftsliv blitt mer differensiert og allmenngjort (Waalder, 2022). Differensiering viser til at friluftaktiviteter har blitt spaltet opp i flere ulike typer aktiviteter som gjøres ute i naturen (f.eks. sykling, alpint, fiske, klatring og randonee), mens allmenngjøring viser til at aktivitetene blir tatt i bruk av flere uten at de nødvendigvis er, eller trenger å være, en ekspert på det (Waalder, 2022).

Slik sett har friluftsliv og aktiviteter ute i naturen lang fartstid blant nordmenn og er en viktig del av måten vi forstår vår nasjonale, felles identitet på. Dette kommer til uttrykk historisk, i

lovverket vårt og i måten vi forvalter naturen innenfor rikets grenser. Å benytte seg av naturen som en fritidsarena er vanlig og utbredt, og typene av aktiviteter vi engasjerer oss i har utviklet seg. Allmenheten engasjerer seg nå i et langt bredere utvalg av forskjellige uteaktiviteter enn før. Dette danner bakteppet for innholdet i det norske referansebudsjettet som blir vurdert i dette underkapitlet, og slik sett skal helheten her legge til rette for en rekke forskjellige typer aktiviteter som i all hovedsak er friluftsbaserte.

7.1 Skipakke

Skipakke (ski, skisko og bindinger) ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med følgende forbruksnivå for de ulike aldersgruppene: Én skipakke med brukstid på tre år for aldersgruppen 3 til 5 år, og én skipakke med brukstid på fire år fra og med fylte seks år og oppover. Det ligger ikke inne skipakke for de aller minste (0-2 år).

Tabell 7-1: Skipakke (ski, skisko og bindinger) i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	3	4	4	4	4

At man i Norge blir «født med ski på beina» stemmer nok ikke med realiteten på landets fødestuer, men ser ut til å gi et godt bilde av posisjonen det har som en tradisjonell friluftaktivitet i den norske befolkningen (Dalen & Oppøye, 2023). Ski har i Norge vært en populær fritidsaktivitet siden midten av 1800-tallet, og har blitt kartlagt som en friluftaktivitet av Statistisk Sentralbyrå (SSB) siden 1970 (Dalen & Oppøye, 2023). Fra og med de første målingene i 1970 og frem til i dag har mer enn halvparten av befolkningen gått lengre turer på ski, noe som kun blir overgått av andelen som har gått lengre fotturer i løpet av året.

Videre er det også viktig å bemerke at vinteraktivitetsdager/skidager er en vanlig del av skoleåret til elever i grunnskolen, og at nødvendig utstyr til dette ikke dekkes av gratisprinsippet (Utdanningsdirektoratet, 2023d). Det vil si at skolen ikke er pliktig til å kjøpe inn utstyr, samtidig som det presiseres at skolen må sørge for at det er mulig å låne ski dersom elevene ikke selv har tilgang på skiutstyr (Utdanningsdirektoratet, u.å) (Utdanningsdirektoratet, 2023d).

Når vi ser på anbefalinger for selve skiene, anbefaler Norges skiforbund at barn frem til og med elleve år har ski som er «fra ca. 5 cm under kroppshøyde og oppover til 5 cm over kroppshøyde. Lengden går gradvis oppover etter hvert som barnet vokser og får bedre ferdigheter.» (Norges Skiforbund, 2023). Ut fra disse anbefalingene vil man måtte bytte ut skiene til barna ca. annethvert år frem til de fyller 15 år, hvis man baserer seg på de gjennomsnittlige vekstkurvene for norske gutter og jenter mellom 4 og 19 år (Vekststudien, 2023a, 2023b, 2023c, 2023d). Etter fylte 15 år ser man at veksten for begge kjønn stabiliserer seg slik at veksten ikke vil påvirke eventuelle innkjøp, men heller bruken av skiene. Utskifting av skisko og ski vil i all hovedsak følge samme intervaller med tanke på barns vekst, men vil i aldersgruppen 14-17 år måtte ta høyde for at dette er perioden hvor

jenter og gutters føtter som regel blir ferdig utvokst og at de må skifte ut sko raskere enn skiene (Modern Foot & Ankle, 2024).

I Norge har felleski inntatt rollen som nordmenns foretrukne ski, og velges av ni av ti nordmenn når de kjøper nye ski (Kjetså, 2017). Det finnes også en rekke tips for å forlenge levetiden på skiene man eier, og Sparebank1 har som en del av sitt skibank-prosjekt utarbeidet en liste med vedlikeholdstips for å forlenge skienes brukstid (Sparebank1, 2021). Ved å rense skiene ordentlig, grunne dem med voks og legge på glide etter sesongen kan man sørge for at skiene beholder fremdriftsevnen lengre (Sparebank1, 2021). Det pekes også på at riper på skiene kan repareres ved hjelp av P-tex plast som man smelter på skiene, og at fliser i skiene kan ordnes ved bruk av Epox-lim (Sparebank1, 2021). Til slutt påpekes det at ødelagte bindinger kan skiftes ut etter behov uten at skiene trenger å skrotes av den grunn (Sparebank1, 2021).

Fokusgrupper

Ski ble tatt opp av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene som noe man bør ha tilgang til når vi spurte om hva slags fritidsutstyr barn i Norge bør ha hvis de skal leve på et akseptabelt forbruksnivå. Det var konsensus om at ski var noe man burde ha.

Da dette ble presentert for deltakerne i de ulike validerende fokusgruppene var det enighet om at skipakke burde inngå i budsjettet, men det var noe uenighet rundt den estimerte brukstiden for skipakke til de yngste aldersgruppene:

Hanne: Jeg har bare lyst til å si brukstid 4 år på skipakke til en 6-åring, nei. Det skjer ikke. Der snakker vi 1-2 år.

(Fokusgruppe 5)

Det var gjennomgående kommentarer på at brukstid på fire år for ski til voksne ikke var en god beskrivelse av den faktiske varigheten på produktet, men snarere reflekterte skiforbruket til de som er «spesielt interessert» i ski:

Kåre: Ikke hvert fjerde år, hvis du ikke er veldig interessert i det.

(...)

Kjetil: Jeg tror det på ski er riktig.

Intervjuer 1: Ja, at det holder sånn fire år.

Kjetil: Mange har jo både to og tre par ski i garasjen.

Kåre: Ett par smøreski, ett par felleski, ett par smørefrie, ett par slalåmski.

(Fokusgruppe 6)

Nelly: Samme med de skipakkene, jeg tror jeg har hatt skiene mine i 15 år.

Nikolai: Ja, det også faktisk.

Nelly: Kjøper du ny skipakke hvert 4. år, da går du mye på ski.

(Fokusgruppe 9)

Dette tyder på at forbruksnivået som ligger inne for voksne reflekterer en praksis preget av hyppige innkjøp av nye ski snarere enn skienes estimerte levetid.

Vurdering

Ski er en etablert friluftaktivitet i Norge, noe som reflekteres i SSBs kartlegging av nordmenns friluftsvaner fra 1970 til i dag. Ettersom majoriteten av befolkningen i den perioden svarer at de går lengre turer på ski i løpet av et år, fremstår dette som et produkt det er vanlig å ha tilgang på når man er en del av det norske samfunnet. Videre er skidag/vinteraktivetsdag en institusjonalisert del av skoleåret til barn i grunnskolen, og selv om skolen er pliktig til å stille med utstyr til utlån, fremstår det som at praksisen er basert på en antakelse om at de fleste har tilgang på ski hjemme.

Ski med tilhørende utstyr ble tatt opp som noe man bør ha tilgang til av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene da de diskuterte hva slags fritidsutstyr som bør inngå i et akseptabelt forbruk. Dette var også tilfellet med deltakerne i de validerende fokusgruppene, som også tok opp at brukstiden på skipakke som lå inne i referansebudsjettet for 2023 i liten grad stemmer overens med hastigheten barn vokser i.

Vi fortsetter å inkludere skipakke i referansebudsjettet for 2024, men justerer brukstiden for de yngre aldersgruppene (<14) til å matche med deres forventede vekst og anbefalingene fra Skiforbundet når det gjelder lengde på ski. Dette medfører at ski får en brukstid på to år for aldersgruppene 3-5 år, 6-9 år og 10-13 år. Brukstiden på ski for de som er 14 år og eldre blir justert opp for å reflektere den lange brukstiden ski kan ha. Selv om man ifølge tipsene til Sparebank1 i teorien kan ha skiene «for evig», så vil vi sette brukstiden til åtte år for de som er 14 år og eldre – blant annet med tanke på slitasje på bindingene. Bindinger blir utsatt for en annen type slitasje enn selve skiene, og det vil være behov for å skifte ut disse med jevne mellomrom. I og med at ski er lagt inn som en del av en større «skipakke» vil dette også gjelde for selve skiene. Vi påpeker også at ulike produkter vil bli prismålt for de forskjellige alderskategoriene, og at vi legger inn felleski som representantvare. Det gjør vi for å reflektere populariteten felleski har blant norske forbrukere.

Videre presenterer vi i denne oppdateringen langrennsski med bindinger og skisko i hver sin tabell for å ta høyde for at aldersgruppen 14-17 år mest sannsynlig vil ha behov for å skifte ut skiskoene. Derfor avviker brukstiden på skisko fra brukstiden for langrennsski og bindinger for akkurat denne aldersgruppen.

Tabell 7-2: Langrennsski med bindinger i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	2	2	2	8	8

Tabell 7-3: Langrennssko i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	2	2	2	4	8

7.2 Skistaver

Skistaver ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med ett par skistaver med en brukstid på tre år for aldersgruppen 3-5 år og ett par skistaver med en brukstid på fire år for alle over seks år.

Tabell 7-4: Skistaver i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	3	4	4	4	4

Skistaver er et viktig redskap å ha når man skal gå på ski, da fremdrift uten dem er ganske vanskelig og tungvint. Det fremstår videre rimelig å anta at de fleste bruker skistaver samtidig som de bruker skiene sine, med unntak av de aller minste. Norges skiforbund nevner skistaver som en del av skiutstyret, og anbefaler at «stavene skal ha lengde slik at vinkelen i albuleddet er litt høyere enn 90 grader når staven er i snøen.» (Norges Skiforbund, 2023). Norges skiforbund anbefaler videre at de minste barna begynner å gå på ski uten staver (Skiforeningen, 2023).

Fokusgrupper

Skistaver ble tatt opp som en del av tilbehøret man trenger til ski når hva som bør inngå i et akseptabelt forbruk, da fritidsutstyr ble diskutert i de forskjellige eksplorerende fokusgruppene. Det forelå konsensus blant deltakerne om at skistaver hører sammen med ski.

I de validerende fokusgruppene ble det tatt opp at de minste barna ikke skal bruke skistaver, og at de nok burde vente med å bruke staver til tre- til femårsalderen. Videre ble brukstiden for skistaver kritisert, på samme måte som skipakken i underkapittel 4.1, for å ikke samsvare med barnas vekst:

Linn: Barn skal jo ikke bruke skistaver når de er så små.

Leon: 3-5, du kan begynne å bruke staver der.

(Fokusgruppe 8)

Vurdering

Skistaver er et naturlig produkt å inkludere i referansebudsjettet hvis man også skal inkludere ski, skisko og skibindinger (se underkapittel 7.1 «Skipakke»), og listes som en del av skiutstyret man trenger av Norges skiforbund. Behovet for skistaver ble tatt opp av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene da de ble bedt om å diskutere hva som bør inngå i et akseptabelt forbruk av fritidsutstyr. Inklusjonen av skistaver ble av deltakerne i de validerende fokusgruppene oppfattet som legitimt, men det ble påpekt at brukstiden som ligger til grunn (fire år) i referansebudsjettet for 2023 i liten grad samsvarer med barns vekst. På bakgrunn av dette velger vi derfor å fortsette å inkludere skistaver i referansebudsjettet for 2024, men justerer brukstiden til å samsvare med brukstiden på skipakke basert på den forventede veksten barn og unge har. Det vil si at brukstiden justeres ned til to år for aldersgruppene 6-9 år og 10-13 år, mens den økes til åtte år for aldersgruppene 14-17 og 18+ i tråd med justeringene gjort for «skipakke». Vi velger videre, med utgangspunkt i Skiforeningens anbefaling om at de minste barna ikke bør bruke staver når de lærer seg å mestre skigåing, å fjerne skistaver for aldersgruppen 3-5 år.

Tabell 7-5: Skistaver i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	2	2	8	8

7.3 Vedlikeholdssett til felleski

Vedlikeholdssett til felleski har ligget inne i referansebudsjettet for 2023 med ett sett med brukstid på to år for alle aldersgrupper fra og med ti år og oppover.

Tabell 7-6: Vedlikeholdssett til felleski i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	2	2	2

Skismøring er ulike stoffer som smøres under ski for at de enten skal gli raskere eller ha bedre feste (Jørgensen & Bryhn, 2022). Det finnes videre spesielle smøringer som brukes ved forskjellige temperatur- og snøforhold, hovedsakelig betinget av snøens konsistens, dens temperatur og luftfuktigheten (Jørgensen & Bryhn, 2022). Dette innebærer at man gjennom en skisesong vil ha behov for forskjellige typer smøring avhengig av når på vinteren man skal gå på ski, temperaturen ute og hvor godt feste skiene i utgangspunktet har på snøen. Dette er ikke tilfelle med felleski, som gir godt feste gjennom de integrerte fellene under skiene, og er ikke avhengig av at man har riktig smøring i henhold til snøforholdene som er utendørs (Kjetså, 2017). Felleski har også stått for en økende markedsandel av

skiene nordmenn kjøper, og har nytt stor popularitet som følge av at de krever mindre vedlikehold og tilpasning til forholdene for å fungere godt (Kjetså, 2017). Der smøreski krever at man smører etter forholdene ute, og fjerner smøringer etterpå, anbefales det for felleski å kun spraye de med impregnering før bruk og så tørke av de fukt når skituren er ferdig (Kjetså, 2017). Dette krever da tilgang på langt færre produkter enn smøreski gjør, selv om det krever at man anskaffer produkter laget for rens av felleski. Ved å benytte vanlig skirens på felleski vil man risikere at limet som fester skifellen til skien kan løsne (Sport1, 2023), og det er derfor viktig at man anvender riktig renseutstyr for denne type ski.

Fokusgrupper

Hverken skismøring eller vedlikeholdssett til felleski ble tatt opp av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene, selv om de nevnte både ski og skistaver. Når vi presenterte vedlikeholdsutstyr til ski som en del av fritidsutstyret som inngår i referansebudsjettet for de validerende fokusgruppene var det enighet blant deltakerne om at dette er tilbehør man trenger til ski, med mindre de er smørefrie.

Vurdering

Vedlikeholdsprodukter til ski er viktig for å forlenge levetiden på ski, og er noe man bør ha tilgang på hvis man skal kunne ta vare på skiene sine. Ettersom vi i referansebudsjettet legger opp til at folk skal handle økonomisk og ta vare på tingene sine så vil vi fortsette å inkludere vedlikeholdssett til felleski i referansebudsjettet for 2024. Vi kjenner ikke til ekspertkunnskap eller annen informasjon som tilsier at vi bør forandre brukstiden for dette produktet, og velger derfor å videreføre forbruksnivået slik det ligger inne fra 2023. Vi velger videre å inkludere dette produktet for alle aldersgruppene som har ski liggende inne i referansebudsjettet for 2024, slik at man har anledning til å ta vare på skiene uavhengig av alderen til de som bruker dem. Dette innebærer at det legges inn ett vedlikeholdssett til felleski for aldersgruppene 3-5 år og 6-9 år, med en brukstid på to år som tilsvarer brukstiden til de øvrige aldersgruppene.

Tabell 7-7: Vedlikeholdssett til felleski i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	2	2	2	2	2

7.4 Sovepose

Sovepose ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én sovepose med en brukstid på 15 år for alle fra og med tre år og oppover.

Tabell 7-8: Sovepose i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	15	15	15	15	15

Sovepose brukes til å sove utendørs eller steder utenfor hjemmet, og er som regel laget av nylon eller plastmaterialer utvendig, og dun eller syntetiske fibre som innvendig fôr for å holde varmen. Bruksområdet for sovepose er ikke begrenset til teltturer, men også til aktiviteter som leirskole, som er en nedfelt del av grunnskoleopplæringen i Norge (Utdanningsdirektoratet, 2023c).

Soveposer kommer videre vanligvis i størrelsene «barn», «junior» og «voksen» (fordelt på dame, herre og unisex). Barne- og juniorstørrelsen er generelt 170 cm i lengde, mens de for voksne generelt varierer i lengde fra 185 cm til 215 cm (XXL, 2023c). Hvis man ser på vekstkurven for norske barn tilsier denne at en barnesovepose holder frem til barnet har blitt mellom 10 og 13 år. På dette tidspunktet er de forventet å ha vokst såpass at det vil være behov for en sovepose beregnet på voksne (Vekststudien, 2023c, 2023d).

Fokusgrupper

Sovepose ble tatt opp i en av de eksplorerende fokusgruppene av en deltaker som fortalte om utstyr man gjerne bør ha tilgang på i forbindelse med at barna skal på leirskole:

Aurora: Nå var jenta mi på leirskole forrige uke, så da måtte vi jo ha sovepose og ... ja, støvler og tursko og ytterklær. Det er litt mer enn til vanlig.

(Fokusgruppe 1)

Når sovepose ble presentert som en del av fritidsutstyret i de validerende fokusgruppene var det enighet blant deltakerne om at det burde inngå som en del av fritidsutstyret som helhet, men det ble satt spørsmålsteget ved brukstiden på sovepose for de yngste aldersgruppene (3-10 år):

Hedvig: Det er vel ofte at de første soveposene ikke er av de dyreste. Man kjøper liksom barnesovepose. Og så får de mer sånne dunsoveposer etter hvert. Og hvis du kommer over ti år, kanskje fra ti og oppover så bytter du ikke så ofte (...).

(Fokusgruppe 5)

Leon: Jeg tenker sovepose 3-5 år, og så skal du ha brukstid på 15 år.

Layan: Det er bra kvalitet.

Leon: Den stemmer ... Nei, det har ikke noe med kvaliteten å gjøre, det har å gjøre med at da har du kjøpt helt feil størrelse.

(Fokusgruppe 7)

Vurdering

Sovepose brukes ofte for å sove utendørs eller i forbindelse med andre aktiviteter som eksempelvis leirskole. Det er også et viktig produkt å ha tilgang på hvis man skal på telttur, og passer godt inn i spekteret av fritidsutstyr som presenteres i dette underkapitlet.

Sovepose ble kun tatt opp av deltakerne i én av de tre eksplorerende fokusgruppene, men det var konsensus i de validerende fokusgruppene om at sovepose burde fortsette å være en del av referansebudsjettet. I de validerende fokusgruppene ble det videre tatt opp at soveposer kommer i forskjellige størrelser for barn og voksne, og at brukstiden bør reflektere dette.

På bakgrunn av dette vil vi fortsette å inkludere sovepose som en del av det norske referansebudsjettet for 2024, men tar høyde for at man i på et tidspunkt vil vokse ut av en sovepose beregnet på barn. Dette gjøres ved å legge til grunn at barn bruker en barnesovepose fra de er 3 år til de er 9 år. Deretter legges det til grunn at de kan bruke en voksensovepose. Brukstiden på 15 år for voksensovepose beholdes.

Tabell 7-9: Sovepose i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	7	7	15	15	15

7.5 Ryggsekk til dagstur

Ryggsekk til dagstur ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én ryggsekk for alle som er 10 år og eldre, og med en brukstid på fem år. Aldersgruppene 3-5 år og 6-9 år har tidligere ikke hatt sekk som en del av sitt fritidsutstyr i referansebudsjettet, mens aldersgruppen 1-2 år tidligere har hatt én mindre ryggsekk med brukstid tre år liggende inne som et eget produkt. Dette vises i Tabell 7-10. Tursekk for barn 2-5 år har imidlertid ligget inne i budsjettposten «klær og sko». I denne oppdateringen vil behovet for en sekk man kan bruke til dagstur bli vurdert for alle aldersgrupper.

Tabell 7-10: Ryggsekk til dagstur i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	-	-	1	1	1
Brukstid (år)	-	3	-	-	5	5	5

Selv om sekk til skole og barnehage ligger inne i budsjettposten «Klær og sko» så er disse ofte laget av andre materialer enn en sekk beregnet på turer. En konsekvens av dette er at de kan være unødige tunge og store siden de er beregnet på å frakte bøker og lignende til og fra skolen eller barnehagen. Når man skal gå tur er det greit å ha en sekk som er beregnet for å gå lengre turer med. De er gjerne laget av lettere materialer og utformet med tanke på å være ergonomisk gode å gå med. Siden referansebudsjettet legger opp til at man skal kunne engasjere seg i friluftsliv så bør man ha tilgang på en sekk som er egnet til denne typen aktiviteter ute i naturen. Det er også ofte at barn skal på tur i regi av både barnehage og skole, og det vil da være greit å ha tilgang på et alternativ til den vanlige skolesekken.

Fokusgrupper

Sekk ble nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene som noe som burde inngå i et akseptabelt forbruk av fritidsutstyr, og det var ingen som anså det som kontroversielt. Da vi presenterte det for de validerende fokusgruppene, ble det reagert på at brukstiden for sekker til barn i vekstfasen var litt høy, med tanke på at barna kan vokse ut av sekken.

Vurdering

Sekk er noe man har bruk for når man skal gå dagsturer, og mange barn vil og ha bruk for de i forbindelse med turer i regi av skolen og barnehagen. Dette var det også bred enighet om i både de eksplorerende og de validerende fokusgruppene, hvor det ble påpekt at brukstiden for de yngste barna kanskje var litt lang med tanke på barnas vekstkurve.

Vi vil på bakgrunn av dette fortsette å inkludere sekk i referansebudsjettet for 2024, og legge inn sekk for aldersgruppen 6-9 ettersom også disse barna har behov for sekk når de skal ut på tur. Tursekk til barn (2-5 år) har tidligere vært dekket i referansebudsjettposten «klær og sko», og flyttes med dette til budsjettposten «lek og mediebruk» samtidig som vi utvider sekkens brukstid slik at den også kan benyttes av ettåringene. Videre velger vi å redusere brukstiden på sekk til fire år for aldersgruppene 6-9 og 10-13 år slik at brukstiden sammenfaller med alderskategoriene. Brukstiden på 5 år beholdes for de som er fjorten år og eldre. Vi prismåler alderstilpassede produkter for de ulike aldersgruppene.

Tabell 7-11: Ryggsekk til dagstur i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	5	5	4	4	4	5

7.6 Ryggsekk mellomstor

Ryggsekk mellomstor (ca. 40-60 liter), ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én ryggsekk for aldersgruppene 10-13 år, 14-17 år og 18 år og oppover. Sekken har en brukstid på ti år for alle aldersgrupper.

Tabell 7-12: Ryggsekk mellomstor i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	10	10	10

Hvis man skal på lengre turer, enten på ekskursjoner med skolen, med familien eller ut i skog og mark så har man behov for å kunne pakke det man skal ha med seg og transportere det. Det anbefales blant annet av Norges Turistforening at man har en ryggsekk med passende volum til innhold (Den norske turistforening, 2023a, 2023b), noe som av flere utsalgssteder på nett anbefales å være inntil 65 liter for weekendturer og inntil 110 liter på langtur (Hekta på tur, 2023).

Fokusgrupper

Sekk ble nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene, og det forelå enighet om at en mellomstor sekk er noe man bør ha. Da vi presenterte varelistene for de validerende fokusgruppene var det ukontroversielt at vi legger opp til én mindre dagtursekk for alle barna over ett år og en større tursekk for de fra og med ti år. En mellomstor sekk kan man forvente at har lengre brukstid enn en dagtursekk, ettersom den førstnevnte blir brukt ved færre anledninger.

Vurdering

Vi vil på bakgrunn av tilgjengelige anbefalinger om at man på turer bør kunne pakke med seg det man trenger, samt fokusgruppedeltakernes vurderinger, fortsette å inkludere en mellomstor ryggsekk i referansebudsjettet for 2024. Vil viderefører forbruksnivået som ligger til grunn i referansebudsjettet for 2023 for aldersgruppene 14-17 år og 18 år og oppover siden det legges en 55 liters sekk til grunn for disse. For aldersgruppen ti til tretten år legger vi opp til at de har en mindre mellomstor sekk (40 liter), og justerer da brukstiden til fire år slik at de og kan få en større sekk på 55 liter når de har fylt 14 år.

Tabell 7-13: Ryggsekk mellomstor i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	4	10	10

7.7 Turkniv

Turkniv ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én kniv for alle som er ti år og eldre. Turkniv har en brukstid på ti år for alle aldersgruppene.

Tabell 7-14: Turkniv i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	10	10	10

I Røde kors sin oversikt over hva man bør ha med på tur for å ha med nødvendig og tilstrekkelig utstyr listes ikke turkniv opp som absolutt nødvendig å ha med på tur, men nevnes som en del av utstyret man *bør* ha med seg (Røde Kors, 2023). Turkniv beskrives som et verktøy som kan brukes ute i naturen, og til alt fra matlaging til reparasjoner og førstehjelp.

Fokusgrupper

Turkniv ble ikke nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene da vi diskuterte hvilke produkter som bør inngå i et akseptabelt forbruk av fritidsutstyr. Da vi presenterte turkniv som en del av fritidsutstyret i de validerende fokusgruppene ble det ansett som et rimelig produkt å inkludere, spesielt sett i sammenheng med resten av turproduktene som ligger inne. Det ble ikke kommentert på hvilke aldersgrupper som har turkniv inkludert, eller brukstiden som er estimert.

Vurdering

På bakgrunn av anbefalinger fra Røde Kors om hva en bør ha med seg på tur, støttet av fokusgruppedeltakernes vurderinger, vil vi fortsette å inkludere turkniv i referansebudsjettet for 2024. Vi kjenner ikke til informasjon eller statistikk som tilsier at forbruksnivået som ligger til grunn bør forandres, og vi fikk ikke innspill om dette fra fokusgruppedeltakerne i de validerende fokusgruppene. Vi velger på bakgrunn av dette å videreføre forbruksnivået som allerede ligger til grunn i referansebudsjettet.

Tabell 7-15: Turkniv i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	10	10	10

7.8 Liggeunderlag

Liggeunderlag ligger ikke inne som en del av referansebudsjettet for 2023, men ble tatt opp i de eksplorerende fokusgruppene som noe som bør inngå i referansebudsjettet hvis man skal kunne overnatte ute – et synspunkt som også ble bekreftet av deltakerne i de validerende

fokusgruppene. I det følgende vil vi foreta en vurdering av hvorvidt liggeunderlag bør inkluderes i referansebudsjettet for 2024.

Liggeunderlag brukes gjerne som et underlag man kan sove oppå inne i teltet eller andre steder – ofte når man bruker sovepose. Det anbefales av Den norske turistforening at man har med liggeunderlag på lengre turer, spesielt på vinteren, for å holde varmen bedre mens man sover (Den norske turistforeningen, 2023b).

Fokusgrupper

Liggeunderlag ble nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene som et produkt man bør ha tilgang på når man lever på et akseptabelt forbruksnivå. Dette var det også enighet om i de validerende fokusgruppene da vi presenterte liggeunderlag som en del av produktene som inngår i pakken av fritidsutstyr i referansebudsjettet. Det ble også nevnt i de validerende fokusgruppene at liggeunderlag har kortere brukstid enn sovepose.

Mads: Et slags liggeunderlag som følger soveposen ville vært på plass, enten du skal bruke den i hall eller ute i marka.

(Fokusgruppe 8)

Vurdering

På bakgrunn av de gjennomgåtte anbefalingene fra Den norske turistforening og fokusgruppedeltakernes vurderinger velger vi å inkludere liggeunderlag i referansebudsjettet for 2024. Liggeunderlag inkluderes med utgangspunkt i innspill fra fokusgruppedeltakerne som et produkt som hører sammen med sovepose. Liggeunderlag blir mer eksponert for slitasje fra bakken/underlaget enn soveposen. På bakgrunn av dette velger vi å legge inn liggeunderlag for personer som er tre år og eldre, med en brukstid på syv år.

Tabell 7-16: Liggeunderlag i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	7	7	7	7	7

7.9 Termos

Termos ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én termos for alle aldersgruppene fra og med ett år og oppover. For aldersgruppene 1-2 år og 3-5 år har termos en brukstid på seks år. For aldersgruppene 6-9 år og 10-13 år har termos en brukstid på åtte år, mens termosens har en brukstid på ti år for aldersgruppene fra fjorten års alder og oppover.

Tabell 7-17: Termos i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	6	6	8	8	10	10

Termos brukes for å oppbevare og transportere drikke, og skal holde varme eller kalde drikker riktig temperert over lengre tid. Det foreligger ikke offentlige anbefalinger eller føringer for dette produktet, men i en test gjennomført av Forbrukerrådet kommer det frem at de billigste termosene gjør det best (Forbrukerrådet, 2022). De har testet termosene ved å se på hvor godt den holder varmen og holdbarheten på åpne- og lukkemekanismen (Forbrukerrådet, 2022). Det blir også trukket frem at alle termosene de testet tålte fall, og var robuste i møte med ytre sjokk (Forbrukerrådet, 2022).

Fokusgrupper

Termos ble ikke nevnt av deltakerne i de eksplorative fokusgruppene, men da den ble presentert som en del av fritidsutstyret som inngår i referansebudsjettet for de validerende fokusgruppene, var det det enighet om at termos burde være med. Det ble kommentert at brukstiden for termos til de minste barna ikke tar i betraktning at disse termosene er utsatt for potensielt hardere/mer uforsiktig bruk, og at man bør ta høyde for at en termos fort kan bli mistet/gjenglemte når barna er små. Lignende meninger kom ikke frem da de diskuterte termos for de øvrige alderskategoriene.

Henrik: (...) den termosen som varer i åtte år, det er jeg også litt usikker på. Det skulle datteren min sett, for hun har ikke ... vi er på vår 3. eller 4.

(Fokusgruppe 5)

Mikkel: Termosen der også holder veldig lenge. Når du drar ut og har den på svømming, for eksempel, eller i aktiviteter, så blir den jo slengt veggimellom. Kommer tilbake med en bulket termos i stål.

Intervjuer 1: Hvor lang tid tenker du her?

Mathilde: Maks fem.

Mikkel: Jeg synes fem var mye og, jeg.

(Fokusgruppe 8)

Vurdering

Det foreligger ikke offentlige anbefalinger om termos, men ifølge testen gjennomført av forbrukerrådet er termos langt mer slitesterke enn fokusgruppedeltakerne ga uttrykk for. Deltakerne i de validerende fokusgruppene var enige om at man har behov for tilgang til

termos, men mente at brukstiden som lå inne for barn ikke tok høyde for at barn er mer uforsiktede og oftere mister tingene sine enn hva voksne gjør. Vi velger å fortsette å inkludere termos i referansebudsjettet for 2024, men reduserer ikke brukstiden på termos for de under 14 år for å i større grad ta høyde for at barn sliter ut produktet kjappere, da dette ikke ser ut til å være tilfellet. Brukstiden tilpasses aldersgruppeinndelingen for barn fra ett til 13 år.

Tabell 7-18: Termos i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	5	5	8	8	10	10

7.10 Matboks

Matboks ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én matboks med brukstid på tre år for aldersgruppene 1-2 år og 3-5 år.

Tabell 7-19: Matboks i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	3	3	-	-	-	-

Matboks brukes til å oppbevare og transportere mat man skal spise utenfor hjemmet. Det foreligger ikke offentlige føringer og anbefalinger for matboks som vi kjenner til, og det samme er tilfellet for ekspertkunnskap. Behovet for å oppbevare mat man skal spise utenfor hjemmet er for aldersgruppene fra og med seks år og oppover dekket opp under «matpapir» og «mellomleggspapir» i varekurven «Andre dagligvarer» i det norske referansebudsjettet.

Fokusgrupper

Matboks ble ikke nevnt i de eksplorative fokusgruppene, men det forelå konsensus om at det burde inngå i referansebudsjettet da det ble presentert i de validerende fokusgruppene. Det ble videre kommentert på at de opplevde at tre års brukstid i liten grad reflekterte tiden det tar for en matboks å bli såpass slitt at den må byttes ut, og eller at den kan bli ødelagt i vask eller gjenglemt. En ny matboks i året ble foreslått som en bedre tilpasning til virkeligheten.

Gaute: Det blir nesten en ny matboks i året. De blir slitt.

Grethe: De går i maskin, i hvert fall, hos oss daglig, så det blir jo ...

Gaute: Plutselig er de brukt som tøfler i barnehagen, og da ...

(Fokusgruppe 4)

Vurdering

Vi kjenner ikke til ekspertkunnskap eller offentlige råd og føringer for matboks, så vi vil i denne vurderingen lene oss på fokusgruppedeltakernes vurderinger. Det var enighet i de validerende fokusgruppene om at barn i barnehagen bør ha en matboks, og at forbruksnivået som ligger til grunn i referansebudsjettet er for lavt. Det ble nevnt at matbokser ved vanlig bruk gjerne blir utslitt eller ødelagt i løpet av ett år, og at man bør legge dette til grunn i oppdateringen for 2024. En av forutsetningene i referansebudsjettet er imidlertid at man handler økonomisk og tar vare på tingene sine. Vi velger på bakgrunn av dette å videreføre matboks for barna i barnehagealder i referansebudsjettet for 2024, men justerer ikke brukstiden i tråd med fokusgruppedeltakernes innspill. Brukstiden for barn som er ett og to år justeres til to år slik at den sammenfaller med alderskategorien.

Tabell 7-20: Matboks i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	2	3	-	-	-	-

7.11 Akebrett

Akebrett ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for aldersgruppene 1-2 år og 3-5 år, med en brukstid på seks år for begge aldersgruppene.

Tabell 7-21: Akebrett i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	6	6	-	-	-	-

Akebrett er en vinterleke man bruker til å ake på snøen. Det foreligger ikke offentlige anbefalinger og føringer vi kjenner til for dette produktet, og det samme er tilfellet når det kommer til ekspertkunnskap. Vi vil derfor i stor grad lene oss på fokusgruppedeltakernes meninger og evalueringer når vi vurderer dette produktet.

Fokusgrupper

Akebrett ble nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene som noe man gjerne har av fritidsutstyr på vinteren når man er mindre:

Anita: Jeg tenker som en del vintersportsutstyr og, du trenger ikke å ha det fra 0 til 18 år hvert eneste år, men liksom noen av årene så er det jo ... kanskje akebrett når du er mindre, og når du er litt større så har du kanskje skøyter eller ski, i hvert fall en av delene.

(Fokusgruppe 1)

Da vi presenterte utvalget av fritidsutstyr for deltakerne i de validerende fokusgruppene forelå det konsensus om at akebrett burde inngå i et akseptabelt forbruk av fritidsutstyr, og det kom ikke kommentarer om brukstiden.

Vurderinger

Det foreligger ikke offentlige føringer og anbefalinger vi kjenner til om akebrett, og det samme er tilfellet når det kommer til ekspertkunnskap. Med utgangspunkt i fokusgruppedeltakernes vurderinger velger vi å fortsette å inkludere akebrett i referansebudsjettet for 2024. Videre inkluderer vi akebrett også for barn mellom 6 og 13 år, da vi anser akebrett som en vanlig del av fritidsutstyret også for barn i barneskolealder. Vi prismåler alderstilpassede akebrett for aldersgruppen 1-2 år og for barn som er mellom 3 og 13 år. I aldersgruppen 1-2 år legger vi til grunn et «småbarns-akebrett», mens vi for barna fra og med tre år legger til grunn en akemadrass. Videre har vi justert brukstiden for å sammenfalle med aldersgruppene produktet gjelder for.

Tabell 7-22: Akebrett i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	1	1	-	-
Brukstid (år)	-	2	5,5	5,5	5,5	-	-

7.12 Fotballdrakt (t-skjorte, shorts og strømper)

Et produkt tilsvarende fotballdrakt (t-skjorte, shorts og strømper) lå tidligere inne i referansebudsjettet for 2023 under navnet «speiderdrakt» med én speiderdrakt for aldersgruppene 6-9 år og 10-13 år, og hadde brukstid på fire år. Det lå ikke inne tilsvarende fritidsutstyr for aldersgruppen 13-14 år i referansebudsjettet for 2023. Ettersom vi i denne oppdateringen har vurdert at fotball (se underkapittel 4.1 «Medlemskaps- og aktivitetsavgift i idrettslag (fotball)» erstatter medlemskap i speideren og i håndball vil utstyr knyttet til speider tas ut av varekurven. I dette kapitlet vurderer vi om det skal erstattes av utstyr knyttet til fotball.

Tabell 7-23: Speiderdrakt i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	-	-
Brukstid (år)	-	-	-	4	4	-	-

Det foreligger ikke offentlige føringer og anbefalinger om bruk av fotballdrakt til trening som vi kjenner til. I en masterstudie av kostnadsnivået for ungdomsdeltakelse i organisert fotball i Oslo kommer det frem at merkostnader i form av klær og utstyr kan fungere som en begrensning for deltakelse (Holte & Nøstdal, 2016). Dette er utstyr som er obligatorisk å ha når man spiller fotball, og som er regulert gjennom vedtektene til Norges fotballforbund om obligatorisk utstyr (Norges fotballforbund, 2023b). Det er videre ingen føringer for om idrettsklubber er plikter å anskaffe drakter til barna som deltar, slik at hvorvidt fotballdrakten er en merkostnad vil variere fra idrettslag til idrettslag. I Oslo så vil eksempelvis barna som spiller fotball for Heming måtte kjøpe hele drakten selv (Heming, 2022), mens barna som spiller for Vålerenga får trøya av klubben, men må anskaffe tilhørende shorts og strømper selv (Vålerenga, 2022).

Fokusgrupper

Utstyr til organiserte fritidsaktiviteter ble tatt opp i de eksplorerende fokusgruppene, og det ble ansett som noe som bør inngå i et akseptabelt forbruksnivå. Da fotballdrakt ble presentert i de validerende fokusgruppene forelå det konsensus om at dette var en god representantvare, som stemmer overens med hva som ligger inne som representantvare for barnas strukturerte fritidsaktiviteter. Det kom videre mange innspill på brukstid som dreide seg om at det er viktig at forbruksnivået tar høyde for at barna vokser ut av disse draktene.

Vurdering

På bakgrunn av den gjennomgåtte ekspertkunnskapen om at utgifter til utstyr knyttet til deltakelse i strukturerte fritidsaktiviteter kan fungere som barriere for deltakelse blant barn og unge, vil vi inkludere fotballdrakt (t-skjorte, shorts og strømper) i referansebudsjettet for 2024. Det er videre varierende om idrettslag legger opp til at medlemmene får drakten sin gjennom dem (uten å betale ekstra), eller om de må anskaffe drakten på egenhånd, slik at en antakelse om at dette ikke er en utgift blir problematisk. Det ble videre tatt opp i de eksplorerende fokusgruppene at utstyr til strukturerte fritidsaktiviteter bør inngå i referansebudsjettet, en vurdering som også var gjeldende blant deltakerne i de validerende fokusgruppene. Deltakerne i de validerende fokusgruppene tok videre opp at brukstiden på denne typen utstyr bør reflektere barnas vekst, og vi baserer oss på vekstkurvene for norske barn og legger til grunn at de vil ha behov for å anskaffe nytt utstyr annethvert år når de er mellom 6 og 13 år, fordi de i denne perioden jevnlig vil vokse ut av klærne. Ved fylte 14 år flater veksten ut både for gutter og jenter, og vi øker da brukstiden til fire år, for å fortsatt ta høyde for at fotballdrakten blir slitt over tid, og at man kan ha behov for å skifte ut deler av drakten. Treningstøy forøvrig er dekket i budsjettposten «Klær og sko».

Tabell 7-24: Fotballdrakt (t-skjorte, shorts og strømper) i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	2	-
Brukstid (år)	-	-	-	2	2	4	-

7.13 Leggskinn

Leggskinn ligger ikke inne i referansebudsjettet for 2023, men vurderes for inklusjon i referansebudsjettet for 2024 som følge av at fotball har blitt valgt som ny representantvare for barn og unges organiserte fritidsaktiviteter.

Leggskinn er en del av det obligatoriske utstyret man må ha når man skal spille fotball, og er noe man bruker for å beskytte leggen mot eventuelle skader som kommer ved å delta i en kontaktsport (Norges fotballforbund, 2023b). Med andre ord må man ha leggskinn for å få lov til å spille fotball.

Fokusgrupper

Leggskinn ble nevnt i de eksplorerende fokusgruppene som noe man må ha når man spiller fotball. Dette forelå det videre enighet om blant deltakerne i de validerende fokusgruppene da vi presenterte produktene som inngår i «fritidsutstyr» for dem. Det kom ikke innspill fra fokusgruppen om brukstiden på leggskinn.

Vurdering

Vi vil med bakgrunn i reglementet rundt obligatorisk utstyr i fotball samt fokusgruppedeltakernes vurderinger inkludere leggskinn i referansebudsjettet for 2024. Vi velger videre å kalibrere brukstiden for leggskinn til å samsvare med det øvrige fotballutstyret – se underkapittel 7.12 «Fotballdrakt (t-skjorte, shorts og strømper)», slik at vi ikke legger opp til at barna skal spille fotball med leggskinn de har vokst fra.

Tabell 7-25: Leggskinn i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	2	-
Brukstid (år)	-	-	-	2	2	4	-

7.14 Fotballsko

Fotballsko ligger ikke inne i referansebudsjettet for 2023, men vil bli vurdert for inklusjon som følge av at fritidsaktiviteten som benyttes som representantvare for barn og unge har blitt endret til å spille fotball.

Fotballsko er en del av produktene som blir regulert gjennom reglene for obligatorisk utstyr i fotball, og er følgelig noe man må ha for å kunne delta i spillet (Norges fotballforbund, 2023b). Behovet for sko vil bli påvirket av om man spiller på grus eller gress/kunstgress ettersom skoene vil ha forskjellig feste avhengig av underlaget de er lagd for å brukes på. For de yngste barna vil det være tilstrekkelig med ett par med sko, men behovet for sko tilpasset underlaget blir mer reelt når de går over til å spille Ellever fotball med faste kamper på kunstgress/gress. Ellever-fotball begynner man med året man fyller 14 år (Norges fotballforbund, 2023a).

Fokusgrupper

Fotballsko ble av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene nevnt som en del av fritidsutstyret man bør ha tilgang på hvis man skal delta på fotballeksplorerende. Det var også enighet blant deltakerne i de validerende fokusgruppene om at fotballsko er noe man bør ha tilgang på, og deltakere i en av disse gruppene kom også med innspill til brukstid for produktet:

Henrik: Fotballsko også, hvis du bruker det, så er det for lite med et par.

(...)

Helene: Men man kan vel klare seg med ett par?

Håkon: Ja, men du spiller jo inne og ute og på gress, og alt mulig, det er jo så mye greier.

(...)

Hedvig: Men utgifter i sko synes jeg er realistisk litt høyt dessverre. Det er dyrt med sko, og de brukes opp, og de er ikke så lett å arve hvis de er utslitt.

(Fokusgruppe 5)

Vurdering

Med utgangspunkt i reglement rundt obligatorisk utstyr for deltakelse i fotball, samt fokusgruppedeltakernes vurderinger, velger vi å inkludere fotballsko i referansebudsjettet for 2024. Etter innspill fra fokusgruppedeltakerne om at vi må ta høyde for barnas vekst, slitasje på sko og at man gjerne behøver forskjellige typer sko til avhengig av banen man spiller på velger vi å legge opp til at man har ett par fotballsko av gangen, med to års brukstid, fra 6-13 års alder, mens man eier to par sko av gangen fra og med 14 år, fortsatt med brukstid to år.

Tabell 7-26: Fotballsko (par) i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	2	-
Brukstid (år)	-	-	-	2	2	2	-

7.15 Sportsbag

Sportsbag ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én sportsbag for alle som er 10 år og eldre. Sportsbag har en brukstid på fire år.

Tabell 7-27: Sportsbag i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	4	4	4

Det finnes ikke offentlige føringer eller anbefalinger vi kjenner til som vedrører sportsbag, og det samme er tilfellet når det kommer til ekspertkunnskap. Samtidig har barn i norsk skole gym på skolen hver uke, og har i den forbindelse behov for å ha med seg egnede klær de kan skifte til. Dette er utstyr som ikke dekkes av gratisprinsippet i norsk skole, og som man bør ha mulighet til å anskaffe på egenhånd (Utdanningsdirektoratet, 2023b).

Fokusgrupper

Sportsbag ble ikke nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene når de diskuterte hva som bør inngå i et akseptabelt forbruk av fritidsutstyr. Når vi presenterte innholdet i varekurven for deltakerne i de validerende fokusgruppene var det konsensus om at det bør inngå, men det ble kommentert at en brukstid på fire år er lite realistisk:

Maren: Men sportsbaggen den holdt, det var god kvalitet, hvis den holder i fire år.

(fokusgruppe 8)

Henrik: Men den sportsbagen nederst der som skal vare i fire år, det har jeg ikke noe tro på.

Hedvig: Nei, de blir borte.

Henrik: De blir borte og ødelagte.

Intervjuer 2: Hvor ofte er det man må anskaffe det nytt da?

Henrik: Hvert år. Hele tiden.

(fokusgruppe 5)

Vurdering:

Vi vil med bakgrunn i at barn har behov for å ta med seg gymtøy i forbindelse med skole, og basert på fokusgruppedeltakernes vurderinger, fortsette å inkludere sportsbag i referansebudsjettet for 2024. Vi tar til oss kommentarene om forventet brukstid og velger å halvere brukstiden for aldersgruppene 10-13 år og 14-17 år. Dette for å bedre reflektere at sportsbag er et produkt som ofte kan bli mistet eller gjenglemt av barn, og derfor oftere trenger å anskaffes på nytt.

Tabell 7-28: Sportsbag i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	2	2	4

7.16 Sykkel

Sykkel ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én sykkel for aldersgruppene 6-9 år og 10-13 år, med brukstid på fem år. Aldersgruppen 14-17 år har én sykkel med brukstid på fire år, mens man fra og med fylte atten år har én sykkel med brukstid på ti år.

Tabell 7-29: Sykkel i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	5	5	4	10

Det foreligger ikke offentlige anbefalinger eller føringer som gjelder sykkel som vi kjenner til, men det kommer frem i en SIFO-rapport fra 2012 om nordmenns sykkelbruk at sykkel er et utbredt produkt i befolkningen (Tangeland, 2012). I rapporten påpekes det at barn ofte benytter sykkel i forbindelse med transport til og fra skole, AKS og fritidsaktiviteter, og at barna som ikke bruker sykkel gjerne blir kjørt. At sykkel er et utbredt produkt i den norske befolkningen gjenspeiles også i *Reisevaneundersøkelsen* til Vegvesenet for 2022 hvor syv av ti oppgir å ha tilgang til sykkel (Opinion AS, 2022).

Fokusgrupper

Sykkel ble tatt opp av deltakerne i alle de eksplorerende fokusgruppene som noe som bør inngå i et akseptabelt forbruk av fritidsutstyr, og det var utbredt enighet om dette. I de validerende fokusgruppene var det samme tilfellet blant deltakerne, og det ble også tatt opp at brukstiden for sykkel for aldersgruppene 6-9 år og 10-13 år ikke reflekterte barnas vekst.

Hedvig: Jeg tenkte på sykkel jeg. For jeg har en som er veldig glad i å sykle, og den holder ikke 5 år, for de vokser jo. Så sykkelen blir altfor liten.

Henrik: Ja, du må i hvert fall ha to sykler på den perioden der.

(Fokusgruppe 5)

Vurdering

Med utgangspunkt i tilgjengelig forskning om sykkelbruk blant nordmenn og fokusgruppedeltakernes vurderinger vil vi fortsette å inkludere sykkel i referansebudsjettet for 2024. Brukstiden til sykkel i referansebudsjettet legger opp til at man vil kunne anskaffe ny sykkel ved overgangen fra barnetrinnet til mellomtrinnet på barneskolen, ved overgang til ungdomskolen og deretter ved overgang til videregående skole, før man til slutt anskaffer en sykkel man ikke vokser fra i myndig alder. Vi vurderer dette til å samsvare med fokusgruppedeltakernes innspill, og vi kjenner ikke til ekspertkunnskap som gir grunn til å endre sykkelens estimerte brukstid, men tar fokusgruppedeltakernes innspill i betraktning. Forbruksnivået for sykkel slik det ligger til grunn i referansebudsjettet for 2023 blir dermed videreført for aldersgruppene 14-17 år og 18 år og oppover i referansebudsjettet for 2024. Forbruksnivået endres for aldersgruppene 6-9 år og 10-13 år på bakgrunn av innspill fra fokusgruppedeltakerne. Det ble innvendt at brukstiden som lå til grunn for disse to aldersgruppene ikke tar tilstrekkelig høyde for at barna vokser ut av syklene sine i denne perioden.

Tabell 7-30: Sykkel i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	1	1
Bruktid (år)	-	-	-	4	4	4	10

7.17 Sykkeldekk

Ett ekstra sykkeldekk med brukstid på fire år ligger inne i referansebudsjettet for 2023, for alle i alderen seks år og oppover.

Tabell 7-31: Sykkeldekk i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	4	4	4	4

Det foreligger ikke tilgjengelig ekspertkunnskap vi kjenner til om hvor lenge sykkeldekk varer, men det følger at sykkeldekk på samme måte som bildekk blir utsatt for slitasje over tid og at man vil ha behov for å anskaffe nye sykkeldekk når behovet melder seg.

Fokusgrupper

Sykkeldekk ble ikke nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene, men ble ansett som noe som bør inngå i et akseptabelt forbruk av fritidsutstyr når vi presenterte varekurven for deltakerne i de validerende fokusgruppene. Deltakerne i de validerende fokusgruppene kom ikke med innspill om brukstid for sykkeldekk.

Vurdering

Det foreligger ikke tilgjengelig ekspertkunnskap vi kjenner til om sykkeldekk, men vi vil på bakgrunn av vurderingene til deltakerne i de validerende fokusgruppene fortsette å inkludere sykkeldekk i referansebudsjettet for 2024. Vi kjenner ikke til relevant informasjon eller statistikk som tilsier at brukstiden bør justeres, og fikk heller ikke innspill på dette fra fokusgruppedeltakerne. Vi velger derfor å videreføre forbruksnivået for sykkeldekk som allerede ligger til grunn i referansebudsjettet for 2023 til referansebudsjettet for 2024.

Tabell 7-32: Sykkeldekk i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	4	4	4	4

7.18 Sykkellås

Sykkellås ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med følgende forbruksnivå: Én sykkellås for alle aldergrupper fra og med seks år, med brukstid på fire år for alle aldergrupper.

Tabell 7-33: Sykkellås i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	4	4	4	4

I og med at sykkel brukes til transport vil man ofte ha behov for å la den stå parkert på ulike steder i perioder, og i den forbindelse er sykkellås en god måte å verne sykkelen mot eventuelt tyveri. Vi kjenner ikke til ekspertkunnskap om sykkellåser, men statistikk om anmeldte sykkeltyverier i Norge tilsier at det har behov for å låse sykkelen. I 2022 ble det anmeldt 18,4 sykkeltyverier pr. 1 000 innbyggere i Norge, noe som tyder på at tyveri av sykler er et utbredt fenomen (SSB, 2023b).

Fokusgrupper

Sykkellås ble ikke nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene når det ble diskutert hva som bør inngå i et akseptabelt forbruk av fritidsutstyr. Når vi presenterte varekurven for de validerende fokusgruppene var det konsensus blant deltakerne om at man bør ha tilgang på sykkellås. Videre kom det ingen innspill fra fokusgruppedeltakerne omkring brukstid for sykkellås.

Vurdering

Med utgangspunkt i tilgjengelig statistikk om anmeldte sykkeltyverier i Norge, og basert på fokusgruppedeltakernes vurderinger, vil vi fortsette å inkludere sykkellås i referansebudsjettet for 2024. Det er vanskelig å estimere hvor ofte man eventuelt vil ha behov for å skifte ut sykkellåsen ettersom det er vanskelig å skulle ta utgangspunkt i sannsynligheten for at sykkelen blir utsatt for tyveri. Vi kjenner heller ikke til litteratur som tar for seg forventet brukstid på slike produkter. Med utgangspunkt i dette velger vi å videreføre forbruksnivået fra 2023 i referansebudsjettet for 2024.

Tabell 7-34: Sykkellås i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	4	4	4	4

7.19 Sykkelslange

Sykkelslange ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én sykkelslange med brukstid på fire år for alle aldersgrupper fra og med fylte seks år.

Tabell 7-35: Sykkelslange i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	4	4	4	4

Sykkelslange er den delen av et sykkeldekk man fyller med luft, og er den delen av hjulet på sykkelen som er sårbart for punktering. Vi kjenner ikke til offentlige føringer eller ekspertkunnskap om sykkelslange, og vi vil i denne vurderingen lene oss på fokusgruppedeltakernes vurderinger av behov for sykkelutstyret.

Fokusgrupper

Sykkelslange ble ikke tatt opp av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene når vi diskuterte hva som bør inngå i et akseptabelt forbruk av fritidsutstyr. Når vi presenterte varekurven for deltakerne i de validerende fokusgruppene ble sykkelslange i liten grad nevnt, med unntak av at det er en forbruksvare man tidvis har behov for å anskaffe på nytt.

Vurderinger

Vi kjenner ikke til offentlige føringer eller ekspertkunnskap om sykkelslanger. Sykkelslange ble ikke nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene, og når det ble presentert for deltakerne i de validerende fokusgruppene ble det i liten grad kommentert på utover at det er en forbruksvare man tidvis vil ha behov for å anskaffe på nytt. Ettersom vi i referansebudsjettet legger opp til vedlikehold av sykkel over tid, med dekkskifte og lapping av hjul, så fremstår det passende at dette også er tilfellet for sykkelslange. Vi velger derfor å fortsette å inkludere sykkelslange i referansebudsjettet for 2024, og videreføre forbruksnivået slik det ligger til grunn i referansebudsjettet for 2023. Dette står i stil skifte av hvor ofte man har behov for å skifte sykkeldekk (se underkapittel 7.17 Sykkeldekk).

Tabell 7-36: Sykkelslange i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	4	4	4	4

7.20 Sykkelpumpe

Sykkelpumpe ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én sykkelpumpe for samtlige husholdningsstørrelser, med en brukstid på ti år.

Tabell 7-37: Sykkelpumpe i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	10	10	10	10	10	10	10

Vi kjenner ikke til relevant ekspertinformasjon eller offentlige anbefalinger for sykkelpumpe, og vil i denne vurderingen lene oss på fokusgruppedeltakernes vurderinger.

Fokusgrupper

Sykkelpumpe ble ikke nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene når de ble spurt om hva som bør inngå i et akseptabelt forbruk av fritidsutstyr selv om sykkel og sykkelhjelme ble nevnt. Når sykkelpumpe ble presentert som en del av varegrunnlaget for deltakerne i de validerende fokusgruppene var det ingen som hadde noen innvendinger mot at dette var inkludert.

Vurdering

Vi vil fortsette å inkludere sykkelpumpe i referansebudsjettet for 2024 som en del av tilbehøret man bør ha tilgang på når man eier en sykkel. Det foreligger ikke offentlige anbefalinger eller ekspertkunnskap om dette produktet, og det fremsto som et ukontroversielt produkt å inkludere for deltakerne i de fokusgruppene. Vi har ikke relevant informasjon som tilsier at vi bør justere brukstiden for sykkelpumpe, og velger derfor å videreføre forbruksnivået for dette produktet.

Tabell 7-38: Sykkelpumpe i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	10	10	10	10	10	10	10

7.21 Lappesett til sykkel

Lappesett til sykkel ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med forbruksnivået: Ett lappesett i året for husholdninger med en til og med fem medlemmer og to lappesett i året for husholdninger med seks og syv medlemmer.

Tabell 7-39: Lappesett til sykkel i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	2	2	2	2
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

Vi kjenner ikke til noen offentlige føringer, anbefalinger eller tilgjengelig ekspertkunnskap om lappesett til sykkel. Lappesett til sykkel brukes for å dekke over mindre hull og annen slitasje på sykkelslangen slik at den fortsetter å holde på luften. På samme måte som produkter fra andre budsjettposter som symaskin, stoppegarn, nål og tråd er lappesett til sykkel et produkt som gir mulighet til å gjennomføre mindre reparasjoner i hverdagen i stedet for å anskaffe nye produkter.

Fokusgrupper

Lappesett til sykkel ble ikke nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene når de diskuterte hva som bør inngå i et akseptabelt forbruk av fritidsutstyr. Når vi presenterte varekurvens innhold for deltakerne i de validerende fokusgruppene forelå det enighet om at man bør ha mulighet til å gjøre mindre reparasjoner på sykkel selv, som eksempelvis lapping av dekk. Forbruksnivået vi hadde lagt til grunn ble ansett for å være dekkende for de forskjellige husholdningsstørrelsene.

Vurdering

Med utgangspunkt i at man innenfor referansebudsjettets rammer skal ha muligheten til å gjennomføre mindre reparasjoner på egenhånd, samt basert på fokusgruppedeltakernes vurderinger vil vi fortsette å inkludere lappesett til sykkel i referansebudsjettet for 2024. Vi kjenner ikke til relevant informasjon som tilsier at forbruksnivået bør justeres, og ettersom fokusgruppedeltakerne anså det som et passende forbruksnivå, velger vi å videreføre forbruksnivået fra 2023 til referansebudsjettet for 2024.

Tabell 7-40: Lappesett til sykkel i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	2	2	2	2
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

7.22 Sykkelbarnesete

Sykkelbarnesete ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med ett sykkelbarnesete for barn fra ett til fem år, med en brukstid på seks år.

Tabell 7-41: Sykkelbarnesete i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	6	6	-	-	-	-

Sykkelbarnesete brukes til å frakte barn på sykkelen, og bør være montert på sykkelens ramme (Trygg trafikk, 2023a). Ifølge Trygg trafikk (2023a) vil anbefalt bruk av sykkelsete innebære at barna sitter fastspent i et sete som er fastmontert på rammen med nakkestøtte og fotbeskyttelse.

Fokusgrupper

Sykkelbarnesete ble nevnt av deltakere i de eksplorerende fokusgruppene. Når vi presenterte det som en del av varekurven for deltakerne i de validerende fokusgruppene ble det diskutert hvorvidt man faktisk benyttet seg av sykkelbarnesete:

Leon: Jeg har ikke hatt sykkelbarnesete, jeg.

Lisbeth: Jeg har hatt sykkelbarnesete, og sluttet med det da ungen var tre år og lærte seg å sykle selv.

Lotte: Men for vår del, så er ikke det noe som jeg tenker at man må ha, mens noen familier velger det, fordi de velger kanskje bort bilen, og har det som ... ok, de har ikke bil, men de har en kjempebra el-sykkel med sykkelsete eller vogn eller ...

Lars: Vi har ... eller samboeren min har ikke lappen, så hun har kjøpt seg el-sykkel med et sete, som kan justeres ganske mye, så det varer sikkert ganske lenge.

(...)

Lotte: (...) vi har ikke hatt barnesete. Bare sånn, til de eldste har vi ikke hatt det, nå har vi kjøpt oss en el-sykkel nå i sommer, og har en på snart to, så vi har jo lyst på et sykkelsete nå til neste år, men jeg vet ikke om vi kommer til å kjøpe det eller ... med de to eldste så har vi klart oss uten.

Leon: Hadde en periode med han eldste, når han var liten og gikk i barnehage, så hadde vi ikke bil. (...). Uten bil og tidlig på morgenen, og egentlig litt sånn keitet kollektivt å komme seg dit, så ble det sykkel og sykkelvogn. (...).

Lotte: Jeg tror det er kjempefint for mange, men jeg tror faktisk ikke alle ... jeg vet ikke om det er representativt for hele befolkningen.

(Fokusgruppe 7)

Selv om de var uenige om hvorvidt akkurat sykkelbarnesete burde inngå i referansebudsjettet så trakk de alle frem alternative produkter de selv hadde anvendt for å transportere barna sine på sykkel. Dette tyder på at det er et behov for å ha tilgang på et produkt som, eksempelvis, sykkelbarnesete.

Vurdering

Ifølge trygg trafikk anbefales det å ha tilgang til utstyr man kan sikre barna med hvis man skal transportere de på sykkel. At dette er noe man kan ha behov for stemmer også overens med meningene som kom frem i diskusjon mellom fokusgruppedeltakerne, selv om de var uenige om hvilket produkt de anså som mest egnet eller foretrakk selv. På bakgrunn av dette vil vi fortsette å inkludere sykkelbarnesete i referansebudsjettet for 2024, og justerer brukstiden slik det ligger til grunn i referansebudsjettet for 2023 til fem år, slik at det stemmer overens med årene barna selv ikke har tilgang på sykkel i referansebudsjettet.

Tabell 7-42: Sykkelbarnesete i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	5	5	-	-	-	-

7.23 Sparkesykkel

Sparkesykkel ligger ikke inne i referansebudsjettet for 2023, men ble foreslått i de eksplorerende fokusgruppene som en type fritidsutstyr de mindre barna bør ha tilgang når de skal leve på et akseptabelt forbruksnivå. En eventuell inklusjon av sparkesykkel i referansebudsjettet for 2024 vil bli diskutert i det følgende.

Vi kjenner ikke til offentlige føringer eller ekspertkunnskap om sparkesykler for mindre barn, og det samme er tilfellet for statistikk om hvor utbredt dette produktet er i den norske befolkningen. Ser vi på produktbeskrivelsen på sparkesykler egnet for aldersgruppen vi diskuterer dette for hos XXL ser vi at disse skal dekke aldersspennet to til seks år (XXL, 2023a, 2023b). Utover det vil vi ta utgangspunkt i fokusgruppedeltakernes meninger når vi vurderer hvorvidt dette produktet bør inngå i referansebudsjettet for 2024.

Fokusgrupper

Sparkesykkel ble nevnt av deltakere i de eksplorerende fokusgruppene som fritidsutstyr de mindre barna bør ha tilgang når de skal leve på et akseptabelt forbruksnivå. Når vi tok opp

dette i de validerende fokusgruppene ble dette trukket frem som et mer passende produkt enn mindre sykler for de aller minste:

Lotte: Ofte vil barnehagen ikke ha med ... eller småskolen ikke ha med stor sykkel. Det er greit med sparkesykkel, men ikke sykkel, for det blir for mye kaos, i hvert fall hvis man tenker på den aldersgruppen vi skal se på nå, så er det ikke alle som har begynt å sykle ordentlig når de er 5.

Intervjuer 1: Så hadde det vært mer naturlig å ha en sparkesykkel for hele aldersgruppen, på en måte?

Layan: Det har blitt veldig populært med årene, ja.

(fokusgruppe 7)

Videre ble det og trukket frem at sparkesykler må skiftes ut med jevne mellomrom som følge av at barna vokser fra sparkesykkelen:

Intervjuer 2: Hva med sånn sparkesykkel eller løpehjul, sånn de går rundt med når de er små, er det noe som du kjøper en, og that's it?

Guro: Nei, mine begynte da de var 1,5 år, begynte å sparke, etter hvert må man bytte, eller annethvert år, så vi kjøpe ca. 5-6 etter to jenter, de mistet, de ble stjålet, så de måtte kjøpes flere ganger hos meg.

Gustav: Ja, for det er jo to hjul, så to hjul foran, som man starter med, så det må oppgraderes.

Gabriel: Produsenten er jo flinkere til å lage en viss høyde, så skal kjøpe flere. De er veldig flinke til det.

(Fokusgruppe 4)

Vurdering

Sparkesykkel ble trukket frem som en del av fritidsutstyret de mindre barna bør ha tilgang til for å leve på et «akseptabelt» forbruksnivå. Når vi presenterte dette for deltakerne i de validerende fokusgruppene var det enighet om at dette er et produkt som bør inngå i referansebudsjettet for 2024. Videre ble det trukket frem at dette er et produkt barna vokser fra med jevne mellomrom og derfor må skiftes ut hyppigere enn for eksempel en sykkel. Ettersom referansebudsjettet kun har sykkel inkludert fra og med fylte seks år, fremstår det som rimelig å legge inn en tilsvarende representantvare for de barna fra ett til og med fem år. Basert på meningene som kom frem i diskusjoner mellom fokusgruppedeltakerne fremstår sparkesykkel som et produkt som blir hyppig brukt av mindre barn. Med utgangspunkt i dette velger vi å inkludere sparkesykkel for aldersgruppene 1-2 år og 3-5 år i referansebudsjettet for 2024. Brukstil settes til fem år for begge aldersgruppene slik at det legges til rette for kjøp av én sparkesykkel.

Tabell 7-43: Sparkesykkel i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Bruktid (år)	-	5	5	-	-	-	-

7.24 Telt

Telt ligger inne i referansebudsjettet for 2023, med ett telt per husholdning og 15 års brukstid. For husholdninger med 1-3 medlemmer er det beregnet et tremannstelt, mens husholdninger med 4-7 medlemmer har et firemannstelt. Disse produktene blir i dette underkapitlet vurdert sammen ettersom de tilfredsstillter samme behov for ulike husholdningsstørrelser.

Tabell 7-44: Telt i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Bruktid (år)	15	15	15	15	15	15	15

Telt er ofte laget av seilduk, nylon eller lignende, kan legges sammen og flyttes på, og gir le for vær og vind (Gunnarsjaa & Sørseth, 2021). Telt brukes vanligvis til å overnatte i skog og mark, og det har blitt utviklet lette telt som man kan bære med seg (Gunnarsjaa & Sørseth, 2021). Det foreligger ikke offentlige føringer eller anbefalinger for telt og teltbruk som vi kjenner til, og det samme er tilfellet når det kommer til ekspertkunnskap. I denne vurderingen vil vi derfor i stor grad lene oss på fokusgruppedeltakernes vurderinger og innholdet i underkapitlet «fritidsutstyr» som helhet.

Som nevnt innledningsvis inngår en rekke turutstyr i utvalget av fritidsutstyr som presenteres i dette kapitlet, og det skal muliggjøre lengre turer i naturen med overnatting. Dette må sees i sammenheng med diskusjonen av ferie i underkapittel 4.9 «Ferie», og at telt er en måte å legge til rette for at lengre turer med overnatting skal kunne gjennomføres ved hjelp av utstyr inkludert i referansebudsjettet.

Fokusgrupper

Telt ble trukket frem av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene som noe mange nordmenn eier:

Emil: Det er sikkert mange nordmenn som har telt og sovepose, selv om det kanskje står mye ubrukt.

(Fokusgruppe 3)

I de validerende fokusgruppene ble telt diskutert mer inngående blant deltakerne, hvor det generelt gikk i at deltakerne enten opplevde telt som noe de fleste har selv, eller som noe folk sjelden eier:

Helene: Det er veldig forskjellig hva slags familie det er da. Og hvor mye det går av sånne ting. Det er jo mange familier som ikke har telt for eksempel.

(Fokusgruppe 5)

Kåre: Jeg kjenner ingen som ikke har telt.

(Fokusgruppe 6)

Basert på disse diskusjonene virker det som om hvorvidt man eier telt eller ikke henger sammen med hvor glad i friluftsliv man selv er, altså avhengig av egne preferanser. Videre ble en brukstid på 15 år ansett som rimelig av fokusgruppedeltakerne.

Vurdering

Vi vil med utgangspunkt i fokusgruppedeltakernes vurderinger og hensyn til helheten av produkter i dette kapitlet fortsette å inkludere telt i referansebudsjettet for 2024. Vi gjør dette som følge av følge av posisjonen friluftsliv har i det norske samfunn, og har også inkludert andre produkter som til sammen muliggjør friluftslivsbaserte aktiviteter. Blant fokusgruppedeltakerne dreide diskusjonen seg primært omkring hvorvidt behovet for telt henger sammen med hvilke aktiviteter man trives med å bruke fritiden på for øvrig.

Vi kjenner ikke til relevant ekspertinformasjon eller statistikk som sier noe om den forventede levetiden et telt har. Fokusgruppedeltakerne anså brukstiden som rimelig, og vi velger derfor å videreføre forbruksnivået for telt slik det lå til grunn i referansebudsjettet for 2023. At husholdninger av ulik størrelse har behov for telt som er dimensjonert for ulikt antall personer har vi tatt høyde for ved at husholdningene har forskjellig typer telt og sammensetning av dem. Husholdninger bestående av én til to personer har et tremannstelt, mens husholdningene med tre til fire personer har et firemannstelt. Husholdningene med fem til syv medlemmer har både et tremannstelt og et firemannstelt.

Tabell 7-45: Telt for inntil 3 personer i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	0	0	1	1	1
Brukstid (år)	15	15	15	15	15	15	15

Tabell 7-46: Telt for inntil 4 personer i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	0	0	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	15	15	15	15	15	15	15

7.25 Gassbrenner

Gassbrenner ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én gassbrenner med brukstid på 15 år for alle husholdningsstørrelsene.

Tabell 7-47: Gassbrenner i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	10	10	10	10	10	10	10

Gassbrenner er et apparat for å blande luft og gass med høy forbrenningshastighet (Hagland, 2020). I tursammenheng benyttes dette som redskap når man skal tilberede mat utendørs, samtidig som man anbefales å ha tilgang til kokeapparat som går på gass som en del av beredskapen hjemme (Sikker Hverdag, 2023). Gassbrenner er altså et beredskapsprodukt som gjerne også brukes i fritidssammenheng.

Fokusgrupper

Primus ble nevnt som en del av fritidsutstyret man bør ha tilgang på hjemme av deltakere i de eksplorerende fokusgruppene, og ble ansett som et produkt man bør ha hjemme, og som man gjerne også bruker på tur.

Grethe: Vi har ikke telt, for det er sånn vi i nettverket låner, for eksempel. En gassbrenner bruker vi ofte på tur, sånn hvis man da skal ut en lørdag, så det har vi selv.

(...)

Gustav: Ja, det vil jeg absolutt ha. Sånn gassbrenner og primus, skal du vel egentlig ha hjemme, sånn nød ... skal du ha liggende egentlig.

(Fokusgruppe 4)

Fokusgruppedeltakerne kom ikke med innspill om brukstiden for gassbrenner.

Vurdering

Tilgang på gassbrenner er ikke bare noe som er kjekt å ha når man er utendørs og skal tilberede mat, men også noe man skal ha som en del av den anbefalte hjemmeberedskapen. På bakgrunn av dette og fokusgruppedeltakernes vurderinger vil vi derfor fortsette å inkludere gassbrenner i referansebudsjettet for 2024. Vi kjenner ikke til anbefalinger eller ekspertkunnskap som går på brukstiden til en gassbrenner, og velger derfor å videreføre forbruksnivået for gassbrenner slik det ligger inne i referansebudsjettet for 2023.

Tabell 7-48: Gassbrenner i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	10	10	10	10	10	10	10

7.26 Turgass

Turgass ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med to gassbeholdere med brukstid på ett år for husholdningene med mellom 1 og 5 medlemmer, og fire gassbeholdere - også med brukstid ett år, for husholdningene med 6-7 medlemmer.

Tabell 7-49: Turgass i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	2	2	2	2	2	4	4
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

Gass er nødvendig for å lage mat ved hjelp av en gassbrenner, og inngår som en del av beredskapen man bør ha tilgang på hjemme (Sikker Hverdag, 2023), samt som en del av tilbehøret man trenger hvis man skal tilberede mat utendørs.

Fokusgrupper

Turgass ble ikke nevnt eksplisitt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene, men ble av deltakerne i de validerende fokusgruppene ansett som et nødvendig tilbehør hvis gassbrenner er inkludert i referansebudsjettet. Utover det ble turgass i liten grad diskutert, og det kom ingen innspill fra fokusgruppedeltakerne på forbruksnivået av turgass for de forskjellige husholdningsstørrelsene.

Vurdering

Med bakgrunn i anbefalinger for beredskapen man bør ha i hjemmet vil vi fortsette å inkludere turgass i referansebudsjettet for 2024. Dette er et nødvendig tilbehør til gassbrenner, og er et produkt man skal ha hjemme slik at husstanden er i stand til å tilberede mat ved eventuelt strømbrytning. Samtidig gir turgass mulighet for å tilberede mat med gassbrenner utendørs. Turgass ble ansett som et produkt som bør inkluderes hvis man skal ha gassbrenner som en del av varekurven, da en gassbrenner ikke vil kunne brukes uten at man har tilgang på egnet gass. Vi kjenner ikke til informasjon som tilsier at vi bør justere forbruksnivået slik det ligger inne i referansebudsjettet for 2023, og fikk ikke innspill fra deltakerne i fokusgruppene på dette heller. Vi velger derfor å videreføre forbruksnivået fra 2023 til referansebudsjettet for 2024.

Tabell 7-50: Turgass i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	2	2	2	2	2	4	4
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

7.27 Kjelesett til gassbrenner

Kjelesett til gassbrenner har ikke ligget inne i referansebudsjettet for 2023. I 2020 ble samleproduktet «stormkjøkken» erstattet med gassbrenner (se underkapittel 7.24 Gassbrenner) og turgass (se underkapittel 7.25 Turgass), uten at det ble inkludert tilhørende utstyr for å tilberede maten med/i. Derfor vil vi i denne oppdateringen vurdere om kjelesett til gassbrenner skal inngå i referansebudsjettet for 2024.

Stormkjøkken, som slike kjelesett ofte omtales som, brukes sammen med gassbrenner og turgass for å lage mat utendørs, og er den delen av utstyret man bruker til faktisk matlaging. På samme måte som for gassbrenner og turgass, foreligger det heller ikke offentlige anbefalinger for stormkjøkken som vi kjenner til, og vi vil derfor støtte oss til ekspertkunnskap om non-stick kjeler versus alminnelige kjeler (Lynum m.fl., 2023) samt innspillene fra fokusgruppedeltakerne i denne vurderingen.

Fokusgrupper

Stormkjøkken ble ikke nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene. Da vi presenterte varekurven for de validerende fokusgruppene ble stormkjøkken ansett som nødvendig av deltakerne gitt at også gassbrenner og turgass skal inngå i budsjettet:

Gry: Men hva med stormkjøkken? Det er jo være greit å ha noe å putte på den brenneren.

(Fokusgruppe 4)

Det ble tatt opp at stormkjøkken er et produkt som i teorien kan vare veldig lenge, men at man kan ha behov for å anskaffe det på nytt i tilfeller hvor man eventuelt glemmer det igjen eller mister det.

Nils: Et stormkjøkken føles som kan leve mye lenger enn 10 år. Det er et sånt produkt som man kjøper en gang.

Nikolai: ... har resten av livet, nesten.

Nils: Ja, med mindre du mister det. Jeg tror ikke det er noe man innhandler. (...).

(Fokusgruppe 9)

Vurdering

På bakgrunn av fokusgruppedeltakernes vurderinger og hensyn til helheten i mengden fritidsutstyr vi inkluderer i referansebudsjettet vil vi inkludere stormkjøkken, i betydningen kjelesett til gassbrenner, i referansebudsjettet for 2024. Et kjelesett til denne bruken er noe man bør ha tilgang til hvis man skal kunne dra nytte av både gassbrenneren og turgassen som er inkludert – en mening som også kom frem i diskusjon mellom fokusgruppedeltakerne. Vi kjenner ikke til ekspertkunnskap eller statistikk som sier noe om brukstid for et stormkjøkken, og det ble påpekt i diskusjon mellom fokusgruppedeltakerne at dette er et produkt som potensielt kan vare veldig lenge før det må skiftes ut. Samtidig er det også et produkt som kan være sårbart for å bli gjenglemt eller mistes, noe som også ble diskutert blant fokusgruppedeltakerne. Etersom vi ikke kjenner til konkret informasjon om dette og det ikke kom inn noen andre innspill på brukstiden til dette produktet vil vi fortsette å inkludere stormkjøkken i referansebudsjettet for 2024 med samme forbruksnivå som tidligere.

Tabell 7-51: Kjelesett til gassbrenner i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	10	10	10	10	10	10	10

7.28 Kart

Kart har ikke tidligere ligget inne i det norske referansebudsjettet. Det vil vurderes for inklusjon i dette underkapitlet. Kart brukes til å navigere utendørs og er et produkt som anbefales å pakke med seg av både Den norske turistforening og av Røde Kors hvis man skal følge fjellvettregelen om å alltid ha med seg nødvendig utstyr ut på tur (Den norske turistforeningen, 2023a, 2023b; Røde Kors, 2023). Selv om mange har tilgang til GPS via mobiltelefonen sin, er det fortsatt anbefalt med kart og kompass på tur som følge av variabel

mobildekning, slik at man ikke er avhengig av mobilens batteri hvis uforutsette hendelser skulle inntreffe (Den norske turistforening, 2023a, 2023b; Røde Kors, 2023).

Fokusgrupper

Kart ble ikke nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene når de diskuterte hva som bør inngå i et akseptabelt forbruk av fritidsutstyr. Når det ble presentert som en del av varekurven for deltakerne i de validerende fokusgruppene kom det innspill på at de opplevde dette som et produkt som hadde blitt erstattet av GPS på mobiltelefonen. De kom ikke med innspill på brukstid.

Vurdering

Med utgangspunkt i at både Den norske turistforening og Røde Kors anbefaler at kart inngår i utstyret man alltid bør ha med seg på turer i naturen, vil vi inkludere kart i referansebudsjettet for 2024. Selv om fokusgruppedeltakerne mente at GPS på mobilen kan erstatte kart, vil man i praksis ikke alltid ha tilgang til mobildata for å bruke kartfunksjoner, og man er sårbar for at batteriet på telefonen kan gå tomt. Dette er ikke tilfelle med et fysisk kart.

Vi fikk ikke innspill på forbruksnivå fra fokusgruppene, men anser ett kart i året som akseptabelt hvis man legger opp til at folk skal ha mulighet til å gå lengre turer i naturen i nye områder. Hvis kart er en forutsetning for at man skal være tilstrekkelig utstyrt for å gå tur, fremstår det som passende at man har anledning til å anskaffe kart for et nytt område en gang i året. Med utgangspunkt i dette velger vi å sette et forbruksnivå på ett kart i året for alle husholdningsstørrelser.

Tabell 7-52: Kart i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

7.29 Kartmappe

Kartmappe ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én kartmapper for husholdninger bestående av én til fem medlemmer, og to kartmapper for husholdninger med fem til seks medlemmer. Kartmappe har en brukstid med en brukstid på ti år for alle husholdningsstørrelsene.

Tabell 7-53: Kartmappe i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	2	2
Brukstid (år)	10	10	10	10	10	10	10

Kartmappe brukes for å beskytte kartet mot vær og vind, riper og flenger og annen slitasje når man er ute og går tur. Det anbefales å inngå i utstyrslisten for turer i skog og mark av Den norske turistforening og av Røde Kors (Den norske turistforeningen, 2023a, 2023b; Røde Kors, 2023).

Fokusgrupper

Kartmappe ble ikke nevnt i de eksplorerende fokusgruppene når deltakerne diskuterte hva som bør inngå i et akseptabelt forbruk av fritidsutstyr. Når vi presenterte varekurven for de validerende fokusgruppene var det mange som anså kartmappe som et produkt man ikke bruker. Det ble påpekt at kart tåler vann og at kartmappe potensielt blir overflødig på grunn av det:

Gabriel: Jeg tenker litt sånn hva ... dette skal inn på en liste over hva som er forventet at vi skal ha litt sånn ting der. Da er det noen ting ... skal du på telttur, så er det lurt med telt, for all del, men kartmappe, den synes jeg bare er sånn ... er det bare fordi man skal ha en kartmappe? Man trenger ikke det lenger. Kart er vanntette, hvis du kjøper kart.

(Fokusgruppe 4)

Vurdering

På bakgrunn av anbefalinger fra Den norske turistforening og Røde Kors om å utøve tilstrekkelig fjellvett på tur, vil vi fortsette å inkludere kartmappe i referansebudsjettet for 2024. Selv om det er mulig å få tak i vanntette kart, er det fortsatt andre skader et kart kan bli utsatt for på tur, som eksempelvis å revne eller blåse bort. En kartmappe vil kunne forebygge at slike uhell skjer. Fokusgruppedeltakerne anså dette som et overflødig produkt siden man kan kjøpe vannresistente kart, men vi velger likevel å inkludere kartmappe da det anbefales av Røde kors og Den norske turistforening som en del av beredskapen man har på tur. Vi kjenner ikke til informasjon som tilsier at forbruksnivået bør justeres, og viderefører derfor forbruksnivået for kartmappe som ligger inne i referansebudsjettet for 2023.

Tabell 7-54: Kartmappe i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	2	2
Brukstid (år)	10	10	10	10	10	10	10

7.30 Kompass

Kompass ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med ett kompass for husholdninger med 1-5 medlemmer og to kompasser for husholdninger med 6-7 medlemmer. Kompass har en brukstid på fem år for alle husholdningsstørrelsene.

Tabell 7-55: Kompass i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	2	2
Brukstid (år)	5	5	5	5	5	5	5

Kompass trekkes frem av Røde kors som en del av det nødvendige utstyret man alltid bør ha med seg på tur, og Den norske turistforening anbefaler også å ha med seg kompass som en del av turutstyret (Den norske turistforeningen, 2023a, 2023b; Røde Kors, 2023).

Fokusgrupper

Kompass ble ikke nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene. Når deltakerne i de validerende fokusgruppene ble presentert for innholdet i varekurven ble det kommentert at de anså kompass som erstattet av GPS på mobiltelefon. Det kom ikke innspill på brukstiden for kompass.

Vurdering

Med utgangspunkt i anbefalingene til Røde Kors for nødvendig utstyr hvis man skal følge fjellvettreglene vil vi fortsette å inkludere kompass i referansebudsjettet for 2024. Selv om fokusgruppedeltakerne anså dette som et produkt som i stor grad har blitt erstattet av GPS på mobiltelefonen, er ikke kompass sårbart for lavt batteri og manglende dekning på samme måte som GPS hvis uhellet først skulle inntreffe når man er ute i naturen. Vi kjenner ikke til informasjon om brukstiden på kompass, og fikk heller ikke innspill omkring dette av deltakerne i fokusgruppene. Vi velger derfor å videreføre forbruksnivået slik det ligger til grunn i referansebudsjettet for 2023, hvor det legges opp til at de største husholdningene med seks og syv medlemmer har anledning til å benytte seg av to kompass samtidig, mens

de mindre (fra og med fem medlemmer og nedover) har ett kompass. En brukstid på fem år for kompass legges til grunn for alle husholdningsstørrelser.

Tabell 7-56: Kompass i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	2	2
Brukstid (år)	5	5	5	5	5	5	5

7.31 Hodelykt

Hodelykt ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med en hodelykt med brukstid på ti år, for alle fra 10 år og oppover i alder.

Tabell 7-57: Hodelykt i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	1	1
Brukstid (år)	-	-	-	-	10	10	10

Hodelykt beskrives av Røde Kors som en del av utstyret man anbefales å ha med seg på tur i fjellet. Dette som følge av at forsinkelser kan forekomme på tur, og man vil ha bruk for en tilgjengelig lyskilde hvis det skulle bli mørkt før man har kommet seg frem (Røde Kors, 2023). Hodelykt som en del av pakkelisten på tur blir også anbefalt av Den norske turistforening (2023b).

Fokusgrupper

Hodelykt ble ikke nevnt av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene. Når deltakerne i de validerende fokusgruppene ble presentert for innholdet i varekurven var det igjen som reagerte på at hodelykt var inkludert. En av deltakerne kommenterte at de opplevde at brukstiden på ti år ikke tok høyde for at man kunne miste hodelykten eller at den kunne bli ødelagt.

Vurdering

Vi vil, med utgangspunkt i anbefalingene til Røde Kors og Den Norske Turistforening knyttet til hva man bør ha med seg av utstyr på tur, fortsette å inkludere hodelykt i referansebudsjettet for 2024. Vi beholder brukstiden på 10 år siden budsjettet forutsetter at produktene tas godt vare på.

Tabell 7-58: Hodelykt i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	1	1
Bruktid (år)	-	-	-	-	10	10	10

7.32 Førstehjelpspakke til tur

Førstehjelpspakke til tur ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én førstehjelpspakke for alle husholdningsstørrelser, med en brukstid på fem år pr. pakke.

Tabell 7-59: Førstehjelpspakke til tur i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Bruktid (år)	5	5	5	5	5	5	5

Førstehjelpsutstyr er anbefalt som en del av det nødvendige utstyret man alltid bør ha med på tur av Røde Kors og som en del av pakkelisten til den norske turistforening (Den norske turistforening, 2023a, 2023b; Røde Kors, 2023). Når uhell inntreffer ute i naturen kan man være langt fra hvor hjelpen er, og muligheten til å utøve førstehjelp på egenhånd bør da være tilgjengelig.

Fokusgrupper

Førstehjelpsutstyr til tur ble ikke tatt opp i de eksplorerende fokusgruppene. Når varekurven ble presentert for deltakerne i de validerende fokusgruppene forelå det enighet om at dette er et produkt man bør ha tilgang på når man skal ut på tur, og at dette også er et produkt man gjerne også har liggende i bilen. Videre ble det kommentert at en førstehjelpspakke inneholder et bredt spekter av forbruksvarer, uten at det er spesielt mange av hvert hver enkelt vare, slik at en levetid på fem år ble oppfattet som litt for lang.

Maren: Førstehjelpspakker varer stort sett sjeldent fem år, eller de varer, men de er ikke veldig brukervennlige. Plasteret som ikke er lim lenger og ikke sterilt det som skal være sterilt.

(...)

Maren: Ja, er en holdbarhetsdato der.

(Fokusgruppe 8)

Natalie: Og så Pyrisept og saks og sånne ting, det kan man beholde, men å fylle på forbruksvarene i førstehjelpssettet, er kanskje litt oftere.

(Fokusgruppe 9)

Vurdering

På bakgrunn av anbefalinger om nødvendig utstyr å ha med seg når man skal ut på tur vil vi fortsette å inkludere førstehjelpspakke til tur i referansebudsjettet for 2024.

Fokusgruppedeltakerne hadde innspill omkring at enkeltprodukter i førstehjelpspakken vil måtte skiftes ut før det har gått et år. Dette er suppleringsbehov som dekkes gjennom førstehjelps- og farmasiproduktene som inngår i varekurven «andre dagligvarer», som kommer i tillegg til at hele førstehjelpspakken byttes ut hvert femte år. Vi fortsetter med utgangspunkt i dette å inkludere førstehjelpspakke til tur og videreføre forbruksnivået slik det lå til grunn i referansebudsjettet for 2023.

Tabell 7-60: Førstehjelpspakke til tur i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	1	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	5	5	5	5	5	5	5

8 Sikkerhetsprodukter

Sikkerhetsprodukter i denne oppdateringen av referansebudsjettet viser til utstyr man gjerne bruker i forbindelse med fritidsaktiviteter, og forsikringsprodukter knyttet til ulike produkter som ligger inne i referansebudsjettet. I dette kapitlet diskuteres sikkerhetsutstyr assosiert med bilkjøring, sykling og aktiviteter på eller ved vann, samt forsikring av innbo og løsøre. Med andre ord, produkter som kan redde liv, forebygge skader og tjenester som sikrer verdier ved uforutsette hendelser som brann, vannskader og tyveri. Øvrig sikkerhetsutstyr som eksempelvis røykvarsler og brannslukningsapparater er behandlet i budsjettposten «husholdningsartikler» (Lynum m.fl., 2023).

8.1 Småbarnsstol til bil

Småbarnsstol til bil ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én småbarnsstol til bil for barn mellom ett og fem år. Bruktid for småbarnsstol til bil er fem år. Bilsete til baby ligger inne i budsjettposten «spedbarnsutstyr» (Skuland, 2021).

Tabell 8-1: Småbarnsstol til bil i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	5	5	-	-	-	-

I Norge er det påbudt å sikre alle barn i bil, og sjåføren har ansvar for at alle barn under 15 år er lovlig sikret (Trygg trafikk, 2023c). Barn under 135 cm skal alltid bruke godkjent barnesikringsutstyr (barneseter, babystoler, beltestoler) som er tilpasset barnets høyde og vekt. Dette er offentlige føringer som er nedfelt i *forskrift om bruk av personlig verneutstyr under kjøring med motorvogn* (Forskrift om bruk av bilbelte mv, 2023), og er forhold man kan bli bøtelagt for å bryte. Trygg trafikk (2023c) anbefaler at barn sikres i bakovervendt bilsete så lenge som mulig, og minst til de er fire år.

Fokusgrupper

Bilsete ble nevnt i de eksplorerende fokusgruppene når det ble diskutert hva som burde inngå i et akseptabelt forbruk av sikkerhetsutstyr. Når bilsete ble presentert som en del av varekurven for deltakerne i de validerende fokusgruppene var det utbredt enighet om at dette er et produkt som bør ligge inne i referansebudsjettet. Videre ble brukstiden ansett som passende for perioden barna benytter seg av bilsete i bil.

Vurdering

Sjåføren er pålagt av *forskrift om bruk av personlig verneutstyr under kjøring med motorvogn* å sikre barn under 15 år når de sitter i bilen. For barn mellom ett og fem år vil dette innebære at de sitter i et barnesete til bil under bilkjøring. På bakgrunn av dette vil vi fortsette å inkludere barnesete til bil i referansebudsjettet for 2024. Basert på anbefaling fra Trygg trafikk legger vi til grunn av barn mellom ett og fem år sikres i en bakovervendt bilstol. Det

finnes i dag flere bakovervendte småbarnsstoler på markedet som går opp til 25 kilo og/eller 135 cm. Utvalget er stort, og det skilles mellom bilstoler som festes med ISOfix eller med bilens bilbelter. Begge deler er like sikkert ved riktig montering. Vi vil legge til grunn en småbarnsstol som vil dekke bilstolbehovet i fem år.

Tabell 8-2: Småbarnsstol til bil i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	-	-	-	-
Brukstid (år)	-	5	5	-	-	-	-

8.2 Beltestol til bil

Beltestol i bil ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én beltestol for aldersgruppen 6-9 år, med en brukstid på fem år.

Tabell 8-3: Beltestol til bil i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	-	-	-
Brukstid (år)	-	-	-	5	-	-	-

Når barnet har vokst ut av den bakovervendte bilstolen anbefaler Trygg trafikk (2023c) å gå over til beltestol. Beltestol brukes når barna har vokst ut av bilsetet, men ennå ikke har vokst seg høye nok til å sitte i bilen uten setebelte eller med sittepute til bil.

Fokusgrupper

Produkter til sikring av barn i bil ble trukket frem som viktig av deltakerne i de eksplorative fokusgruppene, men beltestol ble ikke nevnt som et eget produkt. Produktet ble heller ikke diskutert med deltakerne i de validerende fokusgruppene, men det var bred enighet blant dem om at sikring av barn i bil er viktig.

Vurdering

Med utgangspunkt i offentlige føringer og regler for sikring av barn i bil og fokusgruppedeltakernes vurderinger, vil vi fortsette å inkludere beltestol til bil i referansebudsjettet for 2024. Dette er noe norske barn ifølge vekststudien vil ha behov for frem til de er ca. 9 år, og de blir lange nok til å gå over til sittepute i bil. Slik forbruksnivået for beltestol til bil ligger inne i referansebudsjettet nå, vil det dekke behovet for bilsikkerhet som barn har i aldersspennet mellom 6 og 9 år. Brukstid nedjusteres til fire år for å være i tråd med alderskategorien.

Tabell 8-4: Beltestol til bil i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	-	-	-
Bruktid (år)	-	-	-	4	-	-	-

8.3 Sittepute til bil

Sittepute til bil ligger ikke inne i referansebudsjettet for 2023, men vil av hensyn til krav om barns sikkerhet i bil bli diskutert for inklusjon i referansebudsjettet for 2024 i dette underkapitlet.

Når barnet har vokst ut av den bakovervendte bilstolen og beltestolen anbefaler Trygg trafikk (2023c) å gå over til sittepute. Barn med høyde mellom 135 cm og 150 cm skal benytte godkjent barnesikringsutstyr hvis det er tilgjengelig i bilen, og det er sjåførens ansvar at de gjør dette (Trygg trafikk, 2023c). Dette er et behov både gutter og jenter i Norge har frem til de har fylt 11-12 år, hvis vi tar utgangspunkt i de gjennomsnittlige vekstkurvene utviklet av vekststudien (Vekststudien, 2023c, 2023d). Sittepute brukes når barna har vokst ut av bilsetet og beltestolen, men ennå ikke har vokst seg høye nok til å sitte i bilen uten noe ekstra sikkerhetsutstyr.

Fokusgrupper

Produkter til sikring av barn i bil ble trukket frem som viktig av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene, men sittepute til bil ble ikke nevnt som et eget produkt. Produktet ble heller ikke diskutert inngående i de validerende fokusgruppene, men en av informantene bemerket at det fungerte som et mellomstopp mellom beltestolen og det å sitte i selve bilsetet:

Hanne: Det er mange som ønsker å ha barnet sittende i beltestol lenger enn den alderen. Det er anbefalt så lenge som mulig, så lenge det går liksom, så ... Kanskje man bytter fra en beltestol til en sittepute i mellom der, ett eller annet sted.

(Fokusgruppe 5)

Vurdering

Med utgangspunkt i offentlige føringer og regler for sikring av barn i bil og fokusgruppedeltakernes vurderinger, vil vi inkludere sittepute til bil i referansebudsjettet for 2024. Som det kommer frem av de gjennomsnittlige vekstkurvene for både gutter og jenter i Norge så er det mange av barna som ikke når tilstrekkelig høyde for å sitte i bil uten ekstra sikkerhetsutstyr før de har blitt 11-12 år. Ved å inkludere sittepute til bil i for aldersgruppen 10-13 år i referansebudsjettet for 2024 dekker vi eventuelle behov for dette som strekker seg utover aldersspennet seks til ni år. For persentilen med tregest vekst når vi ser på vekstkurvene vil dette behovet kunne vare frem til de har fylt 13 år, og vi legger derfor inn en

brukstid på fire år for dette produktet slik at det strekker seg fra og med ti år til og med tretten år.

Tabell 8-5: Sittepute til bil i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	1	-	-
Brukstid (år)	-	-	-	-	4	-	-

8.4 Redningsvest

Redningsvest ligger inne i referansebudsjettet med én redningsvest for alle aldersgrupper fra og med ett år og oppover. For aldersgruppene 1-2 år og 3-5 år har redningsvest en brukstid på tre år, mens den har en brukstid på ti år for alle som er seks år og eldre. Redningsvest har tidligere blitt prismålt med forskjellige produkter for de forskjellige aldersgruppene, noe vi vil fortsette å gjøre i 2024.

Tabell 8-6: Redningsvest i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	3	3	10	10	10	10

Norge er et land med en kystlinje på totalt 102 936 kilometer, og er det landet i verden med nest lengste kystlinje (Thorsnæs, 2023b). Folk bor generelt kystnært når man ser på de nasjonale bosetningsmønstrene (Thorsnæs, 2023a), og 2,3 millioner nordmenn hadde vært på sjøen i en fritidsbåt i løpet av 2023, ifølge båtlivsundersøkelsen for 2023 (Kongelig norsk båtforbund, 2023).

Det er påbudt med redningsvest i båter på over åtte meter når de er i fart, og i to av tre drukningsulykker på sjøen har de som omkommer ikke brukt redningsvest (Redningssentralen, 2023). Redningsvest øker sjansen for å overleve med 70 prosent når man faller i vannet (Redningssentralen, 2023). For at redningsvesten skal fungere som ønsket er det og viktig at den er i riktig størrelse i forhold til barnets vekst (Redningssentralen, 2023). Redningsvester klassifiserer ikke ut ifra både vektklasse og oppdriftsevne (Newton), hvor redningsvester klassifiserer som 100N (Newton) og oppover. For barn kommer slike vester i vektclassene: 1-15kg, 15-30kg og 30-50 kg. Etter man har nådd 50 kilo vil man måtte anskaffe voksenvest til barna. Med utgangspunkt i vekst- og vektkurvene for barn mellom null og fire år vil det si at den første vesten må byttes ut når de er ca. 2 og et halvt år, vest nr. to når de er ca. ni år før de går over til voksenvest i en alder av ca. 13-14 år (Vekststudien, 2023a, 2023b, 2023c, 2023d). Utover det oppgis ti år som en

tommelfingerregel på varigheten på en redningsvest (Sture Bjørseth, 2023), men man anbefales å teste vestens flyteevne med jevne mellomrom.

Fokusgrupper

Redningsvest ble tatt opp av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene som noe som bør inngå i et akseptabelt forbruk av sikkerhetsutstyr i Norge. I de validerende fokusgruppene forelå det enighet om at man må ha tilgang på redningsvest hvis man skal være på sjøen, men at de som ikke bor ved sjøen kanskje ikke har samme behov for dette.

Vurdering

Redningsvest er påbudt når man er på sjøen i båt på over åtte meter som er i fart. Videre har Norge en av verdens lengste kystlinjer. Store deler av befolkningen bor nær sjøen, og 2,3 millioner nordmenn hadde i 2022 vært ute på sjøen i båt. På bakgrunn av dette og fokusgruppedeltakernes meninger vil vi fortsette å inkludere redningsvest i referansebudsjettet for 2024. Redningsvest er et produkt som ikke bare øker sikkerheten når man er i båt på sjøen, men kan også være nyttig når man befinner seg nær sjøen generelt, fordi den øker overlevelsessjansen betraktelig hvis noen skulle falle ut i vannet. Vi velger videre å forandre forbruksnivået som ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for aldersgruppene ett til to år, tre til fem år, seks til ni år og ti til tretten år slik at det samsvarer med når de er forventet å vokse ut av sin vektklasse. Forbruksnivået for aldersgruppene fjorten til sytten år og for atten år og oppover forblir uforandret. Dette tar høyde for forskjellige vektclasser og aldersgrupper, og innebærer at redningsvest vil bli prismålt ved produkter tilpasset de forskjellige aldersgruppene.

Tabell 8-7: Redningsvest i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	2	7	7	4	10	10

8.5 Sykkelhjelmer

Sykkelhjelmer ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med én sykkelhjelmer for alle aldersgrupper. For aldersgruppene 1-2 år og 3-5 år har sykkelhjelmer en brukstid på tre år, mens den har en brukstid på fire år for de som er seks år og eldre.

Tabell 8-8: Sykkelhjelm i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	1	1	1	1
Brukstid (år)	-	3	3	4	4	4	4

Sykkelhjelm er ikke påbudt i Norge, men Statens vegvesen anbefaler at man bruker sykkelhjelm hver gang man skal ut med sykkelen (Statens vegvesen, 2023). Sykkelhjelm beskrives som «en billig livsforsikring på både korte og lange turer», ettersom den beskytter hodet fra skader ved fall og ulykker på sykkel (Statens vegvesen, 2023). En sykkelhjelm beskytter et spesielt sårbart sted på kroppen for oss mennesker, ettersom selv små hodeskader kan føre til kroniske plager (Trygg trafikk, 2023b). For at sykkelhelmen skal fungere slik den skal i en ulykke er det viktig at den sitter godt på hodet, og ikke er for liten eller for stor for den som bruker den (Trygg trafikk, 2023b). I den forbindelse er det også viktig at den skiftes ut dersom den har vært utsatt for synlige støt eller har vært med i en ulykke, og det anbefales at man uansett skifter den ut hvert syvende år (Trygg trafikk, 2023b).

For at sykkelhelmen skal sitte tilstrekkelig godt på hodet oppgir sykkelhjelm.no (2023) følgende for forskjellige aldersgrupper i sin størrelsesguide: 44-52 cm i diameter for barn mellom null og tre år, 46-57 cm i diameter for barn mellom to og syv år, 52-60 cm i diameter for barn mellom 5 og 12 år, og 52-65 cm i diameter fra og med 12 år og oppover. Disse alderskategoriene er ikke gjensidig utelukkende, da de fleste sykkelhelmer har en tilpasningsmekanisme som gjør at størrelsen til en viss grad kan justeres.

Fokusgrupper

Sykkelhjelm ble nevnt som noe som bør inngå i et akseptabelt forbruk av sikkerhetsutstyr av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene, og det var bred enighet om dette også blant deltakerne i de validerende fokusgruppene. Her ble det dessuten tatt opp at det er viktig at forbruksnivået tar høyde for at sykkelhelmen må skiftes ut om den har vært utsatt for et kraftig støt eller vært med i en ulykke.

Vurdering

Sykkelhjelm anbefales å bruke for å beskytte hodet i eventuelle fall og ulykker som kan skje når man sykler, og vi vil på bakgrunn av de gjennomgåtte anbefalingene fortsette å inkludere sykkelhjelm i referansebudsjettet for 2024. Det var bred konsensus i både de eksplorerende og de validerende fokusgruppene om at sykkelhjelm bør inngå i et akseptabelt forbruk av sikkerhetsutstyr, og det ble tatt opp at brukstiden må ta høyde for at sykkelhelmer må skiftes ut når de har vært utsatt for støt eller vært med i en ulykke. Anbefalt brukstid for en sykkelhjelm er i utgangspunktet syv år, gitt at den ikke blir utsatt for støt eller ulykker. For å ta høyde for at noe kan skje med hjelmen har vi valgt å justere ned brukstiden til fire år fra og med fylte seks år, slik at det blir rom for å anskaffe en ny hjelm dersom den blir utsatt for en skade eller ulykke. Vi justerer også brukstid for aldersgruppene 1-2 og 3-5 år slik at det er i tråd med størrelsesbehovene for disse to aldersgruppene.

Tabell 8-9: Sykkelhjelm i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	1	1	1	1	1	1
Bruktid (år)	-	2	3	4	4	4	4

8.6 Hjelm til aking/alpint/skøyting

Hjelm til andre formål som aking, alpint og skøyting ligger ikke inne i referansebudsjettet for 2023. Det vil på bakgrunn av innspill fra fokusgruppene bli vurdert å ta dette produktet inn i referansebudsjettet for 2024.

Hjelmer har som formål å begrense skader mot hodet, og i litteraturgjennomgang knyttet til bruk av hjelm i forbindelse med sykkel, ski og snowboard kommer det frem at de som bruker hjelm har betraktelig lavere risiko for å ende opp med hodeskade (Olivier & Creighton, 2017; Russell m.fl., 2010). Det kommer videre frem i en forbrukerguide om hvilke hjelmer man behøver til forskjellige anledninger at: «Enhver hjelm er bedre enn ingen hjelm, men hjelmene er tilpasset aktiviteten de er beregnet for, både i utforming og isolasjonsevne, og en skihjelm bør være avrundet og glatt for å ikke henge seg opp i snøen ved fall og medføre rykk og drag mot nakke og så videre» (Sørdal, 2016). Denne vurderingen blir i artikkelen gjort av Steinar Sulheim, som er spesialist i ortopedisk kirurgi og tilknyttet Senter for idrettsskadeforskning, hvor han har vært med å gjennomføre studier om hjelmbruk og hodeskader (Sørdal, 2016). I samme artikkel har de også intervjuet Peter Haldin som har forsket på hjelmbruk og tester av hjelmer ved den Kungliga tekniska högskolan i Sverige, som også trekker frem at en skihjelm er testet mot penetrasjonsskader – noe en sykkelhjelm ikke er (Sørdal, 2016). I artikkelen blir det gjennomgående anbefalt at en ski-/alpinthjelm egner seg bedre til en rekke vinteraktiviteter enn hva en sykkelhjelm gjør. I en annen forbrukerguide anbefales det at man skifter ut alpinthjelmen hvert femte år, eller etter at den har blitt utsatt for en ulykke (Forbrukerliv, 2023).

Akebrett inngår som en del av varegrunnlaget i referansebudsjettet for 2024, og har blitt utvidet til å være et produkt som nå inngår for aldersspennet 1 til 13 år. Alpinthjelm har blitt vurdert for inklusjon i referansebudsjettet for 2024 på bakgrunn av dette. I den forbindelse er det også viktig å nevne at Norsk Helseinformatikk i sine anbefalinger for å forebygge akeskader anbefaler at man bruker hjelm, og at de minste barna aker under oppsyn av en voksen (Kvam, 2021).

Fokusgrupper

Hjelm til andre formål enn sykling ble tatt opp som noe som bør inngå i et akseptabelt forbruk av sikkerhetsutstyr av deltakerne i de eksplorerende fokusgruppene.

Aksel: Men jeg synes kanskje to hjelmer, faktisk, hvis du tenker på sykkel, og så har du aking og så har du hockey og skøyter.

(Fokusgruppe 1)

Når hjelm til andre formål enn sykling ble presentert for deltakerne i de validerende fokusgruppene forelå det enighet blant deltakerne om at en mer heldekkende hjelm også bør inngå i det norske referansebudsjettet. Det ble også kommentert at denne type hjelm gjerne brukes sjeldnere enn sykkelhjelm, og at de som følge av det gjerne utsettes for mindre slitasje over tid:

Grethe: jeg vil anta at sykkelhjelm gjør ofte det, mer sånn dagligdags aktivitet, mens det å dra i alpinbakken er jo en mer sånn ting man gjør, og da er det jo mer med andakt at man tar vare på den hjelmen ordentlig, enn en sykkelhjelm.

(Fokusgruppe 4)

Vurdering

På bakgrunn av den gjennomgåtte ekspertkunnskapen og fokusgruppedeltakernes vurderinger velger vi å inkludere hjelm til andre formål – som aking, i referansebudsjettet for 2024. Vi har inkludert akebrett i referansebudsjettet for aldersgruppene 1-2 år, 3-5 år, 6-9 år og 10-13 år. Det er rimelig å anta at barn mellom ett og fem år ikke aker i bakker hvor de kan bli utsatt for ulykker som kan medføre hodeskader mens de aker. Vi velger derfor å legge inn en hjelm for barn mellom seks og tretten år, som har akebrett inkludert i referansebudsjettet, og er i barneskolealder. Brukstid for denne typen hjelm settes til fire år. Dette gjør vi med bakgrunn i anbefalingen om at slike hjelmer bør byttes ut hvert femte år, og at vi i likhet med sykkelhjelm tar høyde for at brukstiden kan være noe kortere hvis det skulle inntreffe et uhell som gjør at hjelmen må skiftes ut.

Tabell 8-10: Hjelm til alpint/skøyting/aking i referansebudsjettet for 2024

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	1	1	-	-
Brukstid (år)	-	-	-	4	4	-	-

8.7 Innboforsikring

Innboforsikring ligger inne i referansebudsjettet for 2023 med tolv månedlige betalinger i løpet av et år for alle husholdningsstørrelser (1-7 medlemmer).

Tabell 8-11: Innboforsikring i referansebudsjettet for 2023

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	12	12	12	12	12	12	12
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

En innboforsikring dekker verdien på boligens innbo hvis det skulle bli utsatt for skader eller tyveri (Advokatfirmaet Møller, u.å.) En standard innboforsikring dekker de vanligste skadetilfellene som brann, vannskade og tyveri, men det finnes også mer omfattende innboforsikringer som inkluderer eksempelvis skader forårsaket av uhell og lignende. Mange innboforsikringer har også rettshjelpdekning inkludert. (Advokatfirmaet Møller, u.å.)

Prisen på innboforsikring er ofte avhengig av forsikringssummen, altså hvor stort beløp man ønsker å forsikre innboet for. Typisk vil større husholdninger ha behov for høyere forsikringssum enn mindre husholdninger, dersom man legger til grunn at verdien av innboet øker med antall personer i husstanden. Andre faktorer som kan påvirke prisen på forsikringen er eksempelvis beløp for egenandel og hvor i landet man bor (www.forsikringsmart.no/pris/innboforsikring.) Det finnes også innboforsikringer med ubegrenset forsikringssum (if.no, 2023).

Innboforsikring er vanlig å ha i Norge, og det kommer blant annet frem i Forbrukerrådets Bytteundersøkelse for 2023 at ca. 91 prosent av alle nordmenn oppgir å ha innboforsikring (Forbrukerrådet, 2023)

Fokusgrupper

Innboforsikring ble trukket frem i de eksplorerende fokusgruppene som noe som burde inngå i et akseptabelt forbruk av sikkerhetsutstyr. Når dette ble presentert for deltakerne i de validerende fokusgruppene som en del av varekurven forelå det konsensus om at dette er noe man bør ha tilgang på i dagens Norge, mens det heller ble mer diskusjon rundt hvorvidt andre typer forsikringer burde inngå også.

Hedvig: Men innboforsikring må man jo ha. Det tror jeg er veldig vanlig.

(Fokusgruppe 5)

Vurdering

Vi vil på bakgrunn av den gjennomgåtte informasjonen om innboforsikring og fokusgruppedeltakernes vurderinger fortsette å inkludere innboforsikring i referansebudsjettet for 2024. Dette er en forsikring som 91 prosent nordmenn har ifølge Forbrukerrådets *Bytteundersøkelsen 2023*, og det reflekteres ved at deltakerne i fokusgruppene anså dette som noe de anser som nødvendig. Kostnadene ved å ikke ha en innboforsikring hvis hendelser som brann, vannskader og tyveri skulle inntreffe vil kunne være såpass høye at det knekker husholdningsøkonomien. En enkel innboforsikring som dekker brannskader,

vannskader og tyveri vil være en økonomisk fornuftig investering i egen økonomisk trygghet i møte ved uforutsette hendelser, og innboforsikring videreføres derfor i referansebudsjettet. Vi velger å videreføre forbruksnivået som allerede ligger til grunn i referansebudsjettet for 2023, som er at alle husholdningene har tilgang på innboforsikring, men vi prismåler ulike forsikringssummer for ulike husholdningsstørrelser, da det er rimelig å anta at større husholdninger har mer innbo og løsøre enn mindre husholdninger. Vi tar ikke høyde for at mange har tilgang til gunstige forsikringsordninger gjennom medlemskap i fagforening, siden fagforeningskontingent ikke inngår som en del av referansebudsjettets vare- og tjenestegrunnlag.

Tabell 8-12: Innboforsikring i referansebudsjettet for 2024

Personer i husholdningen	1	2	3	4	5	6	7
Antall	12	12	12	12	12	12	12
Brukstid (år)	1	1	1	1	1	1	1

8.8 Barneforsikring

Barneforsikring ble tatt opp som noe som bør inngå i et akseptabelt forbruk av sikkerhetsutstyr av deltakere i de eksplorerende fokusgruppene. Det ligger ikke inne som en del av referansebudsjettet for 2023, og eventuell inklusjon vil bli diskutert i dette underkapitlet.

Barneforsikring kan dekke utbetalinger ved uførhet, varige skader og alvorlige sykdommer, samt utgifter til hjelpemidler barnet kan ha behov for som følge av ulykker eller sykdom (If, 2023; Sparebank1, 2023). Denne forsikringen skal sikre barn økonomisk hvis de blir uføre før de har rukket å opparbeide seg rettigheter på trygdeytelser og havner på minstesatsen for uføretrygd (NAV, 2023). Over halvparten av barna i Norge er forsikret med en barneforsikring, ifølge forsikringsselskapet If (2023). Denne forsikringen kommer i tillegg til velferdsytelsene man har tilgang på gjennom den norske staten ved sykdom og uførhet hos barn.

Fokusgrupper

Barneforsikring ble nevnt av deltakere i de eksplorerende fokusgruppene og diskutert mer inngående med deltakerne i de validerende fokusgruppene. Det var uenighet blant fokusgruppedeltakerne om hvorvidt dette er en forsikring som bør inngå i et akseptabelt forbruk av sikkerhetstjenester i dagens Norge.

Gaute: Vi har egen barneforsikring på barna. Har det.

Gustav: Det er naturlig at alle burde kunne ha i hvert fall. At det inngår i budsjettet.

(Fokusgruppe 4)

Mathilde: Nei, vi har det ikke.

Mads: Nei, vi har det ikke.

Maren: Vi har hatt det på alle tre i alle år, og så er det noe med det at når du først har kjøpt det når dem er små, så tør du aldri slutte med det. Fordi da forventer du at det kommer til å skje noe neste måned som gjør at du angrer. Det er noe med det at når du først ... egentlig føler at det er et valg du tar en gang, og så fortsetter du med det.

(...)

Maren: Det burde ikke være nødvendig i Norge i dag, men så hører man jo eksempler på at det er lurt å ha.

Mikkel: Jeg synes det er nødvendig. Du vet ikke hva ungen din ... selv om du har en unge som oppfører seg ordentlig, så kan det komme en tulling på veien som ødelegger ungen din for livet, og da er det greit å ha den forsikringen i bakkant. Både fordi du har behov for å tilrettelegge bolig, hus og sånne ting, og det er kostbart. Det er ikke alt staten dekker. Ja.

(Fokusgruppe 8)

Intervjuer 2: Det er egentlig en sånn uføreforsikring for barn. Eller behandling man kan få.

Noor: Det jeg tenkte å bytte med reiseforsikring, fordi barneforsikring er ... jeg vet ikke, men jeg kjenner ingen, faktisk, som har barneforsikring, og vi har pratet om det. Jeg har ikke sjekket pris og sånn, men ... for meg er det litt mer normalt å ha reiseforsikring enn barneforsikring.

(Fokusgruppe 9)

De ulike meningene som ble løftet av fokusgruppedeltakerne gikk primært på at de enten ikke hadde det selv, eller at de hadde det som følge av at de opplevde at det er en del behov som ikke dekkes økonomisk om man blir ufør, syk og lignende i ung alder. Det fremgår spesielt i diskusjonen mellom deltakerne i fokusgruppe 8 at den ene deltakeren mente at «det ikke burde være nødvendig i Norge i dag», og den andre deltakeren mente at det ikke er alt man får dekket gjennom de statlige ordningene.

Vurdering

Vi vil med bakgrunn i den gjennomgåtte informasjonen i dette underkapitlet og meningene som ble løftet i frem av fokusgruppedeltakerne ikke inkludere barneforsikring i referansebudsjettet for 2024. Dette er et spørsmål som i bunn og grunn handler om hvorvidt velferdsstaten Norge evner å imøtekomme behovene til de som blir syke og ufør i ung alder gjennom de økonomiske ytelsene man har tilgang på. Dette er et såpass omfangsrikt spørsmål at en vurdering av om dette skal inn i referansebudsjettet vil kreve en langt mer

grundigere gjennomgang av tilgjengelig informasjon og data enn hva som er mulig å gjennomføre i forbindelse med dette oppdateringsarbeidet. Dette betyr på ingen måte at dette ikke er et viktig spørsmål, men snarere at det er et spørsmål som krever et større kunnskapsgrunnlag for å besvare enn hva vi har tilgang til for øyeblikket.

8.9 Diverse varer

Posten «diverse varer» ligger inne i referansebudsjettet for 2023 for voksne på individnivå, med et antall på tolv i året.

Tabell 8-13: Diverse varer i referansebudsjettet for 2023

Alder	<1	1-2	3-5	6-9	10-13	14-17	18+
Antall	-	-	-	-	-	-	12
Brukstid (år)	-	-	-	-	-	-	1

Posten dekker et månedlig beløp for voksne, men vi kjenner ikke godt nok til grunnlaget for denne posten, og har ikke god dokumentasjon på hva den eventuelt inneholder eller er ment å dekke. Med tanke på at antallet er satt til en i måneden kan det tenkes at det er en form for abonnement. Dette dekkes nå under strømmetjenester, som beskrives nærmere i kapittel 6.3. På bakgrunn av dette velger vi å ikke videreføre «diverse varer» i referansebudsjettet for 2024.

9 Oppsummering og avslutning

Vurderingene som er presentert i denne rapporten utgjør grunnlaget for oppdateringen av budsjettpostene «lek og mediebruk» (individnivå) og «mediebruk og fritid» (husholdningsnivå) i referansebudsjettet for 2024. Basert på revisjonen av budsjettpostene har vi justert utvalget av produkter, samt antall og brukstid som er beregnet for en del produkter. De viktigste endringene i budsjettpostene er oppsummert i Tabell 9-1 og Tabell 9-2. Disse viser hvilke produkter som er lagt til i budsjettpostene fra og med 2024, hvilke som er tatt ut, og hvilke som er endret. Endringer kan bestå i endret antall eller beregnet brukstid for én eller flere aldersgrupper eller husstandsstørrelser. I tillegg til dette er alle produkter endret i den forstand at de er prismålt på nytt i februar 2024.

Tabell 9-1 Oppsummeringstabell lek og mediebruk (individnivå) i referansebudsjettet for 2024

Lagt til	Tatt ut	Endret	Uendret
Medlemskap og treningsavgift i idrettslag (fotball)	Speider - årskontingent	Kinobesøk	Teater/konsert
Tur gjennom organisert aktivitet	Medlemskap og aktivitetsavgift i idrettslag (håndball)	Besøk i svømmehall	Babygym
Malepensler	Speidertur	Bamse	Lydleke
Perleplater	Lydbok	Stableklosser	Rangle
Bursdagsgaver	Tegneserier	Treklosser	Krabbespeil
Trendleker	Ungdomsmagasin	Duplo	Ball
Deksel til mobiltelefon	Office-pakke til PC	Duplo-supplering	Liten lekebil
Mobilklokke til barn	Speiderdrakt	Lego-figur	Stor lekebil
Trådløse hodetelefoner	Diverse varer	Lego grunneske	Dukke
Liggeunderlag		Lego-supplering	Togsett supplering
Fotballdrakt (t-skjorte, shorts og strømper)		Badeleke	Lekekomfy
Leggskinn		Tøyduke	Kjøkkenleker
Fotballsko (par)		Dukkeklær	Aktivitetsbok
Sparkesykkel		Dukkevogn	Fargestifter
Sittepute til bil		Hammerbenk	Kortspill
Hjelm til alpint/skøyting/aking		Lekebøtte	Brettspill for barn
		Lekespade	Eventyrbok
		Lekekoffert	Mobiltelefon
		Togsett	Spill til spillkonsoll
		Tråtraktor	Turkniv
		Malebok	Sykkeldekk
		Fargeblyanter	Sykkellås
		Tegneblokk	Sykkelslange

Lagt til	Tatt ut	Endret	Uendret
		Tusjer	Sykkelpumpe
		Vannfarger	Småbarnsstol til bil
		Plastperler	
		Puslespill	
		Fotball	
		Pekebok	
		Bok for barn/ungdom	
		Sangbok	
		Mobilabonnement	
		Datamaskin	
		Bok for voksne	
		Skipakke (langrennsski med bindinger, langrennssko)	
		Sovepose	
		Skistaver	
		Vedlikeholdssett til felleski	
		Ryggsekk til dagstur	
		Ryggsekk mellomstor	
		Termos	
		Matboks	
		Akebrett	
		Sportsbag	
		Sykkel	
		Sykkelbarnesete	
		Beltestol til bil	
		Redningsvest	
		Sykkelhjelm	

Tabell 9-2 Oppsummeringstabell mediebruk og fritid (husholdningsnivå) i referansebudsjettet for 2024

Lagt til	Tatt ut	Endret	Uendret
Brettspill for husholdningen	Trådløs ruter	TV-apparat	Bredbåndsabonnement
Skylagringsabonnement	Skriver	DAB-radio	TV-kanalabonnement
Nettbrett	Papir til skriver	Trådløs høyttaler	Avisabonnement digitalt
Videostrømmeabonnement	Minnekort til kamera/mobil	Spillkonsoll med håndholdt kontroll	Tidsskriftabonnement digitalt
Musikkstrømmeabonnement	Løssalgssavis papir	Telt	Lappesett til sykkel
Kjelesett til gassbrenner		Innboforsikring	Gassbrenner
Kart			Turgass
			Kartmappe
			Kompass
			Hodelykt
			Førstehjelpspakke til tur

Referanser

- Antonsen, R. (2021). Lego. *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra <https://snl.no/Lego>.
- Apeland, M. N. (2021). *Nordmenns svømmeferdigheter og risikovurderinger i forbindelse med vann/sjø*. Redningsselskapet og Norsk svømmeforbund. Norges svømmeforbund. Tilgjengelig fra https://rs.no/content/uploads/2021/08/Svømmeferdigheter-og-risikovurdering_RS-og-NSF.pdf
- Austgulen, M. H. (2022). Hva koster det å leve? Referansebudsjett som et verktøy for velferdsstaten. I A. Solstad, P. A. Tufte, & C. Poppe (Red.), *Penger til besvær : privatøkonomiske utfordringer og økonomisk rådgivning i kredittsamfunnet*. Universitetsforlaget: Universitetsforlaget.
- Bakken, A. (2022). *Ungdata 2022. Nasjonale resultater*. NOVA Rapport 5/2022. Oslo. NOVA, OsloMet. Tilgjengelig fra <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3011548>
- Balladares, J., Miranda, M., & Cordova, K. (2023). The effects of board games on math skills in children attending prekindergarten and kindergarten: A systematic review. *Early Years*, 1-25. doi: 10.1080/09575146.2023.2218598
- Ben-Hador, B., & Eckhaus, E. (2018). The different impact of personal social capital and intra-organizational SC: The Enron case study. *International Journal of Organization Theory & Behavior*, 21(1), 28-47. doi: <https://doi.org/10.1108/IJOTB-03-2018-004>
- Bjørkvold, J.-R. (1994). *Det musiske menneske*: Freidig forlag.
- Boland, A. (2021). Replica Cars, Trucks, Trains, Other Vehicles. I D. Bergen (Red.), *The Handbook of Developmentally Appropriate Toys*. London: Rowman & Littlefield.
- Borch, A., & Steinnes, K. K. (2023). *Unges forhold til kjøp av overraskelsespakker (lootboxes) i dataspill*. SIFO Rapport 4:2023. Oslo. SIFO, OsloMet. Tilgjengelig fra <https://hdl.handle.net/11250/3086961>
- Borgeraas, E. (1987). *Et standardbudsjett for forbruksutgifter*. Rapport nr. 101. Lysaker. Statens institutt for forbruksforskning.
- Carling, A. (2023a). Lek med det 0-2 måneder gamle barnet ditt. *babyverden.no*. Tilgjengelig fra <https://www.babyverden.no/baby/lek-med-det-02-maneder-gamle-barnet-ditt/>
- Carling, A. (2023b). Lek med det 2-7 måneder gamle barnet ditt. *babyverden.no*. Tilgjengelig fra <https://www.babyverden.no/baby/lek-og-laring/lek-med-det-27-maneder-gamle-barnet-ditt/>
- Carling, A. (2023c). Lek med det 7-12 måneder gamle barnet ditt. *babyverden.no*. Tilgjengelig fra <https://www.babyverden.no/baby/lek-og-laring/lek-med-det-712-maneder-gamle-barnet-ditt/>
- Carling, A. (2023d). Lek med det 12-16 måneder gamle barnet ditt. *babyverden.no*. Tilgjengelig fra <https://www.babyverden.no/baby/lek-og-laring/lek-med-det-1216-maneder-gamle-barnet-ditt/>
- Carney Almroth, B., & Slunge, D. (2022). Circular economy could expose children to hazardous phthalates and chlorinated paraffins via old toys and childcare articles. *Journal of Hazardous Materials Advances*, 7, 100107. doi: <https://doi.org/10.1016/j.hazadv.2022.100107>
- China Labor Watch. (2020). *Workers in Misery - An Investigation into Two Toy Factories*. Tilgjengelig fra https://solidar.ch/wp-content/uploads/2021/04/toy_report_english_12.011.pdf

- Collins, F. M., & Svensson, C. (2008). If I had a magic wand I'd magic her out of the book: the rich literacy practices of competent early readers. *Early Years*, 28(1), 81-91. doi: 10.1080/09575140701844599
- Collins, M. (2004). Sport, physical activity and social exclusion. *Journal of Sports Sciences*, 22(8), 727-740. doi: 10.1080/02640410410001712430
- Craig, L., & Mullan, K. (2012). Shared parent-child leisure time in four countries. *Leisure Studies*, 31(2), 211-229.
- Dalen, H. B., & Oppøye, M. S. (2023). *Friluftsliv i Norge: Status og historisk utvikling*. 2023/31. S. S. (SSB). 31. Tilgjengelig fra <https://ssb.brage.unit.no/ssb-xmlui/bitstream/handle/11250/3095551/RAPP2023-31.pdf?sequence=1>
- Deeming, C. (2011). Determining minimum standards of living and household budgets. Methodological issues. *The Australian Sociological Association*, 47(1), 17-34. doi: 10.1177/1440783310386825
- Deeming, C. (2020). *Minimum Income Standards and Reference Budgets : International and Comparative Policy Perspectives*. Bristol: Policy Press.
- Delblanc, Å., & Wernholm, M. (2023). Barns lek i modern barndom. *Barn – forskning om barn og barndom i Norden*, 41(1). doi: <https://doi.org/10.23865/barn.v41.5255>
- Den norske turistforeningen. (2023a). Pakkeliste for fjellturer om sommeren. Tilgjengelig fra <https://www.dnt.no/turtips/turvett/artikler/pakkeliste-for-sommerturen/>. Lesedato: 30.11.2023.
- Den norske turistforeningen. (2023b). Pakkeliste for vinterturen i fjellet. Tilgjengelig fra <https://www.dnt.no/turtips/turvett/artikler/pakkeliste-for-vinterturen/>. Lesedato: 30.11.2023.
- Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. (2022a). Dette betyr CE-merket Tilgjengelig fra <https://www.sikkerhverdag.no/trygge-produkter/ce-merking/dette-betyr-ce-merket/>. Lesedato: 24.08.2023.
- Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. (2022b). Kjøp trygge leker til de minste Tilgjengelig fra <https://www.sikkerhverdag.no/leker-og-barneutstyr/leker/kjop-trygge-leker-til-de-minste/>. Lesedato: 24.08.2023.
- Doyal, L., & Gough, I. (1991). *A Theory of Human Need*. New York: The Guilford Press.
- Dybdahl, Ø. (2022). Teddybjørn. I *Store norske leksikon*. snl.no.
- Elektronikkbransjen. (2023). *Forbrukerundersøkelsen*. Elektronikkbransjen. Oslo. Tilgjengelig fra https://www.elektronikkbransjen.no/files/2023/02/16/Forbrukerunders%C3%B8kelsen%20januar%202023_presse.pdf
- Elsden, E., & Roe, B. (2021). Does arts engagement and cultural participation impact depression outcomes in adults: a narrative descriptive systematic review of observational studies. *Journal of Public Mental Health*, 20(3), 159-171. doi: 10.1108/JPMH-06-2020-0060
- Erdvik, I. B., Bjørnarå, H. B., Ervik, R., & Myksvoll, T. (2023). *Kunnskap om virkning og drift av utstyrssentraler. Delrapport 2: Bruk og merverdi*. 2023:4. S. f. f. p. s. o. f. sektor. Bergen/Oslo.
- Esborg, L., & Alver, B. (2023). Eventyr. I *Store norske leksikon*. snl.no.
- Espensen, C. (2022, 29.11.2023). 8 søte dåpsgaver. Tilgjengelig fra <https://tara.no/livsstil/8-sote-dapsgaver>.

- European Commission. (2022). *Better Internet for Kids. Roundtable on child and youth consumer protection in digital markets*. European Commission. Tilgjengelig fra <https://biblio.ugent.be/publication/01GMZNFQCR84Q7PQSCMKRZS4YV>
- Fleer, M. (1990). The value of jigsaw puzzles in early childhood education 1. *Early Child Development and Care*, 60(1), 73-88. doi: 10.1080/0300443900600107
- Forbrukerliv. (2023). Alpinhjelms test-oversikt. Tilgjengelig fra <https://forbrukerliv.no/beste-alpinhjelms/#FAQ>. Lesedato: 04.12.2023.
- Forbrukerrådet. (2022). Test av termos og termokopper: Billigst er best. Tilgjengelig fra <https://www.forbrukerradet.no/siste-nytt/test-av-termos-og-termokopper-billigst-er-best/>. Lesedato: 08.12.2023.
- Forskrift om bruk av personlig verneutstyr under kjøring med motorvogn, FOR-1979-09-21-7 C.F.R. (2023).
- Frønes, I. (1997). The Transformation of Childhood: Children and Families in Postwar Norway. *Acta Sociologica*, 40(1), 17-30. doi: 10.1177/000169939704000102
- Faarlund, N., Dahle, B., & Jensen, A. (2007). *Nature is the home of culture-Friluftsliv is a way home*. Paper presented at the USDA Forest Service Proceedings RMRS.
- Glaser, V., Størksen, I., & Drugli, M. B. (2014). *Utvikling, lek og læring i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Gunnarsjaa, A., & Sørseth, A. M. (2021). Telt. I. snl.no: Store norske leksikon.
- Hagland, J. (2020). Gassbrenner. I. snl.no: Store norske leksikon.
- Hansen, E., Sund, E., Knudtsen, M. S., Krokstad, S., & Holmen, T. L. (2015). Cultural activity participation and associations with self-perceived health, life-satisfaction and mental health: the Young HUNT Study, Norway. *BMC Public Health*, 15, 1-8.
- Hashmi, S., Vanderwert, R. E., Paine, A. L., & Gerson, S. A. (2022). Doll play prompts social thinking and social talking: Representations of internal state language in the brain. *Developmental Science*, 25(2), e13163. doi: <https://doi.org/10.1111/desc.13163>
- Haugstad, O. (2018). Rollelek er viktig for barns språkutvikling. *Første steg*. Tilgjengelig fra <https://www.utdanningsnytt.no/fagartikkel/rollelek-er-viktig-for-barns-sprakutvikling/113198>.
- Hekta på tur. (2023). Dette må du vite om ryggsekker. Tilgjengelig fra <https://www.hektatur.no/blog/ryggsekk/dette-ma-du-vite-om-ryggsekker>. Lesedato: 30.11.2023.
- Helsedirektoratet. (2022, 09.05.2022). Fysisk aktivitet i forebygging og behandling: Barn og unge - generelle råd. Tilgjengelig fra <https://www.helsedirektoratet.no/faglige-rad/fysisk-aktivitet-i-forebygging-og-behandling/barn-og-unge#barn-unge-6-17-ar-rad-anbefaling-fysisk-aktivitet>. Lesedato: 01.11.2023.
- Helsenorge. (2022, 09.05.2022). Anbefalinger om fysisk aktivitet til voksne og eldre. Tilgjengelig fra <https://www.helsenorge.no/trening-og-fysisk-aktivitet/rad-om-fysisk-aktivitet>. Lesedato: 28.11.2023.
- Heming. (2022, 04.04.2022). Fotballdrakter: Kjøp av kampdrakt og terningstøy. Tilgjengelig fra <https://www.heming.no/Fotball/Toppmeny/Fotballdrakter1.html>. Lesedato: 08.12.2023.
- Hofstad, M. (2008). Bevegelse, form og mening – om det å tegne og male med de minste barna. *Barn – forskning om barn og barndom i Norden*, 26(1). doi: <https://doi.org/10.5324/barn.v26i1.4354>
- Holm, J., & Aune, T. (2023). Norsk fotball. I *Store norske leksikon*. snl.no.

- Holte, C. B., & Nøstdal, C. T. (2016). *En studie av kostnadsnivået for ungdomsdeltakelse i organisert fotball i Oslo*. (Masters). NMBU. Tilgjengelig fra <https://nmbu.brage.unit.no/nmbu-xmloi/bitstream/handle/11250/2400974/HolteNostdal-2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (1067)
- Hong, S. A., Kuziez, D., Das, N., Harris, D., & Brunworth, J. D. (2021). Hazardous sound outputs of white noise devices intended for infants. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 146, 110757. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijporl.2021.110757>
- Humberset, K. (2023, 01.12.2023). Mange foreldre velger denne gaveløsningen for skolebarna sine. Psykologen er usikker på om den er riktig. Tilgjengelig fra <https://www.aftenposten.no/foreldreliv/i/Xb04qo/mange-foreldre-velger-denne-gaveloesningen-for-skolebarna-sine-psykologen-er-usikker-paa-om-den-er-riktig>
- Idrettsforbundet. (2021). Nøkkeltall for norsk idrett i 2021. Tilgjengelig fra <https://www.idrettsforbundet.no/nyheter/2022/ny-sidenokkeltallsrapport-for-norsk-idrett-i-2021/>. Lesedato: 04.12.2023.
- If. (2023). Hva dekker barneforsikringen? Tilgjengelig fra <https://www.if.no/privat/forsikring/personforsikring/barneforsikring>. Lesedato: 05.12.2023.
- Johannesen, B. O. (2006). *Å holde på med Lego, en empirisk studie i meningsdannelse*. (PhD). NTNU, Trondheim. Tilgjengelig fra https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmloi/bitstream/handle/11250/270352/122603_FULLTEXT01.pdf?sequence=1
- Jørgensen, H. J., & Bryhn, R. (2022). Skismøring. I: Store Norske Leksikon.
- Kantar. (2023). *Strømmetoppen 1Q 2023: Andelen av befolkningen som abonnerer på strømmetjenester*. K. F. Media. Oslo.
- Kantar Public. (2023). GallupPanelet. Tilgjengelig fra <https://www.kantarpublic.com/no/ekspertise/losninger/galluppanelet>. Lesedato: 09.12.2023.
- Kjetså, S. (2017, 10.12.2017). Ni av ti velger felleski. Tilgjengelig fra <https://www.nrk.no/sorlandet/ni-av-ti-velger-felleski-1.13816106>. Lesedato: 11.12.2023.
- Kommunal- og distriktsdepartementet. (2016). *Digital agenda for Norge — IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet (Meld. St. 27 (2015-2016))*. Oslo Tilgjengelig fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-27-20152016/id2483795/sec2>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2016). *Digital agenda for Norge — IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet (Meld. St. 27 (2015-2016))*. Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2021). *Vår felles digitale grunnmur — Mobil-, bredbånds- og internettjenester (Mld. St. 28 (2020-2021))*. Oslo Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- Kommunerevisjonen i Oslo. (2018). *Svømmeopplæringen i barneskolen*. Rapport 01/2018. Oslo kommune. 1 (2018). forvaltningsrevisjon.no. NKRF. Tilgjengelig fra https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Alle_rapporter_i_pdf/Oslo_kommunerevisjon/Oslo_2018_Svømmeopplaeringen_i_barneskolen.pdf
- Kongelig norsk båtforbund. (2023). *Båtlivsundersøkelsen 2023: Fritidsbåtlivet i Norge*. Kongelig norsk båtforbund. norboat.no. Kongelig norsk båtforbund. Tilgjengelig fra https://norboat.no/download-routerfile.php?temp_id=111&file_id=2189

- Krogh, A. H. (2021, 12.10.2021). Bok-trend tar av på internett - ingenting kan måle seg med #BookTok. *nrk.no*. Tilgjengelig fra <https://www.nrk.no/kultur/bok-trend-tar-av-pa-internett--ingenting-kan-male-seg-med-booktok-1.15676874>
- Krogstad, A. (2014). Litteratur i barnehagen - formidling, dialog, danning. I V. Glaser, I. Størksen, & M. B. Drugli (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kulturdepartementet. (2019). *Spillerom. Dataspillstrategi 2020-2022*. Oslo Kulturdepartementet. Tilgjengelig fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/spillerom---dataspillstrategi-2020-2022/id2667467/>
- Kunnskapsdepartementet. (2023). Norske 10-åringer leser dårligere enn før [Pressemelding]. Tilgjengelig fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/norske-10-aringer-leser-darligere-enn-for/id2977532/>
- Kvam, M. (2021, 20.01.2021). Forebygg akeulykker. Tilgjengelig fra <https://nhi.no/familie/barn/forebygg-akeulykker?page=all>. Lesedato: 19.03.
- Lee, C.-W., Lin, L.-C., & Hung, H.-C. (2021). Art and cultural participation and life satisfaction in adults: the role of physical health, mental health, and interpersonal relationships. *Frontiers in Public Health*, 8, 582342. doi: 10.3389/fpubh.2020.582342
- Forskrift om sikkerhet ved leketøy (leketøyforskriften), FOR-2013-11-18-1403 C.F.R. (2013).
- Lode-Holz, K. (2023, 01.11.2023). Søvn og gode søvnvaner. Tilgjengelig fra <https://www.babyverden.no/baby/sovn-og-gode-sovnvaner/>
- Loizou, E. (2021). Small Blocks and Building Materials. I D. Bergen (Red.), *The Handbook of Developmentally Appropriate Toys*. London: Rowman & Littlefield.
- Lunde, H. (2017, 27.03.2017). Hva koster det å spille fotball i Norge. Tilgjengelig fra <https://www.fotball.no/barn-og-ungdom/2017/hva-koster-det-a-spille-fotball-i-norge/>. Lesedato: 14.03.2024.
- Lupton, D. (2013). *Infants and/as objects*. Paper presented at the Relational Consumption: Beyond Individuals and Choices workshop, Monash University, Melbourne. https://www.academia.edu/4257406/Infants_and_as_objects
- Lynum, M., Blomberg, L. W., Skuland, S. E., & Ansteensen, A.-K. (2023). *Oppdatering av forbruksområdet husholdningsartikler: Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i referansebudsjettet*. SIFO-Rapport 1 - 2023. Oslo. SIFO, OsloMet. Tilgjengelig fra <https://hdl.handle.net/11250/3068172>
- Lynum, M., & Skuland, S. E. (2022). *Oppdatering av forbruksområdet "Andre dagligvarer". Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i referansebudsjettet*. SIFO rapport 3-2022. Oslo. SIFO, OsloMet. Tilgjengelig fra <https://hdl.handle.net/11250/2997958>
- Mahoney, J. L., & Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context. *Journal of Adolescence*, 23(2), 113-127. doi: <https://doi.org/10.1006/jado.2000.0302>
- Mainsah, H., & Steinnes, K. K. (2020). *The consumer literacies of teenagers in virtual gaming environments*. SIFO-Rapport 16-2020. Oslo. SIFO, OsloMet. Tilgjengelig fra <https://hdl.handle.net/20.500.12199/6505>
- Matthews, J. (2003). *Drawing and Painting: Children and Visual Representation* (2 utg.). London: SAGE Publications Ltd.
- Mauss, M. (1970). *The Gift: Forms and Functions of Exchange in Archaic Societies*. London: Cohen & West.

- Medietilsynet. (2022). *Barn og medier 2022 - en undersøkelse om 9–18-åringers medievaner*. Fredrikstad. Medietilsynet. Tilgjengelig fra https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2022/231002_barn-og-medier_2022.pdf
- Medietilsynet. (2023). *Digitale dilemmaer – en undersøkelse om barns debut på mobil og sosiale medier*. Fredrikstad. Medietilsynet. Tilgjengelig fra https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2022/230206_digitale-dilemmaer.pdf
- Melby-Lervåg, M., & Lervåg, A. (2014). Språklig utvikling hos barn fra null til fem år. I V. Glaser, I. Størksen, & M. B. Drugli (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Miljødirektoratet. (2016). *Leker som avgir lyd*. Tilgjengelig fra <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/m507/m507.pdf>
- Miljødirektoratet. (2023). *Leketøysforskriften*. Tilgjengelig fra <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/kjemikalier/leketoyforskriften/>. Lesedato: 03.12.2023.
- Modern Foot & Ankle. (2024, 15.02.2024). *Understanding When Do Your Feet Stop Growing: A Growth Timeline Guide*. Tilgjengelig fra <https://www.modernfootankle.com/resources/foot-care/guides/when-do-your-feet-stop-growing>. Lesedato: 10.04.24.
- Montgomery, H., Sæther, E., & Løvdal, H. (2018). *Miraklenes tid: 0-2 år : syv enkle steg for å lykkes med oppdragelsen*. Oslo: Pilar.
- Moser, T., & Storli, R. (2014). Fysisk og motorisk utvikling. I V. Glaser, I. Størksen, & M. B. Drugli (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- NAV. (2023, 04.12.2023). *Uføretrygd*. Tilgjengelig fra <https://www.nav.no/uforetrygd>. Lesedato: 05.12.2023.
- NHO Reiseliv. (2023). *Trenden med Norgesferie fortsetter*. Tilgjengelig fra <https://www.nhoreiseliv.no/tall-og-fakta/nyhet/2023/trenden-med-norgesferie-fortsetter/#:~:text=Andelen%20nordmenn%20som%20velger%20%C3%A5%20ferier%20i%20Norge,av%2010%20%282019%29%20til%204%20av%2010%20%282023%29>. Lesedato: 04.12.2023.
- Nkom. (2023). *Ekonommarkedet i Norge 2022*. Lillesand. Nasjonal kommunikasjonsmyndighet. Tilgjengelig fra https://nkom.no/statistikk/statiske-rapporter-og-analyser/_attachment/download/cba9f5c7-a034-42a4-bb66-ff87a5b5685d:8712419ee263a709792d3ee7fbb32300c83fa5d3/Ekonommarkedet%20i%20Norge%202022.pdf
- Nordbakke, S. (2019). Children's out-of-home leisure activities: changes during the last decade in Norway. *Children's geographies*, 17(3), 347-360.
- Norges fotballforbund. (2023a). *Klasser, spillformer og banestørrelse*. Tilgjengelig fra <https://www.fotball.no/kretser/vefold/aktivitet/ofte-stile-sporsmal-kamp-serie/klasser-spillformer-og-banestorrelse/>. Lesedato: 08.12.2023.
- Norges fotballforbund. (2023b). *Spilleregler*. Tilgjengelig fra <https://www.fotball.no/lov-og-reglement/spilleregler/spilleregler2/#143682>. Lesedato: 01.12.2023.
- Norges Skiforbund. (2023). *Skiutstyr for barn*. Tilgjengelig fra <https://www.skiforbundet.no/fagportal2/barn/barn-og-skiidrett/skiutstyr-for-barn/>. Lesedato: 29.11.2023.
- NOU 2013:2. (2013). *Hindre for digital verdiskaping*. Tilgjengelig fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2013-2/id711002/?ch=8>

- NRK. (2023). NRK Radio Barn. Tilgjengelig fra <https://radio.nrk.no/kategori/barn>. Lesedato: 30.11.2023.
- Nussbaum, M. C. (2000). *Women and Human Development. The Capabilities Approach* (Vol. Cambridge University Press): Cambridge.
- Nussbaum, M. C. (2006). Poverty and Human functioning: Capabilities as Fundamental Entitlements. I D. B. Grusky & R. Kanbur (Red.), *Poverty and Inequality* (pp. 47-75). United States: Stanford University Press.
- Nylander, G. (2022). *Mamma for første gang* (5 utg.). Oslo: Gyldendal.
- Olivier, J., & Creighton, P. (2017). Bicycle injuries and helmet use: a systematic review and meta-analysis. *International journal of epidemiology*, 46(1), 278-292.
- Opinion AS. (2022). *Nøkkeltallsrapport 2022: Nasjonal reisevaneundersøkelse*. 2023. vegvesen.no. Statens Vegvesen og RVU-gruppa. Tilgjengelig fra <https://www.vegvesen.no/globalassets/fag/fokusomrader/nasjonal-transportplan-ntp/reisevaner/2022/nokkeltallsrapport-reisevaner-2022-levert-28-04-2023.pdf>
- Opplæringslova - Ansvarsomfang for kommunen og fylkeskommunen, LOV-1998-07-17-61 C.F.R. (2023).
- Opstad, J.-L. (2020). Dukke. I *Store norske leksikon*. snl.no.
- Oslo Economics. (2020). *Økonomi som barriere for idrettsdeltakelse - kostnader og kostnadsdrivere i barne- og ungdomsidretten*. Oslo. Oslo Economics. Tilgjengelig fra <https://www.idrettsforbundet.no/contentassets/a4744409156046f9bd0ee569a7f8965a/2020-okonomi-som-barriere---kostnader-og-kostnadsdrivere-i-barne--og-ungdomsidretten-endelig-rapport-04.03..pdf>
- Oudmayer, K. (2013). Tips til voksne for å forebygge og håndtere eksklusjon og mobbing. I. UNICEF.no: UNICEF-Norge.
- Pugh, A. J. (2011). Distinction, boundaries or bridges?: Children, inequality and the uses of consumer culture. *Poetics*, 39(1), 1-18. doi: <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2010.10.002>
- Rambøll. (2019). *Kartlegging av utstyrssentraler i kommunene (rapport til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet)*. Oslo. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Tilgjengelig fra https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Kartlegging_av_utstyrssentraler_i_kommunene.pdf
- Redlich, O. (2020). The Concept of Birthday- A Theoretical, Historical, and Social Overview- in Judaism and Other Cultures. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 14, 791.
- Redningsentralen. (2023). Velg riktig redningsvest til barna dine. Tilgjengelig fra <https://rs.no/sikker-til-sjos/redningsvest-til-barn/#:~:text=Trygg%20med%20vest%201%20Redningsvesten%20kan%20ikke%20sv%C3%B8mmme,bruk%20flyteplagg%20s%C3%A5%20leng%20du%20er%20i%20b%C3%A5t>. Lesedato: 04.12.2023.
- Reich, C. J., Slettemeås, D., & Steinnes, K. K. (2022). *Barn og unges digitale kompetanse: Unges erfaringer og perspektiver som utgangspunkt for en utvidet digital kompetanseforståelse*. Oslo. SIFO, OsloMet. Tilgjengelig fra <https://hdl.handle.net/11250/3063284>
- Reich, C. J., & Steinnes, K. K. (2023). *Barns forbruk i videospill og hvordan det påvirker sosiale relasjoner: Delrapport 2 fra prosjektet «Pay to play»*. SIFO-Rapport 13-2023. Oslo. SIFO, OsloMet. Tilgjengelig fra <https://hdl.handle.net/11250/3101053>
- Reikerås, E. (2014). Utviklingsspor av matematikk hos de yngste barnehagebarna. I V. Glaser, I. Størksen, & M. B. Drugli (Red.), *Utvikling, lek og læring i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Reiling, R. B. (2023). *Organisering av klasser og undervisning i grunnskolen - Femte delrapportering fra Evaluering av norm for lærertetthet*. NIFU Arbeidsnotat 6-2023. NIFU. Oslo. Tilgjengelig fra <https://hdl.handle.net/11250/3051253>
- Russell, K., Christie, J., & Hagel, B. E. (2010). The effect of helmets on the risk of head and neck injuries among skiers and snowboarders: a meta-analysis. *Cmaj*, 182(4), 333-340.
- Røde Kors. (2023). Dette bør med på en dagstur i fjellet. Tilgjengelig fra <https://www.rodekors.no/vart-arbeid/beredskap/fjellvett/dette-bor-du-ha-med-pa-paskefjellet/>. Lesedato: 30.11.2023.
- Sandvik, L. (2015). Friluftsliv og idrett appellerer stadig til barna. Tilgjengelig fra <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/friluftsliv-og-idrett-appellerer-stadig-til-barna#:~:text=Fotball%20er%20den%20mest%20popul%C3%A6re%20lagidretten%20blant%20barn%2C,enn%2025%20ganger%20i%20%C3%B8pet%20av%20et%20%C3%A5r>. Lesedato: 04.12.2023.
- Saunders, P. (2020). The development, value and application of budget standards: reflecting on the Australian experience. I C. Deeming (Red.), *Minimum Income Standards and Reference Budgets : International and Comparative Policy Perspectives* (pp. 139-154). Bristol: Policy Press.
- Schwab, K. A., & Dustin, D. L. (2018). Towards a model of optimal family leisure. I H. Schänzel & N. Carr (Red.), *Children, Families and Leisure* (1 ed., pp. 24-48): Routledge.
- Sen, A. (1979). *Equality of What? The Tanner Lecture on Human Values*. Stanford University, May 22, 1979.
- Sen, A. (1983). Poor, Relatively Speaking. *Oxford Economic Papers*, 35(2), 153-169.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford: Oxford University Press.
- Sen, A. (2009). *The idea of justice*. London: Allen Lane.
- Sen, A., Hawthorn, G., & Muellbauer, J. (1987). *The Standard of living* (Vol. 1985). Cambridge: Cambridge University Press.
- Sikker Hverdag. (2023). Dette bør du ha hjemme. Tilgjengelig fra <https://www.sikkerhverdag.no/din-beredskap/hendelser-og-kriser/beredskap-i-hjemmet/>. Lesedato: 02.12.2023.
- Skiforeningen. (2023, 17.08.2023). Riktig ski, klær og smørning. Tilgjengelig fra <https://www.skiforeningen.no/aktiviteter-for-barn/barnas-skiskole/utstyrstips/>. Lesedato: 10.04.24.
- Skuland, S. (2021). *Oppdatering av kostnader til spedbarn. Vurdering av vare- og tjenestegrunnlaget i Referansebudsjettet*. Oslo. SIFO, OsloMet. Tilgjengelig fra <https://hdl.handle.net/11250/2755010>
- Sletteå, D., & Laamanen, M. (2023). *Barns digitale forbrukervern*. Oslo. SIFO, OsloMet. Tilgjengelig fra <https://hdl.handle.net/11250/3097051>
- Sletteå, D., & Storm-Mathisen, A. (2021). Digitalisert forbruk. I T. Ø. Jensen, E. Jacobsen, M. W. Knudsen, & G. Schjelderup (Red.), *Forbrukersosiologi*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Sletten, M. A. (2010). Social costs of poverty; leisure time socializing and the subjective experience of social isolation among 13–16-year-old Norwegians. *Journal of Youth Studies*, 13(3), 291-315. doi: 10.1080/13676260903520894

- Sluss, D. (2021). Cultural History of Developmentally Appropriate Toys. I D. Bergen (Red.), *The Handbook of Developmentally Appropriate Toys*. London: Rowman & Littlefield.
- Soltani, N. S., Taylor, M. P., & Wilson, S. P. (2021). Quantification and exposure assessment of microplastics in Australian indoor house dust. *Environmental Pollution*, 283, 117064. doi: <https://doi.org/10.1016/j.envpol.2021.117064>
- Sparebank1. (2021). Slik gir du skiene "livslang" levetid. Tilgjengelig fra <https://www.sparebank1.no/nb/bank/om-oss/nyheter/slik-gir-du-skiene--livslang--levetid-.html>. Lesedato: 08.12.2023.
- Sparebank1. (2023). Hva dekker barneforsikringen? Tilgjengelig fra <https://www.sparebank1.no/nb/bank/privat/forsikring/barneforsikring/hva-dekker-barneforsikringen.html>. Lesedato: 05.12.2023.
- Sport1. (2023). Hvordan vedlikeholde felleski. Tilgjengelig fra <https://sport1.no/inspirasjon/langrenn/vedlikehold-av-felleski/>. Lesedato: 11.12.2023.
- SSB. (2021). Idrett og friluftsliv, levekårsundersøkelsen. Tilgjengelig fra <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/idrett-og-friluftsliv/statistikk/idrett-og-friluftsliv-levokarsundersokelsen>. Lesedato: 28.11.2023.
- SSB. (2023a). 12947: Bruk av ulike medier, etter kjønn og alder 2015 - 2022 Tilgjengelig fra <https://www.ssb.no/statbank/table/12947/>.
- SSB. (2023b). Fakta om kriminalitet. Tilgjengelig fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/faktaside/kriminalitet>. Lesedato: 01.12.2023.
- SSB. (2023c). *Norsk mediebarometer 2022*. Statistiske analyser 172. S. s. (SSB). Oslo. Tilgjengelig fra https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/tids-og-mediebruk/artikler/norsk-mediebarometer-2022/_attachment/inline/4ad399af-6682-4541-be85-1f459b611c10:9e1b953273ade9df9901d8690c46331531cc3f8b/SA172-rettet230124.pdf
- Statens vegvesen. (2023). Bruk hjelm. Tilgjengelig fra <https://www.vegvesen.no/trafikkinformasjon/trafikksikkerhet/sikker-pa-sykkel/bruk-hjelm>. Lesedato: 04.12.2023.
- Strandbu, Å., Gulløy, E., Andersen, P. L., Seippel, Ø., & Dalen, H. B. (2017). Ungdom, idrett og klasse: Fortid, samtid og framtid. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1(2), 132-151. doi: 10.18261/issn.2535-2512-2017-02-03
- Sture Bjørseth. (2023). Redningsvest for barn - her er det viktigste. Tilgjengelig fra https://trygghverdag.no/barn-familie/redningsvest-for-barn/#Sikkerhetsklassene_for_rednings-og_flytevester_Dette_er_CE_merking. Lesedato: 08.12.2023.
- Sutterby, J. A. (2021). The Doll Identity: Race, Ethnicity, Gender. I D. Bergen (Red.), *The Handbook of Developmentally Appropriate Toys*. London: Rowman & Littlefield.
- Svømmedyktig. (2023). Obligatorisk ferdighetsprøve. Tilgjengelig fra <https://svommedyktig.no/ressurser/obligatorisk-ferdighetsprøve/>. Lesedato: 05.11.2023.
- Sykelhjem.no. (2023). Størrelseguide sykkelhjem. Tilgjengelig fra <https://www.sykelhjem.no/shop/cms-bestem-din-hovedst%C3%B8rrelse.html>. Lesedato: 08.12.2023.
- Søgaard, A. J., Bø, K., Klungland, M., & Jacobsen, B. K. (2000). En oversikt over norske studier–hvordan beveger vi oss i fritiden? *Tidsskrift for Den norske legeforening*.
- Sørdal, K. (2016). Hvilken hjelm er best? Tilgjengelig fra <https://dinside.dagbladet.no/fritid/hvilken-hjelm-er-best/60988377>

- Tangeland, T. (2012). *Bruk av sykkel*. SIFO Prosjektnotat 8-2012. Oslo. SIFO. Tilgjengelig fra <https://hdl.handle.net/20.500.12199/6067>
- Thorsnæs, G. (2023a). Norge - bosettingsmønstre. Tilgjengelig fra [https://snl.no/Norge - bosettingsm%C3%B8nster](https://snl.no/Norge_-_bosettingsm%C3%B8nster). Lesedato: 04.12.2023.
- Thorsnæs, G. (2023b). Norges Geografi. I (Vol. 2023). snl.no: Store norske leksikon.
- Trygg trafikk. (2023a). Barn med på sykkelen. Tilgjengelig fra <https://www.tryggtrafikk.no/sykle/barn-pa-sykkelen/>. Lesedato: 08.12.2023.
- Trygg trafikk. (2023b). Hvorfor bruke sykkelhjelme. Tilgjengelig fra <https://www.tryggtrafikk.no/sykle/sykelhjelme/hvorfor-bruke-sykelhjelme/>. Lesedato: 04.12.2023.
- Trygg trafikk. (2023c). Sikring av barn i bil. Tilgjengelig fra <https://www.tryggtrafikk.no/kjore/bil/sikring-av-barn/>. Lesedato: 07.12.2023.
- Ubbes, V. A. (2021). Bicycles and Other Riding Toys. I D. Bergen (Red.), *The Handbook of Developmentally Appropriate Toys*. London: Rowman & Littlefield.
- Utdanningsdirektoratet. (2023a). Fag- og timefordeling og tilbudsstruktur for Kunnskapsløftet Udir-1-2023. Tilgjengelig fra <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Innhold-i-oppleringen/udir-1-2023/vedlegg-1/2.-grunnskolen/#2.2ordinar-fag-og-timefordeling>. Lesedato: 01.11.2023.
- Utdanningsdirektoratet. (2023b). Gratisprinsippet i skolen - Klær og gymtøy. Tilgjengelig fra <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/gratisprinsippet/grunnskolen/klar-og-gymtoy/?path=cehmjmdcehmjmk#:~:text=Foreldrene%20m%C3%A5%20selv%20dekke%20gymt%C3%B8y%20og%20andre%20kl%C3%A6r,blant%20annet%20kl%C3%A6r%20og%20mat%20uavhengig%20av%20oppl%C3%A6ringen>. Lesedato: 30.11.2023.
- Utdanningsdirektoratet. (2023c). Gratisprinsippet i skolen - Leirskole. Tilgjengelig fra <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/gratisprinsippet/grunnskolen/aktiviteter-og-turer/leirskole-og-turer/?path=cehmjmdcehmjmjcehmjmd>. Lesedato: 30.11.2023.
- Utdanningsdirektoratet. (2023d). Gratisprinsippet i skolen: Vinteraktivitetsdag. Tilgjengelig fra <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/gratisprinsippet/grunnskolen/aktiviteter-og-turer/vinteraktivitetsdag/?path=cehmjmdcehmjmjcehmjmd>. Lesedato: 29.11.2023.
- Utdanningsdirektoratet. (2024, 15.02.2024). Bemanningkalkulator for barnehage. Tilgjengelig fra <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-barnehage/bemanningkalkulator-barnehage/>. Lesedato: 12.03.2024.
- Valtonen, A. (2016). Teddy bears. *Consumption Markets & Culture*, 19(3), 259-263. doi: 10.1080/10253866.2015.1087098
- Veblen, T. (1899). *Theory of the leisure class: An economic study in the evolution of institutions*. New York: Macmillan.
- Vekststudien. (2023a). Vekstkurve 1-5 år, gutter. Tilgjengelig fra <https://www.vekststudien.no/kurver/gutter15.pdf>. Lesedato: 05.12.2023.
- Vekststudien. (2023b). Vekstkurve 1-5 år, jenter. Tilgjengelig fra <https://www.vekststudien.no/kurver/jenter15.pdf>. Lesedato: 05.12.2023.

- Vekststudien. (2023c). Vekstkurve 4-19 år, gutter. Tilgjengelig fra <https://www.vekststudien.no/kurver/BGS1-20210307N4-19M.pdf>. Lesedato: 29.11.2023.
- Vekststudien. (2023d). Vekstkurve 4-19 år, jenter. Tilgjengelig fra <https://www.vekststudien.no/kurver/BGS1-20200307N4-19F.pdf>. Lesedato: 19.11.2023.
- Vogt, K. (2019). Barn og unges hverdagssteder i endring. *Nordic Journal of Comparative and International Education (NJCIE)*, 3(3), 8-23.
- Vålerenga. (2022). Utstyr. Tilgjengelig fra <https://klubb.valerenga-fotball.no/klubbhandbok/utstyr/>. Lesedato: 08.12.2023.
- Westersjø, J. H. (2007). Friluftsliv in Norway. I G. Liedtke & D. Lagerstrøm (Red.), *Friluftsliv. Entwicklung, Gesundheit und Perspektive* (pp. 42-58). Aachen: Meyer & Meyer Verlag.
- Wickham, S., Anwar, E., Barr, B., Law, C., & Taylor-Robinson, D. (2016). Poverty and child health in the UK: using evidence for action. *Archives of disease in childhood*, 101(8), 759-766.
- Wright, S. L., Ulke, J., Font, A., Chan, K. L. A., & Kelly, F. J. (2020). Atmospheric microplastic deposition in an urban environment and an evaluation of transport. *Environment International*, 136, 105411. doi: <https://doi.org/10.1016/j.envint.2019.105411>
- Waalder, R. (2022). Friluftsliv. I *Store Norske Leksikon*. snl.no: Store Norske Leksikon.
- XXL. (2023a). Micro Mini Pink, sparkesykkel, barn. Tilgjengelig fra https://www.xxl.no/micro-micro-mini-pink-sparkesykkel-barn-rosa/p/1037814_1_Style. Lesedato: 08.12.2023.
- XXL. (2023b). UX 125 kid scooter, sparkesykkel, scooter, barn. Tilgjengelig fra https://www.xxl.no/solitary-ux-125-kid-scooter-sparkesykkel-scooter-barn-bla/p/1216810_1_Style. Lesedato: 08.12.2023.
- XXL. (2023c). Velg riktig sovepose. Tilgjengelig fra <https://www.xxl.no/tips/gc/kjopshjelp/friluftsliv/velg-riktig-sovepose>. Lesedato: 30.11.2023.
- Zabriskie, R. B., & Freeman, P. (2004). Contributions of family leisure to family functioning among transracial adoptive families. *Adoption Quarterly*, 7(3), 49-77.
- Zimmerman, L. D., & Calovini, G. (1971). Toys as Learning Materials for Preschool Children. *Exceptional Children*, 37(9), 642-654. doi: 10.1177/001440297103700902

Vedlegg 1: Rekrutteringskriterier for fokusgrupper

- Alle gruppene skal ha fysisk oppmøte i Oslo
- 6-8 deltakere per gruppe

Felles kriterier for alle fokusgrupper:

	Alle	Gruppe 1-3	Gruppe 4-9
Alder	Mellom 25 og 60 år.		
Kjønn	Jevnt antall menn og kvinner i hver gruppe		
Utdanning	Jevnt antall lav, middels og høy utdanning		
Inntekt (brutto)	Jevnt antall lav, middels og høy inntekt		Maks kr 1,4 mill. for husholdninger med to voksne og maks kr 800.000 for husholdninger med én voksen.
Helse	Ingen skal ha noen betydelige helseutfordringer		
Arbeidsstatus	Skal være i jobb (mer enn 50% stilling.)		

Kriterier som varierer mellom gruppene:

- Ulike husholdningsstørrelser og familiesammensetninger (énpersonhusholdning, aleneforelder med barn, par med (få og mange) barn, par uten barn.)
- Ulik alder på barn (0-5 år, 6-17 år)

Nr	Eksplorerende/validerende	Individspesifikt fokus	Husholdningsspesifikt fokus	Spesifikke rekrutterings/seleksjonskriterier
1	Eksplorerende	Barn 0-17 år		<ul style="list-style-type: none"> • Blanding av par med barn og aleneforeldre/foreldre til barn med delt bosted • Har hjemmeboende barn under 18 år • Ønsker en spredning i alder på barna i gruppen som helhet
2	Eksplorerende	Barn 0-17 år	Store husholdninger	<ul style="list-style-type: none"> • Blanding av par med barn og

				<p>aleneforeldre/foreldre til barn med delt bosted</p> <ul style="list-style-type: none"> • Halvparten bør ha 3 eller flere barn • Minst ett av barna må være under 18 år • Ønsker en spredning i alder på barna i gruppen som helhet
3	Eksplorerende	Voksne	Sterkere fokus på de husholdningspesifikke kostnadene	<ul style="list-style-type: none"> • Blanding av aleneboende, par uten barn, aleneforeldre og par med barn
4	Validerende	Barn 0-5 år	Små husholdninger	<ul style="list-style-type: none"> • Har hjemmeboende barn mellom 0 og 5 år • Ønsker en spredning i alder på barna i gruppen som helhet
5	Validerende	Barn 6-17 år	Små husholdninger	<ul style="list-style-type: none"> • Har hjemmeboende barn mellom 6 og 17 år • Ønsker en spredning i alder på barna i gruppen som helhet
6	Validerende	Voksne	Sterkere fokus på de husholdningspesifikke kostnadene	<ul style="list-style-type: none"> • Blanding av aleneboende, par uten barn, aleneforeldre og par med barn
7	Validerende	Barn 0-5 år	Store husholdninger	<ul style="list-style-type: none"> • Har hjemmeboende barn mellom 0 og 5 år • Halvparten bør ha 3 eller flere barn • Ønsker en spredning i alder på barna i gruppen som helhet
8	Validerende	Barn 6-17 år	Store husholdninger	<ul style="list-style-type: none"> • Har hjemmeboende barn mellom 6 og 17 år • Halvparten bør ha 3 eller flere barn • Ønsker en spredning i alder på barna i gruppen som helhet
9	Validerende	Voksne	Sterkere fokus på de husholdningspesifikke kostnadene	<ul style="list-style-type: none"> • Blanding av aleneboende, par uten barn, aleneforeldre og par med barn

Tabellen under viser en forenklet oversikt over informantene som deltok i fokusgrupper om lek, medier og fritid i 2023

Gruppe	Alias	Alder	Gruppe	Alias	Alder
1	Astrid	50	6	Kjetil	44
1	Arne	48	6	Kari	42
1	Aurora	43	6	Kåre	40
1	Anita	38	6	Kavita	54
1	Andreas	50	6	Karl	32
1	Amalie	47	6	Kine	30
1	Aksel	43	6	Kasper	27
2	Basma	43	7	Leon	38
2	Bendik	53	7	Linn	43
2	Bente	53	7	Layan	39
2	Bjørn	52	7	Lotte	36
2	Birgitte	53	7	Lars	39
2	Bård	49	7	Lisbeth	38
2	Beate	41	8	Mads	48
3	Emil	29	8	Maren	47
3	Eline	28	8	Mathilde	51
3	Einar	48	8	Morten	51
3	Eva	36	8	Maja	37
3	Erlend	46	8	Miriam	40
3	Edvard	26	8	Mikkel	47
4	Grethe	35	9	Nikolai	33
4	Georg	45	9	Natalie	29
4	Gry	33	9	Nils	38
4	Gaute	35	9	Nelly	47
4	Gustav	36	9	Natan	34
4	Guro	44	9	Noor	39
4	Gabriel	33	9	Nina	30
5	Hedvig	53			
5	Herman	48			
5	Helge	52			
5	Helene	39			
5	Heidi	47			
5	Henrik	46			
5	Hanne	41			
5	Håkon	38			

Vedlegg 2: Fokusgruppeprotokoll eksplorerende (Barn 0-17 år)

Del 0: Introduksjon (ca. 10 min.)

- Takke deltakerne for at de stiller opp
- Si kort hva vi heter, hilse på alle deltakerne individuelt og gi navnelapper (fornavn) som legges på bordet.
- Stimulere til småprat og by på drikke og mat.

Introduksjon til prosjekt og gruppesamtale

- **Introduksjonsrunde: Vi (navn, oppgave, alder, husholdning) og deltakerne (navn, alder, husholdning, alder på barna).**
- **Gruppesamtalens mål**

Gjennom denne fokusgruppen deltar du i et forskningsprosjekt som undersøker forbruksbehov og hva det koster å leve i Norge, og dette kommer til uttrykk gjennom et referansebudsjett. Et referansebudsjett kan defineres som en oversikt over varer og tjenester som personer eller husholdninger trenger for å kunne leve på et bestemt velferdsnivå, sammen med de estimerte kostnadene forbundet med å anskaffe disse varene og tjenestene.

Vi bruker forskjellige informasjonskilder i arbeidet med å lage dette referansebudsjettet. Én informasjonskilde er folks hverdagsopplevelser og derfor har vi invitert dere i dag. Vi ønsker å diskutere tre temaer i denne fokusgruppen:

- Vi vil først stille noen spørsmål om hvilke behov dere tenker må dekkes for at ulike personer skal kunne delta tilstrekkelig i samfunnet.
 - I den andre delen vil vi diskutere mer konkret hva som trengs av varer og tjenester knyttet til lek, medier og fritid.
 - I den tredje delen vil vi diskutere hvor, når og hvordan det er vanlig å anskaffe varer og tjenester knyttet til lek, medier og fritid, og hvilke hensyn dere mener vi bør ta når vi tar valg om innkjøpssted, kvalitet og pris for prismåling i referansebudsjettet.
- **Praktisk informasjon**
 - Vi vil holde på i ca. 2 timer.
 - Det er vanlig med ulike meninger i en gruppesamtale og det er ikke et problem. Tvert om: vi er interesserte i alle oppfatninger og under samtalen kan også oppfatninger endres. Innenfor fokusgruppens rammer finnes det ingen riktige eller gale svar. Etter at vi har diskutert et tema oppsummerer jeg og da har hver og en av dere anledning til å si om dere er enige eller ikke.

- Vi bruker lydopptaker som hjelpemiddel, men det er kun oss som skal lytte til det og resultater blir anonymisert– er det OK for alle? Og vi har en intervjuguide slik at vi skal huske alt vi skal spørre om.
- Samtykke (deles ut skriftlig og undertegnes).
- Det er viktig at dere alle fra begynnelsen vet at vi IKKE ønsker å diskutere din egen husholdning og situasjon eller utgifter, men at vi i samtalen har et fokus på hva man trenger for å kunne leve på nivået referansebudsjettet legger til grunn. Vi ønsker at dere skal tenke på familier med ett eller flere barn. Dere skal ha som utgangspunkt at alle i husholdningene vi snakker om er ved god helse, at de voksne er i jobb og at de er i stand til å handle økonomisk. Vi er klar over at mange ikke lever på denne måten, men det er forutsetninger vi tar for å kunne utvikle referansebudsjett.

Vi er interessert i situasjonen til alle husholdningsmedlemmer, men hovedfokuset i denne samtalen vil legges på barna og deres behov.

Vi ønsker gjerne å høre tanker dere har om hvordan faktorer som alder, bosted, husholdningsstørrelse og lignende kan påvirke husholdningenes behov og forbruk underveis i samtalen.

Del 1: Sosial deltakelse og menneskelige behov (ca. 40 min.)

(Ikke sterkt knyttet til spesifikt forbruksområde)

Del 1-1 Sosial deltakelse (ca. 15 min.)

(Mål: å undersøke hvilke sosiale roller deltakerne mener at barn skal kunne ha, og å undersøke om de er enig med vår liste over sosiale roller og posisjoner. Knytte til teorier om human needs og capability)

- Folk lever ikke isolert i et samfunn, men tilhører mindre og større sosiale nettverk som blant annet familienettverket, skolen eller nabolaget. Et første spørsmål som vi har til dere, er om disse nettverkene, og mer spesifikt de rollene som barn skal kunne ha i disse nettverkene. Her er noen eksempler på sosiale posisjoner/roller (vis kort liste med sosiale roller på powerpoint):
 - Sønn/datter
 - Venn
 - Elev/barnehagebarn
- Hvilke sosiale roller burde barn kunne ha i samfunnet hvis de ønsker?

Brainstorming (assistent noterer rollene som nevnes)

- Assistent noterer rollene som nevnes inn i power point presentasjonen
- Be om generaliseringer dersom de sosiale posisjonene/rollene som nevnes er for detaljerte (f.eks. vil medlem av en fotballklubb kunne bli til medlem av en sportsklubb)
- Hvis kun et fåtall sosiale roller/posisjoner nevnes kan respondentene bes om å tenke på deres egne sosiale nettverk og hvilke posisjoner/roller de mener at alle burde kunne innta.

- Her er en mer utfyllende liste [vis den fullstendige listen og sett listene ved siden av hverandre slik at det er mulig å sammenligne]:

(viser liste med sosiale roller på **Powerpoint**)

Her er noen eksempler på roller som barn kan ha:

- elev/barnehagebarn
- Sønn/datter
- barnebarn, søskenbarn, nevø, niese etc.
- medlem av en (idretts)forening / fritidsaktivitet
- venn
- gutt/jente (kjønnsrolle)
- borger
- arbeidstaker
- nabo

- Når jeg sammenligner de sosiale posisjonene/rollene dere har nevnt med denne listen ser jeg at...
 - I fall noen posisjoner ikke er nevnt: Anser dere dette som en viktig sosial posisjon/rolle? Burde alle i samfunnet kunne innta denne rollen? Hvorfor, hvorfor ikke?

I fall noen av posisjonene som er nevnt ikke er på vår liste: Anser dere dette som en viktig sosial posisjon/rolle? Burde alle i samfunnet kunne innta denne rolle? Hvorfor, hvorfor ikke?
- Vil noen av disse sosiale posisjonene/rollene variere med barnas alder? Er det noen som er relevant for kun noen aldersgrupper e.l.?
- Vil noen av disse sosiale posisjonene/rollene variere med barnas eller husholdningen for øvrig sin livssituasjon? (f.eks. barn med delt bosted, hvor de bor i landet eller økonomisk situasjon)
- Be om enighet om listen over posisjoner: Er dere enig med denne listen? Er det noen roller eller posisjoner som mangler eller som er overflødig?
- Er dette roller som alle barn i det norske samfunnet burde kunne innta?
- Formuler en oppsummering og konklusjon.

Del 1-2 Menneskelige behov (ca. 15 min.)

(Mål: Å undersøke hvilke behov respondentene mener må fylles for ethvert medlem av samfunnet for at de skal kunne delta i samfunnet på en tilstrekkelig måte. Sjekk enighet med listene over behov som ligger til grunn for RB. Bruke teorier om human needs og capability)

- Hvis vi tar utgangspunkt i listen over sosiale roller som alle barn i det norske samfunnet burde kunne innta, hva tenker dere at familiene burde kunne gjøre og ha

for å kunne innta disse rollene? (Be om korte svar, trenger ikke å være knyttet til lek, mediebruk og fritid – hva trenger man for å kunne fylle denne rollen?)

Brainstorming (assistent noterer rollene som nevnes)

- Assistenten skriver dem ned ved siden av de sosiale rollene i et nytt ark i power point presentasjonen.
- Hvis deltakerne trenger mer hjelp kan vi si at både aktiviteter samt varer og tjenester kan nevnes her. For eksempel, for at barn skal ha anledning til å være en god venn trenger familien å kunne ta imot venner på besøk i hjemmet. For å gjøre dette trenger familien å ha ... mat å servere, leker å leke med etc.?
- Spør om hver sosiale rolle og brede kategorier av varer og tjenester.
- Gjenta, om nødvendig, at vi er interessert i å høre deres tanker om hva **en eksempelhusholdning med barn burde kunne gjøre eller ha** i de aktuelle sosiale rollene.
- Hva betyr barnets alder for hva de trenger for å kunne innta de ulike sosiale rollene?
- Tenker dere at hvor eller hvordan en familie bor (f.eks. hvor i landet, hvor i byen, i hvilken type bolig) har noe å si for hva de trenger for å kunne innta de ulike sosiale rollene?
- Har familiesituasjon, som for eksempel hvor mange søsken et barn har eller om det har delt bosted, noe å si for hva de trenger for å kunne innta de ulike sosiale rollene?
- Etter brainstorm, be om enighet om listen over posisjoner: Er dere enig med denne listen? Er det noe som mangler eller som er overflødig?
- Formuler en oppsummering og konklusjon.

Del 1-3 Levestandard (ca. 10 min.)

Da går vi videre til levestandard og ulike definisjoner av forbruksnivåer.

- Hvis dere tenker generelt på levestandard og ulike forbruksnivåer, hva tenker dere på når dere hører:
 - «nøkternt forbruk»?
 - «anstendig forbruk»?
 - «rimelig forbruk»?
 - «akseptabelt forbruk»?
 - «alminnelig forbruk»?
- Hvilke implikasjoner har disse forbruksnivåene/begrepene for forbruket av varer og tjenester knyttet til lek, medier og fritid?

Takk for innspill om forbruksnivåer. I resten av dagens fokusgruppe vil vi at dere skal la forbruksnivået, slik det er definert i referansebudsjettet, være utgangspunkt for diskusjonene.

Vis forbruksnivået i referansebudsjettet på power point:

Forbruksnivået i referansebudsjettet:

Forbruket er akseptabelt i den forstand at de fleste – uansett inntekt – kan leve på dette nivået uten å skille seg for mye ut. Det er et forbruk som en med rimelighet kan forvente at folk som er i arbeid har tilgang til.

- Levestandarden vi har som utgangspunkt er altså verken et minimums- eller et luksusnivå, men noe et sted mellom der. Vi ønsker å identifisere et forbruksnivå som tillater at en har mulighet til å være sosialt inkludert i det norske samfunnet.
- Hva tenker dere om dette forbruksnivået?
- Tusen takk for alle gode innspill hittil! Dette er veldig nyttig for oss. Nå tar vi en kort pause slik at de som trenger det kan få seg en beinstrekk eller bruke toalettet. Vi starter opp igjen om ti minutter og da skal vi snakke mer om hva dere tenker at dette forbruksnivået innebærer i praksis når det gjelder hvilke varer og tjenester man kan ta seg råd tid.

Pause i 10 minutter

Del 2: Varekurvene «lek og mediebruk» og «mediebruk og fritid» (ca. 45 min.)

- Nå går vi over til delen hvor vi skal snakke mer konkret om hvilke varer og tjenester som er nødvendig for å kunne fylle de sosiale rollene og behovene som vi har snakket om til nå. Vi vil fokusere på behov knyttet til lek, medier og fritid, og som i den forrige delen vil vi også nå fokusere spesielt på barnas behov.
- Jeg minner om at det er fint at dere tar utgangspunkt i egne opplevelser, men jeg ønsker at dere skal forsøke å tenke på behovene knyttet til levestandarden som jeg tidligere har skissert. Vi ønsker at dere skal tenke på familier med ett eller flere barn, og dere skal ha som utgangspunkt at alle i husholdningene vi snakker om er ved god helse, at de voksne er i jobb og at de er i stand til å handle økonomisk.
- Først ønsker jeg å høre deres umiddelbare tanker om hva barn trenger av varer og tjenester knyttet til lek, medier og fritid for å kunne leve fullverdige liv og å kunne være sosialt inkludert i samfunnet?

Leker (ca. 10 min.)

(Intervjuer kan gjerne ha eksisterende liste i bakhånd slik at den kan være utgangspunkt for konkrete prompts om samtalen går trått)

- Hva trenger barn av leker og hvordan varierer dette eventuelt med barnas alder?
 - Hva trenger de yngste barna (0-5 år)?
 - Hva trenger barna fra de er ca. 6 år til ca. 12 år?
 - Hva trenger de eldre barna, tenåringene? (13-17 år)?
 - Hva tenker dere om barnas behov for digitale spill (inkl. spillkonsoll)? Ved hvilke alder er det rimelig at dette ev introduseres og hvilke type spill og utstyr (f.eks. tablet, spillkonsoll etc.) er nødvendig?
- Hvor lenge varer disse lekene (spør gjerne om konkrete leker som er nevnt)?
- Hvis ikke nevnt: Hva med lesestoff som bøker, blader og aviser?
- Basert på det som har blitt nevnt: Er dette noe alle bør kunne ha tilgang til? Er det ev. noe av det som er nevnt som er mindre viktig?
- Hvilke betydning har disse lekene for barnas mulighet til å være sosialt inkludert og å kunne innta de sosiale rollene vi har snakket om tidligere? Varierer dette med barnas alder?
- Er det noe av det som er nevnt til nå som dere mener at man kan klare seg fint uten, og fortsatt ha muligheten til å være sosialt inkludert?
- Varierer behovet for leker med familiestørrelse (antall søsken)?
- Er behovet for leker annerledes for barn med delt bosted sammenlignet med dem som har ett hjem?
- Varierer behovet for leker etter hvor (i landet, i byen) eller i hvilken type bolig barna bor?

Kommunikasjon / internett / TV og strømmetjenester, avis etc. (ca. 10 min.)

- Hvilke typer kommunikasjonsmidler trenger barn og hvordan varierer dette eventuelt med barnas alder?
 - (Når) trenger barn mobiltelefon?
 - Hva med klokketelefon for de yngste barna?
 - Hvilke behov har barn, i ulike alder, knyttet til ev. mobiltelefonabonnement?
 - Trenger barn tilgang til PC?
 - Må de i så fall ha egen PC eller holder det å ha tilgang til foreldres PC eller en PC som er felles for alle i husholdningen?
 - Varierer dette behovet med barnas alder?
- Hva trenger barn i referansefamiliene av TV, kanalpakker og/eller abonnement på strømmetjenester?
- Hva trenger barn i referansefamiliene når det gjelder internett?
- Hva med tilgang til musikk og musikkanlegg? Hva trenger barn i referansehusholdningene av denne typen varer/tjenester?
- Hva med lesestoff – bøker, blader og aviser?
- Basert på det som har blitt nevnt: Er dette noe alle bør kunne ha tilgang til? Er det ev. noe av det som er nevnt som er mindre viktig?
- Varierer behov for mobil, PC, tablets, spillkonsoller e.l. med bosituasjon (delt bosted vs. ett bosted)?
- Varierer behovet for denne typen utstyr etter hvor (i landet, i byen) eller i hvilken type bolig barna bor?

Aktiviteter (ca. 10 min.)

- Hva trenger barn å ha tilgang til av aktiviteter (for å få tilfredsstilt sine menneskelige behov og for å kunne være sosialt inkludert), og hvordan varierer dette eventuelt med barnas alder?
- Hvilke organiserte fritidsaktiviteter er det eventuelt viktig å kunne være med på?
 - Hva med turer o.l. arrangert av idrettslag e.l.? Er dette aldersbetinget?
- Hvis vi skal velge en «representantvare» som fungerer som et eksempel på fritidsaktivitet – hvilke burde det være? Vil dette variere med barnas alder og/eller kjønn?
- Hvilke uorganiserte fritidsaktiviteter er det ev. viktig å ha tilgang til/kunne delta i?
 - Svømmehall?
 - Kulturelle aktiviteter? Teater, konserter, kino etc.?
- Basert på det som har blitt nevnt: Er dette noe alle bør kunne ha tilgang til? Er det ev. noe av det som er nevnt som er mindre viktig?
- Varierer behovet for fritidsaktiviteter, eller valg av fritidsaktiviteter, etter hvor (i landet, i byen) eller i hvilken type bolig barna bor?

Fritidsutstyr (ca. 10 min.)

- Hva trenger barn å ha tilgang til av fritidsutstyr (for å få tilfredsstilt sine menneskelige behov og for å kunne være sosialt inkludert), og hvordan varierer dette eventuelt med barnas alder?
- Hvis ikke nevnt: Hva med sykler o.l.?
- Hvis ikke nevnt: Hva med ski o.l.?
- Hvis ikke nevnt: Hva med turutstyr som telt, sovepose, ryggsekk, kniv, lommelykt o.l.?
- Er det noe annet fritidsutstyr som er viktig for barn å ha tilgang til?
- Basert på det som har blitt nevnt: Er dette noe alle bør kunne ha tilgang til? Er det ev. noe av det som er nevnt som er mindre viktig?
- Varierer behovet for fritidsutstyr, eller valg av fritidsutstyr, etter hvor (i landet, i byen) eller i hvilken type bolig barna bor?
- Varierer behovet for denne typen utstyr med barnas bosituasjon (f.eks. delt bosted vs. ett bosted)?

Sikkerhet (ca. 5 min.)

- Hvilke sikkerhetsutstyr trenger barn å ha tilgang til?
- Hvis ikke nevnt: Hva med sikring i bil?
- Hvis ikke nevnt: Hva med redningsvest / sikring ved vann?
- Hvis ikke nevnt: Hva med sykkelhjelme?
- Basert på det som har blitt nevnt: Er dette noe alle bør kunne ha tilgang til? Er det ev. noe av det som er nevnt som er mindre viktig?
- Formuler en oppsummering og konklusjon.

Del 3: Innkjøpsmønstre (ca. 15 min.)

- Vi har nå kommet til den siste delen av gruppesamtalen. I denne delen ønsker vi å snakke om hvor og hvordan det er rimelig å anta at varene (og tjenestene) som vi har diskutert hittil handles inn.
- Har dere noen tanker om hvor (i hvilke type butikker) og hvordan vi bør kunne anta at referansefamiliene som vi har snakket om i dag skaffer varer og tjenester som:
 - Leker?
 - Kommunikationsverktøy (mobiltelefon. PC)?
 - Aktiviteter?
 - Fritidsutstyr?
 - Sikkerhetsutstyr?
- (Hvis ikke nevnt): Hva med netthandel – er dette noe vi kan forutsette at referansepersonene benytter seg av?
- (Hvis ikke nevnt): Hva med arv – er det noe vi kan forutsette at referansepersonene/-familiene har tilgang til?
- (Hvis ikke nevnt): Hva med bruktkjøp – er det noe vi kan forutsette at referansepersonene/-familiene har tilgang til?

- Er det realistisk å anta at referansefamiliene som vi nå har snakket om planlegger innkjøp av varer og tjenester som vi har snakket om i dag?
- Bør vi anta at referansefamiliene søker aktivt etter rimelige produkter, for eksempel ved å lete i mange butikker?
- Vil forventingene til innkjøpsmønstre påvirkes av hvor i landet familiene bor?
- Vil forventingene til innkjøpsmønstre påvirkes av hvorvidt familiene har tilgang til bil?

- Formuler en oppsummering og konklusjon.

Del 4: Avslutning

- Takke for deltakelsen
- Informere om hvordan dataene vi har samlet inn benyttes videre og hvor de kan finne mer informasjon om RB og denne oppdateringen når den blir publisert.
- Informere om gavekort

- Takk for deltakelsen og alle gode innspill dere har kommentert med i dag. Dere har gitt oss mye verdifull informasjon! Ha en fin kveld videre!

Vedlegg 3: Fokusgruppeprotokoll validerende (Barn 0-5 år, små husholdninger)

Del 0: Introduksjon (ca. 10 min.)

- Takke deltakerne for at de stiller opp
- Si kort hva vi heter, hilse på alle deltakerne individuelt og gi navnelapper (fornavn) som legges på bordet.
- Stimulere til småprat og by på drikke og mat.

Introduksjon til prosjekt og gruppesamtale

- Introduksjonsrunde: Vi (navn, oppgave, alder, husholdning) og deltakerne (navn, alder, husholdning, alder på barna).

Gruppesamtalens mål

Gjennom denne fokusgruppen deltar du i et forskningsprosjekt som undersøker forbruksbehov og hva det koster å leve i Norge. Resultatene av denne forskningen presenteres i form av et referansebudsjett. Et referansebudsjett er en oversikt over varer og tjenester som personer eller husholdninger trenger for å kunne leve på et bestemt velferdsnivå, sammen med de estimerte kostnadene forbundet med å anskaffe disse varene og tjenestene. SIFO har utviklet referansebudsjett for Norge siden 1987, og vi arbeider kontinuerlig med å oppdatere grunnlaget for beregningene slik at det skal beholde sin relevans. I år oppdaterer vi innholdet i to av referansebudsjettets varekurver, nemlig varekurvene «lek og mediebruk» og «mediebruk og fritid», og det er dette vi skal snakke om i dag.

Den første varekurven tar for seg den delen av forbruket som er knyttet til enkeltpersoner, mens den andre varekurven består av varer og tjenester som en husholdning deler på. Siden disse varekurvene henger så tett sammen kommer vi til å snakke om det individ-spesifikke og det husholds-spesifikke forbruket litt om hverandre.

Når vi jobber med de forskjellige varekurvene i referansebudsjettet så trekker vi på flere forskjellige informasjonskilder: ekspertkunnskap, offentlige retningslinjer og folks hverdagsopplevelser – som er grunnen til at vi har invitert dere hit i dag. Tidligere i høst så har vi gjennomført fokusgrupper hvor deltakerne har diskutert hva som bør inngå i varekurvene knyttet til lek, medier og fritid, og brukt innspillene derfra til å revidere varekurvene slik at vi kan presentere et forslag for dere i dag. Dere kan tenke at dere er her inne for å evaluere vårt forslag til hvilke tjenester og produkter varekurvene skal består av, og vi skal rett og slett skal diskutere oss gjennom dem i dag. Så i denne fokusgruppen kommer vi til å diskutere tre temaer de neste to timene:

- Vi vil først diskutere forskjellige ord som kan benyttes for å beskrive levestandard og forbruksnivåer. Vi er interessert i å høre deres assosiasjoner og umiddelbare tanker om hva disse ulike forbruksnivåene innebærer. Etter det vil vi presentere forbruksnivået vi legger til grunn når vi arbeider med referansebudsjettet, og diskutere det litt mer inngående med dere.

- I den andre delen vil vi presentere utkastet vårt for varekurvene knyttet til lek, mediebruk og fritid for dere. Den delen av varekurvene vi skal diskutere i dag er avgrenset til hva barnefamilier med barn mellom 1-5 år trenger og bør kunne ha tilgang til.
- I den tredje delen vil vi diskutere hvor, når og hvordan det er vanlig å anskaffe varer og tjenester knyttet til lek, medier og fritid, og hvilke hensyn dere mener vi bør ta når vi tar valg om innkjøpssted, kvalitet og pris for prismåling i referansebudsjettet.

Praktisk informasjon

- Vi vil holde på i 2 timer.
- Det er vanlig med ulike meninger i en gruppesamtale og det er ikke et problem. Tvert om: vi er interesserte i alle oppfatninger og under samtalen kan også oppfatninger endres. Innenfor fokusgruppens rammer finnes det ingen riktige eller gale svar. Etter at vi har diskutert et tema oppsummerer jeg og da har hver og en av dere anledning til å si om dere er enige eller ikke.
- Vi tar opp lyd og bilde av denne fokusgruppen, men det er kun oss, og de som hjelper oss med å transkribere, som skal se/lytte til det og alt dere sier blir anonymisert. Er det OK for alle? Og vi har en intervjuguide slik at vi skal huske alt vi skal spørre om.

Del 1: Levestandard (ca. 15 min.)

Vi skal nå snakke om levestandard og forbruksnivåer.

Som jeg nevnte innledningsvis, kan en lage referansebudsjett for forskjellige forbruksnivåer eller levestandarder. Men en utfordring knyttet til dette er at ulike mennesker har ulik oppfatning om hva en levestandard eller et forbruksnivå innebærer av tilgang til varer og tjenester. Vi ønsker derfor aller først å høre deres assosiasjoner og umiddelbare tanker om hva noen ulike forbruksnivåer innebærer.

Vis powerpoint med de ulike ordene som kan benyttes for å beskrive forbruksnivå og/eller levestandard

- Hvis dere tenker generelt på levestandard og ulike forbruksnivåer, hva tenker dere på når dere hører:
 - «nøkternt forbruk»?
 - «anstendig forbruk»?
 - «rimelig forbruk»?
 - «akseptabelt forbruk»?
 - «alminnelig forbruk»?
- Hvilke implikasjoner har disse forbruksnivåene/begrepene for forbruket av varer og tjenester knyttet til lek, medier og fritid?
- Hvordan tenker dere at forbruksnivå henger sammen med levestandard?

Takk for innspill om forbruksnivåer. I resten av dagens fokusgruppe vil vi at dere skal la forbruksnivået, slik det er definert i referansebudsjettet, være utgangspunkt for diskusjonene.

Vis forbruksnivået i referansebudsjettet på power point

Forbruksnivået i referansebudsjettet:

Forbruket er akseptabelt i den forstand at de fleste – uansett inntekt – kan leve på dette nivået uten å skille seg for mye ut. Det er et forbruk som en med rimelighet kan forvente at folk som er i arbeid har tilgang til.

- Levestandarden vi har som utgangspunkt er altså verken et minimums- eller et luksusnivå, men noe et sted mellom der. Vi ønsker å identifisere et forbruksnivå som tillater at en har mulighet til å være sosialt inkludert i det norske samfunnet over tid.
- Hva tenker dere om dette forbruksnivået?
- Hva tenker dere om dette forbruksnivået og referansebudsjettet?

Det er viktig at dere alle fra begynnelsen vet at vi IKKE ønsker å diskutere din egen husholdning og situasjon eller utgifter, men at vi i samtalen har et fokus på hva man trenger for å kunne leve på nivået referansebudsjettet legger til grunn. Vi ønsker at dere skal tenke på familier med ett eller flere barn. Dere skal ha som utgangspunkt at alle i husholdningene vi snakker om er ved god helse, at de voksne er i jobb og at de er i stand til å handle økonomisk. Vi er klar over at mange ikke lever på denne måten, men det er forutsetninger vi tar for å kunne utvikle referansebudsjett.

Videre så er det og greit å ha i bakhodet at produktene og tjenestene som inngår i referansebudsjettet er ment som representantvarer – med det mener vi at man innenfor referansebudsjettets rammer står fritt til å velge å kjøpe inn andre varer enn de som er oppgitt. Slik sett er varene vi i dag presenterer ment som et estimat på hva som dekker et «akseptabelt» forbruk i dagens norske samfunn, men er innforstått med at folk har forskjellige preferanser og handler ulikt deretter.

Vi er interessert i situasjonen til alle husholdningsmedlemmer, men hovedfokuset i denne samtalen vil legges på barna og deres behov.

Vi ønsker gjerne å høre tanker dere har om hvordan faktorer som alder, bosted, husholdningsstørrelse og lignende kan påvirke husholdningenes behov og forbruk underveis i samtalen.

Del 2: Varekurvene «lek og mediebruk» og «mediebruk og fritid» (ca. 70 min (+ pause).)

I denne delen av fokusgruppen skal vi presentere vårt forslag til hvilke produkter og tjenester som går inn under «lek, mediebruk og fritid» individuelt for barna mellom 0 og 5 år, og for husholdninger mer generelt. Som tidligere nevnt så fokuserer vi i denne fokusgruppen spesielt på de individspesifikke varene som gjelder for barn mellom 0 og 5 år. Vi presenterer derfor under hver kategori vi skal gjennom først produktene og tjenestene som gjelder for denne aldersgruppen, før vi presenterer varene som er husholdningsspesifikke, altså at de brukes av hele husholdningen og ikke det enkelte medlemmet. Vi har delt varene opp i noen mindre kategorier for å gjøre det litt mer håndterbart, og de kategoriene er: Fritidsaktiviteter, fritidsutstyr, leker, mediebruk og sikkerhet. Vi begynner med fritidsaktiviteter:

Viser varene som inngår i fritidsaktiviteter på power point.

Fritidsaktiviteter:

Dette er de varene vi har satt sammen i varekurven for “fritidsaktiviteter” for barn mellom 0 og 5 år og de for voksne som eventuelt ledsager dem:

- Er det noen aktiviteter dere tenker at vi mangler i denne listen?
- Er det noen aktiviteter dere tenker ikke bør inngå i denne listen?
- Hvilke kostnader kommer med en bursdagsfeiring for barn i denne aldersgruppen?
 - o Hva med bursdagsgaver? Bør det høre med?
- Hvor ofte bør man kunne gjøre disse aktivitetene i løpet av ett år?

Fritidsutstyr

- Er det noe dere tenker mangler her?
- Er det noe dere tenker ikke hører hjemme her?
- Hvor ofte må man eventuelt bytte ut de forskjellige produktene her (kjøpe nytt)?
 - o Hvor lenge varer de?

Leker

- Er det noe dere tenker mangler her?
- Er det noe dere tenker ikke bør inngå i denne listen?
- Ting som kan kjøpes i digitale spill – relevant for denne aldersgruppen??
- Brettspill kan være leker på husholdningsnivået og for alle aldre, er dette noe som hører hjemme her?
- Er det noen av disse produktene man trenger flere av? I tilfelle, hvor mange?
- Hvor ofte må man eventuelt bytte ut de forskjellige produktene her (kjøpe nytt)? (F.eks fargestifter, tusjer og perler)
 - o Hvor lenge varer de?

Mediebruk:

- Er det noe dere tenker mangler her?
- Er det noe dere tenker ikke bør inngå i denne listen?
- Er det naturlig å ha skriver, PC-papir og blekkpatroner hjemme, eller brukes dette lite?
- Bør Office-pakke inngå som individspesifikt sammen med PC?
- Bør vi forvente at ruter inngår i fiberabonnement?
- Bør vi forvente at TV-dekoder inngår i kanalpakkeabonnement?
- Bør man forvente at hushold på mer enn 4 personer (4-7) har flere enn ett TV-apparat? (antall DAB-radioer øker til 2 per husstand fra og med 4 personer). Bør man forvente det samme med nettbrett?
- Bør man forvente at et hushold har tilgang til skylagring/ekstern harddisk til oppbevaring sikring av dokumenter og bilder?
- Hvor ofte må man eventuelt bytte ut de forskjellige produktene her (kjøpe nytt)?
 - o Hvor lenge varer de?

Sikkerhet:

- Er det noe dere tenker mangler her?
- Er det noe dere tenker ikke bør inngå i listen?
- Hvilke forsikringer tenker dere at bør inngå for en husholdning? Hvilke trenger man?
- Hvor ofte må man eventuelt bytte ut de forskjellige produktene her (kjøpe nytt)?
 - o Hvor lenge varer de?

Del 3: Innkjøpsmønstre (ca. 15 min.)

- Vi har nå kommet til den siste delen av gruppesamtalen. I denne delen ønsker vi å snakke om hvor og hvordan det er rimelig å anta at varene (og tjenestene) som vi har diskutert hittil handles inn.
 - Har dere noen tanker om hvor (i hvilke type butikker) og hvordan vi bør kunne anta at referansefamiliene som vi har snakket om i dag skaffer varer og tjenester som:
 - Leker?
 - Kommunikationsverktøy (mobiltelefon. PC)?
 - Aktiviteter?
 - Fritidsutstyr?
 - Sikkerhetsutstyr?
 - (Hvis ikke nevnt): Hva med netthandel – er dette noe vi kan forutsette at referansepersonene benytter seg av?
 - (Hvis ikke nevnt): Hva med arv – er det noe vi kan forutsette at referansepersonene/-familiene har tilgang til?
 - Hvordan bør vi tenke på arv, eksempelvis når det kommer til produkter som ski og sykkel? Hvordan enker dere at det påvirker innkjøp?
 - (Hvis ikke nevnt): Hva med bruktkjøp – er det noe vi kan forutsette at referansepersonene/-familiene har tilgang til?
-
- Er det realistisk å anta at referansefamiliene som vi nå har snakket om planlegger innkjøp av varer og tjenester som vi har snakket om i dag?
 - Bør vi anta at referansefamiliene søker aktivt etter rimelige produkter, for eksempel ved å lete i mange butikker?
 - Vil forventingene til innkjøpsmønstre påvirkes av hvor i landet familiene bor?
 - Vil forventingene til innkjøpsmønstre påvirkes av hvorvidt familiene har tilgang til bil?
-
- Formuler en oppsummering og konklusjon.

Del 4: Avslutning

- Takke for deltakelsen
 - Informere om hvordan dataene vi har samlet inn benyttes videre og hvor de kan finne mer informasjon om RB og denne oppdateringen når den blir publisert.
 - Informere om gavekort
-
- Takk for deltakelsen og alle gode innspill dere har kommentert med i dag. Dere har gitt oss mye verdifull informasjon! Ha en fin kveld videre!

Vedlegg 4: Spørreskjema SIFOs deprivasjonsundersøkelse 2023

CAWI Questionnaire

Name of survey

OSLOMET - Deprivasjonssurvey Saksnr. 22/06342 (23100198)

KANTAR

Survey: 23100202

Version: 4

Global Practice: ...

© Kantar 9-1-2023

Index
sample:
spm1a:
spm1b:
spm2a:
spm2b:
spm3:
spm4a:
spm4b:
spm4c:
spm5a:
spm5b:
spm6:
spm7:
spm8:
spm9:
spm10:

bakgrunn: Bakgrunn

infobak:

spm13: Bakgrunn
spm13a: Bakgrunn
spm13b: Bakgrunn
spm14: Bakgrunn
spm15: Bakgrunn
spm16: Bakgrunn
spm18: Bakgrunn
spm19: Bakgrunn
spm20: Bakgrunn
spm21: Bakgrunn

End bakgrunn: Bakgrunn

sample:

Single coded

Not back | Dummy

Hjelpevariabel:

Vises ikke

Normal

1 folk flest

2 sosialhjelpsmottakere

Scripter notes: Tilfeldig fordeling 50 / 50 på spm1a og spm1b og tilsvarende på spm4a, spm4b og spm4c

spm1a:

Matrix

Answer not required | Not back | Number of rows: 7 | Number of columns: 3

Synes du det er viktig at (svart i sample) har anledning til å gjøre følgende aktiviteter?

Rows: Random | Columns: Normal

Rendered as Dynamic Grid

	Ja	Nei	Vet ikke
Å ha minst en ukes ferie borte fra hjemmet per år	☐	☐	☐
Å gå på teater, konsert, danseforestilling, opera e.l. minst én gang per år	☐	☐	☐
Å besøke museum, kunstutstilling, historiske monumenter, arkeologiske minneplasser e.l. minst én gang per år	☐	☐	☐
Å gå på idrettsarrangement minst én gang per år	☐	☐	☐
Å spise og/eller drikke ute med venner og familie minst en gang per måned	☐	☐	☐
Å bruke fritiden til kulturelle aktiviteter som eksempelvis å spille et instrument, fotografere, danse, spille teater, håndarbeid e.l. som en hobby	☐	☐	☐
Å lese bøker, avis, magasiner, e.l.	☐	☐	☐

spm1b:

Matrix

Answer not required | Not back | Number of rows: 11 | Number of columns: 3

Synes du det er viktig at (svart i sample) har anledning til å gjøre følgende aktiviteter?

Rows: Random | Columns: Normal**Rendered as Dynamic Grid**

	Ja	Nei	Vet ikke
Å trene regelmessig i eksempelvis treningsstudio eller svømmebasseng	☐	☐	☐
Å se på filmer/serier/YouTube/TV	☐	☐	☐
Å bruke tid på sosiale medier (Facebook, Instagram e.l.)	☐	☐	☐
Å kunne streame musikk eller film eller serier hver uke	☐	☐	☐
Å bruke litt penger på seg selv (kjøpe et blad, en liten gave, noe godt å spise e.l.) minst en gang per uke	☐	☐	☐
Å være medlem i organisasjon, klubb, forening, e.l.	☐	☐	☐
Å gå til frisøren minst annen hver måned	☐	☐	☐
Å kunne spare penger	☐	☐	☐
Å delta i fritidsaktiviteter sammen med venner	☐	☐	☐
Å handle det meste av mat og andre dagligvarer uten å måtte jage tilbud	☐	☐	☐
Å handle varer og tjenester til ordinær pris	☐	☐	☐

spm2a:

Matrix

Not back | Number of rows: 7 | Number of columns: 3

Gjør du selv noen av følgende aktiviteter?

Rows: Random | Columns: Normal**Rendered as Dynamic Grid**

	Ja	Nei	Vet ikke
Drar på minst en ukes ferie borte fra hjemmet per år	☐	☐	☐
Går på teater, konsert, danseforestilling, opera e.l. minst én gang per år	☐	☐	☐
Besøker museum, kunstutstilling, historiske monumenter, arkeologiske minneplasser e.l. minst én gang per år	☐	☐	☐
Går på idrettsarrangement minst én gang per år	☐	☐	☐
Spiser og/eller drikker ute med venner og familie minst en gang per måned	☐	☐	☐
Bruker fritiden til kulturelle aktiviteter som eksempelvis å spille et instrument, fotografere, danse, spille teater, håndarbeid e.l. som en hobby	☐	☐	☐
Leser bøker, avis, magasiner, e.l.	☐	☐	☐

Not back | Number of rows: 11 | Number of columns: 3

Gjør du selv noen av de følgende aktivitetene (innenfor den gitte tidsrammen)?

Rows: Random | Columns: Normal**Rendered as Dynamic Grid**

	Ja	Nei	Vet ikke
Trener regelmessig i eksempelvis treningsstudio eller svømmebasseng	☐	☐	☐
Ser på filmer/serier/YouTube/TV	☐	☐	☐
Bruker tid på sosiale medier (Facebook, Instagram e.l.)	☐	☐	☐
Streamer musikk eller film hver uke	☐	☐	☐
Bruker litt penger på deg selv (kjøper et blad, en liten gave, noe godt å spise e.l.) minst en gang per uke	☐	☐	☐
Er medlem i organisasjon, klubb, forening, e.l.	☐	☐	☐
Går til frisøren minst annen hver måned	☐	☐	☐
Sparer penger	☐	☐	☐
Deltar i fritidsaktiviteter sammen med venner	☐	☐	☐
Handler stort sett mat og andre dagligvarer uten å jage tilbud	☐	☐	☐
Handler stort sett varer og tjenester til ordinær pris	☐	☐	☐

Answer not required | Not back | Number of rows: 18 | Number of columns: 3

Når du ikke gjør følgende, skyldes det at du ikke har råd til det?

Rows: Normal | Columns: Normal

Rendered as Dynamic Grid

	Ja	Nei	Vet ikke
Drar på minst en ukes ferie borte fra hjemmet per år	☐	☐	☐
Går på teater, konsert, danseforestilling, opera e.l. minst én gang per år	☐	☐	☐
Besøker museum, kunstutstilling, historiske monumenter, arkeologiske minneplasser e.l. minst én gang per år	☐	☐	☐
Går på idrettsarrangement minst én gang per år	☐	☐	☐
Spiser og/eller drikker ute med venner og familie minst en gang per måned	☐	☐	☐
Bruker fritiden til kulturelle aktiviteter som eksempelvis å spille et instrument, fotografere, danse, spille teater, håndarbeid e.l. som en hobby	☐	☐	☐
Leser bøker, avis, magasiner, e.l.	☐	☐	☐
Trener regelmessig i eksempelvis treningsstudio eller svømmebasseng	☐	☐	☐
Ser på filmer/serier/YouTube/TV	☐	☐	☐
Bruker tid på sosiale medier (Facebook, Instagram e.l.)	☐	☐	☐
Streamer musikk eller film hver uke	☐	☐	☐
Bruker litt penger på deg selv (kjøper et blad, en liten gave, noe godt å spise e.l.) minst en gang per uke	☐	☐	☐
Er medlem i organisasjon, klubb, forening, e.l.	☐	☐	☐
Går til frisøren minst annen hver måned	☐	☐	☐
Sparer penger	☐	☐	☐
Deltar i fritidsaktiviteter sammen med venner	☐	☐	☐
Handler stort sett mat og andre dagligvarer uten å jage tilbud	☐	☐	☐
Handler stort sett varer og tjenester til ordinær pris	☐	☐	☐

Scripter notes: Masking på svart nei i spm2a og spm2b

spm4a:**Matrix****Answer not required | Not back | Number of rows: 8 | Number of columns: 3**

Så ser vi på noen materielle goder, og tilgangen til disse. Synes du det er viktig at (svart i sample) har følgende goder?

Rows: Random | Columns: Normal**Rendered as Dynamic Grid**

	Ja	Nei	Vet ikke
Å bo et sted uten problemer med kriminalitet, vold eller hærverk i boområdet	☐	☐	☐
Å bo et sted uten problemer med støv, lukt eller annen forurensning i området rundt boligen på grunn av trafikk, industri eller bedrifter	☐	☐	☐
At det finnes et område som kan brukes til lek og rekreasjon innen 200 meter fra boligen m.m.	☐	☐	☐
Trygt nærområde ved boligen som barn kan leke i	☐	☐	☐
Å kunne holde boligen passe varm	☐	☐	☐
Å kunne betale husleie/fellesutgifter ved forfall	☐	☐	☐
Å kunne besøke tannlege ved behov for det	☐	☐	☐
Å kunne spise kjøtt, fisk eller tilsvarende vegetarisk mat annenhver dag	☐	☐	☐

spm4b:**Matrix****Answer not required | Not back | Number of rows: 11 | Number of columns: 3**

Så ser vi på noen materielle goder, og tilgangen til disse. Synes du det er viktig at (svart i sample) har følgende goder?

Rows: Random | Columns: Normal**Rendered as Dynamic Grid**

	Ja	Nei	Vet ikke
Å kunne spise mat som er å tråd med nasjonale kostholdsråd	☐	☐	☐
Å kunne erstatte utslitte klær med nye klær	☐	☐	☐
Å ha minst to par sko som passer, inkludert et par vintersko	☐	☐	☐
Å kunne bytte ut slitte møbler med nye møbler	☐	☐	☐
Å disponere privatbil	☐	☐	☐
Å disponere vaskemaskin	☐	☐	☐
Å disponere oppvaskmaskin	☐	☐	☐
Å disponere tørketrommel	☐	☐	☐
Å ha tilgang til PC	☐	☐	☐
Å ha klær som er spesielt tilpasset til fritidsaktiviteter	☐	☐	☐
Å ha en sykkel	☐	☐	☐

spm4c:

Matrix

Answer not required | Not back | Number of rows: 7 | Number of columns: 3

Så ser vi på noen materielle goder, og tilgangen til disse. Synes du det er viktig at (svart i sample) har følgende goder?

Rows: Random | Columns: Normal**Rendered as Dynamic Grid**

	Ja	Nei	Vet ikke
Å ha en mobiltelefon	☐	☐	☐
Å ha en smarttelefon	☐	☐	☐
Å ha et nettbrett	☐	☐	☐
Å ha høyhastighetsinternett	☐	☐	☐
Å ha skiutstyr	☐	☐	☐
Å ha tilgang til kabel-TV	☐	☐	☐
Å kunne spise på kafé eller i kantine minst én gang per uke	☐	☐	☐

spm5a:

Matrix

Not back | Number of rows: 9 | Number of columns: 3

Gjør du / har du selv noen av følgende?

Rows: Random | Columns: Normal**Rendered as Dynamic Grid**

	Ja	Nei	Vet ikke
Bor et sted uten problemer med kriminalitet, vold eller hærverk i boområdet	☐	☐	☐
Bor et sted uten problemer med støv, lukt eller annen forurensning i området rundt boligen på grunn av trafikk, industri eller bedrifter	☐	☐	☐
Har tilgang til et område som kan brukes til lek og rekreasjon innen 200 meter fra boligen	☐	☐	☐
Har tilgang til trygt nærområde ved boligen som barn kan leke i	☐	☐	☐
Holder boligen passe varm	☐	☐	☐
Betaler husleie/fellesutgifter ved forfall	☐	☐	☐
Besøker tannlege ved behov	☐	☐	☐
Spiser kjøtt, fisk eller tilsvarende vegetarisk mat, annenhver dag	☐	☐	☐
Spiser mat som er å tråd med nasjonale kostholdsråd	☐	☐	☐

Not back | Number of rows: 16 | Number of columns: 3

Gjør du / har du selv noen av følgende?

Rows: Random | Columns: Normal

Rendered as Dynamic Grid

	Ja	Nei	Vet ikke
Erstatter utslitte klær med nye klær	☐	☐	☐
Har minst to par sko som passer, inkludert et par vintersko	☐	☐	☐
Bytter ut slitte møbler med nye møbler	☐	☐	☐
Disponerer privatbil	☐	☐	☐
Disponerer vaskemaskin	☐	☐	☐
Disponerer oppvaskmaskin	☐	☐	☐
Disponerer tørketrommel	☐	☐	☐
Har tilgang til PC	☐	☐	☐
Har klær som er spesielt tilpasset til fritidsaktiviteter	☐	☐	☐
Har sykkel	☐	☐	☐
Har mobiltelefon	☐	☐	☐
Har smarttelefon	☐	☐	☐
Har høyhastighetsinternett	☐	☐	☐
Har skiutstyr	☐	☐	☐
Har kabel-TV	☐	☐	☐
Spiser på kafé, eller kantine minst én gang per uke	☐	☐	☐

Answer not required | Not back | Number of rows: 25 | Number of columns: 3

Når du ikke gjør følgende, er det fordi du ikke har råd til det?

Rows: Normal | Columns: Normal

Rendered as Dynamic Grid

	Ja	Nei	Vet ikke
Bor et sted uten problemer med kriminalitet, vold eller hærverk i boområdet	☐	☐	☐
Bor et sted uten problemer med støv, lukt eller annen forurensning i området rundt boligen på grunn av trafikk, industri eller bedrifter	☐	☐	☐
Har tilgang til et område som kan brukes til lek og rekreasjon innen 200 meter fra boligen	☐	☐	☐
Har tilgang til trygt nærområde ved boligen som barn kan leke i	☐	☐	☐
Holder boligen passe varm	☐	☐	☐
Betaler husleie/fellesutgifter ved forfall	☐	☐	☐
Besøker tannlege ved behov	☐	☐	☐
Spiser kjøtt, fisk eller tilsvarende vegetarisk mat, annenhver dag	☐	☐	☐
Spiser mat som er å tråd med nasjonale kostholdsråd	☐	☐	☐
Erstatter utslitte klær med nye klær	☐	☐	☐
Har minst to par sko som passer, inkludert et par vintersko	☐	☐	☐
Bytter ut slitte møbler med nye møbler	☐	☐	☐
Disponerer privatbil	☐	☐	☐
Disponerer vaskemaskin	☐	☐	☐
Disponerer oppvaskmaskin	☐	☐	☐
Disponerer tørketrommel	☐	☐	☐
Har tilgang til PC	☐	☐	☐
Har klær som er spesielt tilpasset til fritidsaktiviteter	☐	☐	☐
Har sykkel	☐	☐	☐
Har mobiltelefon	☐	☐	☐
Har smarttelefon	☐	☐	☐
Har høyhastighetsinternett	☐	☐	☐
Har skiutstyr	☐	☐	☐
Har kabel-TV	☐	☐	☐
Spiser på kafé, eller kantine minst én gang per uke	☐	☐	☐

Scripter notes: Masking på svart nei i spm5a, spm5b og spm5c

spm7:**Single coded****Answer not required | Not back**

I løpet av de siste 12 månedene, hvor ofte har det hendt at noen i husholdet ditt ikke har hatt penger til å betale regninger eller lån ved siste forfall?

Normal

1	Svært ofte
2	Ganske ofte
3	Av og til
4	Ganske sjelden
5	svært sjelden
6	Vet ikke

spm8:**Single coded****Answer not required | Not back**

Har du tillit til folk flest? Vil du stort sett si:

Normal

1	Kan ikke være forsiktig nok når en har med andre å gjøre
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	Folk flest er til å stole på
11	Vet ikke

Scripter notes: Slider**spm9:****Single coded****Answer not required | Not back**

Hvor god eller dårlig er helsen din i dag?

Normal

1	1 Svært dårlig
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10 Svært god
11	Vet ikke

Scripter notes: Slider

spm10:

Matrix

Answer not required | Not back | Number of rows: 6 | Number of columns: 3

Har noen av de følgende hendelsene funnet sted i husholdet ditt de siste 12 månedene?

Rows: Normal | Columns: Normal

Rendered as Dynamic Grid

	Ja	Nei	Vet ikke
Langvarig sykdom (Inkludert sykdommer eller problemer som kommer og går. Med "langvarig" menes at problemene har vart, eller kommer til å vare, i minst seks måneder)	☐	☐	☐
Langtidsledighet	☐	☐	☐
Pensjonering	☐	☐	☐
Skilsmisse / samlivsbrudd	☐	☐	☐
Bortfall av ektefelle / samboer	☐	☐	☐
Skifte av bolig / kjøp av ny bolig	☐	☐	☐

bakgrunn: Bakgrunn

Begin block

infobak:

Text

Not back

Så til slutt noen spørsmål om din bakgrunn.

spm13: Bakgrunn

Single coded

Not back

Hva er din hovedkilde til livsopphold?

Normal

- 1 Inntektsgivende arbeid heltid
- 2 Inntektsgivende arbeid deltid
- 3 Selvstendig næringsdrivende
- 4 Alderspensionist
- 5 For tiden arbeidsledig/arbeidstrygd
- 6 Annen type trygd
- 7 Elev, student
- 8 Hjemmeværende/husarbeid i hjemmet
- 9 Annet
- 10 Ønsker ikke å svare

Ask only if **spm13,1,2,3**

spm13a: Bakgrunn

Open

Answer not required | Not back

Hvilken stilling har du i ditt hovedyrke?

Skriv inn stilling

999 Vil ikke svare *Fixed *Exclusive

Ask only if **spm13,4,5,6,8,9**

spm13b: Bakgrunn

Open

Answer not required | Not back

Hvilken stilling har du hatt i ditt hovedyrke?

Skriv inn stilling

999 Vil ikke svare / Ikke relevant *Fixed *Exclusive

spm14: Bakgrunn

Single coded

Answer not required | Not back

Omtrent hvor stor er din personlige brutto årsinntekt (før skatt og fradrag)?

Normal

1	Under 200.000 kroner
2	200.000 - 399.999 kroner
3	400.000 - 599.999 kroner
4	600.000 - 799.999 kroner
5	800.000 - 999.999 kroner
6	1.000.000 - 1.199.999 kroner
7	1.200.000 - 1.399.999 kroner
8	1.400.000 kroner eller mer
9	Vet ikke
10	Vil ikke svare

spm15: Bakgrunn

Single coded

Answer not required | Not back

Omtrent hvor stor er din husstands samlede brutto årsinntekt (før skatt og fradrag)?

Normal

1	Under 200.000 kroner
2	200.000 - 399.999 kroner
3	400.000 - 599.999 kroner
4	600.000 - 799.999 kroner
5	800.000 - 999.999 kroner
6	1.000.000 - 1.199.999 kroner
7	1.200.000 - 1.399.999 kroner
8	1.400.000 kroner eller mer
9	Vet ikke
10	Vil ikke svare

spm16: Bakgrunn

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 10

Hvor mange personer over 18 år i din husstand har inntektsgivende arbeid?

*skriv inn antall personer***spm18: Bakgrunn**

Single coded

Not back

Har du selv barn?

Normal

1	Ja
2	Nei

Ask only if **spm18,1****spm19: Bakgrunn**

Single coded

Not back

Har ett eller flere av dine barn delt bosted?

Normal

1	Ja, ett barn
2	Ja, flere barn
3	Nei, ingen barn

Ask only if **spm19,1,2****spm20: Bakgrunn**

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 999999

Hvor mye bidrar den andre omsorgspersonen hver måned (omtrentlig, i kroner) totalt?

Skriv inn i beløp i hele tusen

998	Vil ikke svare *Fixed *Exclusive
999	Vet ikke *Fixed *Exclusive

Ask only if **spm19,1,2**

spm21: Bakgrunn

Multi coded

Answer not required | Not back

Hvilken samværsprosent har du for ditt/dine barn med delt bosted?

Oppgi svaret i prosent per barn

Normal

- 1 Barn 1.. prosent *Open
- 2 Barn 2.. prosent *Open
- 3 Barn 3.. prosent *Open

bakgrunn: Bakgrunn

End block

Forbruksforskningsinstituttet SIFO har et spesielt ansvar for å bidra til kunnskapsgrunnlaget for forbrukerpolitikken i Norge. Instituttet utvikler ny kunnskap om forbruk, forbrukerpolitikk og forbrukernes stilling og rolle i samfunnet.

SIFOs kjerneområder:

- Bærekraftig forbruksutvikling
- Klær
- Markedsbasert velferd
- Mat, matkultur og ernæring
- Teknologi og digitalisering

Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet
ISBN 978-82-7894-570-2
www.oslomet.no/om/sifo